

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

HAREKET DERGİSİ: 1939-1982

RUMEYSA ÖZTÜRK

GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

MART2017

HAREKET DERGİSİ: 1939-1982

Rumeysa ÖZTÜRK

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

MART 2017

Rumeysa ÖZTÜRK tarafından hazırlanan “Hareket Dergisi: 1939-1982” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalında Gazetecilik Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Umur IŞIK

Gazetecilik Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

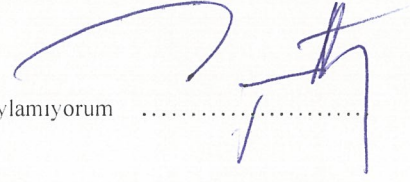
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan : Prof. Dr. Nurettin GÜZ

Gazetecilik Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Prof. Dr. Recep TAYFUN

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Başkent Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 10/03/2017

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Hilmi ÜNSAL

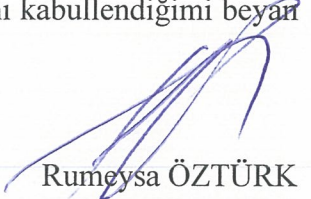
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Rumeysa ÖZTÜRK

10.03.2017

HAREKET DERGİSİ: 1939-1982

Yüksek Lisans Tezi

Rumeysa ÖZTÜRK

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mart 2017

ÖZET

Avrupa'ya tahsile giden Türkler arasında ahlak üzerine çalışan ilk öğrenci ve Sorbonne'da felsefe doktorası veren ilk Türk olan Nurettin Topçu, Fransa'da aksiyon (hareket) felsefesinin kurucusu Maurice Blondel'i tanıyıp onun görüşlerini benimser. Topçu, Türkiye'ye döndükten sonra ismini bu felsefeden alan Hareket Dergisini çıkarmaya başlar. Dergi, uzun yayın hayatı boyunca birçok akademisyen, yazar, çizer ve şaire ev sahipliği yapar. Topçu'nun doktora tezi 'İsyan Ahlakı'nın çizgisini sürdüren Dergi, ferdin ruhunu esir eden prangalara isyanı ile şahsiyetini bulmasını, bu şahsiyet olma sürecinde mesuliyetten ayrılmayan hareketle ortaya çıkan milleti ve güçlü milli iradenin kurduğu güçlü devleti konu edinir. Dergi Anadolu milliyetçi anlayışa sahiptir ve bu milliyetçiliğinden ayırmadığı İslam'ın ruhçu sosyalizmini savunur. Zaman zaman güncel meselelere de yer veren Dergi, yayınlandığı dönemler içinde çoğunlukla muhalif bir duruş sergiler. 1939 yılında yayın hayatına başlayıp 1982 yılına kadar farklı aralıklarla yayın hayatını sürdüren Hareket Dergisi, hareket felsefesinden beslenerek mistik bir yol çizmesi, geçen kırk üç yıl içinde uzun aralıklarla olsa da Türkiye'nin birçok dönemine şahitlik etmesi, ülkenin fikir hayatında yer alan tartışmalara, içine dâhil edildiği camiadan farklı bir pencereden yaklaşması, fikri tartışmalarla birlikte sanata da yer vermesi bakımından Türkiye'de yayınlanan dergiler içinde ayrı bir yere sahiptir.

Bilim Kodu : 1165
Anahtar Kelimeler : "Nurettin Topçu"; "Dergi"; "Hareket"
Sayfa Adedi : 232
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Umur IŞIK

HAREKET JOURNAL: 1939-1982

M.S. Thesis

Rumeysa ÖZTÜRK

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES

March 2017

ABSTRACT

Nurettin Topçu, who is the first student studied on morals among the Turks that studied in Europe and who is the first Turk that did philosophy doctorate in Sorbonne, recognizes Maurice Blondel, founder of the action philosophy, and embraces his views. Topçu starts to publish Hareket Journal named after this philosophy (Hareket means Action) after returning to Turkey. The journal hosts many academicians, authors, illustrators and poets throughout its long publishing lifetime. The journal that keeps the line of Topçu's doctoral thesis "Conformisme et Révolte", deals with finding its personality of the individual by revolting shackles that enslave its soul, the nation that emerges with an act that does not leave responsibility in this process of becoming a person, and the powerful state created by strong national will. The journal has Anatolian nationalist understanding, and defends spiritual socialism of Islam that it does not separated from this nationalism. The journal, which occasionally includes current issues, mostly exhibits an oppositional stance during its publishing periods. Hareket Journal, which started publishing in 1939 and continued its publishing life at different intervals until 1982, has a separate place in the journals published in Turkey in terms of drawing a mystical path by feeding through the action philosophy, witnessing many periods of Turkey even with long intervals in the last forty-three years, approaching the controversies in the opinion life of the country from a different viewpoint than the community in which it was included, and including also art beside intellectual discussions.

Science Code : 1165

Key Words : "Nurettin Topçu"; "Journal"; "Hareket"

Page Number : 232

Supervisor : Yrd. Doç. Dr. Umur IŞIK

TEŞEKKÜR

Çalışmaya katkılarından dolayı danışman hocam Yrd. Doç Dr. Umur IŞIK'a, 'Hareket'i aklıma ve kalbime koyan, her an elini üzerimde hissettiğim kıymetli hocam Dr. Necdet SUBAŞI'ya, manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen dostlarım Ayşe Gül SOYDAN, Seda KÜL ve Seda ERDOĞMUŞ'a, bilgileri ve deneyimleriyle yanımda olan çalışma arkadaşlarım Dr. Adalet GÖRGÜLÜ AYDOĞDU ve Dr. Birol DEMİRCAN'a, emekleri ve sabırlarıyla yanımdan ayrılmayan, attığım her adımda desteklerini hissettiğim çok sevgili babam Özcan ÖZTÜRK ile annem Selma ÖZTÜRK'e ve hayatta başka kimseye ihtiyaç duyurmayan kardeşlerime kalpten teşekkür ediyorum. Elime aldığım her bir eseriyle kalbimde farklı bir kapıyı açan Nurettin TOPÇU'ya ve bu süreçte aniden aramızdan ayrılan Prof. Dr. Orhan OKAY'a rahmet diliyor, en derin dualarımı gönderiyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
RESİMLERİN LİSTESİ	xi
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM**NURETTİN TOPÇU VE HAREKET DERGİSİ**

1.1. Nurettin Topçu'nun Hayatı ve Fikirleri	5
1.1.1. Topçu'nun ailesi ve eğitimi	5
1.1.2. Topçu'nun öğretmenliği.....	7
1.1.3. Topçu'nun fikirleri	8
1.2. Hareket Dergisi	13
1.2.1. Hareket felsefesi	13
1.2.2. Hareket Dergisinin yayın hayatı	16
1.2.3. Hareket Dergisinin yayın çizgisi	18

2. BÖLÜM**DERGİ'DE İNCELENEN KONULAR**

2.1. Hareket Felsefesi ve Tasavvuf	21
2.1.1. Hareket felsefesi	21

2.1.2. Vahdet-i vücûd	25
2.1.3. Tasavvuf	27
2.2. Ruh ve Ahlâk	30
2.2.1. Pozitivizm karşıtlığı	31
2.2.2. Uysallık, ahlâk ve mesuliyet.....	32
2.2.3. Izdırap.....	34
2.3. Millet ve Milliyetçilik	36
2.3.1. Millet	36
2.3.2. Milliyetçilik.....	39
2.4. Devlet	45
2.4.1. Demokrasi.....	48
2.4.2. Millet mistikleri	51
2.5. Batılılaşma ve İnkılaplar	56
2.5.1. Batılılaşma hareketleri	56
2.5.2. Cumhuriyet inkılapları	59
2.5.3. Sosyal hayata dair eleştiriler	62
2.6. Dini Hayat Eleştirileri ve İslam	66
2.7. İslam Sosyalizmi.....	69
2.7.1. İslam'da iktisadi düzen.....	72
2.7.2. Köy ve köycülük.....	78

3. BÖLÜM

DERGİ'DE ELE ALINAN KONULARIN ZAMANA GÖRE DAĞILIMI VE KONULARA YAKLAŞIMDA DÖNEMLER ARASI FARKLILIKLAR

3.1. Hareket Dergisi: 1939-1943.....	85
3.1.1. Genel değerlendirmeler	85

3.1.2. Hazırlık dönemi ve isyan.....	87
3.2. Hareket Dergisi: 1947-1953.....	89
3.2.1. Genel değerlendirmeler	90
3.2.2. Otoriter devlet	91
3.2.3. En haklı yönetim şekli olarak ‘demokrasi’	92
3.2.3. Yeni nizamın ana hatları ve milliyetçilik	93
3.3. Fikir ve San’atta Hareket: 1966-1975	94
3.3.1. Sosyalizm ve İslamiyet.....	95
3.3.2. Dini hayat eleştirileri, felsefe ve din ilişkisi	96
3.3.3. Milliyetçi camiadan kopuş	98
3.3.4. Yahudi karşıtlığı	100
3.4. Dergi’nin Her Döneminde Ele Alınan Konulardaki Değişimler	101
3.4.1. Hareket felsefesi, millet, devlet ve hürriyet.....	102
3.4.2. Batılılaşma eleştirileri	104
3.4.3. Güncel mevzular	105
3.4.4. Gençlik ve eğitim	115
SONUÇ	119
KAYNAKÇA.....	125
EKLER.....	139
Ek-1: Hareket Dergisi Kapak Örnekleri	139
Ek-2: Hareket Dergisi Makaleler Dizini.....	157
ÖZGEÇMİŞ	232

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 3.1. Hareket Dergisi Şubat 1939 tarihli kapağı.....	85
Resim 3.2. Hareket Dergisi Mart 1947 tarihli kapağı.....	89
Resim 3.3. Fikir ve San'atta Hareket Dergisi Ocak 1966 tarihli kapağı.....	94
Resim 3.4. Fikir ve San'atta Hareket Dergisi Haziran 1968 tarihli kapağı.....	109
Resim 3.5. Fikir ve San'atta Hareket Dergisi Ağustos-Eylül 1974 tarihli kapağı..	112

KISALTMALAR

Kisaltmalar	Açıklama
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DİB	Diyanet İşleri Başkanlığı
DP	Demokrat Parti
MNP	Milli Nizam Partisi
İFAV	Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı
syf.	Sayfa
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı

GİRİŞ

Dergiler yayımlandıkları dönemlerin toplumsal yapısını yansıtan, fikri, sanatsal, siyasal eğilimlerinin anlaşılmasına yarayan önemli kaynaklardır. Dergileri gazetelerden ayıran en önemli özellik, onların belirli bir temaya dayalı olmalarıdır. Gazetelerin haber ağırlıklı olarak genellikle günlük yayın yapmalarına karşın dergiler, belli aralıklarla çıkarlar ve haber de dâhil olmak üzere belirli temalara göre yayın yaparlar. Dergilerin okuyucu kitlesini de bu temalar belirler.

Çalışmaya konu olan Hareket Dergisi de 1939 yılından 1982 yılına kadar 5 devre halinde yayınlanan bir fikir ve sanat dergisidir. Dergi, Nurettin Topçu'nun benimsediği hareket felsefesi doğrultusunda yayın hayatını sürdürmüştür. Dergi'nin ismi de bu felsefeden gelmektedir.

Avrupa'ya tahsile giden Türkler arasında ahlâk üzerinde çalışan ilk öğrenci ve Sorbonne'da felsefe doktorası veren ilk Türk olan Nurettin Topçu Fransa'da hareket felsefesinin kurucusu Maurice Blondel'i tanıyıp onun görüşlerini benimser. Hareket felsefesi 18. yüzyıldan beri Batı'da güçlenen materyalist-pozitivist cereyanların karşısında insanlığın kurtuluşunu ahlaki ve manevi değerlerin yükselişinde gören, ruhçu bir felsefe akımıdır (Doğan, 2005). Topçu da bu felsefenin Türkiye'deki temsilcisidir. Topçu'ya göre insan ancak hareketten sonra özgür olabilir. Çünkü o, bu esnada değişmiş olur, önceki insan olmaktan çıkar. Başka bir deyişle bir hareketle yeniden doğarak hem kendini hem de nesnelere değiştirir. Hareket, ferdi iradeden doğar; aile, cemiyet ve devlet aşamalarından geçerek Allah'a ulaşır (Topçu, 2014: 40). Hareket Dergisi işte bu felsefe zemininde, Cumhuriyet döneminin modernist radikalizmine eleştiriyle yaklaşarak Anadolu'da bir muhalif düşünce okulu olarak kurulur ve gelişir (Elibol, 2006a). Basın hürriyetinin sınırlı olduğu bir devirde ilk sayılarından itibaren din, milliyetçilik, sosyal nizam ve inkılâp gibi kavramlara, resmî görüşün dışında yeni anlamlar yüklemesi bakımından Hareket Dergisi büyük önem taşır. Hatta devrin yönetime muhalefet eden tek dergisi olma özelliği ile de dikkat çeker (Okay, 1997).

Dergi, kırk üç yıllık yayın hayatı boyunca Türkiye'nin içinden geçtiği birçok döneme şahitlik eder. Dergi'nin ismi İslami dergilerle birlikte de milliyetçi dergilerle birlikte de anılır; ancak Dergi ne İslamcıdır ne de Turancı milliyetçi anlayışı savunur.

Derginin milliyetçiliğe yaklaşımı Anadolu/ruhçu cepheden olmuştur. Bu anlayışa göre yaşayan bin yıllık tarih, Anadolu Türk'ünün hem millet olma hem de felsefe, bilim, sanat ve tasavvuf alanlarında 'harikalar yaratma' sürecidir. Dolayısıyla Anadolu, bin yıllık tarihsel süreci kabullenip onda gerçekleştirilmiş başarıların gelişmiş örneklerini yeniden üretmelidir. Böylece Anadolu'da yeni bir rönesans ortaya çıkacaktır (Elibol, 2006a). Dergi'de bu rönesansa ulaşmak için gidilecek yollar, ruhi ve ahlaki kuvvetler ele alınır.

Dergi'nin İslamcılığa bakış açısı ise her ne kadar İslamcı dergiler arasında anılıyor olsa da döneminin İslamcı yayınlarından farklıdır. Topçu'ya göre (2016: 23) istenen bir din devleti değildir; çünkü din de kurumlaştığında herhangi bir grubun ya da şahsın eline geçip, yozlaşır. Bu nedenle din ve devletin yatay olarak değil, dikey olarak ayrılması; dinin devleti 'manevi bir kurumlaşma' yoluyla yönlendirmesi gerekir. Bu yönlendirme, dinin dogmalarına göre devleti biçimlendirmeyi değil; ahlaklı, eşitlikçi ve adaletli bir toplum oluşturmayı amaçlayabilir (Elibol, 2006a). Nurettin Topçu'nun coğrafya olarak Anadolu'yu, tarih ve kültür olarak Selçuklu-Osmanlı tecrübesini merkeze alan, buradan en geniş ve belirleyici daire olarak İslâm'a ve özellikle tasavvufa intikal eden, Batı dünyasına ve insanlık tecrübesine uzanan bütüncül bir düşünce dünyası vardır. Topçu hem anti-materyalist ve anti-komünist bir düşünce zeminine yaslanır, hem de "sosyalizm" kavramını fikriyatında önemli bir yere sahip kılar. "İslam sosyalizmi", "Müslüman Anadolu sosyalizmi", "İslam'ın ruhçu sosyalizmi" gibi kavramlaştırmaları, bulunduğu çevre ve dönem itibariyle cesaretle kullanır (Doğan, 2005).

Hareket Dergisinin ilk sayılarında İslam'dan açıkça söz edilmez; ama ahlak, sorumluluk, hizmet, hakikat, vicdan, sonsuzluk, ebedilik, iman, irade, diğerkâmlık gibi kavramlar altında bir İslam düşüncesi verilmek istenir (Subaşı, 2005). Türkiye'de demokrasi hareketlerinin ve nisbî bir basın hürriyetinin başladığı ikinci döneminden itibaren Dergi'de de dinî meseleler açıklık kazanır (Okay, 1997). Özellikle Dergi'nin dördüncü döneminde İslam sosyalizmi görüşü Dergi'ye hâkim olur ve İslami karakterde bir dergi tarafından ilk defa ortaya atılan bu görüş Dergi'de uzun bir süre ele alınıp tartışılır.

Dergi'de fikri/felsefi tartışmalarla birlikte sanata da önem verilir. Dergi yayın hayatına başlamasından itibaren şiir ve hikâyeye yer verir, bununla birlikte güzel

sanatların diğer dalları ve estetik üzerine pek çok makale de Dergi'de bulunmaktadır. Dergi'nin ilk dönemlerindeki felsefî ve fikrî ağırlığa karşılık özellikle dördüncü döneminde edebiyat, Topçu'nun ölümünden sonraki son dönemde ise edebî, dinî, tasavvufî araştırmalar çoğunluktadır (Okay, 1997).

Çalışmanın konusu, 1939 yılından 1982 yılına kadar beş devrede yayın hayatını sürdüren aylık fikir ve sanat dergisi Hareket'tir. Nurettin Topçu'nun önderliğinde çıkan Hareket Dergisinin felsefesi, yayınlandığı dönemler içerisinde izlediği yayın politikası ile Türkiye'nin fikir ve sanat dünyasına katkıları çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Çalışma, Hareket Dergisinin yayın hayatını, felsefesini ve savunduğu görüşleri incelemeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte Dergi'nin, devirden devire hangi ihtiyaca cevap verdiğini anlamak, Türkiye'nin fikir ve sanat dünyasındaki yerini ortaya koymak çalışmanın amaçlarındandır.

Hareket Dergisi, hem Türkiye'nin fikri atmosferinde yer alan tartışmalara farklı bir pencereden bakması, hem Nurettin Topçu'nun hareket felsefesini sürdürmesi, hem de fikri tartışmalarla birlikte sanata da yer vermesi açısından Türkiye'de yayınlanan dergiler içinde ayrı bir yere sahiptir. Dergi, bünyesinde birçok akademisyenle birlikte (yayınlandığı dönem için) genç yazar, çizer ve şairleri de barındırmıştır ve bu açıdan bir okul niteliğindedir. Hareket Dergisi zamanla hareket ekolüne dönüşür ve kendinden sonraki dönemlerde yayınlanan hem fikir hem de sanat dergilerine ışık olur. Yapılan çalışma da Türkiye'nin bu uzun soluklu dergisini tanımak, anlamak, Dergi'nin fikir ve sanat dünyasına katkılarını görmek bakımından önemlidir. Doğrudan Hareket Dergisini konu alan çalışmalar tarandığında üç adet yüksek lisans tezine rastlanmıştır. Bunlardan biri Dergi'nin 1953 yılına kadar olan ilk üç devre yayınlarını konu edinmiştir. Dergi'nin isim değişikliğine gidip yayınlarını istikrarlı bir şekilde sürdürdüğü 1966 sonrası dönemi çalışmaya dâhil edilmemiştir. Diğeri bir fihrist incelemesidir. Sonuncusunda ise Dergi'deki yazılarından yola çıkılarak Nurettin Topçu değerlendirmesi yapılmıştır. Dergi'nin çizgisini dönemsel olarak yansıtmayı hedefleyen bir araştırma daha önce yapılmamıştır. Çalışma bu yönüyle önemlidir. Çalışmada Hareket Dergisinin yayınlarının ismini aldığı hareket felsefesince devam edip etmediği; Dergi'de

işlenen konuların dönemlere göre nasıl farklılık gösterdiği; Dergi'nin, Türkiye'nin fikir dünyasına hangi görüşleri/kavramları kazandırdığı incelenmiştir.

Çalışmanın kapsamını Hareket Dergisinin 1939-1982 yılları arasında yayınlanan sayıları oluşturmaktadır. Bu süre içinde yayınlanan toplam 187 sayıdan 1975 yılında Topçu'nun vefatına kadar olan sayıların tamamı çalışmaya dâhil edilirken, Topçu'nun vefatından sonra düzensiz bir şekilde çıkan 22 sayı için genel bir tarama yapılmış, bu sayılar detaylı olarak incelenmemiştir.

Çalışmanın yöntemi belgesel taramadır. Bu taramada kullanılan verilerin omurgasını Dergi'de yer alan yazılar, Dergi'nin kurucusu Nurettin Topçu'nun kitapları ve makaleleri oluşturmaktadır. Bunlarla birlikte Dergi yazarlarının eserlerini, Dergi'ye dair yapılan incelemeleri, yazılan makale ve kitapları, Dergi'de ele alınan konularla ilgili çalışmaları ve Dergi'nin içinden geçtiği dönemlerin fikir atmosferini inceleme konusu yapan eserleri kapsayan taramayla da çalışmada kullanılan veriler elde edilmiştir. Araştırma, bu verileri özetleme, değerlendirme ve yorumsal çerçeve içinde sunma aşamalarıyla uygulanmıştır. İlk olarak Dergi'nin bütün sayıları taranarak yazılar türlerine ve konularına göre kategorilere ayrılmıştır. Beş devre halinde yayınlanan Dergi'de konular bu devrelere göre tarihi bir tasnife tabi tutulmuştur. Dergi'yle ilgili ilk tarama tamamlandıktan sonra çalışma kapsamına alınacak ve alınmayacak yazılar belirlenmiştir. Çalışmada öncelikle Nurettin Topçu'nun yazıları ve 'Hareket' imzasıyla yayınlanan yazılar değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bunlarla birlikte Dergi'nin ana felsefesini ve fikri tartışmaları içeren yazılar da çalışma kapsamına alınmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde Nurettin Topçu'nun ailesi, eğitimi, öğretmenliği ve fikirleri ile ilgili genel bilgiler verilmiş, ardından Hareket Dergisinin yayın çizgisi ve hedefleri ortaya konmuştur. İkinci bölümde ise dönem ayrımı yapılmadan Hareket Dergisini diğer dergiler arasında ayrı bir yere konumlandıran, Dergi'de temel olarak ele alınan konulara yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümü ise Dergi konularının dönemlere göre gösterdiği farklılıklar ile genel değerlendirmeye ayrılmıştır.

1. BÖLÜM

NURETTİN TOPÇU VE HAREKET DERGİSİ

Çalışmanın ilk bölümünde öncelikle Hareket Dergisinin kurucusu Nurettin Topçu'nun hayatı ve fikirleri ile ilgili bilgiler yer alacaktır. Ardından Dergi'nin, isminin kaynağı olan hareket felsefesine ve yayın politikasına değinilecektir.

1.1. Nurettin Topçu'nun Hayatı ve Fikirleri

Hareket Dergisinin, Türkiye'de Nurettin Topçu'nun temsil ettiği hareket felsefesini temel alarak ve hatta bu felsefeyi kendine isim edinerek yine Topçu tarafından çıkarılan bir dergi olması nedeniyle ona dair incelemeye geçmeden önce Nurettin Topçu'yu, onun fikir dünyasını ve hayata bakış açısını anlamak gereklidir. Bu bölümde Nurettin Topçu'nun ailesi, eğitimi, öğretmenliği ve fikir dünyası kısaca ele alınacaktır.

1.1.1. Topçu'nun ailesi ve eğitimi

1909 yılında Erzurum'da doğan Nurettin Topçu, 'Topçuzadeler' olarak bilinen köklü bir aileye mensuptur. Topçuzadeler lakabı, Topçu'nun Erzurum'un Rus işgali sırasında topçuluk yapan dedesinden kalır. Babası Ahmet Efendi Erzurum'da alaftarlık ve hayvancılıkla uğraştıktan sonra İstanbul'a yerleşir, Nurettin Topçu ve ağabeyi Hayrettin Topçu İstanbul'da dünyaya gelir (Kutlu, 2006). Şehsuvaroğlu (2011: 61) Topçu için "Köklü bir Anadolu ailesinden olup köklü bir medeniyetin merkezi olan İstanbul'da onun bütün sancılılarıyla birlikte büyümüştür" yorumunu yapmaktadır.

Nurettin Topçu ilkokul ve lise eğitimini İstanbul'da tamamlar. İlkokulu Büyük Reşit Paşa İlkokulu'nda birincilikle bitiren Topçu, lise eğitimine Vefa Lisesi'nde başlayıp İstanbul Erkek Lisesi'nin Edebiyat bölümünde devam eder. Topçu'nun daha sonra "Ruhlarımızın önünde yürüyen büyük varlık" olarak tanımladığı Abdülaziz Bekkine ile tanışmasına da vesile olan çocukluk arkadaşı Sırrı Tüzeer, Topçu hakkındaki izlenimlerini şöyle aktarır: "Üçüncü sınıfta idik. Aynı sırada otururduk. Altıncı sınıfa kadar beraber okuduk. Biz kitap açmazdık. Onun elinden kitap düşmezdi. Mektebi

birincilikle bitirdi.” (Tüzeer’den akt. Kutlu, 1976). Topçu 1928 yılında İstanbul Erkek Lisesi’ni de Edebiyat bölüm birincisi olarak bitirir. Büyük Reşit Paşa İlkokulu’ndan İmla Hocası Nafiz Bey ile Ulûm-i Diniyye hocası Şerafettin Yaltkaya’nın Topçu üzerinde büyük etkisi olur. Topçu’nun, içerisinde Büyük Reşit Paşa İlkokulu’nda beşinci ve altıncı sınıflarda dersine giren Nafiz Bey tarafından ezberletilen şiirler bulunan iki adet “İnşad Defteri” bulunmaktadır. Bu defterlerin ilkinde yer alan şiirlerden Nafiz Bey’in derslerinin büyük bölümünü Mehmet Akif’e ayırdığı görülmektedir. Zira defterdeki 23 şiirin 12’si Mehmet Akif’e aittir. İkinci defterde yer alan 12 şiirde ise Mehmet Akif’in en büyü fikri muhalifi olan Tefvik Fikret’in 5 şiiri bulunmaktadır (Birgül, 2013: 55-58). Topçu, Nafiz Bey’den Mehmet Akif sevgisini alırken Yaltkaya’nın tesiriyle de namaza başlar (Dural, 2010: 152). Topçu’nun ahlak temelli düşünce sistemine lise hayatında edindiği birikimlerin zemin oluşturduğu görülmektedir. Özellikle bu dönemde ortaya çıkan Mehmet Akif hayranlığı Topçu’nun birçok eserinde kendini göstermektedir.

Topçu lise eğitimini İstanbul’da tamamladıktan sonra üniversite eğitimi için Fransa’ya gider. Buradaki eğitimine Bordeaux Lisesi’nde başlayıp psikoloji sertifikası alan Topçu aynı yıllarda hareket felsefesinin kurucusu Maurice Blondel ile tanışma fırsatı yakalar ve düşüncesini hareket felsefesi temelinde kurar (Elibol, 2006). Bourdeax Lisesi’nden sonra Strasbourg Üniversitesi’nde felsefe, sanat tarihi ve ahlak eğitimi alan Topçu, ‘Ruhîyat ve Bediiyat’, ‘Umumi Felsefe ve Mantık’, ‘Muasır Sanat Tarihi’, ‘İçtimaiyat ve Ahlak’, ‘İlk Zaman Sanat ve Arkeolojisi’ alanlarında da lisans çalışmalarına katılır. Topçu, 1934 yılında Sorbonne’da felsefe doktorasını verir ve Sorbonne’da bu alanda doktora öğrenimini tamamlayan ilk Türk öğrenci olur (Dural, 2010: 154).

Fransa’da on dokuzuncu yüzyılın sonlarında pozitivist felsefelere karşı gelişen, Boutroux, Bergson, Blondel gibi düşünürlerin temsilciliğini yaptığı yeni metafizik felsefelere ilgi duyan (Şehsuvaroğlu, 2011: 97) Topçu’nun, ‘Conformisme et Revolte’ (*Türkçeye ‘İsyân Ahlakı’ olarak çevrilmiştir*) ismiyle savunduğu doktora tezi, Blondel ile tanıştıktan sonra benimsediği hareket felsefesiyle ortaya çıkan ahlaki isyanı ele alır ve ruhçu/maneviyatçı bir eserdir. Topçu’nun Blondel ile tanışmasına vesile olan, asıl adı Mehmet Ali Bey’ken Hıristiyanlığı seçerek ismini değiştiren Paul Mulla, doktorasını tamamlamasının ardından Topçu’ya Fransa’da kalmasını, kültürü Fransa’da aramasını teklif eder. Bu teklifi reddeden Topçu’ya

Mulla'nın "Siz, Türkiye'de inkılap yapmak istiyorsunuz; ama hocalar varken bir şey yapamazsınız." dediği rivayet edilir. Topçu'nun, Mulla'nın bu acı sözünü din adamlarının halini ortaya koyarken yâd etmesiyle, bu hâl üzerine burukluk yaşadığı söylenebilir (Birgül, 2013: 139-140).

1.1.2. Topçu'nun öğretmenliği

Nurettin Topçu 1934'te Türkiye'ye döndükten sonra öğretmenlik yapmaya başlar. İlk olarak Galatasaray Lisesi'nde felsefe öğretmenliği yapan Topçu, zamanın önde gelen isimlerinden birinin çocuğunun da aralarında bulunduğu altı kişilik listeye kolay sınıf geçme imtiyazı tanımayıp bu isimlerden bütünleme sınavında başarısız olanları sınıfta bıraktığı için İzmir Atatürk Lisesi'ne sürülür (Dural, 2010: 155). Topçu, Hareket Dergisini de burada çıkarmaya başlar. Dergi'nin dördüncü sayısında Nizam Ahmed mahlasıyla yazdığı 'Çalgıcılar' başlıklı yazı tek şef rejiminin zaafalarını ortaya koyan ciddi bir eleştiri yazısıdır. Topçu bu yazısı nedeniyle zaten sürgün olduğu İzmir'den Denizli'ye sürülür (Doğan, 2006b). Denizli'deki görevinden sonra 1975 yılına kadar Haydarpaşa Lisesi, Robert Lisesi, Vefa Lisesi, İstanbul Erkek Lisesi ve İmam-Hatip Okulunda felsefe öğretmenliği yapan Topçu'nun en uzun süreli öğretmenliği Robert Lisesinde olur; ancak 1960 yılında 27 Mayıs darbesinden sonra rejim muhalifi suçlamasıyla bu okuldaki görevine son verilir (Dural, 2010: 157).

Topçu için öğretmenlik hiçbir zaman kendisine verilen müfredatın öğrencilere aktarıldığı bir meslek olmaz. O, her zaman insanlara yol açmaktan yanadır ve öğretmenliğe de böyle bakar. Şehsuvaroğlu (2011: 135) Topçu'yu "çağdaş bir Türk Sokrat'ı" olarak tanımlarken, Civelek (2016: 29) onun bir fikir ve kalp adamı olarak öğrencilerini çekip çevirmek gibi bir metoda hiçbir zaman tevessül etmediğini, sadece aklın ve kalbin yollarını açtığını, kimseyi orada yürümesi için çekiştirmedini söyler. Topçu'nun İstanbul Erkek Lisesi'nin 1960-1961 dönemi yıllığına yazdığı yazıya bakarak onun öğretmenlikten beklentilerini görmek mümkündür.

"Zihnimizi zekâmıza hizmetkâr yaptık. Düşünerek girilen kapı yalnız sınıf kapısıdır. Şuna inanınız ki dünyada hiçbir fetih, kaderin sırrına vakıf olanlar için, sınıf kapısını açmak kadar şerefli değildir. ... Bizim işimiz, sizin yalnız

zekâlarınızı işlemeden ibaret değildir. Aynı zamanda kalplerinizi yoğurmaktır. Biz, sizin birtakım dersleri öğrenen zekâ makineleri olduğunuzu hiç düşünmedik. ... Şahsiyet ve halleriniz bizim hünerimizin gerçek eseridir. Yükseltelen bir ruh, bir deha eserinden daha fazla bir şeydir, bir âlemin yaradılışı gibidir. Bize 'siz ne iş yapar, ne vazife görürsünüz?' diye soranlar olursa onlara sonsuz sevinçle içimiz taşarak 'Bizim vazifemiz karakter yapmaktır, şahsiyet yaratmaktır' diye cevap vermede saadet buluruz (Topçu'dan akt. Civelek, 2016: 14)."

Nurettin Topçu, Bergson hakkında doçentlik tezi hazırlayıp Hilmi Ziya Ülken'in kürsüsünde eylemsiz doçentlik yapmasına rağmen üniversiteden kadro almaz. Dural (2010: 157), Topçu'nun üniversite hocalığı hayali, hatta hırsı olduğunu savunsa da Topçu'nun öğrencilerinden Civelek (2016: 48-49), onun kendisine "Keşke ilk mektep hocası olsa idim" dediğini, üniversitelerin ve cüppelerin inhisarında olmadığını söyler. Elbette Topçu'ya onun bütün çalışmalarına rağmen üniversiteden kadro verilmemiş olması eleştiriye açık bir durumdur. Ancak bu konuda bir hırsının olduğunu savunmak, Topçu'nun öğretmenlik anlayışına aykırı bir iddiadır. Topçu için öğretmenlik sadece mektebe mahsus değildir; o her yerde telkin, tedavi, bilgi ve ümitle var olur (Civelek, 2016: 48). Topçu yaklaşık kırk yıl süren lise öğretmenliği boyunca bir mabede girer gibi sınıfa girer, bir mihrap önünde hissedilecek vecdi kürsüde yaşar (Birgül, 2013: 282). Liselerde okutulmak üzere sahasıyla ilgili ders kitapları da yazan Topçu, lise çağlarından üniversite mezunu gençlere kadar her nesilden talebelerini okul dışında da toplayıp onlara hocalık ve ağabeylik yapar. Hatta bu öğrencileriyle birlikte Hareket Dergisini çıkararak bu Dergi'de modern bir dergâh kurar (Şehsuvaroğlu, 2011: 146).

1.1.3. Topçu'nun fikirleri

Nurettin Topçu'ya göre felsefenin Müslüman Türk toplumundan uzaklaştırılması büyük bir kayıptır. Felsefi düşünce elbette imanın yerine konulamaz. Ancak felsefi tefekkür olmadan imanın derinliklerine nüfuz etmek ve yakîne ulaşmak mümkün olmaz (Kalın, 2016: 383). Topçu'ya göre felsefe dinsizlik değildir, dine karşı da değildir. Felsefe serbest düşündürmektir ve serbest düşünen insan, düşüncesini nereye kadar götürürse, felsefenin sınırı da oraya gider. Felsefenin konusu hür düşüncedir ve sınırsızdır. Aristo felsefesini takip eden filozoflara karşı olan

hareketin tamamıyla felsefe karşıtlığına dönüşmesiyle İslam'da felsefe yapılamadığını söyleyen Topçu, Batı felsefesinde ise Rönesans'ı açan Descartes'tan Kant'a, Leibniz'den Bergson'a filozofların çoğunun din izahlarında tevhid akidesini benimsediklerini savunur (Topçu ses kaydı).

Topçu'nun fikir dünyasını zıtlıkların terkibi üzerine kurduğu söylenebilir. Başta düşünürün en önemli ve felsefesinin temelini oluşturan eseri *İsyan Ahlakı* böyle bir terkinin sonucunda ortaya çıkar. Eserin orijinal ismi, Türkçe karşılığı '*Uysallık ve İsyan*' olan '*Conformisme et Revolte*'dir. Eser Türkçeye '*İsyan Ahlakı*' olarak çevrilir. Topçu bu eserinde isyanı ve uysallığı karşı karşıya getirmez. İnsanın önce kendisine, daha sonra kendisini bağlayan bütün prangalara karşı isyanını ortaya koyarken bu yolda eriştiği noktada uysallığının olması gerektiğini yani isyandaki ahlakı, ahlaki isyanı savunur. Topçu'nun sistemi içinde ferdiyetçilik ve cemaatçilik, otorite ve hürriyet, milliyetçilik ve insanlık, akıl ve kalp, isyan ve uysallık bir arada bulunur. Topçu hem aykırı ve isyankâr, zamanının hâkim telakkilerine ve genel gidişine reddiyelerle dolu bir muhalefetle dalgalanan, hem de bir parçası olduğu milleti ile tüm insanlık için acı çeken bir diz çökmüşlüğü üstünde kendine özgü bir mimariye vücut verir (Civelek, 2016: 79).

Nurettin Topçu'da ne katı bir Doğu taassubu vardır ne de Batı'nın tek taraflı telakkisi. Topçu'nun dünya tasavvuru, bir tarafta Batı ile hesaplaşma diğer tarafta Doğu'nun kendi içinde hesaplaşması olarak görülür (Emre, 2006). Topçu, döneminin İslamcılarının klişeleşmiş Batı'nın ilmini alıp ahlakını almama duruşuna karşı çıkar. Topçu'ya göre ilim ile ahlak aynı kökten çıkar ve Batı'da bulunan fenalıklar, hastalıklar Batı'nın ahlakı değil, ahlakının düşmanlarıdır. Topçu'nun Batı'da karşı olduğu nokta, onun büyük sanayinin esiri olmasıdır. Topçu her şeyi metalaştıran kapitalizmden, paranın zalimlerinden nefret eder. Kapitalizmin hammaddesi büyük sanayiden ve bu büyük sanayinin ürünü olan bilim ve tekniğin yıkıcı gücünden şiddetli emniyetsizlik duyar (Civelek, 2016: 88). Topçu, Batı'nın Rönesans'la elde ettiklerini büyük sanayiye ve kapitalizme kurban ettiğini, ortaya çıkan bu durumun Batı'nın ahlakı olmadığını düşünür. Ferdiyetçilik, lirizm ve tabiat sevgisi olarak tezahür eden romantizmi Rönesans'ın karakteri olarak gören Topçu, tarihimizde böyle romantik bir dönemin yaşanmamış oluşuna hayıflanır (Civelek, 2016: 159).

Topçu Batı'da materyalizme, büyük sanayiyle ortaya çıkan bilim ve tekniğin tahrip gücüne, kapitalizme karşı iken Doğu'da ise Panislamizm düşüncesine ve maddeci milliyetçilik olarak gördüğü Turancılığa karşıdır. Topçu'nun isteği milli bir Müslüman/ca değerler (Emre, 2006) sistemi kurmaktır. Topçu'nun milliyetçiliği coğrafya üstüne kurulu bir milliyetçiliktir. "Vatan, tarih, din, dil ve kültür bir topluluğu, muayyen vasıfları haiz bir millet haline getirir. Vatansız bir millet, tasavvur olunamaz. ... Vatan bir milletin müşterek mülküdür. Bir milletin istiklalini muhafaza etmesi için birinci şart vatanın muhafazasıdır (Hareket, 1953a)." Bu vatan da 1071'de Malazgirt Zaferiyle Orta Asya Türklerine kapılarını açan Anadolu'dur. Orta Asya Türklüğüne nazaran Anadolu Türklüğünü, onun millet ve devlet hayatını daha anlamlı bulan Topçu, bu toplumu yüksek değerlere taşıyanın din olduğunu, göçebe olmayan Anadolu Türk'ünün toprağa bağlı, bir hakikatin sorumluluğunu sürekli taşıyan insan olduğunu savunur (Şehsuvaroğlu, 2011: 74). Elbette ki Topçu'nun milliyetçiliğinin tek unsuru coğrafya değildir. Topçu, büyük vatan olarak Anadolu toprağını görür. Bu vatan içinde ortak din, dil, soy, iktisadi sistem ve devleti milliyetçiliğin esasları olarak niteler. Anadolu'daki milletin dini, onun ahlakını ve kalbini yoğurmuş olan İslam dini; dili, tarihi olgunlaşma içinde varlık kazanan müşahhas ve zengin Türk dili; soyu, aslını kaybetmeyen Türk soyu; iktisadi sistemi, halkın bütün ihtiyaçlarını karşılayan ve her ferdi iş ahlakıyla seferber eden ruhçu sosyalist sistem; devleti, merkeziyetçi, otoriteli ve mesuliyetli devlettir (Topçu, 1972). Topçu, coğrafyasız, yalnızca ırk üzerine kurulu Turancı anlayışa karşı olduğu gibi Panislamizm düşüncesine de karşıdır. Düşünür için İslam dini milletin ruhunu oluşturur ve bu millet Anadolu'daki Oğuz'dur. Topçu, Panislamist düşüncenin bu memleket çocuğunu yetiştiren emek ve toprağın hakkını inkâr ettiğini söyler. Topçu'ya göre dönemin İslamcıları, coğrafya ile iktisadın millet varlığının iskeleti olduğunu, İslam'ın da ona hayat verici ruh olduğunu, ruhun bedenden bedeninin de ruhtan ayrılamayacağını düşünmezler (Topçu, 2015d: 143).

Topçu, 1950'li yıllarda milliyetçi derneklerin birleşmesiyle kurulan Türk Milliyetçiler Derneği'nin, 1952'de Malatya'da Ahmet Emin Yalman'a yönelik suikast girişimiyle zan altında kalması üzerine kaleme aldığı protesto metniyle birlikte zaten etkin bir konuma sahip olduğu dernekte, milliyetçi hareketin önderi konumuna gelir (Dural, 2010: 158). Söz konusu suikast girişimi nedeniyle Türk Milliyetçiler Derneği

kapatılır; ancak 1954 yılında Milliyetçiler Derneği kurulur. Topçu, Milliyetçiler Derneği'nin manevi lideridir ve Derneğin "Milletimizi vücuda getiren kıymetlerin muhafaza ve tekâmülüne hizmet etmek ve tarih şuuruna, ilim zihniyetine, feragat, fedakârlık, hak ve fazilet duygularına sahip, örnek Türk milliyetçileri yetiştirmek" olarak belirlenen gaye maddesi onun kaleminden çıkar (Civelek, 2016: 30).

27 Mayıs Darbesinin ardından Milliyetçiler Derneğinin kapatılmasıyla birlikte milliyetçiler arasında dağınıklık ve şaşkınlık hüküm sürmeye başlar. Topçu, ömrü boyunca siyasi kuruluşlara yakınlık duymadığı halde, bu dağınıklığa son vermek amacıyla Adalet Partisinin kurulmasına gayret eder (Kutlu, 2006). 1961 seçimlerinde Partisince Konya'dan aday gösterilen Topçu, vekil seçilemez. Bunun üzerine Topçu'nun yenilgiyi hazmedemeyip demokrasi ile arasına set koyduğu (Dural, 2010: 158) söylene de yakın arkadaşı İsmail Dayı, onun ısrar üzerine vekilliğe adaylığını koyduğunu, seçilemediği için sevindiğine bizzat şahit olduğunu söyler (Kutlu, 2006).

Topçu, teknolojiyle ve müsbet ilimle özdeşleştirilen 'maddi' medeniyetin, kültür dışta bırakılarak devralınmasına karşıdır. Kültürle mütenasip bir teknolojiyi ister, medeniyete karşı kültürü savunur. Modernleşmeyi başarılacak bir iş olarak değil, alt edilmesi gereken bir musibet olarak görür. Topçu'nun, açık bir teknoloji ve sanayi karşıtlığı ile keskin bir anti-kapitalizm ortaya koyarak istediği, bilgemistiklerin yönetimi altında otoriter (nizamlı) bir hayattır. Topçu bu zeminde, İslam'ın sosyalizminden söz eder, toprak reformunu savunur (Bora, 2015: 91). Topçu, Türkiye'de İslam sosyalizmi denildiğinde akla gelen ilk isimdir. Esasında kendisi, geliştirmeye çalıştığı sistemi her zaman İslam sosyalizmi kavramıyla anlatmaz. Onun zaman zaman Anadolu sosyalizmi, ruhçu sosyalizm, milliyetçi sosyalizm isimleriyle de ortaya koymaya çalıştığı, yine aynı sistemdir. Topçu, Demokrat Parti'nin siyasi iktidara geldiği ve Türkiye'de kapitalistleşme hamlelerinin hız kazandığı yıllardan itibaren sosyalizmi vurgular (Mollaer, 2008: 207). Sistemin iktisadi ve sosyal altyapısı olan vahşi kapitalizmin karşısında Topçu, bir kul hakkı davası ve materyalist yaklaşımın dışında bir tez olarak, sosyalizmi ortaya koyar (Doğan, 2006a). Topçu'nun sosyalizmi millidir, Anadolu'nun ihtiyaçlarına cevap verip onun özelliklerini yansıtır (Civelek, 2016: 53). Kapitalizme düşman, ahlaki ve ruhu yücelten düşünürün ortaya koymaya çalıştığı bu sistem, onun milliyetçi düşüncelerine karşıt değil, bilakis bu düşüncenin içinde şekillenen bir sistemdir.

Maddeciliğe karşı, ahlaka ve sosyal adalete dayanan bu düşünce, İslam dinini Anadolu'daki milletin ruhu olarak gören milliyetçi düşüncenin içinde yeşerir. Dolayısıyla amacı, İslam dinini sosyalizm kalıbı içine sıkıştırmak değil, milletin ruhu olan İslam dininin toplumsal yönüyle Anadolu toprağında bir medeniyet kurmaktır. Ne var ki kullanılan 'sosyalizm' ifadesi, dönemin İslamcı ve milliyetçi cihetlerinin tepkisini çeker (Kutlu, 2006). Bununla birlikte Dural'a göre (2010: 159) Topçu'nun, milliyetçi kadroların sola karşı silahlı mücadeleye karşı çıkması da onun milliyetçi geleneğin kara listesine alınmasına neden olur ve özellikle 1968 sonrası döneme gelindiğinde Milliyetçiler Derneği ile bağları kopar.

Civelek (2016: 55-60), Topçu'nun fikir temellerini "mes'ul insan, karakter adamı, yeniden doğuş ideali, köklerde uyuyan inkılap, tarih ve toprak şuuru, kültürün emrinde teknoloji, milli iktisad nizamı" başlıkları altında ele alır. Mes'ul insan, ilahi emaneti yüklenip, şuurun eriştiği bütün sefaletlerden mes'ul olmasını bilen ve kuvvetlerini harekete geçiren insandır. O, yaşatma aşkına gönül verir. Karakter adamı, iradesini Allah'ın iradesi ile birleştirip, O'nun emir ve tekliflerine kuvvetle bağlanarak, beşerin sefil ihtiraslarının yıktığı dünyayı her hareketi ile yeniden yapar. Şahsiyet sahibi bu hareket adamı, devlette, dinde, sanatta, ilimde, hatta inzivada bile görülür. Yeniden doğuş ideali, insanlığa örnek olacak bir Rönesans ile müşterek bir Doğu medeniyeti vücuda getirme idealidir. Bu rönesansın ana kaynağı Kur'an'dır. Kur'an'dan alınacak ilhamla insanın kâinattaki yeri, hayatın kıymeti ve akıbeti, bir kâinat metafiziği ve insan felsefesi olarak ortaya konmalıdır. Köklerde uyuyan inkılâp, tekâmülün bozuk ve hatalı istikametlerinin düzeltilmesi, cemiyete kumanda verilerek tekâmüle hız kazandırılmasıdır. Bir coğrafya üstünde aynı medeniyet seviyesindeki bir soydan insanın, aynı tarihi devirlerde, aynı toprağın mukadderatı ile kaynaşmasından, bir iktisat hayatı ile birleşmesinden doğan milletin yükseltilmesi ise tarih ve toprak şuuruyla mümkündür. Türk milleti ise Anadolu vatanında kök salmış bir halkın, İslam ruhu ve ahlak örgüsü içinde kaynaştığı bin yıllık hayatın çocuğudur. Kültürün emrinde teknoloji ile de kültüre, kendi uzantısı olan tekniğe hâkimiyet vazifesi yüklenmektedir. Kendi kültürünün yıkılışı ile Batı tekniğinin kopya edilmesini aynı tarihi devrede yaşayan Türk milleti için mesele, hem kendi kültürünü canlandırmak, hem de ona uygun bir teknik yaratıp o tekniğin kullanım tarzını bulmaktır. Bu milletin iktisat hayatı ise vicdanını ve imanını koruması açısından ruhçu; İslamcı bir sınıfın emellerine hizmeti değil,

cemaate selamet ve adaleti getirmek gayesini gütmesi açısından toplumcu; her ikisi dolayısıyla da milli bir sisteme dayanmalıdır. Tekniğin tekâmülünü ve tabii oluşumunu takip edecek olan bu iktisadi yapı, hiçbir zaman, milletin olgunlaşan, kendinin kalan manevi iktidarının emrinden çıkmamalıdır. Bu sistemde hür şahsiyetin teminatı olan mülkiyet, sahibinin şahsiyetini ve başkalarının şahsiyetini esir alırsa hak değildir, haliyle ahlaki de değildir. Büyük mülkiyet fertler elinde toplanırsa, cemiyeti böler, iki düşman zümreye ayırır. Büyük mülkiyetin gerekli olduğu hallerde bu güç, devlet tarafından kullanılmalıdır. Milli iktisat nizamı, milletin emrinde olup ona söz vermiş bulunmak, kendisi için kazansa bile cemiyet için çalıştığını bilmek şartıyla ferdi teşebbüsleri de içine alacaktır ve bu teşebbüsler devletten yardım da görecektir.

1.2. Hareket Dergisi

Nurettin Topçu, Fransa'da tanıştığı Maurice Blondel'in L'action adlı teziyle savunduğu ve kurucusu olduğu hareket felsefesini benimseyen bir fikir adamıdır. Felsefenin Türkiye'deki temsilcisi de Topçu'dur ve onun kurucusu olduğu Hareket Dergisi de ismini bu felsefeden alır. Dergi yayın politikasını bu felsefe üzerine şekillendirir. Bu nedenle öncelikle hareket felsefesinden bahsedilecektir.

1.2.1. Hareket felsefesi

Nurettin Topçu esasen bir ahlak teorisyenidir (Mollaer, 2008: 194) ve hareket felsefesi pozitivist materyalist akımların karşısında insanlığın kurtuluşunu ruhun, ahlaki değerlerin yükselişinde gören bir akımdır.

Hareket bir vâkıa değil bir zarurettir. Hiçbir sistem bunu inkâr edemez; çünkü bu inkâr da yine harekete bağlıdır (Topçu, 2015b: 50). Hareket insan varlığının cevheridir ve ruhi bir aktivitedir. Hareket dünyasına girilmedikçe insan tanınmamıştır. İnsan kendini ancak hareketin içinde tanır ve sonra hareket ondan bir yaprak gibi kopar. İnsan, kendini ve eşyayı hareket ederek tanır (Topçu, 2014: 29). Hareket felsefesinin kurucusu olan Blondel hareketi hayatın merkezi olarak görür. Bu nedenle de fikir adamının hareketi felsefenin merkezi yapması gerektiğini söyler (Topçu, 2015c: 51). Kişinin hürriyetini hareketle bulacağını, ferdiyetten şahsiyete hareketle ulaşacağını ve nihayetinde âlemşümül harekete varılacağını savunan felsefeye göre hareket hürdür ve hareketin inkârı hürriyetin de inkârıdır. İnsan hareketiyle tabiatın determinizmine karşı çıkar (Topçu, 2014: 51).

Hareket felsefesi için ruhçu, maneviyatçı bir felsefe denilebilir. Ferdin kendi içine doğru olan hareket dışarı doğru olan hareketi doğurur ve evrensele uzanır. Blondel'in hareket felsefesiyle yapmak istediği, insanın tabii olarak yöneldiği tabiatüstüne ruhun bir faaliyetiyle ulaşmak ve irade ile hareket sayesinde tabiatüstüne ulaşmanın nasıl gerçekleşebileceğini göstermektir (Gündoğan, 2006). Blondel'in tabiatüstü olarak ifade ettiği Mutlak Varlık, ferdin hareketinde, hareketlerinin kaynağındaki iradede içkin olarak bulunmaktadır (Gündoğan, 2006). Mutlak Varlık olarak da tabir edilen Allah, düşüncelerin ve bütün yapılanların tam ortasındadır ve irade O'nun etrafındadır. "Ben O'nun etrafındayım, düşünceden harekete veya hareketten düşünceye geçmek, benden bana gitmek için durmadan ilahi varlıkta yürüyerek onun bir ucundan öbür ucuna geçiyorum (Topçu, 2015c: 58)."

Hareket felsefesi ahlâkiyetin tohumunu harekette gören bir felsefedir. İsteyerek yapılan her harekette ahlakiliğin damgası vardır ve ahlaklılık isteyerek yapılan hareketle başlar. Bu anlamda hareketin bizatihi iyilik olduğu söylenebilir (Topçu, 2014: 30). Ancak bir toplumda ahlak ideali o toplumun istekleriyle sınırlandırılıp sosyal vazifeye itaati isteyecek şekilde kendini belirlerse bundan ferdin vicdanını körleştiren uysallık ahlakı doğar (Topçu, 2014: 34). İstenen, uysallık ahlakı değil isyan ahlakıdır. Uysallık insanın esaretidir. İnsan bu esaretten hareketle kurtulur. Hem kendi içindeki engelleri hem de toplumsal baskıları hareketle aşar ve ahlaki bir varlık haline gelir. Hareket, bu anlamıyla özgürleşmenin en önemli yoludur (Mollaer, 2008: 195). Uysallık ahlakının kanuni mesuliyetten doğduğu ya da kanuni mesuliyetin uysallık ahlakının gereği olduğu düşünülebilir. İsyen ahlakında hareketin temeline mesuliyet konulur. Ancak bu mesuliyet, kanuni mesuliyet değildir. Kanuni mesuliyet, özel olarak ahlaki olan hiçbir unsur ihtiva etmez. Ferdin kaçamadığı ve ona şu veya bu şekilde kabul ettirilmiş olan, ferdin hareketini her taraftan baskı altına alan bir sözleşmeyi ihlal etmesi asla ahlaksızlık sayılamaz (Topçu, 2014: 93). Hareket felsefesi ferdin kurtuluşunu ancak kurtarıştta mümkün gören bir mesuliyet idealini kabul eder. Kâinatın mesuliyeti ferdin ellerine verilmiştir ve bu mesuliyet ancak hareketiyle hakikat olur. Hareket denilen ilk hakikat ferdin eliyle hem ferdi hem de kâinatı değiştirir (Topçu, 2015d: 49). Ahlaki denilebilecek mesuliyet, kendi gerçeğini bizzat bu gerçeği yaşayanın şuurunda bulmalıdır; onun hakkında başkaları tarafından verilen bir hükmün sonucu olmamalıdır. Kanunla belirlenen bir suç ahlaki olabilir. Ahlaki mesuliyet buradaki hareketin sonucunda değildir. Bu suçu işleyen kimse onu

işlemekten mesuldür ya da kendi şuuru tarafından onu yerine getirmemekten dolayı mesul tutulabilir. Mesuliyet, insanı esirliğe karşı harekete geçiren bir kesin emirdir. Hareketten öncedir ve her hareketten sonra da artar (Topçu, 2014: 94). Mesuliyetin ortadan kalkmasıyla ya da azalmasıyla fert de ortadan kalkar. Ferdin esirlikten kurtulması için sadece kendi benliğine isyan etmesi yetmez, başkasına da el uzatması gerekir. Topçu'ya göre Mısır, Mezopotamya ve Grek medeniyetleri fertlerin, kendilerine ait olan medeniyeti ayakta tutma endişesi sayesinde ayakta duruyordu. Bu medeniyetlerin yıkılma nedeni vicdanlardaki mesuliyet duygusunun ortadan kalkmasıdır (Topçu, 2014: 101).

İnsanın hareketi eşyayı değiştirmek ve kendi elleriyle kendini değiştirmek olduğuna göre burada gerçek anlamda varlık âlemine ve kendi benliğine isyan görülmektedir. Hareket, bir isyandır. Her hür hareket bir isyandır (Topçu, 2014: 70). Ferdin hür hareketini engelleyen bütün prangalardan kurtulması gerekir. Bu noktada mutluluk, fayda gibi unsurlar da ferdin esaret kapısıdır ve fert bunlardan kurtulduğunda hür ve ahlaklı olur. İrade âlemşümül harekete ulaşmak için aile, toplum, devlet gibi basamaklardan geçer. Dural (2010: 166), bu felsefenin özünde merdiven kuramının olduğunu söyler. Şahsiyet sahibi insanın çevresiyle dayanışmaya girip kendisini ulaşılabilir kılması gerektiğinden dolayı merdivenin ilk basamağında şahsiyet sahibi insan yer alır. İnsan önce aile, sonra toplum, en sonda ise devlet basamaklarından geçerek Allah'a ulaşır. Bu basamaklar daha önce de bahsedildiği gibi ferdi uysallığa iter. Ancak diğer taraftan da fert kurtuluşunu kurtarıştta bulduğu için bu unsurlara muhtaçtır. Bunlar ferdin hareketinde durup dinlendiği basamaklardır. Topçu (2014: 74), haz, mutluluk, fayda gibi ferdi esir eden olguların da harekete gereken enerjiyi sağlayan hayat kaynağı olabileceğini savunur. Esasında bunların hareketin gayesi olarak kabul edilmesi hayatın pasifliği içerisinde onun faaliyetini kaybetmek demektir. Bu ise hareket açısından bir gerilemedir. Ancak ne zaman ki şuur bunlardan bezgin düşer, o zaman ona isyan etmek için ondan yakasını kurtarır. Böylelikle bunlar hareketin hayat kaynağı olabilir. Ferdin hareketinde kendisini esir eden bütün prangalara isyanı ve hareketin ulaştığı son noktada Mutlak Varlık karşısındaki uysallığı, isyanının içindeki mesuliyeti de isyan ahlakını ortaya çıkarır.

Hareket felsefesinin içinde dayanışma ve mesuliyet ile millet, hâkimiyet ile devlet, mistisizm ile ruhun Allah'a yükselerek Allah'la terkihi konuları da yer almaktadır. Bunlara çalışmanın ilerleyen bölümlerinde değinilecektir.

1.2.2. Hareket Dergisinin yayın hayatı

Hareket Dergisi 1939 yılından 1982 yılına kadar beş devre halinde yayınlanan bir fikir ve sanat dergisidir. Dergi, Şubat 1939'dan Mayıs 1943'e kadar on iki sayı, Mart 1947'den Haziran 1949'a kadar yirmi sekiz sayı, Aralık 1952'den Haziran 1953'e kadar yedi sayı olmak üzere üç devrede yayınlanır. Bu tarihten sonra uzun süre sessiz kalıp Ocak 1966'da Fikir ve San'atta Hareket adıyla yeniden yayın hayatına başlayan Dergi, Mart 1975'e kadar kesintisiz devam eden yayınlarına, bu tarihte iktisaden güçlenmek maksadıyla şirketleşmeye başladığı gerekçesiyle, çalışmalar tamamlanincaya kadar ara verildiğini duyurur (Hareket, 1975). Ancak Doğan (2006b), yayınlara verilen ara için belirtilen bu gerekçenin doğru olmasıyla birlikte Ezel Erverdi, Mustafa Kutlu, Ebubekir Erdem ve kendisinin de bulunduğu bir sırada, Topçu'nun, Hareket Dergisinin kendi düşündüğü çizginin dışına taşıdığını, fikir dergisi olarak tasarlanmışken, günlük siyasete yöneldiğini ve araştırma-inceleme yazılarına ağırlık verdiğini, fikir dergisi olarak muhteva korunmayacaksa kapatılıp kendisini ilzam etmeyecek bir adla başka bir derginin çıkarılmasının uygun olduğunu belirttiğini söyler. 1975 yılının Nisan ayında Topçu'nun rahatsızlanması ve 10 Temmuz 1975 tarihinde vefatı ile birlikte Dergi uzun süre sessiz kalır. Mart 1976'dan Eylül 1982'ye kadar zaman zaman yayınlar yapsa da bu tarihte Dergi'nin yayın hayatı tamamen son bulur.

Hareket Dergisi yayın hayatına başladığı dönem içerisinde ayrı bir yere sahiptir. 1925 yılında Şeyh Said İsyanı gerekçe gösterilerek çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanunu ile yalnızca isyancılar cezalandırılmaz, bütün muhalefet yok edilmek istenir (Karpas, 2015: 150). 4 Mart 1925'te kabul edilen Takrir-i Sükûn Kanunu'nda yer alan "İrticaa, isyana ve memleketin içtimai nizamını, huzur ve sükûnunu, emniyet ve asayişini ihlale bais bilumum teşkilat ve tahrikât, teşvikat ve teşebbüsat ve neşriyatı, hükümet, reisicumhurun tasdiki ile re'sen ve idareten men'e mezundur" maddesi, hem Meclis'teki muhalefetin hem de muhalif basınını susturulması için kullanılır (Güz, 2008: 230). Kanun ile hükümete, gericiliğe ve ayaklanmaya, memleketin sosyal düzeninin ve huzurunun bozulmasına neden olan bütün kuruluşları ve yayınları yalnızca idari kararlarla yasaklayıp kapatma yetkisi verilir (Koçak, 2013). Kanun çıktıktan bir gün sonra Bakanlar Kurulu kararıyla altı gazete kapatılır. Bunlardan biri de dini içerikli yayın yapan Mehmet Akif Ersoy'un Sebilürreşad'ıdır (Güz, 2008: 244). Bu tarihten itibaren yalnız dini düşünce değil, Batıcılığı, pozitivistliği ve materyalizmi

desteklemeyen fikirleri de yayın yoluyla ifade etmek mümkün olmaz (Doğan, 2006b). Doğan (2006b), bu sansürü harf inkılabına da bağlar. Ona göre yeni alfabe gazete ve dergileri okuyucusuz bırakır ve okuyucusunu kaybeden basına devlet bütçesinden yardım yapılır. Ancak bu yardımlar Latin harflerinin gücünü ispat etmek ve rejimi basın yoluyla tahkim maksadıyla yapılır. Dolayısıyla muhalif bir ses bu yardımlardan yararlanamaz ve kapanır. Takrir-i Sükûn Kanunu 1929 yılına kadar yürürlükte kalır. Ancak bu tarihten sonra da basının özgürlüğe kavuştuğu söylenemez. Her ne kadar Mustafa Kemal Atatürk basın özgürlüğünden doğan zararı giderecek olan tek amacın yine basın özgürlüğü olduğunu söylese de idare ve hükümetin mezhebine taarruz etmemek şartıyla basın özgürdür ve dönemin CHP yöneticileri bu özgürlüğü sıkı bir kontrol altında tutmaya çalışırlar. Tek parti rejimi olması dolayısıyla muhalefet basını yoktur. Zaman zaman hükümetin hoşgörüsü ile sınırlı olarak bazı yayın organlarında birtakım eleştiriler yer almaktadır; ancak bu özgürlüğün hiçbir garantisi yoktur (Topuz, 1973: 153).

Hareket Dergisi 1925 yılında Sebilürreşad'ın kapatılmasından sonra dini muhtevalı yayın yapan ve muhalif çizgide olan ilk dergidir. Dergi Sebilürreşad'la aynı karakterde değildir. Yayın hayatına başladığı dönemde de açıkça İslam dini vurgusu yapmadığı gibi kendisini dini muhtevalı bir dergi olarak da tanımlamaz. Ancak yine de dini neşriyatın bulunmadığı, basın hürriyetinin sınırlı olduğu bir devirde Hareket Dergisi ilk sayılarından itibaren din, milliyetçilik, sosyal nizam ve inkılâp gibi kavramlara resmî görüşün dışında yeni anlamlar yüklemesi bakımından önem taşır (Okay, 1997).

Dergi 43 yıl boyunca zaman zaman uzun aralıklarla da olsa yayın hayatına devam edebilen bir dergidir. İlk dönemlerinde hareket felsefesi etrafında maneviyat, ahlak, millet kavramları üzerinden anlattığı dini, ilerleyen dönemlerinde daha yüksek sesle dile getirir. Bununla birlikte Türkiye'nin Batılılaşma hamlelerini de ilk dönemden itibaren açık bir dille eleştirir. Türkiye'de demokrasi hareketlerinin ve nisbî bir basın hürriyetinin başladığı ikinci döneminden itibaren de Dergi'de dinî meseleler daha belirlilik ve açıklık kazanır (Okay, 1997). Özellikle Dergi'nin dördüncü döneminde İslam sosyalizmi görüşü Dergi'ye hâkim olur ve İslami karakterde bir dergi tarafından ilk defa ortaya atılan bu görüş Dergi'de uzun bir süre ele alınıp tartışılır.

1.2.3. Hareket Dergisinin yayın çizgisi

Hareket Dergisinin kuruluş amacı Nurettin Topçu (1939a2) tarafından şöyle ifade edilir:

“Hareket sahasında yegâne hâkim mefkûrenin bu vatan çocuklarının şuurunda ‘saadet mefkuresi’ olmaktan çıkarak, ruhi ve hayati kuvvetlerimizin hangileri olması lazım geldiğini, âleme de örnek olabilecek bir Rönesans hareketi içinde kendimizi bulurken hangi yollardan giderek, hangi metotlarla bu gayelere ulaşabileceğimizi göz önüne aldığımız anlarda düşündüklerimizi bu sütunlarda söyleyeceğiz.”

İsmi hareket felsefesinden alan Dergi'nin vizyonunun da Nurettin Topçu'nun hareket felsefesi ışığında belirlenmesi olağandır. Saadet mefkûresine karşı duruş da Topçu'nun hareket felsefesinin en temel özelliklerinden biridir. Topçu, İsyân Ahlakı'nda insanın cevheri olan hareketle ruhun ilerlemesi önünde önce kendisinden daha sonra çevresinden kaynaklanan esaret kapılarına isyan ederek âlemşümul harekete ve nihayet Mutlak Varlık'a ulaşabileceğini anlatır. Bu esaret kapılarından biri de saadet mefkûresidir. Saadet de ferdi esir eden prangalardan biridir ve Hareket Dergisi saadetin pazarlanarak fertlerin ona köle edilmesine karşı bir duruş sergilemek amacıyla yola çıkar. Diğer taraftan daha önce de bahsedildiği gibi Topçu, Batı'nın tek taraflı telakkisine karşıdır. Materyalizmin, pozitivistimin ve saadeti pazarlayan kapitalizmin Batı'nın Rönesans'ı ortaya çıkaran ahlakını yok ettiğini savunur. Anadolu için de bir Rönesans'ın hayalini kurar ve bu Rönesans'a döneminden önce yürütülen ve kendi döneminde de devam etmekte olan Batılılaşma faaliyetleriyle ulaşılamayacağını düşünür. Dergi bu Rönesans'a giden yolları ortaya koymayı hedeflemektedir.

Hareket Dergisi Turancılık, komünizm, softa dincilik gibi zihniyetleri, memleket çocuklarının kalplerini, şuur ve iradelerini Anavatan=Türkiye üzerinden uzaklaştırmak isteyen zihniyetler olarak görür ve kendisini, herkesi vatan üzerinde birleştirecek gerçek milliyetçiliğin neşir organı (Hareket, 1947) olarak tanımlar. Bu milliyetçilik âlemşümul mesuliyetten doğan bir milliyetçiliktir. Topçu (1939b1), âlemşümul mesuliyetin harekete geçirdiği, hareketlerinde cüz'i ve hale ait zaruretlerle menfaatleri geçen, tecrübesini muhafaza vasıtası siper değil, mücadele için kılıç yapan, samimi iman sahibi isyankâr vatandaşın seciyesinin gönül verdikleri seciye olduğunu söyler.

Buradan da anlaşılacağı gibi Hareket Dergisi milliyetçi bir dergidir ve bu milliyetçiliğinin kaynağı âlemşümül mesuliyetle ortaya çıkan harekettir. Ancak Dergi, yayınlarını tek mefkûre üzerinden sürdürmez.

Topçu (1969a), Hareket'in otuzuncu yılı vesilesiyle kaleme aldığı yazıda Hareket'in davasını üç safhaya ayırarak ilk safhaya ahlak ve insanı koyar. Mücadeleye ilahi prensiplerini Kur'an'da buldukları kalp ahlakının felsefi temelleriyle başladıklarını, insanın içine çevrilerek kaynak ve hazineyi ruhun derinliklerinde aradıklarını söyler. İnsanın latif olan içini sevdirmeye çalışırken, asrın insanının teknik ihtirasıyla içinden boğulduğunu, materyalizm, pozitivizm, sosyolojizm, pragmatizm cereyanlarından kurtuluşun, insanın kendisine kavuşmasıyla olacağını, akılla kalplere ulaşılabileceğini gösterdiklerini anlatır. Ona göre ilk safhada Hareket'in yapmak istediği iş, gecelerle örtülü gönüllere, yaklaşan gündüz müjdesini getirmek olur. Topçu ikinci safhada milliyetçilik davasının ortaya koyulduğunu ve Türklüğü Müslümanlıktan ayırmanın insanı ruhandan ayırmaktan başka bir şey olmadığı hakikatinin tanıtıldığını söyler. Elbette ki bu milliyetçilik anlayışıyla birlikte din kavramı da mevzubahis olur. İslam'ın sahipleriymiş gibi sahneye atılan sahtekârların İslam adı altında tam bir putperestlik ihya ettiklerini öne süren Topçu, ikinci safhada bunlarla ve bunların ortaya çıkardığı hem ibadethanelerdeki hem de neşriyat âlemindeki din ticaretiyle mücadele edildiğini söyler. Nihayet son safhada Topçu, sosyalizm davasını ileri sürdüklerini, bu davanın İslam ahlakıyla milliyetçiliğin birleşmesiyle doğacağını anlayanların olduğunu belirtirken bu mefkûrenin aldığı tepkileri de vurgular. Kısaca Topçu, Hareket'in mücadelesinin insan ve ahlak kavramlarıyla başlayıp milliyetçilikle devam ettiğini nihayetinde sosyalizme ulaştığını söyler.

2. BÖLÜM

DERGİ'DE İNCELENEN KONULAR

Çalışmanın ikinci bölümünde 1939-1975 yılları arasında Hareket Dergisinde sıklıkla ele alınan hareket felsefesi, tasavvuf, ruh, ahlak, millet, milliyetçilik, devlet, Batılılaşma, dini hayat, İslam ve sosyalizm gibi konulara değinilecektir. Bu bölümde konular kategorize edilirken dönemlere göre bir ayırım gözetilmemiştir.

2.1. Hareket Felsefesi ve Tasavvuf

Dergi hareket felsefesini kendine çerçeve olarak belirlediği için, Dergi'de yer alan konular da hareket felsefesi doğrultusunda şekillenmektedir. Hareket felsefesinin temel aldığı ruh ve ahlak, mesuliyet, hâkimiyet, evrensel nizam konuları Dergi'de sık sık ele alınır. Bununla birlikte başlı başına hareket felsefesi de Dergi'nin değerlendirdiği konulardandır.

2.1.1. Hareket felsefesi

Hareket felsefesinin esasları 1893'te Maurice Blondel'in L'Action adlı doktora tezinde ortaya konulur (Gündoğan, 2006). 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında, dinin dayandığı sonsuzluk iradesine bağlı bu felsefe sitemini ortaya koyan Blondel, dini duyguyu ferdin hareketlerinin ince bir tahlilinden çıkarır. Ona göre irade, daha ilk hareketlerinden başlayarak aile, cemiyet ve insanlık basamaklarından geçip sonsuzluğa adım atma özlemini taşır. İnsan yeryüzünde ebediliğin yolcusudur (Topçu, 2015b: 194). Hareket, evrensel düzene ulaşmak isteyen ferdin Mutlak Varlık'a ulaşınca kadar öncelikle kendisine olmak üzere bütün engellere isyanıdır. Ruhi bir aktivite olan hareket, mükemmele, daha mükemmele özlemdir (Topçu, 2014: 29). Hareket, insanın cevheridir. Varlık olmadan bir alem tasavvuru yapılamayacağı gibi, hareketi yok sayarak da insan düşünülemez. O, insanın varlığının her an yenilenmesi, kendi kendini her an sonsuzluğa yönelme isteğiyle yeniden yaratmasıdır (Topçu, 1966). Daha iyi tek olmak için asla tek kalmak istemeyen irade, evrensel ve mutlak olanla aynileşmeye yönelmiş bir hareket olarak karşımıza çıkar. Hareket, sonsuzluğun davetine uyma, ona cevap vermedir (Gündoğan, 2006). "Hareketin doğası onun

tabiat-üstü âleme ulaşma isteğidir. Bu istekteki eksikliği Allah tamamlar ve dolayısıyla aslında Allah bize karşı isyan eder (Yanar, 2006).” “İç kuvvetlerin zorbalığından kurtulan insan, evrensel sorumluluk yüklenir ve pasif dayanışmaya karşı, zorba hâkimiyete karşı isyan eder; bunu yeterli bir iradeyle, hakiki dayanışma ve gerçek bir iradeyle isteyerek yapar (Topçu, 2014: 175).” Hareket öncelikle şahsılıktan cemiyete ulaşır. Daha sonra cemiyetten sonsuzluğa ulaşma evrelerinden geçer ve harekette bulunan yegâne temel, tıpkı onun ulaşacağı yegâne erkte olduğu gibi ilahidir (Yanar, 2006). “Tam ve gerçek hareket, önce hareketin sahibi olan insanda başlar, hareket iradesi olur. Sonsuz imkânlarla yüklü kainata çevrilir, hareketin safhalarını meydana getirir. Hedefi sonsuzluktur, meyvesini sonsuzlukta verir. İnsan onu sonsuzluğun sınırına kadar götürür, orada sonsuzluğa teslim eder (Topçu, 1966).” Bu hareketin temeline mesuliyet konulur.

“Mesuliyetin bende yaşadığı, benim olan bir âlem var. Bu, hareketlerimin dünyasıdır. ...Mesuliyetimin şahidi hareketlerimdir ve ancak hareketlerimle mesuliyetim hakikat oluyor. ...Hareket dediğim bu ilk hakikat benim elimle kâinatı ve hem de beni değiştiriyor. Filhakika o, ‘başka varlıkları ve kendi eliyle kendini değiştirmektedir’ diye tarif edilebilir (Topçu, 1939a1).”

“Hakikat, duyulduğu, yaşandığı, düşünüldüğü gibi bizi harekete sürükler ve onun hareketinin önüne hiç geçilemez (Topçu, 1942).” Âlem, varlık, düşünce ve hareketin bütünüdür. Burada varlık, hareket noktasıdır. Düşünce kılavuz, iş ve hareket ise hayatın gayesidir (Topçu, 1966). “Bir nehir, aktığı müddetçe nehirdir ve nehir olarak kaldıkça saf ve berraktır. Fakat bir yerde toplanır kalırsa, tefessüh eder, bataklık yaratır (Batu, 1942).” “Hareketlerimiz ebediliğe can atarlarken ruh ve vücutla ızdırabı karşılıyoruz. Mukadderatımıza ait hükümleri Allahsız veremeyiz. İrademizin kâinatı önünde her adımda karşılanan engellerin karşısında durmak, iradeyi ve Allah’ı inkâr etmek demektir. İlerlemek imanla kabil oluyor. Yoksa esirliğe düşeriz (Topçu, 1939e).” Allah’tan ayrı olmayan bir âlemde, her şey Allah’a doğru gitmektedir; gayede kendi cevheri olan Allah’la birleşecektir. İnsana bütün prangalarından kurtularak, bütün sefaletleri yenerek Allah’a ulaşma görevi verilmiştir. Kaderin zincirine bağlı olan insan bu açıdan hürdür ki hürriyet bu anlamda Allah’a ulaşma yarışında başarılı olmaktır. Diğer taraftan insan, Allah’a ulaşmaktan başka bir şey olmayan aslî görevinden uzaklaşırsa da esirdir (Topçu, 1974).

Topçu'ya göre (1939e) cehennem insanın içindedir ve insan ondan ancak hareketiyle kurtulabilir. İnsan için hakiki saadet mabette kazanılan ruh selametidir. Saadet kendinin olan kuvvet, umutla kâinata emniyet vermek demektir. Varlıkların tam saadet verebileceklerine inanmak geçici ve aldatıcı olana bağlanmaktır. İnsanın kâinat tasavvurunun neticesinde namütenahi hiçbir unsur yer tutamaz. Ancak; namütenahilik dimağın yapısında, tefekkürün deruni bünyesinde gizlenir. Her mütenahilik, düşünceyi namütenahiliğe doğru ilerleten yeni bir tazyiktir. "Eşya tecessüm etmiş fikirlerdir. Allah ise bizim eşya ile temasımız anında meydana çıkıyor. Dinsizlik, hakiki ve geniş manasında, eşyayı sahip olduğu ruhtan sıyrarak nefsimiz uğruna sade bir vasita gibi kullanmaktır (Topçu, 1939f)."

Harekette esas olan külli düşünmektir. Külli düşünmek, insanın hareketinin, tarih ve insanlığın mukadderatı içinde âlemlerle münasebetini tasarlayıp hareketleriyle dünyanın gidişi ve başkalarının hareketleri arasında sistem kurmaktır (Topçu, 1939b1). Yani hareket yalnız ferdin kendini kurtarmasıyla tamamlanmaz. Bu ferdiyetçiliktir. Ancak hareketle istenen şahsiyettir. Harekette mesuliyet esastır. Bu da ferdin kendisini kurtarıırken kurtarmayı hedeflemesidir. Âlemşümül harekete ancak bu mesuliyetle varılır. Bu şahsiyet sahibi olmuş fertler milletlerini ve insanlığı kurtarma idealiyle hareket ederler. Bunlar velilerdir. Örnektirler, nazariyeler va'z etmezler ve ruh terbiyesi yolunda halkı zorlamadıkları halde halk onların arkasından koşar. Onların sade varlıkları bir çağırıştır (Topçu, 1943b).

Hareket, kendi hallini, kendisini yaşayan insana uzattığı ışıkla, onda doğurduğu sevinç ve ızdırap egzersizleriyle, insan iradesine sunduğu zaruretlerle ortaya koyar. Bu işaretlerle zaruretler insanda anlayış, dava, kanun ve hayat nizamı olur. İnsanın bütün iradesi, bütün aklı, insanlığın bugüne kadar yaptığı hareketlerin telkininden çıkarılan evrensel neticelerdir (Topçu, 1966).

Sanata dair yazılarda da hareket felsefesi öne çıkmaktadır. Dergi'de öykü, şiir gibi sanat çalışmaları her devirde mevcuttur. Ancak özellikle ilk dönemde sanata dair detaylı tahliller, tenkit yazıları ve sanatta hareket felsefesi dikkat çekmektedir. Elder (1939), resmi ele aldığı yazısında "Sanatta gaye, gayri meş'urun hayatını, onun tekâmülünü namütenahiye doğru ilerletmektir. ...Namütenahiliğe doğru olan yürüyüş ile ilerledikçe sanatkârın ruhunda yeni bidaatı hayal teressüm ve tebellür etmeğe başlar ve işte bu mekanizmadır ki bir sanat devir ve ihtilallerini, anarşilerini

doğurur” der. Tarcan’a göre (1939) iyilik ve şefkatle dolu bir kalbin dilediği yegâne gaye; yükselmek ve yaratmak aşkıyla yaratıcıya ermektir. Yazar da bu gayeyi Beethoven’da bularak Beethoven’ın “Bana öyle geliyor ki kırlarda her ağaç şunu söylüyor: Aziz! Aziz! Aziz!” sözleriyle savını destekler. Filozofla sanatkârın müfekkiresinin ortak olduğunu, bunun da tabiat olduğunu belirten Topçu (1939e) tabiatın insan varlığının bir uzantısı, insanın da tabiatın merkezi olduğunu söyler. Bu haliyle tabiat insanın yaşamasını mümkün kılan vasıtaların toplamı değil, insanın cevheri gelişimiyle doğan bir görüme âlemdir.

Topçu (1939e) sanatkârı, “Tabiat ve kâinat varlıklarının evrensel ahengine ve derin sırrına ulaşmak isteyen, bu ahenk ve sırda kendi varlığının mutlak tasdikini, bir kelime ile kurtuluşunu arayan insan” olarak tanımlar. Sanatkâr tabiatta, her varlıkta kendinde duyduğu eksikliği tamamlayacak olanı arar. Bu susamış irade, tabiatdaki herhangi bir varlığa, sanki onu içli buhranından kurtaracak olan yegâne varlıkmiş gibi bağlanır. Böylece aşk doğar. Lakin aşkın mevzuu olan varlık sanatkârı aldatır ve sanatkâr onun da kendisi gibi aciz bir varlık olduğunu anlar. Bundan sonra sanatkâr sevgiliden hayalini ister. Ancak tıpkı varlıklara bağlanması gibi, bu durumda da kendisinin vücut verdiği hayallere bağlanır ve bütün irade kuvvetleriyle bir boşlukta istinatsız kaldığını anlar. İşte buradaki varlıkla yokluk arasındaki tereddüt ve kararsızlık hali sanatın mevzusudur. Sanatkârın yaşadığı realite, yokluğun varlık âlemindeki karşılığını andırır. Ruhta sığınan ebedi aşkın iradesi ile bu iradeyi aldatan tabiatın mücadelesinden çıkmak için sanatkâr bir adım daha atarak aşkı aşk için, iradeyi irade için yaşatmak uğruna bütün kâinat kıymetlerini içsel bir hareketle feda eder ve tabiatta doğan sanatkârın aşk iradesi tabiatüstünde duran mutlak âleme ayak basar. Böylece irade mutlak bir namütenahiliğin içinde yalnızlıktan kurtulur, namütenahiye yaklaştıkça da kendini tanır.

Topçu’nun sanatkâr ve tabiat ilişkisi üzerinden anlattığı bu tabiatüstüne hareket, hareket felsefesinin de özüdür.

“İrade, Allah’ı istemeden önce ve henüz O’nu arzu etmeksizin, her şeyi tabiatta aramayı dener. Kendi hareketi, kendi yetersizliğini sonsuz derecede artırdı. O zaman yokluk gözlerinin önünde sonsuz genişlikte yayıldı. Hareketin içine konulunca, kâinat onu dolduramaz; hedefe yaklaşmak, arzudan uzaklaşmaktır ve rastladığı bütün zahiri tatminleri bir hamlede aşan

irade, sonra kendisini daha derin bir boşlukta bulur. Bu iç çatışma içerisinde irade tabiatüstü varlığa (*Mutlak Varlık*) bağlanır. O andan itibaren tabii hareketin kendi kendini aşkınlığını, tabiatüstü hareketin tabiat âleminde hazır oluşunu görürüz (Topçu, 2014: 174)”

2.1.2. Vahdet-i vücûd

Hareket felsefesinin mistisizminden dolayı Dergi tasavvufla ilişkilidir ve bu konu özellikle Dergi'nin son döneminde sıklıkla ele alınır. Kutluer (2005) mistisizmi “İnsanın, görünen nesnelere ardındaki gerçeklik, sonsuzluk ve birliğe ulaşma yönündeki ruhi tecrübesi ve bu tecrübeyi ifade eden doktrin” olarak açıklar. Erzurumlu'ya göre ise (2015: 16) mistisizm, “Beş duyunun algılayamadığı, aklın ötesindeki gerçeküstünü konu alır ve sezgiye dayanır. ... Dinler, iyi ve ahlaklı hayatı öngörür. Mistisizm ise, Tanrı'ya ulaşmayı ve O'nun aşkıyla yaşamayı hedefler. ... Mistik düşünce, ilahi bilgi ve gizli tutulması gereken sırlarla birlikte var olmuştur. Ancak günümüzde Tanrı ile özdeşleşme veya yeni bir idrak düzeyine-bilgelige ulaşma anlamında kullanılmaktadır.” “Mistisizm, dini yaşayışta en yüksek merhaleyi teşkil eder; ruhun içten ve doğrudan doğruya Allah'la birleşmesinin mümkün olduğunu kabul eden doktrindir (Topçu, 2015b: 214).” Bütün mistiklere göre Mutlak Varlık'ın varlığı aşkındır; fakat aynı zamanda Mutlak Varlık, zaman ve mekânda bulunan bütün bir evrenin esasen tek olan iç ve zatî varlığıdır (Kutluer, 2005). Bu da vahdet-i vücudla açıklanır.

Vahdet-i vücûd temelde vücudun birliği anlamına gelen tasavvufî bir terimdir. “Bütün varlıkları Cenab-ı Hakk'ın isim ve sıfatlarının zuhur mahalli kabul edip gerçek vücud olarak Allah'ı bilme, tanıma esasına dayanan bir düşünce anlayışının adıdır (Diyanet İşleri Başkanlığı , 2006).”

“Vahdet-i vücûd düşüncesi varlığı (vücûd), mümkün ve zorunlu kısımlarına ayrılmadan önce kendinde bir hakikat şeklinde ele alıp zorunlu ve mümkününün iki kutbu saymak suretiyle Hak ile halkı yani yaratılmışları izâfet ilişkisiyle birbirine bağlar. ...Yûnus Emre, Eşrefoğlu Rûmî, Niyâzî-i Mısırî gibi sûfî şairlerin eserlerinde vahdet-i vücûdun çeşitli konuları yer alır. Bu noktada vahdet-i vücûdun insan görüşü, hakikat-i Muhammediyye fikri, insanın âlemin gayesi olması, fenâ-beka vb. hususlar vahdet-i vücûd ile irtibatlı şekilde açıklanmıştır. Vahdet-i vücûd çeşitli misallerle izaha çalışılmıştır. En çok

verilen misaller arasında sayılardan “bir” ile diğer sayıların, elif harfiyle diğer harflerin ve çizgilerde nokta ve diğer şekillerin ilişkisi zikredilebilir. Elif bütün sayıların veya “bir” sayısı bütün sayıların ilkesi olduğu gibi mutlak varlık da bütün varlıkların ilkesidir. Her şey mutlak varlığın tecelli ve görünümünden ibarettir (Demirli, 2012).”

Vahdet-i vücûdular vücûddan varlıkların tümünün kendisiyle var olduğu hakikati kastederek vücûdun bir olduğunu, sayı bakımından artış, parçalanma, bölünme gibi hususları kabul etmediğini söylerler. Onlar, eşyadan vücûdu çekip almak suretiyle, hakikî vücûdu Allah’a tahsis ederek O’ndan başka bir varlığı kabul etmezler (Kam, 1994: 76).

“Hallac’ın mistikliği, Allah’ın iradesine boyun eğmek için bedene bağlı iradeden, bencil ve hayvani benlikten tam olarak sıyrılmaya yöneliktir. ... İnsan, beşeriyetini aşarak tabiatüstü bir varlığı isterken aslında kendi kendisini istemiş olmaktadır. İnsan böylece sonunda Allah’la özdeşleşmektedir. Onun hareketi, fani varlığında baskı altında bulunan ruhunun kurtuluşunu gerçekleştirmek üzere Allah’ın yardımını hür ve devamlı bir şekilde dilemek olmalıdır (Topçu, 2014: 201).”

İnsan ruhu birdir. O da ne oğulda, ne kardeşte, ne sevgilide yaşayan ruhtur. O, bütün insanlarda ve kâinatta hâkim olan tek bir ruhtur (Topçu, 1939f). Sofide bütün Allah aşkıdır. Her şeyin aslının Allah olduğuna inanarak ona kavuşmak yolunda cüz’i heveslerini terk ederler (Okurer, 1943).

Topçu’ya göre (1968e2) Yunus Emre’nin ‘Bir ben vardır bende benden içeru’ mısrasıyla kendini gösteren vahdet-i vücud hikmeti, hareket felsefesinde kendini göstermektedir. Fert, ne düşüncesinin ışığını ne de hareketinin tesir gücünü kendinden çıkarır. Şuurun derinlerinde saklanan enerji, ona kendi bilgisinden daha yakın olan hakikat, tekâmülün her anında ferde lazım olan kuvvet, ondaki bütün her şey, esasen onun kendisinin değildir. “Şuurumun derinlerinde, üzerinde kendi hayalimi aksettirdiğim, benden başka bir ben bulunmaktadır. Ben kendimi O’nda görmekteyim. O’nun anlaşılmaz sırrı, bende tıpkı ışığı kıran bir ayna sırrını düşündürüyor.” Topçu (1968e2) vahdet-i vücûdu açıklarken Eflatun’un ideler dünyasından yola çıkar. Bu görüşte iki dünya vardır. Biri içinde bulunulan hayaller ve gölgeler dünyası, diğeri ise varlıkların asıllarının bulunduğu hakikat dünyasıdır

ki Allah da bu hakikat âlemindedir. Ruh, Allah'tan kopup bu dünyaya gelmiş ve ten kafesinde hapsedilmiş bir zerredir. Sadrettin Konevi ve daha sonra Mevlana'da Vahdet-i vücûd ile bu görüş tekâmül ettirilerek ikilik ortadan kaldırılır. Allah ve kâinat bir ve aynı şeydir, iki ayrı dünya yoktur. Belki gafilin gördüğü dış görünüş ile arifin gördüğü hakikat ayrılığı vardır; ancak ikisi de zaten aynı dünyanın tasavvurudur. Ten kafesinin gözlere bağladığı perde bu dünyada yırtıldığında vehim gözlerin önünden kalkar ve hakikat gözükür. Ruh, ölmeden Allah'a kavuşur ve kendini Allah'tan ayırarak 'ben' dedirten ayrılık yok olunca, ruh Allah'ta yok olur. "Artık âlem O'nda değil, O'dur, O'nun ta kendisidir. ... Aşk içinde sen-ben vehmi ortadan kalkar. ... Felsefenin bir türlü çözemediği varlık muamması, böylece aşk içinde gerçek ifadesini bulur. Sen-ben vehmi ortadan kalkar. Yalnız O kalır."

Vahdet-i vücudu benimseyen mutasavvıflar, âlemin Allah'tan ayrılmayacağını kabul ederler. Allah'tan başka bir şeyin olmadığını, varlığın Allah'tan ibaret olduğunu savunurlar. Allah'ın varlığını, taayyünâtın arkasına gizlenen realite ile birleştirirler. Onlara göre âlemin kendisi Allah'tan başka bir şey değildir, insan ise sadece taayyünâtı görür, onun arkasında gizlenen Allah'ı fark etmez. O'nu can gözü ile görmek gerekir ki can gözü açılan insan her şeyde Allah'ı görür. O bir sır değil, bir irfandır (Topçu, 1974).

2.1.3. Tasavvuf

Dergi'de işlenen konular içinde tasavvufi öğretilere ve unsurlara rastlamanın mümkün olması bir yana, özellikle dördüncü dönemden sonra başlı başına bir konu olarak 'tasavvuf' ele alınır. Ancak bu konuya dair Dergi'nin yaklaşımına geçmeden önce Topçu'nun tasavvufuyla bağlantısına kısaca değinmekte fayda görülmektedir. Nurettin Topçu, Fransa'daki eğitiminin ardından Türkiye'ye döndükten sonra karşılaştığı ortamdan rahatsızlık duyar. Konformist muhafazakârlarla bir dostluk aramaz. Dindarların durumu ise onun için hiç sevindirici değildir. Yakın arkadaşı Sırrı Tüzeer'e 'Çok perişanım, hoca da papaz da adam aldatıyor' şeklinde yakınır. Topçu, hakiki mürşid arayışına bu koşullarda başlar. Ancak onun aradığı kafasındaki varoluşsal sorulara muhatap olabilecek bir 'ciddi felsefe' ve romantikliğinden çıkan güzel cemaat ile güzel ilişki kurmanın formu olarak 'ülfet'tir. Topçu'nun bunu bulması kolay olmaz. Nihayet arkadaşı Tüzeer vasıtasıyla Nakşibendi Şeyhi Abdülaziz Bekkine ile tanışır ve ona bağlanır

(Kara İ. , 2009). Abdülaziz Bekkine ile Topçu'nun ilişkisi, sohbet temeline dayalı bir dostluktur. Topçu, felsefenin, bir soruyu akılla çözdükten sonra mevcut çözüm hakkında da yeni sorular oluşturan girdabından Abdülaziz Bekkine'nin sohbetleriyle çıkar. Topçu, Abdülaziz Bekkine ile zaman zaman bir araya gelip uzun sohbetlerde bulunur. Bir nevi uzun tahsil hayatında, felsefede aradıklarını onunla bulmuştur (Şehsuvaroğlu, 2011: 61). Topçu, Abdülaziz Bekkine'nin, kendisinin şüphelerini dağıtıp istihfamlarını çözdüğünü, sıkıntılarını giderdiğini, felsefede, ilimde, Avrupa'da bulamadığını onda bulduğunu söyler (Yüksel, 1976). Abdülaziz Bekkine ile Topçu kendilerine özel bir dünya kurarlar ve aralarındaki ilişki klasik şeyh-mürit ilişkisinden farklı, özel bir karaktere sahiptir. Topçu, şeyhiyle sabaha kadar süren sohbetin ardından epey yürüdüktan sonra 'geri dönsem ayıp olur mu acaba' diye düşünecek kadar ülfet hazzı yaşar (Kara İ. , 2009). Topçu'nun Abdülaziz Bekkine'ye bağlılığı tasavvufi bir bağlanmadır (Günaydın, 2006). Kendisi de Abdülaziz Bekkine'nin ölümünün ardından kaleme aldığı 'Yıldırımın Huzurunda' başlıklı öyküsünde "Ruhlarımızın önünde yürüyen o büyük varlığı kaybettim" (Topçu, 1953a2) diyerek bu bağlanmayı ortaya koyar. Bağlanma duygusunu yaşayan insan, şeyhi sağ iken hakikat ve aşk âleminde yaşar. Onun ölümüyle ise bu âlemden kovulmuş, gölgeler, yoksul mücrimler dünyasına sığınmak zorunda kalmış hisseder (Günaydın, 2006).

Dinin özünü bireyin iç dünyasında yaşanır hale getirme faaliyeti (Özköse, 2016: 15) olarak tanımlanan tasavvuf, "İslam'ın ruh hayatı ve İslam Peygamberi'nin şahsında temsil ettiği manevi otoritenin müesseseseleşmiş ve günümüze kadar yaygınlaşarak gelmiş şeklidir. Manevi otoriteden kastedilen, Hz. Peygamber'in 'Üsve-i Hasene (*Güzel Örnek*)' şeklinde ifade edilen örnek kişiliğidir. ... Tasavvufu ahlak şeklinde tarif edenlere göre onu, ahlaki olgunluğu ve kemal sıfatlarını gerçekleştirmeyi esas alan İslami bir ilim olarak düşünmek gerekir. Zira o, insanın iç dünyasını imara ve kötü duygularını tashihe çalışan bir ahlaki sistemdir (Yılmaz, 2011: 20)."

"Tasavvuf, her dinin veya her felsefi düşüncenin ideale yönelik esasını teşkil eder. Kâli hâle tebdil etmek şekliyle ifade edilen tasavvuf, İslam dininin ihtiva ettiği bilgi sisteminin kuvveden fiile, yani kâlden hâle, nazariyyeden amelîyyeye dönüşüdür (Eraydın, 2008: 29)."

Öztürk (1972) 'tasavvuf' kelimesinin Arapça, 'arkasını dönmek, yüz çevirmek' manasına gelen 'savf' kelimesinden türediğini söyler. Bu kelimenin 'arkasını dönmek, yüz çevirmek' manası 'zühd' hayatını çok iyi ifade eder. Sûfî, tasavvufa intisap edine, daha önce sahip olduğu pek çok dünyevî faaliyeti bırakır, onlara sırtını döner. Onun bu yaptığına 'tasavvuf' denir. Bir müessese olarak tasavvuf, Hz. Peygamber'in vahiy yoluyla erdiği inceliklere beşeri imkânlar nispetinde ulaşmayı hedefler. Tasavvufun meselesi, Hz. Peygamber'in dış aksiyon şeklinde tecelli eden hukuki, içtimai cephesinin ardındaki iç hayatı, batını şahsiyettir. Tasavvuf, dini materyalize etmek isteyen zihniyete bir tepkidir. Dinin materyalize edilmesi, ruhun yok sayılmasıyla dinin fıkıh ve akaid planına hapsedilmesidir. Bu da dinin büyük ruhlar yetiştirmekten geri kalması demektir (Öztürk, 1972). Topçu (2015c: 142) tasavvufu esasen ahlakî bir temizlenme yolu olarak tanımlar. Bu temizlenme işi, kişinin insan olan varlığından hareket ederek onu Allah'a kadar götüren yolculuğun sonucudur. Bu yolculuk, sonu olan varlığın daha yaşarken sonsuzluğa atlayışıdır; fenâdan bekâya sıçrayışıdır. Topçu (1970a) Hinduizm, Budizm, Hristiyanlık gibi dinlerde de mistisizmin bulunduğunu belirterek tasavvufu İslam mistisizmi olarak tanımlar. Bunların tamamındaki mistik esas, dinî denemedir. Dinin özü içsel yaşayış olarak görülür ve mistisizm dinin temelidir. İslam mistisizmi olan tasavvuf, her şeyden önce dinî bir yaşayışken aynı zamanda metafizik bir görüş, Kur'an'dan kalp ilmini çıkararak felsefedir, İlahi Varlık'a iştirak denemesi yaparak ahlaklanma yoludur. Tasavvuf, ilahi tecrübeyi kalp yolundan geçerek edinmek, İslam'ın gerçeğini yaşamaktır. Topçu burada şeriatçılar ile tasavvuf ehlini birbirinden ayırır. Şeriatı, yani mü'minin hareketlerini dışarıdan idare eden kanunu, ferdin içsel denemesine üstün tutanlara şeriatçı denildiğini belirterek, bunların dini hayat olarak değil, kanun ve disiplin olarak aldığını, ferdi yapan hamura dokunmadığını söyler. Tasavvuf ehli şeriatı asla inkâr etmez; fakat onun sadece kabuğu teşkil ettiğini, dinin özünün içsel deneme ile yaşandığını kabul eder. Tasavvufla şeriat birbirine paralel iki ayrı yol değildir. Tasavvuf dinin özünü, çekirdeğini; şeriat ise onu muhafaza eden kabuğunu oluşturur.

Adına ister tasavvuf ister mistisizm densin, bu kelimenin ister Yunan'dan ister Hint'ten gelmiş olduğu ya da Ashab-ı Suffe'ye dayandığı söylensin, yaşayış tarzı ve hareket olarak tasavvuf, kaynağını Kur'an-ı Kerim'in ruhundan ve bizzat Hz. Peygamber'in hayatından alır. Hz. Peygamber henüz ilahi vahye ermeden önce

Hira mağarasında her şeyden ilişini keserek inzivaya çekilir kendini tefekkür ve ibadet üzere maneviyata verir. Kendi ruhunda derinleşmeyi hedef tutan böyle bir manevi yaşayış sonrasında ruhunda birtakım ilhamlar doğar ve ilahi vahiy böyle bir manevi hazırlık evresinden sonra gelir. Hz. Peygamber'in bu manevi yaşayışı peygamberlikten sonra da devam eder. Bu nedenle tasavvufun İslam'a uygun olmadığı söylenemez. Dinin gayesi, Kur'an-ı Kerim'in hedefi, insanı dünya hayatında geçici istek ve zevklerden, kendini bunlara vererek yaşamasının tehlikeli sonuçlarından koruyarak insan ruhunu yüceltmek ve ona gerekli olgunluğu kazandırmaktır. Hakiki dindarlık, bedeni ruhun emrine vermek, ruhu da Allah'ın iradesine teslim ederek aşk içinde İlahi hâkimiyeti insan ruhunda gerçekleştirmektir. Hal öyleyken din ve şeriat adına tasavvufa karşı çıkılmaz. Tasavvuf ve tarikatçılık adına yapılan istismarlara karşı olmak başka, maneviyattan uzak, kuru bir şekilciliği dinin ve şeriatın aslı diye savunmak başkadır. Manevi temellerinden uzaklaştırılmış, ruhi gücünü kaybetmiş bir din yaşayamaz. Dini naslar ve kurallar birer tohum gibidir ve bu tohumlar insan ruhuna ekilip aşk ile yaşandıklarında değer kazanırlar (Işık, 1972). Elbette dinin emrettiklerini yerine getirip yasakladıklarından uzak durmak, inanılan dinden zevk ve ilham almanın ilk ve kaçınılmaz şartıdır. Ancak bununla kalmak, kitlenin selamet için yeterli görülse de insanın ruhi derinliklerinden fıskıran ulvi istekleri doyurmaya yetmez. Kuralların genel çehrelerinin ötesinde, ruhun temas edeceği bir nokta vardır ve asıl maksat o noktaya bağlanabilmektir. Kur'an-ı Kerim, insanı hem dış dünya ile irtibatını düzeltmeye çağırır hem de varlığın esasıyla 'ben' arasındaki düğümü çözmeye davet eder (Öztürk, 1972).

2.2. Ruh ve Ahlâk

"Ruh, iradenin kendi sahibi ile birlikte görülmesidir. Ahlak ise mesuliyetin iradesidir (Topçu, 2014: 20)." Dergi'de fikre ve ruha düşman, tecrübeli, sahtekâr ve zorba hareket adamları ile namuslu insan kavramları üzerinden çağın ahlak anlayışı sorgulanır. Bunlar yirminci asrın müessesese kurucularıdır. Bunların hareketi fikirle ana-oğul münasebetinde olan hareket değil, fikre düşman olan harekettir ve bunlar büyük sanayi kahramanlarının eliyle zafer bulmuşlardır (Topçu, 1939b1). Bu hareket adamları bir fikrin tatbikatı oldukça kıymet kazandığını ve pratiğin ortadan kalkmasıyla fikrin de manasının kaybolduğunu söylerler. Beğenmedikleri bir

hakikati devirmek için de pratiği kullanırlar. Pratikte karşılığını bulmadıkları hakikatin müspet ilime uygun olmadığını söylerler. Deruni hayatın, ferdi şuurun vasıtasız tecrübesini bilmezler (Topçu, 1939b1). Dergi'de insanın hakiki saadete ancak ruhun selametiyle kavuşabileceği, ruhun selamete ermesi için de madde âleminden uzaklaşması gerektiği savunulur. Ruh ve beden birbirinin düşmanıdır. Ruh bedene hapsolmuştur. Ruhunu kurtarmak isteyen kimse bedene danışamaz; zira bu iki düşman uzlaşmaz. Ruh ve bedenin uzlaşması demek ruhun yenilmesi demektir. Ahlak ise ruhun kuvvet kazanmasıdır ve bu kuvvet ancak bedenle çarpışarak kazanılır (Ahmed, 1939).

2.2.1. Pozitivizm karşıtlığı

Dergi'de açık bir şekilde pozitivizm karşıtlığı görülmektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi Topçu, materyalizm, pozitivizm, sosyolojizm ve pragmatizm cereyanlarıyla insan ruhunun boğulduğunu söyler. Ali Şeriatî'nin natüralizm, historizm, sosyolojizm akımları ile insanın kendisini insanın zindanı olarak görmesi gibi Topçu'nun da bu cereyanları insanın zindanı olarak gördüğünü söylemek yanlış olmaz. Bunlar insan ruhunu körelten cereyanlardır.

“Pozitivizm, felsefi sistemler kurmanın yararsız olduğu anlayışından çıkar. Bütün bilgiler deneyime dayanmalıdır; görgül bilim pozitif bilime giden tek yoldur. ...Pozitivizm felsefenin görevini bilimin sonuçlarını yorumlamak ve aydınlatmak olarak kabul eder (Cornforth, 2006: 40).”

Özlem (2007), Türkiye'de Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde başta siyaset olmak üzere her alanda etkili olan pozitivizmin Comte pozitivizmi olduğunu belirterek bunun ana hatlarını şu şekilde özetler:

“Eksakt bilimsel analizin konusu olgulardır. Olguların ötesine geçilmeyecek, onların 'öz'leri ve 'ilk neden'leri araştırılmayacaktır. Çünkü bu özler ve ilk nedenler... metafizik karakterlidirler. Eksakt bilimsel analiz, sadece ve sadece olgulardan hareketle doğa yasalarına ulaşacak ve bu olguların bu yasalara uygunluklarını gözeticek ve gösterecektir. Bu durumda metafiziğin sorunları anlamsız hale gelirler; çünkü bu sorunlar gözlem yoluyla çözüme kavuşturulması mümkün olmayan, görüntüsel ve sahte sorunlardır. ...Bir bilginin metafizik ve ontolojik yönden 'doğruluk'unu (hakikat) göstermek

mümkün değildir ve ayrıca önemli de değildir. Tersine, önemli olan bilginin deneyimsel doğruluğu ve aynı anlama gelmek üzere eksaktlığıdır. Bu da ancak ve sadece öznelerarasılık zemininde garanti edilen sistematik gözlemlerde temellenir.”

Kısakürek (2014: 390) de bu madde ilimlerini ruhun düşmanı olarak görür ve onların, içinde buldukları asırda büyük ruhi dengeleri alt üst edecek, kurucusunun elinden kaçıp kurtulacak kadar kontrolsüz ilerlemeleri, insanoğlunu robotlaştırmaları nedeniyle dünyanın en derin buhranı çekip kıyameti yaşadığını söyler.

Tatbiki olmayan fikrin manasının olmadığını düşünenler ruhi hareketlerin büyük eser yaratmadığını söylerler. Oysaki maddeyi ruha karşı koyan İskender, Sezar, Napolyon, Lenin insanlığın asırlarca çalışıp kurduğu medeniyetleri bir hamlede yıkan adamlardır. Bunlar zorba hareket adamlarıdır. Bu zorba hareket adamları insanlığa yeni bir kıymet getirmedikleri gibi eski kıymetleri yıkarak harap olan insanlığı ferdiyetlerinin gururuna esir ettiler (Topçu, 1939b2).

Menfaat ve kuvvet ruhun katilidir. Her menfaat tasavvuru ruha karşı kurulmuş bir tuzaktır. Kuvvet ise tabiatta ve cemiyette var olan imkânların insanı muvaffakiyete ulaştıracak şekilde kullanılmalarıdır. Bu da insana eşyayı kazandırır; ancak ruhu kaybettirir (Topçu, 1939f). Muvaffakiyetler insanı hakikatten soğuturlar. Topçu muvaffakiyetler içinde siyaseti ve serveti ele alır. Topçu'ya göre zekânın en tehlikeli aleti olan siyaset, olduğu gibi görünmemek, muhite uyararak muhiti yok etmek, hayatın her hadisesini hakikate düşman hale sokarak zayıflatmak kuvvetidir. Servet ise madde dünyasında başkalarına tahakkümün, insanlığı kendine uşak yapmanın sembolüdür. Bu muvaffakiyet vasıtalarını karşılayan alkışlar, insanın ruhunun satıldığına dair son alışveriş sözüdür (Topçu, 1942). “Hakikata ulaşmanın bir tek yolu var: Duygu, dilek, zekâ, beden bir ahenkte birleşecekler. ... Kalbin inandığını dil söyleyecek, el yapacak (Topçu, 1942).”

2.2.2. Uysallık, ahlâk ve mesuliyet

Tecrübeli hareket adamları ise uysallıktan yanadır. Bunlar insana basiret, tedbir, itidal tavsiye ederler. Bu faziletler insanı muhitine karşı zararsız yapar. Burada uysal insan görülür. Ancak Hareket'in istediği uysal değil hür insandır. Basiret,

tedbir, itidal vatandaşın faziletleri değildir. Vatandaş hareketlerinin tecrübesini kendi eliyle yapacaktır. Hareket, eski tecrübelerin hududunu geçmelidir. Bu tecrübeye, iradenin hür hareketlerinde meçhul tehlikeyi göze almak gibi bir tecrübesizlik tercih edilir. Sahtekâr hareket adamları ise başka yerlerden mesuliyetsizlik örnekleri getirerek kendilerindeki mesuliyet yükünden meşru bir şekilde kurtulmayı bilirler (Topçu, 1939b1). Topçu, bütün vasıflarıyla asrın gidişini kavradığı halde itidal ve basiret sahibi, tecrübeli ama uysal hareket adamlarından öğrendiklerini söyler. Bunlar, her devre, her kuvvete uymasını bilirler ve asıl içimizde oldukları zaman tehlikelidirler (Topçu, 1939b1).

Halk veya kütle günlük yaşayışı içinde kendi menfaat ve saadetini ister. Ona karşı olan her harekete ise 'ahlaksızlık' der. Sadece zor anlarında ahlakı sever, hakikatin dostu olur. Oysa gerçek ahlak kahramanları peygamberler ve velilerdir. Bunları takip etmeyi bilen ahlak âşıkları da ahlaklılığın iradesine sahiptirler. Bu büyük fertlerin ahlak iradesi, halkın çoğu zaman ahlak kıyafetine bürünerek ahlakı çığneyen istek ve iradesiyle çarpışır. İnsanlık tarihi, her zaman, bir tarafta büyük hazlar sunan saadet sultanları, diğer tarafta ruhunu kurtarmak istedikleri halkın eliyle şehit edilen fazilet kahramanlarıyla doludur. Halk ise faziletten ziyade saadeti ister. Oysa fazilet, ruhun saadetidir. Fert içine çevrildiğinde, yani kendi ruh dünyasında derinleştiğinde ahlak dünyasına girer; kendinde çıkıp dış dünyaya çevrildiğinde ise ahlaktan uzaklaşır (Topçu, 1967c).

Ahlâkiyet, herkesin kendi deruni deneyişinden doğan bir kıymettir. Öyleyse ahlâkiyet iyi adamda bulunmaz. Aranılan ahlaki örneği kalp adamı verebilir. Çünkü insanda kirlenmeyecek olan derin kaynak, kalbin kaynağıdır. Saf kalpler Allah'ın evidir. Kalbini durulaştırabilenler orada Allah'ı göreceklerdir (Topçu, 1939c3).

Öyleyse hakiki ahlak nedir? "Ahlak, insanın yapıp etmelerini, karakter yapısını ve bunlarla ilgili değerlendirmeleri düzenleyen genel kurallar bütünüdür (Bolay, 2012: 209)." "Filozoflar ahlâk olayına insanın içine tanrıca ekilmiş bir şey gözüyle bakmışlardır. Ahlâkın eskiden beri, yalnızca değil ama aynı zamanda din görüşlerinin ve öğretilerinin çerçevesi içinde de bir varlığı, bir yaşamı vardır. Bu, özellikle büyük dünya dinlerinden pay almış olan, bu dinlere dayanarak iyice olgunluk kazanmış olan uluslarda böyledir (Heimsoeth, 1978: 16)." "Ahlak teorisi doğru fiil ve kararların tabiat ve esaslarını ve bunların ahlaki olarak övgü ve

yergiye değer olduğu iddiasını temellendiren prensiplerin aklî bir sunumudur (Fahri, 2004: 17).”

Topçu'nun sisteminde ise ahlak meselesinin merkezinde mesuliyet kavramı vardır. Ancak bu mesuliyet menfi değildir. Yani kötü hareketinin sonucunda insanın karşılaşacağı bir mesuliyet değildir. Ahlak felsefesinde mesuliyet kavramı; insanın, bilerek ve bilinçli olarak yaptığı bir işin sonuçlarını kabul etmesi ve bunun sonuçlarına katlanması (Bolay, 2012: 211) olarak görülür. Ancak bu manadaki bir mesuliyet, hareket sebebi değil yalnızca bir hareketten sakındırma sebebidir. Asıl mesuliyet ise müspettir ve hareketin sonucu değil sebebidir. Mesuliyet insanı harekete sürükleyen, onda doğan zorlayıcı emirdir. Hareketten öncedir ve hareketin sonrasında kuvvetlenip büyür. Mesul olan insanın iradesidir ve irade kuvveti ferdin mesuliyetinin derecesini gösterip hürriyetini tayin eder. Ferdin hür hareketini vicdan karşısında önüne geçilmez bir zaruret yapan böyle bir mesuliyettir (Topçu, 2015e: 205).

Bir fikir, bir irade veya mefkûre herkesin hareketiyle ancak hakikat değerini kazanabilir. Bu durumda insanın karşısına iki yol çıkar. Biri kurtarışa gönül verip mesuliyeti mefkûre edinmek, diğeri de başkalarını kendi yaşayışı için kullanmak. Yaşatmak için yaşayan mesuliyet adamıdır, kendisinin ve başkalarının irade kuvvetlerini kendi varlığında tüketen ise siyaset adamıdır (Topçu, 2015e: 199).

“Müslüman olmak, İslam ahlakına sahip olmaktır, onu kendinde yaşatmaktır. Akıl ve hikmet gözüyle de Kur'an'da en büyük ve esaslı yer tutan, ahlaktır. Tarihi kısım, ahlaki esası tamamlayıcı mahiyettedir. Pek küçük yer tutan ahkâm ise, yine ahlakın hareketlerimizdeki zaruri tatbikatını göstermektedir (Topçu, 1967c).”

2.2.3. İzdırap

Mesuliyetin içinde ızdırap vardır. “İnsanı varlıkların ve âlemin üstüne çıkararak, belki Allah'la aynileştiren bu mesuliyet ancak ızdırapla hakikat olur. İzdırap kurtarıcıdır ve hareket içinde teselli kaynağıdır (Topçu, 1939c3).” Ruh muzdaripken havasla avunmak, ruhtan uzaklaşmak için tutulan bir yoldur. Bu ise ferdin kendi hakikati karşısında yenilmesidir. Yenmek, bu ızdırapı yaşamaktır. Bu ızdırap, yüklenilen mesuliyetle doğan ızdıraptır. Bu meseleye peygamberler örneğinden bakılabilir. Peygamberler saadet getirici kimseler değildir. Bunlar, ümmetlerinin

mesuliyetlerini üzerlerine alırlar. Namütenahiye ulaşmak için namütenahinin mesuliyetini yaşamak gerektiğini bilirler (Okurer, 1943). K. F. Arık (1939), Mahatma Gandhi'nin hayatını anlattığı yazısında da Gandhi'nin ifadeleriyle buna vurgu yapar. "Hayat ölümden çıkıyor. Buğdayın bitmesi için tohumun ölmesi lazım. İzdırabın ateşinden geçmeden kim yükselebilmiştir?" Gerçeğe yönelen insanda görülen ilk ilahi tecelli, merhametin hareketiyle, başkalarının sefaletlerine uzanan ızdırabı benimsemesidir. Merhametle kurtuluşa eren ruh, kurtaracak başka varlıklar arar ve mesuliyetler yüklenir. Başka sefaletlerin azabını çeker. Saldırganlıktan çıkıp ızdırıp çeken, kurtarmak isteyen, insanları Allah'tan bir emanet olarak kabul eden, başkalarına aşk ile yaklaşan bir ruh kazanır (Topçu, 2015b: 18). Bir idealin başı mutlaka ızdıraba dayanır. Bir kütlenin kaderi önünde durup düşünmeyen, acı duymayan insanın ideali anlamasına da, ona kavuşmasına da imkân yoktur. İzdıraptan idealin doğması da onun şuuruna varmakla mümkündür (Arık R. O., 1992: 60). Ruh eseri olan ızdırıp insan hayatında en sürekli hadisedir. İzdırıp insanın en derinlerinden çıkar ve ruh yapısının en derin tabakalarını sarsacak kadar şiddetli darbelerin eseridir. İzdırıp, insanın her tarafını yabancılarla örttüğü asıl varlığını ortaya çıkarır ve insanı geçici hazlar ve yabancı kuvvetlerle bilenen, haldeki iradesinin karşısına koyar (Topçu, 2015c: 82).

Ruhun ızdırabını ortaya koymak, insan için hakiki saadetin ruh selameti olduğunu göstermek için Topçu (1939e) tabiat ile mabedi karşılaştırır. Tabiatın engin bir nizam vardır ve tabiat zaman içinde sürekli bir akışa sahiptir. Tabiat, her yerde mevcut ve sürekli. Dağınık tabiat unsurları çokluk sistemi içinde tanınır. Varlık her yerde, başka başka vasıflar altında akseder. Tabiatın her şey mütenahidir ve insanın kuvvetleriyle ölçülebilir. Bu da insanın tabiat karşısında devamlı bir itimatsızlık yaşamamasına neden olur. Bu sükûn ve nizam dünyasında insan ruhunun esaslı kuvveti, sonsuz ve hiçbir varlığa bağlanmayan sebepsiz bir merak ve sıkıntıdır. Bu sonsuz merak ve sıkıntı da tabiatın ortasında mabedin yükselmesini sağlar. Mabedin ruha sunduğu, açlığı açlıkla doyurmaktır. Mabet ruhun açlığını artırır. İnsan mabette, varlığını her an yanında hissetmediği, benliğinin sırrını elinde taşıyan varlığı arar. Ruh, kendinin olmayan varlıkların engin dağılışı içinde kendini arar; kendini bulmak için her varlığa başvurur. Ancak aradığını tabiat içindeki hareketlerinde bulamaz. Tabiat, varlığın sırrını derinleştirmekten başka bir

şey yapmaz. Mabette ise insan ruhu, gayriden ve eşyadan sıyrılarak kendini bulur. Topçu bunu ‘muhayyile hezeyanından kurtulmak’ diye tarif eder. Ruh mabette hayal âleminde kurtulup gerçek varlığa ulaşır. Mabet, çokluktan birliğe dönüş, bir nevi din değiştirir.

Bütün Rönesans hareketleri dış âlemin tanınmasından insanın kendine dönüş, kâinatın fizik izahından ruhi kıymetler yaratılışına doğru bir harekettir (Topçu, 1939a2).

2.3. Millet ve Milliyetçilik

Dergi’de öncelikle ‘millet’ üzerinde durulur ve ‘millet’in ne olduğu tanımlanır. Daha sonra âlemşümül bir nizam için yükseltilmesi gereken millet değeri için, millet şuurundan doğan yeni bir milliyetçilik anlayışı ortaya konulur.

2.3.1. Millet

Karpat’a göre (2011: 12) millet, bir insan topluluğu çeşididir. Aile, aşiret, kavim gibi toplulukların üstünde oluşan ve siyasi yönü ağır basan bir topluluktur. Milletini temelini ve şuurlaşacak kaynağını halkta gören Ülken’e göre ise (2016: 184) millet, “zihnî ve teknik bir inkişafın son halkası değil, orijinal ve kökten gelen kuvvetlerin şahsî kıymet yaratışlarına imkân vermesidir. Bunun içindir ki her millet ayrı köklerden ve birbirinden farklı yaratışlarla mânevî kültürünü vücuda getirmiştir. ...Milletler, şahsî yaratış hamleleriyle birbirinden ayrı, fakat yaratılan kıymetlerin üniversalliği ve insanîliği ile birbirine bağlıdırlar.” “Batı’da modern millet, dil ve etnik kimlik üzerine kurulmuş siyasi bir varlık olarak ortaya çıkmasına karşılık; Osmanlı’da milliyet, din ve etnik kimliğin karışımından oluşan kendine has bir kimlik şeklinde doğmuştur (Karpat, 2011: 29).”

Millet olabilmek için öncelikle ferdi iradenin hürriyetine kavuşması gerekir. Hareket’te milliyetçilik kuramına geçiş yapılmadan önce millet kavramı ele alınır ve milleti kurabilmek için önce ferdi hürriyet kazanması gerektiği savunulur. Millet hür iradelerin eseridir. “Ferd, kendi kabiliyeti yolunda inkişaf eder. Yaşarsa şahsiyet olur. Cemiyet, kendi kabiliyeti yolunda inkişaf ederse içtimai şahsiyet dediğimiz millet meydana gelir. Bir cemiyet, içtimai bir bütünden şahsiyet olabilmişse, yani (millet) haline gelebilmişse hürriyet davası çoktan tahakkuk

etmiştir (Okurer, 1948).” Ferdi irade zayıfladığı zaman içtimai sürülerin şuursuz hareketleri ortaya çıkar.

“Uygunsuz bir çevreyi değiştirmek isteyen önce kendi iç varlığını tamamen değiştirmelidir. Allah, bir milletin durumunu, ancak o millet fertleri günlük faaliyet sahalarını sarsılmaz bir ülkünün nuru ile aydınlatmak için harekete geçince değiştirir. Kendi iç hayatının bağımsızlığına kesinlikle inanmadan hiçbir şey yaratılamaz. ... Hayatın alevi ödünç alınmaz. O, kendi ruhunun mabedinde yakılmalıdır (Hatemi, 1967: 15).”

İçinde bulunulan asır içinde sahtekâr hareket adamlarının ferdin iradesini çürüten saldırıları ferdin benliğine nüfuz eder ve böylece mütereddit, korkak, imansız seciyeler ortaya çıkar. Bu nedenle fert öncelikle kendine karşı savaş açıp kendi kendini harap eden unsurları yok ederek hürriyetine kavuşmalıdır (Topçu, 1939b1). Milletleri doğuran ferdi hürriyetlerin davasıdır. Oysaki artık milletler içinde ferdi hürriyetler yok edilmektedir (Topçu, 1939d2). Bu ise sosyolojizmin eseridir.

“Sosyolojizm, toplum veya toplumbilimin temel belirleyici olduğunu kabul eden görüştür. Sosyolojizm, doğanın etkisini bir dereceye kadar, tarihin etkisini de bir açıdan kabul eder. Der ki: Bütün bu etkenlerin bir ölçüde etkisi olmakla birlikte, gerçekten ‘ben’i ortaya getiren, benim üzerimde egemen olan, toplumsal çevre ve toplumsal düzendir. ... Demek ki ben kötü olmuş isem, bende kötülüğü yaratan veya seçen toplumsal çevredir, iyi olmuş isem bende iyilik durumunu yaratan ve beni buna çağırın yine toplumsal çevredir, benim işim değildir. Sosyolojizmde fert yoktur. ... Her birey toplumun onu ortaya getirdiği gibidir. Şu halde bu kimseler ‘insan’ değildir; çünkü artık seçim yetenekleri yoktur (Şeriati, 1997: 37-39).”

Topçu’ya göre (1943c1) sosyolojizm, felsefede hakikat denilen şeyin cemiyetin tasarımlarından ibaret olduğunu ortaya koyan sistemdir ve cemiyet halinde yaşamının ortaya çıkardığı birtakım zaruretleri zihin için birer prensip olarak ortaya koyar. Topçu, ferdin kâinatı tam bir nizam içinde tasarladığını, cemiyetin de bu tasarımı bozmadığını bilakis aynı görüşe tabi olduğunu söyler. Ancak sosyolojizmde cemiyet bununla kalmayarak bu nizamın tasarımını kendine mal eder. Sosyolojizm gözü kapalı mürşitler ister, içtimai kadere boyun eğmek cemiyete uymak davasıdır; cemiyete hizmet etmek, onun için yaşamak değil. Bu iş

şahsiyet sahibi olan ferdin işidir (Topçu, 1943c1). Bu ayrım önemlidir. Fert hürriyetini kazanıp şahsiyet kurar ve bunun özünde de mesuliyet vardır. Mesuliyet kurtulmak için kurtarmaktır. Dolayısıyla şahsiyet sahibi fert de kurtarmak mesuliyetine sahiptir ve cemiyete hizmet eder. Ancak bunu yaparken cemiyete uymaz. Cemiyetin onun hür iradesini yok etmesine izin vermez. “Bütün insanlığı tek sıra üzerinde hizaya getirselers, o sıranın yükseklik bakımından ulaşacağı en dik had, içinde en uzun boylu tek şahsiyetin irtifaıdır (Kısakürek, 2014: 394).” Bu insan çokluktan kurtulmuş, yarattığı bir olan kıymet yoluyla vahdete kavuşmuş insandır. Topçu burada peygamberlerden örnek verir. Bu insanlar cemiyetlerinin temsilcileri değillerdir. Hepsisi de cemiyetlerinin bir ayakta ilerleyen ahengine isyan ederler. Bu şahsiyet sahibi insanların açtıkları davaların etrafında bin hareketle bin inkılap doğar. Cemiyetçilik ise esareti doğurur (Topçu, 1939d2). “Cemiyet yapabilen, yani hareketlerine başkalarını inandıran ferdin hareketi namütenahiye gidebilecek kadar kuvvetleniyor. Fertte birlikten doğduğu gibi cemiyette de birliğe kavuşan hareket müessese ve medeniyet yaratabilir (Topçu, 1939c1).”

Topçu'ya göre millet, ferdi hürriyetin hakikat olduğu ve fertlerin hür bağlarla aralarında bağlandıkları birliktir. Bu nedenle millet olabilmek için ferdiyet, fertlerin hürriyeti esastır. Millet, aşiret veya imparatorluklar gibi sürülerin birlikte yaşaması değildir (Topçu, 1943b). “Bir evde, bir mahalle içinde oturduğumuz gibi bir milletin sınırları arasında barınıyoruz. Sınırlar ise bayrakların renklerle birbirinden ayrılmıştır. (...) Gayelerinden ayrıldıkları takdirde birer çizgi ve renklerden ibaret kalan bu ayırt edici alametlerle kirli hislerin arkasında saklanan büyük mefkûre, kuruluşunda ferdi hürriyet ve ruhların birliği temellerine dayanıyordu (Topçu, 1943d).” Denilebilir ki millet, hürriyetini kazanmış fertlerin hür ruhlarının birliğidir. Millet ancak hür fertlerin hür eseri olabilir.

Hür ruhların eseri olan millet kendi içinde bazı unsurları barındırmalıdır. Dergi'de yalnızca soy birliğinin ya da aynı dili konuşmanın millet olabilmek için yeterli olmadığı savunulur. Millet olmanın temel şartlarından biri bir arada yaşamak, aynı coğrafyayı paylaşmak ve kader birliğine sahip olmaktır. “Realist bir millet anlayışı coğrafyayı unutmamak mecburiyetindedir. Zira o bir kader gibi bize yapışkır (Kaplan, 1948c).”

Gerek bireyler, gerekse daha büyük ölçekli medeniyet birlikteliklerinin dayandığı en aslî temel, medeniyetlerin ben idrakini oluşturan varlık bilinci ile uyumlu olarak geliştirilen mekân-zaman algılamasıdır. Güçlü medeniyet atılımlarına öncülük eden ve bu medeniyet birikimi etrafında bir tür düzen oluşturan toplumlar, tarih sahnesine çıktıkları an ile tarih sahnesini etken bir güç olarak belirlemeye başladıkları dönem arasında kendi aslî mekânlarından hareketle bir dünya algılaması oluştururlar (Davutoğlu, 2002: 97). “Türk ... belli başlı bir inanış, bağlanış, düşünüş, seziş, hatırlayış, duyuş, davranış ve bildiriş hususiyetleri içinde, bellibaşlı bir iman, mukaddesat, tefekkür, tahassüs, hayal, hatıra, meşrep, eda ve lisan birliğinin ördüğü, tek nüshalı ve şahsiyetli bir ruh nescinden ibarettir; mutlak ve müstakil bir vahit temsil eden bu ruh neslinin zarfı da Anadolu’dur (Kısakürek, 2014: 400).”

Bununla birlikte Topçu (1939c1) milleti meydana getiren unsurları maddi ve manevi unsurlar olarak ikiye ayırır. Maddi unsurlar soy, toprak ve iktisattır. Burada soy olarak ele alınan unsur da yine aynı toprağı paylaşan, aynı medeniyet seviyesindeki insanların aynı tarihi devirlerde kaynaşmalarından doğan birliktir. Bu birlikten doğan insanların aynı toprağın mukadderatı ile kaynaşarak ortak bir iktisat hayatı içinde birleşmeleriyle en saf milletler doğar. Manevi unsurlar ise din ve dildir. Din ve dilin bu maddi unsurlarla birleşmesinden de dilek birliği ortaya çıkar ve millet böylece tamamlanır. Bu unsurlardan herhangi biri millet olmak için yeterli değildir. Yalnızca aynı dili konuşmak, aynı dine inanmak ya da aynı soydan gelmek millet olabilmek için yeterli değildir. Topçu’ya göre (1939c1) eğer bugün dağınık yaşayan Oğuzlar arasında bir dil, din ve dilek birliği varsa bu da bunların evvelce toplu yaşamış olduklarını, bir arada yaşayışın sevinç ve elemelerini, menfaatlerini paylaşmış olduklarını gösterir. Aynı coğrafya üstünde yaşayan insanlarda da din, dil, dilek, soy, iktisat birliği mevcut değilse orada da bir milletten söz edilemez. “Mazide bir milleti kurmuş olan ve millet hafızasının bütün servetini teşkil eden yaratıcı kuvvetler elde tutuldukça o millet kendi şahsiyetine bürünmüştür. Ancak o millet, ruhen istiklaline sahiptir (Topçu, 2015e: 165).”

2.3.2. Milliyetçilik

“Milliyet, bir milletten olma, bir millet topluluğuna bağlanma iradesidir. Milliyetçilik, bu iradenin ideal olarak yaşatılmasıdır (Topçu, 2016b: 78).” “Millet bir vakıadır.

Milliyetçilik ise bir şuur ve idealdir. Milleti tarih ve coğrafya yaratır; milliyetçilik ise mütefekkir ve kahramanların eseridir. Milliyetçilik, millet vakıasının şuuruna ermekle başlar (Kaplan, 1948e).” Bir millette mensup olmakla milliyetçi olmak aynı şeyler değildir. Bir milletten olmak tabii bir hadisedir. Milliyetçi olmak ise kültür, şuur ve irade meselesidir. Hiç kimse milliyetçi olarak doğmaz; ancak milletin şuuruna erdikçe, milletin mazisini, halini tanıdıkça, istikbalini düşündükçe ve ızdıraplarını kalbinde duydukça milliyetçi olur (Kaplan, 1948a).

“Tek bir milliyetçilik yoktur; milliyetçilikler vardır. ... Yalnızca farklı milliyetçilik türleri yoktur; belirli bir milliyetçilik içinde de birbirleriyle yarış halinde olan, kimi zaman işbirliği yapan, kimi zamansa açıkça çatışan farklı projeler vardır. Ortaya atılan tanımlar, peşinde koşulan hedefler bir toplumsal gruptan diğerine değişir (Özkırımlı, 2016: 274).” Dergi ise Anadolu coğrafyası üzerine şekillenen bir milliyetçilik anlayışına sahiptir. Genel kaideleri bakımından Dergi’de milliyetçilik üzerine kaleme alınan yazılarda Anadolucu milliyetçilik anlayışı gözlense de Dergi ilk üç döneminde milliyetçiliğini Anadoluculuk olarak değil ‘Yeni Milliyetçilik’ olarak kavramsallaştırır. Dergi’nin 1966 yılından sonra yayınlanan sayılarında ise bu milliyetçilik, Anadoluculuk olarak ifade edilir. Anadoluculuk, Osmanlı Devlet’inin fiilen sona erdiği, yeni oluşumların tartışıldığı fakat netlik kazanmadığı bir dönemde ortaya çıkar. İlk kez 1918 yılında bir kültür hareketi olarak doğup (Atabay, 2008), Turancılık, Osmanlıcılık ve İslamcılık düşüncelerine tepki olarak ortaya çıkan Anadoluculuk, Anadolu coğrafyasını kimliğin temel kurucu unsurları arasında görür ve toprağa dayalı bir millet/milliyetçilik anlayışını benimser (Alver, 2006). Ülken (2015: 254) bu hareketin ilk tohumunun Türk Ocağı içinde büyük Türkçülüğe karşı küçük Türkçülük ya da Türkiyecilik şeklinde 1917 yılında atıldığını, bundan iki yıl sonra ise Mülkiye’de Anadolu’yu Türk kültürünün gerçek kaynağı olarak gören akımın doğmasıyla kendisinin de Reşit Kaya ile birlikte Anadolu Dergisi’ni çıkardığını söyler. Kültürel bir hareket olarak doğan Anadoluculuk düşüncesini Mükrimin Halil Yinanç, kültürel hareket olmaktan çıkarır ve ona yarı siyasal bir şekil vermeye yönelir. Böylece bu milliyet anlayışında iki ayrı görüş ortaya çıkar. Bunlardan biri Anadolu’yu doğacak kültürün kaynağı ve hedefi olarak gören kültürcü Anadoluculuk’tur, diğeri de ona siyasi ve fiili bir şekil vermek isteyen ideolojik Anadoluculuk’tur. “Anadolucular, bin yıllık gerçek vatan toprağı etrafında sağlam bir özgüvene sahiptirler ve gençliği heyecanlandırmaya

da vatandaşlık kavramını gerçek çizgiye oturttukları için ister istemez Cumhuriyet Dönemi'nin en özgün ve yerli fikir hareketini canlandırdılar (Şehsuvaroğlu, 2011: 79).”

Konukman (1966) Anadoluçuluk düşüncesinin temellerini Osmanoğulları'na dayandırır. Ona göre Söğüt'te kurulan Osmanoğulları Beyliği'nin gelişmesiyle Anadolu'da milli birlik şuuru hâkim olur. Bu, hem maddi hem de manevi anlamda kurulan bir birliktir. Maddi ve manevi alanda Anadolu birliğinin kurulmasına emeği geçenler gerçek Anadoluçulardır. Daha sonra devletin büyümesiyle Rumeli'ye geçişler başlar ve bu Anadoluçuluk ideolojisinde bir gedik açılır. Üç kıtaya yayılan Osmanlı Devleti'nde Anadolu sahipsiz kalır ki bu durum Dergi'de Osmanlı'ya dair sıklıkla tekrarlanan bir eleştiridir. Osmanlı kendisini teşkil eden 'yabancı' unsurların yardımıyla yıkılma devrine girdiğinde, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı kaybolan milli birlik şuurunun yeniden teessüsü için çalışmalara vesile olur. Ancak bu çalışmalar da (*Turancılık, Osmanlılık, İslamcılık*) gerçek istikametini bulamaz. Nihayet Kurtuluş Savaşı parçalanmış milli birliğin maddi cephesini tamamlar. Geriye Misak-ı Milli sınırları içindeki Anadolu'nun manevi birliğinin teessüsü kalır.

Topçu (2016: 82), Türklerin Anadolu'ya yerleşmesinden sonra milliyetçilik hareketlerini dört safhaya ayırmaktadır. Bunlardan ilki Osmanlılık hareketidir. Bu hareket, Orta Asya'dan gelen Kayı aşiretinin Anadolu'daki zaferleriyle sınırlarını genişleterek burada meydana getirdiği milli birlik içerisinde İslam'ın ruh ve ahlakını bu cemiyetin kültürü haline koymuş olmasından ibarettir. Ancak Osmanlılık, kendi köklerini teşkil eden ırkın sahası içinde kalmaz, ruhi hareketin hamlesiyle ırkın sınırlarından taşar ve Türk ırkından hatta İslam dininden olmayıp da bu milli birliğin hayatına tarihi kaderin zaruretiyle iştirak eden unsurları da içine alır. Anadolu birliğinin büyük kurucularından Yıldırım Bayezid'lerin, Fatih'lerin, Yavuz'ların şuurulu çalışmalarıyla bir taraftan milletin ahlak ve kültürünü meydana getirirken, diğer taraftan hangi soydan, hangi dinden olursa olsun halkın üzerinde adalet teminine çalışır. Dini milletin esaslı unsuru sayanlar ve bilhassa din idealinin yanında ayrıca bir millet ideali tanımayanlar, İslamcılık davasını güderler. Ancak bu dava hiçbir zaman tek başına cemiyet hayatına hâkim olmaz, ferdi iddiaların sınırları ötesine geçmez. Osmanlılık ve İslamcılık davalarından sonra 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başında soy ve dil karışıklığının milliyet mefkûresini zayıflatacağını hissedenlerin hareketleri görülür. Bu dönemde, soyda ve dilde Türkçülük

cereyanları başlar. Bu da Turancılık davasına bağlanır ve dini milletten ayıran Turancılar o devrin gerçek milliyetçileri sayılırlar. Nihayet dördüncü safhada, milli hayatta ırkın kültürünün olmayacağını, ancak milletin kültürünün olabileceğini idrak edenler, gerçek ve realist milliyetçilik davasını ortaya atarlar. Bilhassa Remzi Oğuz Arık bu hareketin temsilcilerindendir. Erverdi (1968), toplumcu yani sosyalist olduğunu belirttiği Anadoluculuğun unsurlarını şöyle sıralar:

“Anadoluculuk ruhçu ve ahlakçıdır. İslam’dan ayrılmaz. İslamiyet içinde doğduğu milletten ziyade Türk’ün elinde dünyaya yayıldı. Gönüllere yerleşen bu iman, Türk’ü Afrika çöllerinden Avrupa steplerine kadar koşturdu. Türklüğü İslamiyat, İslamiyet’i Türklük yaşattı. Türk’ün benliğinde başka meziyetler kazanan bu din, Yunus’ta aşk olup ruhları doldurdu, Sinan’da Süleymaniyeler yarattı, Yıldırım’da ise keskin kılıç oldu.”

Bu yeni milliyetçilik anlayışı coğrafyayı temel yaparak onu hem mukaddes bir vatan hem de milli gelişmenin kaynağı olarak kabul eder. Bu milliyetçilik anlayışına göre milli enerjinin en küçük zerresi dahi bu toprakların işlenmesine harcanmalıdır. Bu topraklar milletin vücudunu teşkil etmektedir ve ruh, ancak vücudun üzerine dayanır. Böylelikle bu topraklar üzerinde bir Türk tarihi gelişir. Bu tarih de Malazgirt Zaferi (1071) ile başlar. Bu tarihten öncesi kavmi tarihtir, milli tarihin başlangıcı 1071’dir (Kaplan, 1947c).

Dergi, milliyetçiliğinin temeline ırk mefhumunu koyan Turancılık mefkûresinin karşısındadır. “Hakikatte milliyetçilik, bir kültür hareketi olmak dolayısıyla ırkçılığı, halka dayanan bir siyasi hareket olarak da otoriter idare sistemlerini reddeder (Güngör, 1995: 110).” İçtimai ırk ne antropologların tanımladığı soyut ve itibari ırktır, ne de ırkçıların romantik bir kanaat olarak ileri sürdükleri geniş ırktır. O, tabiatla insan arasındaki karşılıklı tesirin meydana getirdiği ve ortak içtimai hayatın bir tarih boyunca insanlara kazandırmış olduğu bazı antropolojik vasıfları ifade eder. Bu manada o, modern içtimai teşekkül olan milletin sebebi değil, neticesidir (Ülken, 1949). Kaplan’a göre (1948a) Turancıların milleti, etrafını çeviren gerçekten ziyade, hayalî uzak bir dairedir. Hakiki milliyetçi toplantılarda, mitinglerde, hitabet kürsüsünde değil, günlük hayatında, şahsi münasebetlerinde, meslek çalışmalarında milliyetçi olan insandır. Topçu (1947b) Ziya Gökalp’in son nesillerin ideal yaratmaktan aciz bitkin ruhunun mes’ullerinden olduğunu iddia

ederek onun ideal yaptığı Turan hayalinde kalplerden ve zihinlerden kuvvet dileyen, ferde fedakârlıklar teklif eden gerçek meseleler bulunmadığı için onun sadece bir muhayyile macerası halinde kalmış bir dava olduğunu söyler. Yeni milliyetçilik, ayrı coğrafya şartlarının, ayrı tarihi maceraların, yüz yıllarca süren ayrı kültürel hayatların ayrı birer millet vücuda getirdiğine inanır. Oysa Kaplan'a göre (1947c) Turancılık bu hakikati inkâr eder veya bilmezlikten gelir. Turancılık, yeni milliyetçiliğin aksine mekân ve zaman tanımayan bir zihniyete sahiptir. Yeni milliyetçiliğin Osmanlıcılık, Turancılık ve İslamcılık akımlarına karşı aldığı tavır, gerçek vatan fikrinin hayali vatan fikrine karşı tepkisi olduğundan Osmanlıcıların Turancılığa, Batıcıların İslamcılığa karşı olması gibi tepkilerden farklıdır. Bu görüşün millet anlayışı her şeyden önce tarihte sınırları çizilmiş belirli bir vatan anlayışına dayanır. Din birliği olarak anlaşılan ümmet ya da milletlerarası dini cemaat, bir vatan teşkil etmez ve bir millet değildir. Tıpkı bunun gibi, bir dil ailesi teşkil eden ırkın yaşadığı sınırsız topraklar da bir vatan değildir. Bu anlamda bir irka millet denemez (Ülken, 2015: 716).

Dergi'de özellikle anavatandan uzaklaşarak kurulan idealler üzerinden Osmanlı Devleti eleştirisi dikkat çeker. Kaplan (1939), Oğuzların Anadolu'ya geldiklerinde sağlam bir temelle bütün memlekette milletin yıkılmaz esasları olan köyleri tesis ettiğini söyler. Osmanlı Devleti, Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar Oğuzları kullanarak büyük zaferler elde eder. Ancak bu dönemden itibaren Anadolu'daki Türkmen aileler iş başından çıkarılır. Onların yerlerine geçirilen Hıristiyan ve Yahudi dönmesi, Oğuz olmayan Müslümanlar ise Anadolu'nun ızdırabını duymaz. "Türkler, Osmanlı tarihi boyunca destanların beşiği olan Anadolu'nun örf kaynağından uzak kalmışlar, bu yüzden idealsiz ve destansız olmuşlardır (Ülken, 2015: 715)."

R. Arık (1992: 51) Tanzimat'tan beri ortaya çıkan, vatanperverlik şemsiyesi altında birleşebilecek akımların vasfının, idealin de ideolojinin de ağırlık merkezini anavatandan başka yerlerde aramaları olduğunu söyler. Müslümanlığın ideal olduğu zamanlar ağırlık merkezi 'Makamat-ı Mübareke'dir. 'Turancılık'la ifade edilen ilk milliyetçi şuur devrinde de ideolojinin ağırlık merkezi anavatan dışında kurulmuştur. Ona göre Anavatan'ı müstemlekeleri yoluna, inanılmaz bir gafletle yahut şuur parçalayıcı bir hıyanetle harcamak, Osmanlı Devleti'ni diğer devletlerden ayıran en mel'un vasıftır ve onun yaşadığı bütün felaketler bu vasfıyla

bağlantılıdır. Kurtuluş Savaşı ise Anadolu'yu yalnız bütün tarihi içinde değil, Türkmenlerin fethinden beri de ilk defa sınırları içinde bütün haline girmiş bir yurdun şuuruyla çerçevelemiştir. “Osmanlı İmparatorluğunun en büyük hatası anavatanı ihmal ederek milli kuvvetleri yabancı ülkelerde heba etmesi olmuştur. Gözleri veya merkezi Türkiye dışında olan her ideoloji Anadolu'yu tekrar harcamak ister (Kaplan, 1947c).”

Söz konusu yeni milliyetçilik tıpkı fertten millete uzanan hareket gibi milletten âlemşümül nizama uzanan bir harekettir. Bünyesinde farklı milletlerin küçük görülmesi ya da onlara karşı üstünlük ideali barındırmaz. “Milliyetçilik, milli kültürü bizzat bir medeniyet kaynağı haline getirmek ve cemiyeti soysuz değişmelerin açık pazar yeri halinden kurtarmak hareketidir. Binaenaleyh milliyetçilik bir medeniyet davasıdır (Güngör, 1995: 113).” “Milliyetçilik, şu dünyamızdaki insanın, bu dünya üstünde, bu dünya için düşünülmesidir. ... Bu yurttaki hürriyet ancak bir millet kalmamızla mümkündür. Bu topluluğun saadetine kefil olan manevi, fikri bütün kuvvetlerimizin denk kalması, millet olarak mümkündür (Arık R. O., 1992: 75).” Dergi, ancak her toplumun kendi milletini yükseltmesiyle evrensel nizama ulaşılabileceğini savunur. Her millet kendine has tarihe ve kültüre sahip olduğuna göre bunlardan ortaya çıkan, kendine en uygun yolla yükselir. “Sokrat, İsa, Muhammed'in yolları birbirinden farklı olduğu halde gayeleri hep insanlığın yükseliş ve saadetidir. ... İnsanlık idealinde milliyetçi yol bu bakımdan realist ve müsbettir. ... Gerçek millet başka cemiyetlerin hürriyet ve hakkını tanıyan içtimai bir şahsiyettir (Okurer, 1947c).” Milliyetçi, dünyaya yardım etmenin ancak kendini yükseltmek ve ilerletmek yani bir şahsiyet olmakla kabil olacağına inanır. Milli şuur, yani milliyetçilik, insanlık idealine ulaşmak için bir basamak (Kaplan, 1948e) olarak görülür. “İnsanları sevmek, onlara hizmet etmeyi gerektirir. Bu hizmetin de medeniyetçi olan bir milliyetçilikten daha başka bir yolda yapılabileceği şüphelidir (Güngör, 1995: 115).”

Yeni milliyetçiliğin gayesi coğrafya ve tarih temelleri üzerinde daima yükselen bir bina kurmaktır. Bu nedenle dünya medeniyetinin kıymetleri, onun için daima başvurulacak olan bir kuvvet kaynağıdır. Ancak bu medeniyetleri taklit etmeyi değil, anlamayı, onlardan kendi gelişimine yarayacak unsurları seçmeyi ve kendi bünyesinde eritmeyi esas tutar (Kaplan, 1947c).

“Din, bilinen tarih boyunca tüm toplumların kimliklerini ... köklü bir şekilde etkilemiştir. ... İlahi dinlerin ‘öteki’leri, kendi camiasının dışında kalan tüm kişilerdir. 19. yüzyılda dinin ‘öteki’si, siyasi ‘öteki’ye dönüşmüştür. Bu durum Osmanlı’da milliyetçiliğin ana özelliğini oluşturmuştur (Karpas, 2011: 27).” Bora (2015: 46) cumhuriyetin ilk döneminde Türk milliyetçiliğinin geç romantizminin çarpıcı bir sendromunun vatan olarak Anadolu toprağının mistifikasyonunun da arkadan gelmesi olduğunu söyler. Ancak bu dönemde Anadolu’nun coğrafi ve tarihsel kültür malzemesinin milliyetçi bir bakışla mistifikasyonu yüzeysel kalır. Ona göre ‘vatan’, ağırlıklı Türk’ün destansı dirilişinin soyut mekânı olarak yüceltilir ve onun sık sık, kimsesiz bir coğrafya olarak tasvir edilmesi, Anadolu’ya ilişkin mekân algısındaki soyutluğu gösterir. Ancak R. Arık’a göre (1992: 52) Malazgirt’ten Sırpsındığı’na, Rodos’tan Kanije’ye, Çanakkale’den Sarıkamış’a, İnönü’ye Dumlupınar’a kadar ‘bu topraklar için toprağa düşenler’ sağ olsaydı, dönemin milliyetçiliğini kendine gelmek, kendine doğru toplanmak, bulduğu yeri doldurmak ve bu yerleri ebediyete kadar Türk olarak korumaktan başka bir şey ile karakterlendirmezdi. Bu kadar ağır imtihanlardan sonra Türkiye’nin dünya ölçüsündeki ideolojisi bu milliyetçilikten başka bir şey olamaz.

2.4. Devlet

Topçu (2016b: 86) devleti, muayyen topraklar üzerinde hâkimiyetle yaşayan insanların meydana getirdiği manevi birlik olarak tanımlar. Devlet, millet iradesinin gözüktüğü yerdir. Vatan tek başına bir cesettir. Onun hayatı millet, ruhu ise devlettir. Devlet, milletin şuurudur. Devlet kurmayan ya da devletinden vazgeçen millet uzun yaşayamaz (Topçu, 1948e2). “Devlet dediğimiz siyasi organizasyon, bir milletin maddi ve manevi kültürünü ayakta tutmak, onu yaşamaktan ve gelişmekten alıkoyacak tehlikeleri ortadan kaldırmak için kurulur (Güngör, 1995: 89).”

Devletin muayyen topraklar üzerinde hâkimiyetle yaşayan insanların meydana getirdiği manevi birlik oluşu, onun şartı olarak vatan ve hâkimiyet fikirlerini ortaya koymaktadır. Topçu (1948e2) devlet varlığını temsil eden bu hâkimiyeti “dışarıda başka devletlere bağlanmadan yaşamak, yani müstakil olmak, memleket içinde de emniyet ve asayişini korumak” olarak tanımlar. Devlet ise bunları başarabilmek için yabancı bir devletin malı olmayan, bizzat kendi içinden, millet kaynağından doğan

bir kuvvete sahip olmalıdır. Topçu'nun savunduğu otoriter devlet, milletin içindeki kuvvetten doğan, içeride asayiş ve emniyeti sağlayan dışarıda ise vatanın bağımsızlığını koruyan bir güç olarak tanımlanabilir. Topçu, bu kuvveti fertlerin ve zümrelerin menfaatlerince kötü gayeler uğrunda harcayan devletin yıkılmaya mahkûm olduğunu, faziletli devletin ise kuvvetini iyi ve ahlaki gayeler uğrunda kullanan devlet olduğunu söyler. Devlet, millet vücudunun ruh kazanması ve ilahi bir ruhun millete beden kazandırmasıdır. Bir yanda kaynağı millet olan ve milletten fıskıran bu ruh, devlet adı altında varlık kazandıktan sonra milletin yetiştiricisi ve yaşatıcısı olur. Nerede devlet varsa orada hayat sahibi bir millet vardır. Milletten doğan devlet, millet için bir mektep olur (Hareket, 1972).

Devlet, cemiyetin idari alanda teşkilatlanmış şeklinden ibaret manevi bir kuvvettir. Bu teşkilatın gayesini açıklarken Topçu (2016b: 87), devletin evriminde, gördüğü işler bakımından devleti eski ve yeni devlet şekli olarak ikiye ayırır. Eski devlet, Avrupa'da milli iradenin doğuşuna kadar otoriteli bir kuvvet olarak tezahür eden devlettir. Burada devletin varlığında karakteristik olarak bulunan hâkimiyete, bir zümre imtiyazlı sınıf veya bir hükümdar sahipti. Eski devlet bütün işlerini sahip olduğu otorite ile başarır ve kendi iradesini halka zorla kabul ettirirdi. Yeni devlet ise milli varlığa hizmet etmek üzere kurulan bir teşkilattır. Eski devlet gibi kendiliğinden otoriteli veya zorlayıcı bir kuvvet değildir. Milletten doğar, milleti içine alır ve ona hizmetkârdır. Elbette burada da devletin hâkimiyet unsuru söz konusudur. Devlet, sağlam temellere dayanarak hâkim olursa iradenin yapıcı kudreti tam olur. Burada önemli olan bu iradenin kaynağının ne olduğudur. Eski devlet bu iktidarı ya tanrıdan ya da herhangi bir askeri kuvvetten almaktaydı. Yeni devlet ise bu iktidarı milletten alır ve otoritesini bir zümrenin değil milletin iradesini gerçekleştirmek yolunda kullanır. Burada otorite, devletin sağlamlığının ve kendine emniyetinin ifadesi olur ve milli iradenin kendisinden başka bir şey değildir. Yeter ki bu otorite milli iradeden doğmuş olsun.

Devlet, milletin hayatından doğar ve doğuşu ile bütün ferdi vicdanların üstüne ilahi bir kubbe gibi gerilir. İradenin Allah'a kavuşmak için yol aldığı hareketinde basamaklardan biri de devlettir. Hareket ferdin ruhunda başlar ve milleti meydana getirir. Milletten de devlet doğar. Devletin otoritesinin kaynağı millettir. Millet denilen bu büyük varlık, her tarafta devlet hüviyetine bürünür; muayyen topraklarda hâkimiyet olur. Devlete millet emir, irade ve hayat verir (Topçu, 1948f).

“Devlet, milletin kollektif kişiliği olarak tanımlandığı için, milletin/vatandaşların kendisi sayılır (Bora, 2015: 30).” Bu da milli devlettir. Topçu (1970c) milli devletin özelliklerini şöyle anlatır:

“Milli devlet, milletin yüzyıllara gömülü iradesini dış tesirlerden koruyarak yaşatan devlettir. ... Yüzlerce yıllık, bazen bin yıllık alın terinden ve Hak uğrunda dökülen kılıç kanından hayat alır. ... Milli devlet, milleti için çalışırken fertlerin zaafı ile öteden beri alıştırıldığı şahsi menfaat arzularını köstekleyen devlettir. ... Milli devlet, yabancı arzularla dışardan sarkan menfaat dallarını birer birer budayacak, milletini milleti için çalıştıracak ve yaşatacaktır. ... Milli devletin siyaset planı başka devletlerle yarışmak değil, ne pahasına olursa olsun, bu emellerin memleket hayatına ahtapot gibi uzanan köklerini kazıyıp atmaktır. ... Milli devletin çocuğu, para ile değil, millete verdiği taahhülle okur ve millet hizmetine verdiği söz ile okulun kapısından girer. Almanya'ya işçi ve Amerika'ya doktor gönderen, bu faciayı hoş gören devlet, milli devlet değildir. Bu milletinden kaçma akımının sonundaki felaketi görmeyen gözler ise kördür. ... Şehirlerinde dolaşan otomobillerin sayısını değil, yollarda yürüyenlerin huzurunu artırmak milli devletin görevidir.”

“Devlet fikri mes'uliyet fikrinden ayrılmaz. Mes'uliyet ise, hâkim olanın idare edilen zümreye verdiği söz demektir. ... Filhakika devletin mes'uliyet iradesini kullananlar mağrur değil, fedakâr olmalıdırlar (Topçu, 1949a).” Devlet adamlarında mesuliyet iradesi çözüldükçe fertlerde de devlete itimsizlik başlar. “Memleket içinde fertlerin emniyet ve hürriyetlerinin bekçiliğini tam manasiyle yapan devlet olmadıktan sonra, bir milletin memleket dışına karşı istiklale sahip oluşunun kıymeti yoktur (Topçu, 2015a: 161).” “Büyük devlet adamı milletin haklarını kurtarmak için her türlü mesuliyeti kendi üzerine alan adamdır. Devlet cihazını, bu mesuliyet iradesi kurarak ona istikamet verdiği zaman devlette selamet başlar (Topçu, 2016: 23).” “Devlet bir insandır ve bir fert gibi şahsiyet olarak meydana gelir. Bu şahsiyet, millet yapısına en uygun teşkilatı ortaya koyar. O, bu teşkilatın içine en eksiksiz şekilde kendi iradesini yerleştirdiği takdirde teşkilatın manası olur ve böyle bir teşkilat muvaffakiyetlere götürür, kurucu olan şahsiyetin iradesi teşkilattan önce gelir. O adeta kaynağı millette bulunan iradenin sembolü ve kullanıcısı olur (Topçu, 2016: 25).” Devletin iktidarı onun mesuliyetince sürer. Bir

devletin iktidarını kaybetmesi, onun zorbalığı kadar tehlikelidir. Çünkü mesuliyet sahibi bir devletin iktidarı ortadan kalktığında devlet iktidarından sıyrılan kuvvetler onu zayıf bulup, himayesi bir cemiyetin üstüne giderek onu heveslerine esir ederler. Devletin iktidarının zayıflamasıyla toplum içinde bu zafiyetten faydalanacak gruplar ortaya çıkar ve böylelikle zorbalık başlar (Topçu, 2015a: 162).

Devlet bir irade ise hükümet onun düzenleyici aklı gibidir. Eğer hükümet milleti hiçe sayar ve millete verdiği söze sadık kalmazsa millet için bir bela haline gelebilir. Burada milletin iradesi büyük önem arz etmektedir. Devlete emir, irade ve hayat verme kudretine sahip olan milletin kuvveti hükümeti kontrol edemeyecek derecede zayıf olursa ortaya hükümetin istibdadı çıkar. Halkta esaret başlar. Diğer taraftan hükümet de milletin dizginlerini tutamayacak kadar zayıf ve otoriteden mahrum kalırsa, halk içinde her zümrenin kendi menfaati sahasındaki hareketlerine karşı gelinemez ve milli birlik çözülür (Topçu, 1949a). Devletin mesuliyeti gibi devlete hayat veren milletin de mesuliyeti vardır. “Bir muallim devleti dershane, imam mihrapta, tüccar pazarda ve asker nöbet yerinde aramalıdır. Onların bu vazife yerinde taşıdıkları mes’uliyet, devletlerinin hulasası, ifadesi, mümessili ve gerçek cephesidir. Onları kendi ihtirasları değil, taşıdıkları devlet mes’uliyeti idare etmelidir (Topçu, 1948e2).”

2.4.1. Demokrasi

Milletin kendi hâkimiyetini kendi eline aldığı demokrasi bu devlet için en gerçek ve en haklı yönetim şekli olarak görülür. Ancak Topçu’ya göre (2016b: 103) genel olarak, en iyi hükümet şekli diye muayyen bir şekil tayinine çalışmak da doğru değildir. Nitekim hükümetin iyiliği, idare ettiği halkın bünyesine uygun oluşu ile ölçülebilir. Yine de milletin bünyesine uygunluk demek, aynı zamanda halkın iradesini yaşatmak demek olduğundan, demokraside de doğrudan doğruya milletin iradesine başvurulduğundan demokrasi şekli, asırlarca zorba rejimler altında yaşamış olan insanlığın kalbini kazanmıştır.

Devletin yönetim şekli ne olursa olsun kurucu zümrede mesuliyet iradesi olmazsa millet sahipsizdir. Milletın sahibi ise kendi kuvvetlerini en iyi kullanan ve bunu iyiye kullanmak için Allah’tan emir alan bir büyük iradenin iktidara ulaştığı yerde görülür. Allah’tan emir alan irade ile kastedilen asla bir din devleti değildir. Zira Topçu’ya

göre din müesseseseleşirse herhangi bir ferdin eline geçer. Ancak istenilen, devlet kurucusunun kendi iradesini Allah'a teslim etmesi davasıdır (Topçu, 2016: 26).

Demokrasi iki temel prensibe dayanır. Bunlar, 'hürriyet' ve 'eşitlik'tir. En genel haliyle hürriyet, vatandaşların başkalarına zarar vermeyecek her şeyi yapabilmeleridir. Eşitlik ise kişinin, başkalarının da onunla eşit haklara sahip olduğunu kabul etmesidir. Topçu (2016b: 104) burada da mesuliyeti önceler. Ona göre hürriyet, kişinin istifade ettiği bütün haklardan başkalarının da istifade edebilmelerini temin edici olmalıdır. Ferdin hür oluşunun hikmeti, başkalarının hürriyetini sağlamak içindir. Herkes, sahip olduğu hürriyetle, bütün vatandaşların eşit haklara sahip olmasını sağlamaya borçludur. Fert nihayetinde bu eserden kendine düşen payı da alacaktır. Ancak bu bir neticedir, ferdin gayesi değildir. Bu, hakların ödev haline getirilmesidir ve bir vatandaşlık şuuruyla belli bir ahlak seviyesinin ürünüdür. Milli duygularında birlik bulunmayan ve ahlaki olgunluğa sahip olmayan memleketlerde demokrasinin fertlerin adi menfaatlerini sağlayan bir burjuvazi hakimiyetini hazırlaması ya da aşağı tabakanın düşünce ve iradesini hakim kılan bir demagoji haline gelmesi tehlikesi her zaman vardır.

Demokrasinin temeli olan seçim hürriyeti ise seçmenin kendilerini kayıtlandırıcı hiçbir endişeye tabi olmadan, sadece içlerinden gelen itilişle istedikleri insanları seçmeleri değildir. Seçmenin, tercihini yaparken belli kriterleri göz önünde tutması gerekir. Seçen halktır ve onun sahip olduğu şey ilim ve ihtisas değil, insan ve vatandaş hakkıdır. Bu halk, ilim, ihtisas ve fazilet kriterlerine göre seçimini yapmalıdır. Seçmen, cemiyeti hakkıyla tanıyan, cemiyet meselelerini bilen ve bunların tatbikatını yapan insanları seçmelidir. Bunun yanı sıra seçilenin, bilgisini menfaatlerine feda etmemesi için, ahlak ve karakter denemesinden geçirilmiş olmalıdır. Seçmenin ideali bu olmalıyken seçilenin ideali, bir parlamentonun üyelerini seçen seçmenler arasında çelişik olabilir. Eğer seçilen vekillerin her biri kendi seçmenlerini memnun edecek şekilde davranır ve bu yolda kanunlar çıkarılması için uğraşırsa, memleketin hayatı bir hercümerce sürüklenir. Bu yüzden seçilenin ideali de, şu veya bu bölge halkını değil, umumun menfaatini düşünmek olmalıdır (Topçu, 2015a: 133). Devlet iradesi çarkları önceden yapıp kurulmuş bir saat değildir. Hangi devlet şekli olursa olsun, onu yaşatanların elinde değer kazanır. Sonsuz ve mutlak bir devlet şekli olamaz. O da içtimai müesseselerle

beraber değişir. Değişmeyen ancak devletteki iradedir, hâkimiyet ve iktidardır (Topçu, 1967b).

“Kendisini kullananların ahlak yapılarıyla ilgisiz olarak, her yerde ve her insanın elinde selamete götürücü bir rejim şekli yoktur ve hiçbir zaman da olmamıştır. ... Hiçbir rejim, kendiliğinden, mutlak surette ne iyidir, ne de fenadır. Esas olan, onu kullanacak insanın ruh ve ahlak yapısıdır. Sade bir alet, bir cihaz olarak, insan hak ve hürriyetlerinin korunmasında demokrasi, en elverişli bir hukuki müessesedir. Lakin bu müessesenin muvaffakiyeti, onu kullananların iyi niyetine bağlıdır (Topçu, 2015a: 129).”

Demokrasi hiçbir otorite birliğinde başlangıç değildir, o daima ulaşılmak istenen gayedir. Mesuliyet iradesi dağılıp hâkimiyet ortadan kalkarsa demokrasi artık bir işe yaramaz olur. Burası isyan noktasıdır. Hâkimiyete yeniden hayat vermek için tek çare, millet gençliği arasında bir vicdan ve mes’uliyet seferberliği yaparak memleketin her türlü gençlik teşekkülü, her vicdan hareketi ile bütün asil vasıtalarla bu otoriteyi ortadan kaldırmaya çalışmak, hükümet denen çürümüş enkaza karşı cihad açmaktır (Topçu, 1949a). Dergi’de özellikle dördüncü döneminden itibaren demokrasiye dair eleştiriler bulunmaktadır.

Devlet, inanılır ve yaşatılır; ona inanılmadığı zaman yaşatılamaz. İnanmayanların elinde her devlet şekli zalim olur. Otokrasi ferdin zulmü, demokrasi halkın zulmü olur. Böyle toplumlarda her yerde hürriyet adına yapılan zulümlere rastlanılır. Bunları ortadan kaldıracak kuvvet ise ancak devlet iradesine inananların idare ettiği devletin sahip olduğu kudrettir (Topçu, 1967b).

Teoride demokrasi halkın iradeyi kendi eline alması olsa da uygulama alanında bu ideale ulaşamadığı görülmektedir. “Batıdan gelen her fikir gibi, demokrasi bizde halka ‘amentü’ halinde ezberletildi. Tenkit ve münakaşa edilmedi. Bünyemize uygunluğunun şartları üzerinde düşünülmedi. Hukuk ve ahlak yönünden tahlili yapılmadı. ... Üzerinde düşünülmeden, körü körüne benimsendi (Hareket, 1972).” Topçu’ya göre (2015b: 151) demokrasi uygulamada bazı fertlerin üstün kabiliyet ve zekâlarının önderliği ile kontrollü bir oligarşi halini almaktadır. Hatta bazen üstün irade ve iktidara sahip bir ferdin etrafında ona itaatle yürüyen bir monarşiyi andırmaktadır. “Demokrasi, keyfiyetin yerine kemiyeti koyduğu gibi ruhun yerini de maddeye bağışlıyor. Çoğunluğun sözü geçerliği, kemiyetin hâkimiyetidir. Bir

toplumun ferdi ruhtaki akislerinin yerine toplumun madde olan kütlesinin hâkim oluşu ise ruhun yerine maddenin geçmesidir (Topçu, 1969e).” Yine Topçu (1969d2), demokrasinin geçmiş asırlarda zorba hükümdarların zulmünden usanan insanlığın bunlara karşı bir tepkisi ve ayaklanması olduğunu belirterek, bütün halkın kendini idare etme işini omuzlarına yüklenmesi demek olan demokrasi rejiminin siyasi tarihin bir geçit devresi, geçici bir rejim olduğunu söyler. Ona göre, idare bir sanat olduğu için halkın gerçekten kendi kendisini idare edeceğini, idare işinin bir ihtisas işi olmadığını düşünmek hatadır. Demokrasi, değişen dünyanın bünyesine uygun idare şekli bulununcaya kadar halkın geçici olarak idare işlerine vekâlet etmesidir. Her millet, kendi idare şeklinin esaslarını kendi milli ve ruhi yapısının temellerinde aramalıdır. Her devir yeni bir nizam şekli ortaya koyabilir; ancak bu nizam şekillerinin ruhu ve mayası milletin kendi dehasında barınır. Dışarıdan alınan ruh ve zihniyet hiçbir zaman milletin olamaz; ancak milleti yıpratır. Türk milleti kendine ait bir idare modeli ararken, Kennedy’nin katillerine mürşit olan ya da Sokrates’in cellatları tarafından temsil edilen Atina demokrasisini örnek alamaz (Hareket, 1972).

2.4.2. Millet mistikleri

Milletten doğan devletin mesuliyetle yayılan otoritesi savunulurken bu mesuliyeti kaybeden, milletle var olmak yerine milletin hürriyetini elinden alan otoriteye ise isyan yolu işaret edilmektedir. Ferdi yaşayış içinde isyan, ferdin önüne kendi kurtuluşuyla aynıymışçasına âlemin kurtuluşunu koyarak ondan evrensel bir sorumluluğun yükünü taşımak, bundan zorunlu olarak doğan sosyal inkılabı kendi içinde hazırlamak üzere âlemin tarihi ve şimdiki zamandaki sonsuzluğuna katılmasını ister. İsyân bir değişimdir (Topçu, 2014: 208). Bu millet yaşayışı için de böyledir. Bu mesuliyetsiz iradenin yıkılıp milletin içinden gelen yeni bir hâkimiyetin kurulması için de millet hayatının bütün mesuliyetini omuzlarına alacak bir kahraman nesil öncü gösterilmektedir. Bunlar millet mistikleridir. “Milletten doğan devlet, sonra da millet için mektep oluyor. Bir millet zaafa uğradı mı, kurtarıcıları, onun topyekûn varlığına deva aramayıp belki onda bir kuvvet merkezi, bir mihrak yaratmak için çalışıyorlar. Milletin sade bütünü, yekûnu devletin kurulmasına yetmediği için, o millet içinde mistik bir kuvvet kaynağı bulmak istiyorlar (Topçu, 1948e2).” Bunlar kalp adamlarıdır. Bunlar hareketleriyle kâinatı velveleye verenler değil, şuurları harekete geçirenler, insanda irade yaratanlardır. Bunlar, hareket

etmedikçe insanın derin ve hakiki varlığının tatminsiz kaldığını ve kendini inkâra düştüğünü telkin edenlerdir (Topçu, 1939b2). Çünkü bilirler ki hareket etmeyen hareket ettirilmiştir ve bozguna uğramıştır (Topçu, 1939a1).

Topçu (1948d2), milletin isyan noktasına gelmesinin ve millet mistiklerinin ortaya çıkışının aşamalarını şöyle anlatmaktadır:

“Kanunlar, tatbiki bir yük olan tazyıklar halinde halkı bunaltır ve demokrasi ismi, sanki herkesin kendi arzusunu kanunlaştırabilmesi imkânlarını kendinde saklar. ... Yarı duygulu kalan ve yarı iskelet haline gelen düşüncelere selamete doğru hareket tavsiye edersiniz. En zeki olanlar daha zamanı gelmediğini söylerler. ... Bilhassa münevverler zümresinde cesaretsizlik, hareketsizlik artar. Hepsi ilim adamı olduklarını söyleyerek hareket mes'uliyetinden sıyrılmak isterler ve sizin hareketlerinizi gözlere bayağı göstermek için belagat ve mantığın türlü oyunlarını kullanırlar. ... Duygusuzluğun iliklerine kadar sinmiş olduğu böyle bir cemaatin ruhuna isyan aşılamaaya çalışırsınız. 'Fitne çıkarıyor, bizim nizamımızı bozuyor' diye takip ederler, zulmün pençesine teslim ederler. ... Kibir ve haset hürmet bulur ve bütün bunların yanı sıra aşk unutulur, mukaddesat bizi Allah'a doğru götürücü yol olan manasını kaybeder. ... İşte böyle devirlerde yeni mistikler beklenir.”

Görüldüğü gibi otoriter devlet anlayışı içinde hükümete mutlak itaat yer almamaktadır. Burada devletin otoriterliği ile istibdat arasındaki fark önemlidir. Esasen devlet, hakkın sesini duyuracak, hakkı hayat yapacak olan kuvvettir. Fertten doğup onun üstüne çıkar ve ferde kendi üstünden uzanarak onun hareket yollarını açar. Fertten çıkarak sonsuzluğa doğru ilerleyen irade, yeryüzünde devlet iradesiyle tamamlanır. O halde her şeyden ve herkesten daha kuvvetli olması gereken, devlettir. İstibdat ise devlet kuvvetinin zaafından faydalanan ve yukarıdan gelen zulümdür. Devlet tam kuvvete sahip olursa kimse istibdadını yapamaz. Bunun için fertlerin, devlet iradesine hep birlikte uzanıp onun mesuliyetlerini paylaşmaları gerekir. Devlet, yağma ve fırsat yeri değil, hiç terk edilmemesi gereken ödev ve nöbet yeridir (Topçu, 1967b). Otorite, zorbalıkla değil karakterle elde edilir. Karakter ise, temsil edilen prensiplerin, temsilcileri tarafından şüpheye yer bırakılmayacak şekilde açık olarak tatbik edilmesini şart koşar. Karakterin

kurduğu bir otoriteye sahip olmayan devlet adamı, anarşiyi doğurur. Otoritesizlik ve anarşi, bir milleti şekilsiz, iradesiz ve ümitsiz bırakır (Kaplan, 1966).

Devlet mesuliyetten uzaklaşıp onu ortaya çıkaran milletin sırtına yük olduğunda isyan kaçınılmaz olur. “Bir hareket, ancak kendi içerisinde başkaldırdığı bir nizam karşılık, yeni ve zorunlu olarak daha üstün bir nizamın ihtiraslı iradesini taşıyorsa isyan adını alabilir (Topçu, 2014: 199).” İsyanın anarşiye dönüşmeden, yeni ve mesuliyetli bir millet hâkimiyetine ulaşabilmesi için millet mistiklerinin öncülüğünde gerçekleşmesi beklenir. Millet mistiği, önceden sade bir kütle olan kalabalığı millet yapan, millet realitesini ortaya çıkaran, ferdi cemiyet yapan ve ferdin Allah’a gidişinde ona büyük merhale olan bir şahsiyettir. Onlar, hizmetlerine karşılık beklemez, alkış istemezler. Büyük varlıkları çoğunlukla zamanlarında anlaşılabilir ve onlar kalabalıkların içinde münzevi yaşarlar. Kendilerini halka takdim etmezler; ancak öldükten sonra hakkıyla anlaşılırlar. Ölünceye kadar aynı fikri taşırlar, devirlerin tazyikine göre hareket etmezler ve onlardan millete kalan, huzurlarında eğilecek taştan anıtlar değil, ruh için ölmez ayetlerdir. Bu büyük asiler, devirlerinin düzenine karşı geldikleri için ya idama ya da zindana mahkûm edilirler. İktidar mevkileri, onların sadece millete hizmet etmek ve daha yüksek şehitlik mertebesi kazanmak için nadiren görüldükleri yerlerdir (Topçu, 1948c). Namık Kemal, Mahatma Gandhi, Mehmet Akif Ersoy, Hüseyin Avni Ulaş bu millet mistiklerine örnek verilir. “Milletimizin en zayıf devirlerinde bizi kurtarmış olan ve hala da irademizi yaşatan kuvvetin Namık Kemal’den ve Hüseyin Avni’den geldiğini biliyoruz. Bunlar izzeti nefsimizin büyük mümessilleridir, onun içimizdeki gerçek ve ruh sahibi heykeleridir (Topçu, 1948e).”

Millet mistiklerinin yeri dini mistisizmden ayrı tutulmaktadır. “Mistisizmin temelinde, ilahi bilgi ve gizli tutulması gereken sırlar vardır. ... Dini mistisizmin gayesi hakikati bulmak, Allah’a ulaşmak, ruhen tatmin olmak, kurtuluşa ermektir (Kara M. , 2016: 12).” “Peygamberin vahyi, bir mistik hadisedir. ... Velilerle peygamberler büyük mistiklerdir. Mistikler, vicdan âleminin inkılapçılarıdır (Topçu, 1949c1).”

Fert, coğrafya ve tarih çemberi içinde esir durumdadır; bu esaretten kurtuldukça yavaş yavaş şahsiyet ortaya çıkar. Şuurun ulaşabildiği her sefaletin, her gayesine ulaşmamış hareketin mesuliyetini vicdanına yüklenen fert, cemiyet içinde küçük âlem olmaktan çıkarak büyük âlem olmaya başlar. İşte büyük âlem olan bu millet

kahramanları millet mistikleridir ve onların din mistiğinden farkları belirli bir realite karşısında isyan duymalarıdır. Ancak isyanlarının kaynağı yine Allah tecrübesine bağlanır (Topçu, 1948c). Dergi’de ‘Christophers’ müessesesinin kurucusu James Keller’ın Dünyayı Değiştirebilirsiniz kitabı İhsan Balımoğlu’nun çevirisiyle özet olarak verilir. Bu eserde de Keller, millet kahramanı mistik olarak tanımlanabilecek ‘christopher’ı tanımlar. ‘Christopher’ herkesin iyiliği için ferdi mesuliyete inanır ve kendisine bu uğurda hususi bir rol ayırarak işe koyulur. O, bir ferd olarak kendi kuvvetlerine inanır, ona dayanır.

“Tek elle, yalnız başına yapılan gayretlerin az zamanda ne kadar kuvvet kazandığını sembolleştirmesi bakımından yıldızsız bir gecede Los Angeles Coliesium’una sıkışan yüz bin şehirlinin vatanperverâne mitingi manidardır. Bu mitingde reis halka ani olarak şöyle haykırdı: ‘Bütün ışıklar sönmek üzeredir diye korkmayınız.’ Zindan gibi karanlıkta bir kibrit çaktı. ‘Bu ışığı gören herkes ‘Evet’ desin.’ Dinleyicilerden kulakları sağırılaştıran bir kükreme çıktı. ‘Rezil bir dünyada da iyi bir amel işte tıpkı bunun gibi parıldar. Fakat bir de burada mevcut olanların hepsinin bir ışık parlattığını kabul edin.’ ... Siz, bir fert olarak çok mühimsiniz, kendinize güveniniz (Keller, 1949).”

Bununla birlikte Topçu’nun ‘millet mistikleri’ olarak değerlendirdiği şahsiyetler de biyografileriyle ve hareketleriyle Dergi’nin her döneminde ortaya çıkmaktadır. Gandhi, Mehmet Akif Ersoy, Hüseyin Avni Ulaş, Namık Kemal, Remzi Oğuz Arık bu isimlerden bazılarıdır. Kaplan (1948b) Gandhi için, “Gandi’nin hayatında hayrete şayan olan tarafı, herkes gibi alelade bir insan iken, makul bulduğu bazı prensipleri sarsılmaz bir irade ile tatbik ederek harikulade neticeler elde etmesi, bu suretle kendisi ile beraber muhitini de kökten değiştiren bir peygamber seviyesine yükselmesidir” yorumunu yapar. Bu da hareketle ortaya çıkan şahsiyetin bir millet mistiğine dönüşmesidir ve bunu Gandhi halkını kurtarmak için şahsını prangalardan kurtararak başarır. “Hakikat eski mistikler tarafından çok iyi biliniyordu. İçinde yaşadığımız asır, maddeyi ve vücudu tedkik ederken, iradenin rolünü unutmuş ve yeni bir kaderiyecilik olan determinizme saplanmıştı. Gandhi’nin hareket tarzı, zamanımız için bundan dolayı çok manidardır (Kaplan, 1948b).” Okurer (1948) Gandhi’deki büyük ruh kahramanlığına susayan ruhlarının derin iştihakı neticesinde Gandhi’nin üzerinde durduklarını belirterek onun prensipleriyle Hindistan’ın kurtarıcısı; ruh kahramanlığı ile de hem yirminci asrın ruh sefaleti içinde yüzen

çocuklarının, muzdarip ve bedbaht milletlerinin hem de geçmişin karanlığından geleceğin karanlığına akan zaman içinde insanlığın yüzünü aydınlatan bir ruh güneşi olduğunu söyler. “Ruha tesir etmeyen, kırbaç ve kılıçla alkışlatılan sehpalarla kabul ettirilen hareketlere inkılap vasfını vermeğe çalışan zümrelerin, Gandhi’yi ve onun yaratmağa çalıştığı ruhu yakından tanımaları lazımdır (Bornovalı, 1948).”

Topçu (1947c), milletlerin önünde yürüyen insanlardan bahsederken “Allah’la yardımlaşmayı göze alan insanlar” ifadesini kullanır. Ne Mahatma Gandhi’nin ne de Hüseyin Avni Ulaş’ın devlet ve makam sandalyesinde öldüğünü vurgulayan Topçu (1948b), ikisini de ömürlerinin sonuna kadar çile çekmiş millet büyükleri olarak tanımlar. Mehmet Akif ise milletinin bin bir ızdırabı içinde kendinden geçerek haykırırken, her türlü haksızlıkla mücadele ederken, belki de sanat yapmayı düşünmeden sanatın zirvesinde yaşamış, inandığını yapmak için çalışmış, böyle bir çalışma içinde kanaatine aykırı gelen her engelle çarpışmış, isyan etmiş idealisttir. O, Peygamberini unutan gençlik için iman ve ümit kaynağıdır (Bornovalı, 1947c). Hareket görüşü Mehmet Akif’i milletin sayılı büyükleri arasına koyar. Zira lekesiz vatan adamı olmanın, alayışsız kahramanlığın sırrını o bilir (Kabaklı, 1947b). Bununla birlikte Mehmet Akif Ersoy’un milli sanatkâr da milliyetçi de olmadığını söyleyenler ağır bir dille eleştirilir ve kimsenin bu millete hiçbir zaman milliyetçi olduğunu iddia etmeyen Mehmet Akif kadar hizmet etmediği, onun milliyetçi olmadığını iddia eden isimlerinse (*Ziya Gökalp ve Hamdullah Suphi*) bu milletin acılarına hiçbir zaman kendilerini adamayıp gayelerinin resimlerini duvarlara astırıp isimlerini mukaddes kılmak olduğu iddia edilir (Topçu, 1943a). Akif’in milliyetçiliği, millet hayatını kuran bütün temellerin, kuruluşundan bugününe kadar millete hayat veren bütün kaynakların, vatanın, tarihin, dilin, dinin herhangi bir yeniliğe feda edilmeyişidir. Onun beklediği inkılap, şekil ve madde inkılabı değil; ruh ve ahlak inkılabıdır. Bu inkılabın esaslarını da Kur’an’da arar. Akif, ahlakın ancak İslam’ın hakiki kaynaklarından hayat ve ilham alabileceğine inanır (Hareket, 1966). Remzi Oğuz Arık ise Hüseyin Avni Ulaş’tan sonra Anadolu davasının kahraman önderi olarak görülür. Arık, Anadolu davasına büyük ümitlerle başlar. 1931 yılında Paris’teki hazırlıklarında Anadolu’nun çocuklarına uçsuz bucaksız ümitlerle uzanır. Ancak memleketin içteki düşmanlarından derin yaralar yer. Tazelenen gençlik heyecanı ve ümitleriyle girdiği siyasette kütlenin duygusuzluğu

ve nankörlüğü onu perişan eder. Nihayet “Anadolu’nun kutsal toprağına nereden gidilir?” sorusuna “gökten inilir” şeklinde bir cevap gibi şehadetini bayraklaştırır. Onun açtığı kurtuluş savaşının henüz sona ermediğinin belirtildiği yazıda Arık, ruhçu ve sosyalist Anadolu milliyetçiliğinin müjdecisi olarak tanımlanır ve Anadolu’nun her bir köşesinde onun hissedildiği söylenir (Hareket, 1969).

2.5. Batılılaşma ve İnkılaplar

Batılılaşmak, çağdaş bir toplum ve hürriyetçi esaslara dayanan bir devlet kurmak üzere girişilmiş teşebbüsler ve gerçekleştirmelerdir. “Modern bir toplum olmak ve modern bir devlet kurmak alanında sarf edilmiş olan gayretlerin iki yüz yılı kapsayan şeması, Batılılaşmak meselesinin ana hatlarını da ortaya çıkarmaktadır. Daha doğrusu bu gelişmenin adı ‘Batılılaşmak’tır. Başka memleketlerin tarihlerinde olduğu gibi, bu çabaların varmak istedikleri gaye, yaşanılan zamanın şartlarına göre, hürriyetçi bir nizamın kurulmasıdır (Tunaya, 2004: 89).” Topçu, Türkiye’nin Batılılaşma hareketlerine eleştiriyi yaklaşmaktadır. Bunun nedeni Fransa’da, Batı’nın pozitivist sisteminin karşısında ruhçu/maneviyatçı bir cephesinin bulunduğunu ve Türkiye’nin Batılılaşma macerasındaki yanlışlığın Batı’nın tek taraflı telakkisi olduğunu kavramasıdır (Şehsuvaroğlu, 2011: 63). “Tanzimat’tan sonradır ki Türk münevveri, altın çağı ‘bugün’ içinde, yani yaşayan Avrupa devletlerinde görmeye başladı. ‘Çağdaş uygarlık düzeyi’ denen ve en az ikisi Türkçe olmayan şu üç kelimenin manası, her iyi ve güzel şeyin bugünkü Batı dünyasında bulunduğudur (Güngör, 1994: 62).” Dergi’de Osmanlı Devleti’nden itibaren süregelen Batılılaşma hareketlerine eleştiriler bulunmaktadır. Bu eleştiriler daha çok toplumun da Batı’nın da yeterince tanınmadan Batı’da olan her şeyin şeklen kopya edilmesi üzerine yoğunlaşmaktadır.

2.5.1. Batılılaşma hareketleri

Osmanlı’da Batılılaşma hareketleri esasen Tanzimat’la birlikte başlasa da Tanzimat’tan önce de Avrupa’da Rönesans’la birlikte ortaya çıkan ve daha sonra gelişen yeni zihniyetin Osmanlı ordusuyla teması, bu yolda adımlar atılmasını gerekli kılar. Rönesans’a kadar Batı da Doğu da hayati ve maddi ihtiyaçlarını tecrübeden gelen bilgi ile karşılamaktadır. Bu bakımdan ikisi arasında esas itibariyle bulunan tek fark Şarkın bu yolda daha görgülü, daha tecrübeli olmasıdır.

Ancak Rönesans'la birlikte Avrupa'da doğan ve gelişen zihniyet, hayati ve maddi ihtiyaçların temininde tecrübeden gelen bilginin yerini zamanla alacak yeni bir bilginin menbaı olmaktadır ve Şark'a mensup Osmanlı Devleti bu süreçte Batı'da olanlara, olabileceklere dair fikri temasta bulunmamaktadır. Osmanlı Devleti Batı'yı tanıma ihtiyacı duymadığı gibi Batı da hayati kuvvetlerini henüz yeni zihniyet ve bilgi ile organize etmediği için karşısında üstün bir kudret bulmaz. Ancak Avrupa'da yeni zihniyet ve bilginin ışığı ile keşifler, icatlar birbirini takip ettikçe bunların her biri hayatta tatbikatını bulur ve yeni bir teknik devri açılır. Osmanlı Devleti bu süreçte Batı'ya ilgisiz kalsa da savaş sahasında onunla sürekli temas halindedir. Dolayısıyla bu alanda yenilmemek için Osmanlı ordusunun keşifler ve icatlarla gelişen Avrupa ordularıyla boy ölçüşebilecek kudrete erişmesi gerekir. İşte bu nedenle Osmanlı'da ilk ıslahat hareketleri ordu sahasında görülür. Ancak son dönemdeki Batılılaşma hareketlerinde de göz ardı edilen unsur bu ilk Batılılaşma hareketinin de başarısızlıkla sonuçlanmasına sebep olur. Bu Batı'nın üstünlüğünün, onun zihniyetinde başlayan değişikliğin içtimai bünyesinde, idare ve teşkilatındaki neticelerinin bir parçası olmasıdır. Avrupa'daki zihniyet değişikliğinin sonucu olan askeri gelişimi Osmanlı ilerlemenin sebebi olarak algılar ve alır. Nihayetinde de bu hareket taklitten öteye gidemez. Bununla birlikte yeni sayılabilecek hareketler karşısında eski zihniyet ayaklandığı zaman, bu teşebbüsleri koruyacak yeni bir zihniyete sahip zümre de bulunmamaktadır (Okurer, 1949a). Batılılaşma hamlelerinin en önemli sebeplerinden biri onların düşmanlığından kurtularak arka arkaya gelen haçlı seferleri felaketlerine son vermektir (Güngör, 1995: 93).

Batılılaşma hareketleri Osmanlı döneminde birtakım ıslahat hareketlerinin ardından Batılılaşma adıyla ilk olarak 1839 yılındaki Tanzimat Fermanı'yla başlar. Topçu'ya göre (1968d) kalkınma hareketi olarak kaydedilen Tanzimat, gerçekte sadece asrın içinde devletin siyasi muvazeneyi bulmasıdır. Ancak Batılılaşma yolunda kurulan bütün müesseselerin esas Batı medeniyetinin esas değerlerini sağlamaktan uzaktır. Başlangıçta askeri zorunluluk olarak başlayan, Batı'dan bir şeyler alma mecburiyeti, zamanla Batı hayranlığına dönüşür. Avrupa'ya gidenler, bayram yerindeki çocuk hayranlığı ile etrafı seyredip onu büyük bir teslimiyet ve abartıyla anlatırlar. Artık Batı, yalnızca muazzam bir medeniyet değil, bütün insanlığın birikimi ve ortak malı olan tek medeniyettir ve Avrupalılaşarak onlara

benzemekten başka çare yoktur (Demir, 2004: 84). Güngör (1995: 91), Tanzimat'ın, modernleşme hareketleri içinde önemli bir adım olmasına rağmen diğer modernleşme hareketlerinden farkı olduğunu iddia eder. Ona göre Tanzimat ve Gülhane Fermanları, Türkiye'yi modernleştirme iddiasıyla Batı tarafından empoze edilen anlaşmalardır. Bunların asıl amacı devletin kendi vatandaşları ve kendi ülkesi üzerindeki haklarını sınırlamaktır.

Okurer (1949b), Batılılaşma yolunda atılan adımları bahçesinde bulunmayan meyve ağaçlarının eksikliğini gidermek için komşusunun bahçesinden o meyveleri satın alan bir insana benzetir. Komşusundaki meyve ağaçlarından kendi bahçesinde yetiştirmediğince daima komşusuna muhtaç kalacak adam gibi, bu yolla devlet, Batı'ya muhtaç ve mahkûm olmaktan kurtulamayacaktır. Görülmektedir ki Batılılaşma hareketlerindeki temelsizlik ve acizlik, milleti her seferinde Batı'ya daha da fazla muhtaç etmektedir. İnkılap hareketlerinin muvaffakiyetsizlikleri, idareci ve aydınlarla asıl kütle arasındaki uçurumda, reformları yapanların güçsüz ya da samimiyetsiz oluşlarında veya yapılan reformların millet bünyesine uymayışında bulunabilir (Erverdi, 1968).

Dergi'de Tanzimat'la birlikte başlayan Batılılaşma hareketlerine, bunun sosyal hayata yansımalarına, makineleşmeye dair ağır eleştiriler bulunmaktadır. Kesinlikle katı bir Batı aleyhtarlığı mevcut değildir. Ancak çoğunlukla henüz kendi benliğini de Batı'yı da bütün yönleriyle tanımadan, şeklen Batı'nın alınmasıyla Batılılaşmanın mümkün olmayacağı savunulur. Esasında modernleşmek için Batı medeniyetinin bazı unsurlarını almakta milli kültürle çelişen bir tehlike söz konusu değildir. Ancak burada 19. ve 20. yüzyıl aydınlarının problemi, nasıl kendi kalınarak gelişmiş, güçlü ve bağımsız bir toplum olunacağıdır (Kalın, 2016: 382). Topçu'ya göre (2015f: 194) milletin kendi mazisinin ve kaynaklarının mahsulü olan kültür, Batı'nın ve bütün insanlığın büyük eseri olan metotlarla yoğrulacak, bu gıda milletin tarlasında yetiştirilecek ve onun eseri olacaktır. Bununla birlikte elbette Batı da eleştirilir ve istenen Anadolu'daki milletin kendi rönesansını yapmasıdır. "Bütünüyle milletimizin yeni bir hamle yapması, bize mahsus bir Rönesans hareketiyle beraber olacaktır. Bu Rönesans hareketi bir taraftan kendimize dönmek, kendimizi iyi tanımakla, diğer taraftan da içinde bulunacağımız Garb medeniyetinin esas değerlerini iyi anlamakla başlayacaktır (Okurer, 1949a)." Peyami Safa, gençliğinde kendisinin de dâhil olduğu 'Avrupacılar'ın Batılılaşma

yöntemlerini ele alarak, onların kafasında Avrupa kavramı olarak, kendi bildikleri Avrupa memleketleri ve düşünürleri olduğundan tekliflerinde uyumsuzluklar bulunduğunu söyler. Ancak bu uyumsuzluklar Batılılaşma yandaşlarını rahatsız etmez. Onların programlarına esas olan Avrupa korkusu, onları modernleşmeden ziyade Avrupa'ya benzeme üzerinde durmaya zorlamaktaydı (Güngör, 1995: 94).

Okurer'e göre (1949c) Batılılaşmak, Batı'yı teknik ve maddi sahada taklit etmek veya bütünüyle Batı gibi olmak sanılmaktadır. Batılılaşmada doğru düşünce ve zihniyete varmak, millet realitesine, vatan coğrafyasına dayanan milliyetçilik görüşüne bağlıdır. Müsbet ilim zihniyetinin hâkimiyeti de bu gerçek milliyetçilerin cemiyet hayatına tam hâkimiyetiyle mümkün olacaktır. Millet varlığının temel kıymetleri, kendine mahsus olanlar ve Batı medeniyetinin kıymetleridir. Birinciler bizi biz yapan kıymetler, ikinciler ise bizi biz yapan kıymetleri geliştirecek, bu kıymetlere sahip varlığını maddeten yaşatacak vasıta kıymetlerdir. Bu millet evvela kendi benliğini bulup ona bürünmeli, sonra onun işleme safhasında Avrupa'dan bu işe elverişli olan ve insandan emek bekleyen müsbet şeyleri alıp benliğinde eritmelidir. Her şeyden evvel kaybettiği benliğini bulmalıdır (Topçu, 1948f1). Güngör'e göre (1995: 101) 'Avrupa' diye yekvücut bir kültür veya medeniyet yoktur. Her biri modern medeniyeti belli derecelerde temsil eden çeşitli milli kültürler vardır. Eğer Batılılaşma taraftarları bu medeniyete ait değerleri almak istiyorlarsa bu, milli kültürün inkâr edilmesini gerektirmez. Ancak istenen belli bir Batı memleketinin kültürünü almaksa, bu bir ütopyadır. Bir milleti başka bir millete benzetmek mümkün değildir.

2.5.2. Cumhuriyet inkılapları

“Cumhuriyetin özellikleri olarak sayılan şeyler, daha önceden Türk hayatına girmeye başlamış olmakla birlikte, Cumhuriyet inkılabı geleneksel Türk cemiyeti ile Batı yolundaki Türk cemiyeti arasındaki çizginin iyice kalınlaştığı, adeta duvar haline geldiği noktayı teşkil etmektedir (Güngör, 1994: 62).” Bu millet, kendi varlığına veda ettikten sonra Batı'nın da gerçek bünyesinden uzaklaşarak ne kendisi olabilmiştir ne de Batılı/Avrupalı. Tanzimat'tan cumhuriyet devrine kadar gelen nesillerin her biri yeni bir fikir ortaya atarken, hepsinde az veya çok, maziye ait kıymetlerle bir anlaşma cehdi bulunmaktadır. Ancak cumhuriyet döneminde, ölmek üzere olan bir adama bakıp bu adamın bütün hayatı boyunca hasta

olduğunu düşünmek gibi, Osmanlı Devleti'nin de çökme anı gösterilip, çürümüş saray ve muhiti, bütün maziye temsil eder gibi telakki edilir. Bu devirde eskiye ait iyi-kötü her şey, sırf maziye ait olduğu için menfur, geri ve bozuk görülür (Kaplan, 1949). Oysaki milletin buhranlarının sebebi, ruhunun sonsuzluk kaynağından uzaklaşmasıdır. Ruhun bu kaynağı milletin mazisinden gelerek bugününü şekillendirir. Ancak Batılılaşma yolunda yapılan inkılaplar maziye silip atma yolunu seçerek ruhun kuvvetini ortadan kaldırır. Oysa ruh kuvvetleri maziden gelerek bugünü şekillendirir ve gelmiş oldukları hızla mütenasip olarak istikbalin hayatını da meydana getirirler. Millet, tarihinden ibarettir ve şuur geçmiş zamanın hazinesidir. Eskinin tamamıyla terki, tam ve mutlak yenilik tabiatı da yoktur. Tabiatı da idare eden, eski varlığın tekâmül kanununa uygun olarak bir nizam içinde değişmesi, yine eski kuvvetleriyle yeniye hayat vermesidir. Hal böyleyken yapılan inkılaplarla, eskiden bir şey almadan yeni bir eser ortaya çıkarmaya çalışanlar ölü varlıklar elde ederler. Yeni ihtiyaçlara eski bilgiler cevap olurlar (Topçu, 1953a1).

“İnkılâbımızı yapalım. Mazide bu inkılâbı doğuracak terkinin bütün ruhu mevcut; biz bununla yeni şekiller yaratacağız. Bu şekiller, kâinata hâkim olan bir kanunun, tekâmül kanununun her gün ortaya koyduğu şartlara tâbi olarak meydana getirilecek; ama daima bizim köklerimizdeki ruhun eseri olacaktır. ... Bizim inkılâbımızda kendi mazimizin mahsulü olan her sahadaki kuvveti harekete geçirecek unsur, tekâmül kanununun asrımızın bütün dimağına kazıyarak aşlamış olduğu ilim zihniyeti olacaktır. ... İnkılâp yapacağız. Bizim rönesansımızın müjdecisi, bin küsur yıllık İslam tefekkür ve ihtirasının metodlu düşünüş ve ilim zihniyetiyle birleştiği yerdeki aydınlıkta bulunacaktır. ... Bizim romantizmimiz tohumlarını, bir taraftan dağları dile getiren aşk destanlarıyla Anadolu'nun halk edebiyatında, diğer taraftan ilahi ruhu yeryüzüne vahiy aydınlığı halinde indiren Selçuk mimarisinde bulacaktır. Bizimki yıkıcı değil, yapıcı inkılap olacaktır. Devirmeyeceğiz, kuracağız; öldürmeyeceğiz, hayat sunacağız (Topçu, 1953b1).”

Cumhuriyet döneminde Türkiye'de yapılanlar, hayal edilen ve ettirilmek istenilenin yanında çok dar kalır. Bu durum, bütün memleketi kapsamadan, memleketin coğrafi, tarihi ve içtimai şartlarını göz önüne almadan soyut bir medeniyet kurma tasavvurunun neticesidir. Bütün hareketleri maziye karşı toptan bir reaksiyon olan

ilk cumhuriyet nesilleri, esasen istibdat ve meşrutiyet devrinde yetişen insanlardan oluşmaktadır ve maziye ait kıymetler, onların şahsiyetlerinin temelini oluşturmaktadır. Oysa onlar, inkılâp yapmak için bu kıymetleri inkâr etmek ve yıkmak mecburiyetindedirler. Atatürk alaturka musikiyi sever; fakat alafranga musikiyi yerleştirmek için kendini, radyoyu ve mektepleri zorlar. Sümerler devrine ait çok eski bir mazi hayali ortaya konulur. Eski harflerle kaleme alınan dokuz asırlık Türk edebiyatı maziye ait kıymetleri ihtiva ettiği için, harf inkılabı ile ortadan kaldırılır. Asırların mahsulü olan Türkçe beğenilmez, yepyeni bir dil vücuda getirilmek istenilir. Maziye karşı bu kadar şiddetli ve bu kadar cesaretli bir teşebbüse başka yerlerde rastlanılmaz. Bu devir, tenkitsiz bir devirdir ve bu tenkitsiz devri bir tenkit devrinin takip etmesi gerekir. Daima bir ideal olarak öne sürülen Batı medeniyeti de tenkit sayesinde gelişmiştir (Kaplan, 1949).

Mazinin budanmasına, yalnızca değişime inkılap denilemez. Zira hayattan ölüme geçmek de, ölüden diri çıkarmak da değişmedir. Ölüden diri çıkarmak Kur'an'ın methettiği inkılaptır. Hayattan ölüme geçmek ise, dine karşı kinle harekete geçenlerin inkılabıdır. Bu hareket, 'yıkmak, devirmek' manasında 'devrim' kelimesi ile daha iyi ifade edilir. Böyle devrimlerin doğurduğu, kısırlık, yokluk ve karanlıktır. İnkılap bir milletin kendi kuvvetlerinin, maziden gelerek, hamle yapıcı kuvvet kazanmalarının eseridir. Her millet kendi inkılabını yapar. Almanlar, İngilizlerin ruh ve zihniyetleri içinde, Fransızlar, İtalyanların hayat ve iradelerine bürünerek inkılap yapmamıştır ve yapamazlar (Topçu, 1953b1).

Batı'dan gerekli görülen şeylerin alınmasını destekleyenlerin düştüğü hata, kültür değişimini bir ihtiyaç listesi hazırlamaktan ibaret görmeleridir. Esasen kültür değişimini bir program ve öncelikler meselesi halinde ele almak gereklidir; fakat bu programa siyasi liderlerin hevesleri değil, sosyal ilimlerin rehberliği hâkim olmalıdır (Güngör, 1995: 104). İnkılap uygulamaları toplumun her tabakasında tam anlamıyla içselleştirilemez. Bunun nedeni Kabaklı'ya göre (1952) İslam dininin inkılaplar karşısına düşman diye zorla çıkarılmasıdır. Kabaklı, Fransız ihtilalinin karşısında aristokrasi ile kaynaşan din teşkilatını bulduğunu; ancak Türk inkılabının, karşısında ne İslam teşkilatını ne de milyonluk malikânelerde saltanat süren hocaları bulduğunu söyler. İslamlık devletin yardımı ile tutunup gitmektedir. Son zamanlarında ise kendinden uzaklaşıp hurafelere bulaşmıştır. Onun inkılaplarla bu durumdan kurtarılması, yücelerdeki durağına çıkarılması gerekirken

bunun tam aksine bizzat dinin tasfiyesine girişilir. Başlarından fesi zorla çıkarılanlar, fırsat bulunca tekrar giymek için onu bir hazine gibi saklayıp mukaddesattan sayarlar. Cami imamları, vaizler, müezzinler açlıktan ölecek raddeye getirilir. Bu yüzden değerli din adamları başka kapılarda ekmek aramaya koyulurlar. İrtica bu tasfiye sevdasından doğar. Daha sonra din de siyaset dolabına düşürülür, seçim vaatlerine karıştırılır. Hâlbuki din, milletin ruhunu elinde tutmaktaydı. Yazara göre eğer İslamlık inkılapların karşısına zorla düşman olarak çıkarılmasaydı, inkılapların uygulanması hususunda en nüfuzlu yardımcı olacaktı. İnkılapların topluma uygulanmasında izlenen hatalı yöntemin yanı sıra bunların tam manasıyla içselleştirilmemesinde toplumun kendi saikleri de rol oynar. Kalın (Kalın, 2016: 383) bunları şu şekilde açıklar:

“Farklı biçim ve düzeylerde Batılılaşmaya mecbur bırakılan bir toplumun mensuplarının Batı medeniyetinin varlık tasavvuruna ve dünya görüşüne külliyen teslim olmayı reddetmesi, müstakil bir özne olarak kalma kaygısının sonucu olarak görülmelidir. Zira medeniyet değiştirmek, sanıldığı gibi bilim-teknoloji transferi, kültürel asimilasyon yahut siyasi ittifak ile ulaşılabilecek bir hedef değildir. Bunların arkasında yatan varlık tasavvurunu, dünya görüşünü, medeniyet algısını ve ‘ben’ idrakini bir bütün olarak değiştirmek gerekir.”

İlerleyen dönemlerde değişen siyasi öncelikler nedeniyle Amerika ile yakınlık kurulur ve bu kültürün ve makineleşmenin esiri olunur. Her sahada mutlaka bir inanca bağlanan doktrin zihniyeti küçümsenerek inanmayışa inkılap denilmektedir. Millet bu buhran içinde kıvranırken asıl karakteri ruhun ilmini ortadan kaldırıp yerine eşyanın ilmini koymaktan ibaret olan Amerikan kültür ve medeniyetinin istismarına uğrar. Ruh da bertaraf edilince toplum tam anlamıyla eşyanın esiri olur. Artık milletin hayat hükümleri tekniğin esiridir ve ondan ferman almaya mahkûmdur. Batı’da kısmen içtimai menfaatler uğrunda kullanılan teknik, burada ilk andan itibaren ferdi menfaatlerin ve hırsların aleti olur (Topçu, 1952).

2.5.3. Sosyal hayata dair eleştiriler

Avrupa’dan topluma fayda sağlayacak hiçbir şeyin alınmadığını yalnızca menfi hareketlerin kopya edildiğini söyleyen Topçu (1948f1), sosyal hayatta, bilhassa İstanbul’da şahit olduğu pek çok davranışı eleştirir. Ona göre Avrupalı olmak demek yılmadan çalışmak, kendi kazancıyla yaşayıp hırsızlığa mecbur olmamak;

kimsenin ekmeğiyle yaşamaya tenezzül etmemek; kadın, erkek, çocuk, çalışabilen herkesin ekmeğini kendisinin kazanması; önceden kontrol edilmiş bir bütçe ile geçinerek başkalarını dolandırmamak; başkasından aldığı her şeyi vaktinde mutlaka geri vermektir. Vicdanların çalınmamasıdır. Topçu'ya göre mekteplerde yetiştirilen gençlere ruhtaki samimiyet öğretilmemektedir. İnanmadıkları fikirlerin genç nesle zorla okutulması vicdanların çalınmasıdır. Avrupa'ya ait sayılan özelliklerin hiçbirini almayıp yalnız şeklen taklitçiliğe yeltenmek cübbe giyerek âlim olduğunu sanmaya benzetilir. Elbette Avrupa'da insanlığa musibet getirici şeyler de ziyadesiyle mevcuttur ve Türk milleti Avrupa'da fena, fakat alınması kolay ne varsa hepsini almıştır. Bunlar Frenkçe kelimeler, dans, piyango, zafer anıtları, fabrikalar, otomobiller gibi ürünlerdir.

Topçu Dergi'de Amerikan Mektupları başlığıyla yayınladığı yazı dizisinde İstanbul'un sosyal hayatını, Batılılaşma hareketlerinin sosyal hayata yansımalarını eleştirir. Batı'nın kendinden hareket ederek yola çıktığını; ancak kendinden geçtiği için çukura yuvarlandığını belirten Topçu (1948d1) Türk milletinin de kendini unutmaya, benliğini inkara çalıştığını, Batı'nın gittiği tehlikeli yolu kendi benliğini, ahlakını, mazisine bağlı bütün ruh kıymetlerini yıkmak için vasıta olarak kullandığını söyler. Batılılaşma adına atılan adımlar, Batı âleminde görülen her şey, ruhlara danışılmadan hayat sahasına çekilmekte ve bu, ilerleyiş olarak görülmektedir. Tanzimat'tan beri her devirde 'yeni nesil' olarak adlandırılan genç ve ateşli zümreler açıkça Avrupa'ya ilanı aşk ederler. Bunlardan bilhassa Tanzimatçılar, Avrupa'dan siyasi idareyi kopya etmek için uğraşırlar. Daha sonra meşrutiyet devrinin münevverleri ise edebiyat ve hayat sahasında Avrupa taklitçiliğine çalışarak milletin özelliklerini geniş ölçüde kaybetmesine sebep olurlar. Tanzimat'ın eseri olan siyasette Batılılaşma/Avrupalılaşma gayretleri, devlet ve idarede Türk dehasını ortadan kaldırır (Topçu, 1948f1).

Millet, tarih boyunca ilim ve öğretim hayatını, ekonomik yaşayışı, içtimai münasebetleri, insan şerefini ve kalbin ulviyetini hep aynı ruh idealizminin kaynaklarından alırken artık kendi ruhuna savaş açmak suretiyle her gün Batı'nın başka bir memleketini taklit ederek benliğinin ilahi duygusunu tamamen kaybetmiştir. İşte bu milleti kurtaracak olan, hikmeti bin yıllık tarihin ruh cephesini araştırmakla meydana çıkarılacak olan rönesans ve bu rönesansla elde edilecek olan bir felsefe sistemidir (Hareket, 1952). "Bin yıllık bir millet, kendine özel bir

medeniyetin sahibi ve yapıcısı olmak isteğinden bile mahrum, bir asırdan fazla zamandır kör taklitçiliğin esiri olmuştur (Topçu, 1967b).”

Bu rönesansın ortaya çıkmasında özellikle eğitim faaliyetleri ile gençliğin önemi büyüktür. Bu nedenle Dergi’de eğitim ve nesiller mevzusu da ele alınır. İnsanda sürekli başkalaşabilme ve ileri gidebilme özelliği vardır. Bu nedenle insan, eğitim ve öğretime müsait bir varlıktır. Dolayısıyla okulda öğretmenin işi de yalnızca kuru bilgi vermek değil, çocuğu yetiştirmektir. Bilgi bu yetiştirme için öğretmenin elinde bir vasıta. Bu iş içtimai bir vasıf, çocuğu cemiyet hayatına hazırlama manası içerir ve karşılıklı olarak da çocuğun yetişmesi içtimai hayat için bir yetişmedir. İşte bunun için eğitim ve öğretim, çocuğa milli şuur kazandırmalıdır. Her cemiyetin kendine has bir hayatı vardır ve bir cemiyetin kendine has hayatının korunarak devamının sağlanması, cemiyet hayatının temeli olan gerçek prensip kıymetlerinin muhafazası ve yaşatılması demektir. Eğitim ve öğretimle milli kıymetleri benimseyen çocukta milli şuur ve şahsiyet teşekkül eder ve o kendi hayatıyla içinde yaşayacağı cemiyetin hayatını birleştirir (Okurer, 1947a).

“Çocuğun kafasına bilgiyi, bir çuvalı tıka basa doldurur gibi doldurmamak, verilecek bilgiyi üzerinde muhakeme yürütebilecek, karşılaştırma, birleştirme ve ayırma yapabileceği bir metotla vermek lazım. Sonra bu metodun, çocuğu, kendisine öğretilenlerle bilmediklerini kendi kendisine öğrenme, araştırma iktidarına eriştirecek kadar götürmesi icab eder. ...Bu öğretimle her çocuğun âlim olması beklenemez. Fakat ancak bu tarzda yetiştirilmiş çocukların arasından büyük ilim adamları daha çok çıkabilir. ... İlim görünen, elle tutulan şu âlemin madde bilgisidir. Bize cevap veremez. O halde öğretim sadece madde bilgisinin öğretimi olamaz. Bu mes’eleler sanatın, metafiziğin, metafizik içinde dinin konusudur (Okurer, 1947b).”

Bornovalı (1947a), eğitimde reformun şart olduğunu vurgulayarak özellikle İnönü döneminde eğitim sisteminin, hem öğretmenin hem de öğrenenin şahsiyetini öldürmeye çalıştığı iddia eder. Bu sistem uzun yıllar boyunca her içtimai harekete hâkim olan kalıplara uyma veya uydurma sistemidir ve memleketin irfanına suikast hazırlayarak hem söyleyeni hem de dinleyeni cebri kalıplara hapsedmeye çalışmıştır. İnkılapçı vasfı ile övünen okul, çocuğun aile ile tüm bağlarını kesmiştir. Çocukların karşısında modern, inkılapçı vasfıyla öğretmen, ailelerini geri kabul

ederek onlara kıymet vermemeyi öğütler ve bu bir hiçlik ortaya çıkarır. İnkılapçı okulun tarih, mukaddesat, aile tanımayan karakteri nedeniyle komünizm cereyanları genç ruhlara nüfuz etmiştir. “Bugün sınıfta çocuk bir şahsiyet değil, bir sayıdır. ...Bizde okutma usulü eski hıfız usulünden başka bir şey değildir. Muhakeme, zekâ ve irade terbiyesi tamamen meçhulümüzdür. ...Hiçbir daire ve iş yerinde normal randıman alamayışımızın sebebini başka yerde değil, terbiye sistemimizde aramalıyız (Kaplan, 1947b).” Bornovalı (1947b) eğitim ve öğretimde kullanılan tek tip kitabı eleştirirken, bu kitaplardaki parçaların üç şeklinden bahseder. Bunlardan biri yıkıcı tarzda parçalardır. Bu parçalarla çocuk mazisinden soğutulmak istenir. Dolayısıyla ona tarihinden, seveceği, değerli bulacağı eserler yerine antipati ve nefret duyacağı parçalar verilir. Diğer, zihniyete yaklaşıtııcı parçalardır. Örneğin; beşinci sınıf kitabında yer alan Yunus Emre'nin bir manzumesinde, mezarda zengin ve fakirin farklı olmayacağından bahseden bir kıt'a bulunmaktadır. Esasen dünyaya bağlanmamayı telkin eden bu kıt'a, ilgili sorular arasında Yunus'un ölümün adaletin tecellisi olarak gördüğü kıt'a olarak kabul edilir ve Bornovalı bunun üzerine bu manzumenin, komünistlikteki mülkiyetsizlik prensibi yolunda kullanılmak istendiğini iddia eder. Son olarak, kitaplarda isyan, ihtilal ve katil hadiselerinden oluşan tarihi metinler seçilir ki bu da komünist taktiklerinden biri olan ihtilal çıkarmaya zemin oluşturur. Bornovalı'ya göre (1947a) sanat dersleri, gençleri daha yüksek zevklere ulaştırmalıyken, sinemanın hastalık derecesinde müptelası yapmaktadır. Spor, bir nizam ve disiplin olarak öğretilmeliyken, gençler spor sahalarından ayrılmamaktadır ve en küçük yaşama adabından nizam ve kurallardan habersizdir. Evde buna yaklaşıtııcı hiçbir neden yokken gençlerin bir kısmı Türk ve Müslüman memleketinde komünist olmaktadır.

“Milletin en temiz genç unsurları bugün şaşkıın bir sarhoş gibi neyin ve kimin çocukları olduklarını, hangi ellerle kurtulabileceğimizi birbirlerine sormakla vakit geçiriyorlar. ... Bir kahraman derecesine yükselebilmek, üstün bir irade kazanabilmek, bunca zehirlerin tesiri altında yetiştirilmekte olan nesiller için pek müşkül bir iştir. Bunun için bunca sevdalardan vazgeçmek, servetten, şöhretten ... huzur ve rahattan tereddütsüz vazgeçebilmek lazımdır. Zira irademiz bir işkence altında kıvranıyor. Asıl heder olan, hepsinin bahasına elden giden, bu mukaddes, İlahi Varlık'tır (Topçu, 1947d).”

2.6. Dini Hayat Eleştirileri ve İslam

Dergi'de dini hayata dair eleştiriler ve öneriler her dönemde mevcut olmakla birlikte bu yazıların yönü dönemler içinde toplumsal olaylara göre şekillenmektedir. Ancak tamamında temel eleştiriler dini hayatın şekle indirilmesiyle birlikte bu konudaki taassup, din adamlarının toplumun ruhi varlığını yükseltip ona manevi önder olmak vazifesinden uzaklaşarak dünyevi ihtiraslarda olmaları ve dini neşriyatın kendini geliştirmekten uzak vaziyeti üzerinedir. Bununla birlikte dini hayat dışında İslam başlığı ile doğrudan İslam meselesini konu edinen yazılara çoğunlukla Dergi'nin 1966'dan sonra yayınlanan sayılarında rastlanmaktadır. Esasen Dergi, yayınlarını ruh ve ahlak zemininde sürdürdüğü için geniş yelpazeden ele alındığında doğrudan manevi hayata dair yazılara da, türlü başlıklardaki yazılarda manevi hayata dair kısa bilgilendirme ya da vurgulara da Dergi'nin her döneminde yer verildiği görülmektedir.

İnsana sonsuz ilham sunan dinler, insanlığın kurucusudurlar. İnsanın ihtirasları insanlığın temellerini mütemadiyen yıktığı halde her zaman, gerçek ve samimi dini yaşayış insanlığın kurtarıcısı olmuştur (Topçu, 2015b: 20). Topçu (1968g) İslam ahlakının esaslarını 'hürmet', 'merhamet' ve 'hizmet' olarak açıklar. Hürmet, ilk olarak hiçbir zaman tehlike, tehdit gibi anlaşılmaması gereken Allah korkusudur. Allah'a yaklaştıran ibadet de bu hürmetin ifadesidir. İnsan ahlakının temel duygusu Kur'an'a, ilme, insana, ecdada, bütün samimi isteklere ve başkalarına hürmettir. Hürmet, insanın benliğinden taşarak âleme yayılınca merhameti doğurur. Merhamet, her varlığın, özellikle her insan ruhunun insanın kendi nefsinden ziyade sevilmesidir; zayıfa, fakire ve sefile acımak değildir. Esasen o, gururlu, kuvvetli ve devletli olana acıma halinde samimi olarak yaşanır. Bir sultanın saltanatına esir olan ruhuna ya da kapitalist sistemde fakirlerden önce zenginlerin rezil olan ruhuna acımadır. Bunların hepsinin de üstünde, âlemdeki sefaletin, büyük bir gözle yüksek bir yerden seyredilmesiyle bütün varlıklara uzanamayışın, bütün sefaletleri kemale ulaştıramayışın azabıdır. Merhamet, ferdin insanlığının âlemde şahidi olan ve onu kalp yolu ile Allah'a yaklaştıran cevherdir. Bu merhamet şer ve zulümle karşılaşınca isyan, varlıklara çevrilen bir hareket halini aldığı da hizmet olur. Hizmet, insanın şahsiyetinden ibaret olan ışığı, etrafını aydınlatmak için yakmasıdır; ruh olarak nefisten taşıp başka insanlara yayılmak suretiyle Allah'ı aramaktır.

Bütün dinlerin temelinde ilahi iradeyle buluşma ve ona teslim olma bulunmaktadır. Bunun asıl gayesi ruhun yükseltilmesidir ki bu ahlaklılıktır. Böylelikle bütün dinler insanların ahlakını yükseltmeye çalışmışlardır. Dinin hükümleri aşkın kaynağından doğar; ancak bu aşkı anlamadan dini doğrudan doğruya kurallara bağlamak, taassubu meydana getirir. Burada dinde samimiyet etkeni ortaya çıkmaktadır. Samimiyet, insanın kendi ruhunun derindeki yaşayışını, hareketleriyle ve bütün iradesiyle takip etmesi, kalbinin emirlerine uymasındır. Ferdin nefsinden sıyrılarak sonsuzluğa yönelmesi, kendi kendisinin ızdırabından ayrılmayan aşk ve samimiyet dindarlığın şartlarıdır (Topçu, 1968d). İslam'ın gayesi ise düşünen insanı yüceltmektir. Dinin dünyası ruh dünyasıdır. İslam'la ferdin bütün hareketlerinin, bütün dünya işlerinin düzenlenmesi, ona dünyaya ait emellerinde başarı sağlamak için değil, dünya işlerini ruhun selametini engellemeyecek tarzda düzenlemek içindir. Dinin amacı ruhu bedene hâkim kılmaktır, ona saadet ve bolluk getirmek değildir. İnsan bedeniyle yaşadığı için de bu bedenin ruhun gayesine uygun hareketler yapması için şeriat bildirilmiştir. Ancak bu şeriat zaman içinde yıpratılarak otomatik hareketler haline getirilmiştir. Namaz ferde vecd getirmeyip sonunda onu ruh huzuruna kavuşturmadıktan sonra boş bir yorgunluktur. Sadece onu kılmakla Allah'a borcun eda edildiğini iddia etmek riyakârlığı, sahtekârlığı tasdiklemek ve insanların makineleşmesini istemektir (Topçu, 1969b).

Topçu'ya göre (1968b) tarih boyunca İslam dini insanlığın kurtuluşu idealinden uzaklaştırılmıştır ve bu yıkım ona, kendine bağlananlardan gelir. Şia, Abbasiler, Anadolu Selçuklularını içten kemiren kuvvetler, İslam'ın en muhteşem rönesansını yaşatan Osmanlı Devleti'nin son asırlarındaki ulema sınıfı vs. İslam'ın ideal insan çehresini karartan kuvvetlerdir. Fitne ve taassupla İslam'ın ruhu, katı kuralcılıkla eritilir ve dini kurumlar din elbisesine bürünmüş devlet ve dünya müesseseleri halini alır. Bunların etrafında şekillenen din adamları da din içinde maddeciliğe başlarlar. Din maddeciliği insanlara ruhun değil de, duyuların ve beden uzuvlarının dinini tanıtmaktır. Diğer taraftan bu taassuptan faydalananlar gençliği ve milleti tahrik unsuru olarak kullanmaktadırlar. Bunlar din kuvvetlerine inanmayı bilmezler. Din kuvveti, yaratıcı ve yaşatıcı olan kuvvettir; kılıç ve bilek kuvveti değildir. İslam'ın zaferi, ilmin, ahlakın ve bunların da önünde gelen kalbin zaferidir. İslam ahlakını öğretecek, Allah'ın kelamını satılmaktan kurtaracak, din ile ticaretin münasebetine son verip İslam'ın zaferine yol açacak olanlar din adamlarıdır. Onlar

insanlara ideal karakter örneklerini vermelidirler (Topçu, 1968g). Din adamı, toplumun din hayatında üzerine görevler alan, cemaatin dinî yaşayışında mesuliyet yüklenmiş olan insandır. Madde dünyasında bunalan benlik Allah'a uzanmak ister. Din adamı, halkın Allah'a uzanmada yardımcısıdır. Ancak bilhassa XVII. yüzyıldan sonra din adamı yerinde olanların çoğunun devlet ihtirasıyla yüklü ruhsuz bedenler olması dinî kuvvete itibarın sarsılmasına neden olmuştur. Din adamındaki ruh kaybolduğunda ise onun toplumun ruhuna hâkimiyeti de yok olur ve toplum, maddeye, şiddete ve hoyratlıklara mahkûm olur. Camilerin içi dilencilerle doludur. Bunlar pazarlıkla, bol para ile 'Allah rızası için' Kur'an okuyan din adamlarıdır. "Mideden, keseden ve gırtlaktan ibaret din adamları... (Topçu, 1949b)"

Topçu (1970b) İslam dünyasına komünizmin girmesinden, toplumdaki kumar, alkol gibi alışkanlıklardan, büyük sanayi ile birlikte ortaya çıkan adaletsizlikten, yoksullukla birlikte israf gibi bozukluklardan din adamlarını mesul tutar. Çünkü toplumda hem maddi hem manevi bu sefaletler mevcutken ibadethanelere dolup taşan cemaat, sahibini aramaktadır ve ruhları bu sefaletlerden kurtarmada din adamları en ön safta yer almalıdır. Topçu bu ideal uğruna din adamlarının görevlerini 'hem okuyup hem okutmak, ilmin en büyük ibadet olduğunu halka öğretmek muallim olmak, dernekler açarak başkalarından önce sosyal yardım müessesesinin sahipleri olmak, Allah diyebilen, demesi gereken ve her teneffüs eden varlığın yanında bulunmak, bütün içtimai ve insani vasıtalara sahip olmak, bütün varlıkların her haline hürmet edip her birinin kendi diliyle konuşmak, şiddete düşman, rahmet ve şefkate hayran olmak, kendi varlığından ve inandığından fedakârlık etmemek, gayesi ne olursa olsun para ve menfaat endişelerinden uzak durmak' olarak belirler.

Din adamları ile birlikte dini neşriyat da eleştirilir. Dini neşriyatın serbestliğe ulaşmasının ardından toplumu taassuba ve yalnızca şekle bağlı dine götüren yayınlar ortaya çıkar. Bu yayınlar ilerlemeden ve toplumu düşünmeye itmekten uzaktır. Düşünmeyen, yalnızca hocanın ağzına bakan halk bütün sorularının cevabını onda arar. O ise asırlar evvel kaleme alınmış hükümlere bakarak kaide ortaya koyar, onları zamanın şartlarına ve aklına bir destek olarak ele almaz. Ona hilafı günah sayar (Topçu, 1949b). Oysa Topçu'ya göre (1968f) bir fikri tenkit etmek, onu tahkir veya reddetmek demek değil onu tamamlamaktır. Tenkit herkes

için hak, âlimler içinse ahlaki bir vazifedir. Her devrin görüş ve düşünceleri kendi devirleri içinde doğru olabilirler. Bunlar zamanla yeni görüşlere hayat verirler ve nihayetinde tarihe mâl olurlar. Ancak dönemin dini neşriyatı eskisinin tekrarı ve kutsallaştırılmasından ibarettir. İslam'da bir uyanışın mümkün olabilmesi için sürekli tekrarlanarak övülen ve kutsallaştırılan bütün meselelerin İslam düşüncesi, insan mantığı, ilim ve felsefe zihniyeti ile tenkit edilmesi, üzerine konuşulması gereklidir.

2.7. İslam Sosyalizmi

“Sosyalizm, XIX. asırda doğan ve büyük sanayi işçilerinin yaşama şartlarıyla refah vasıtalarında cemiyetin diğer fertleriyle eşitlik temini için ortaya konulmuş olan ekonomik doktrinlerin umumi adıdır (Topçu, 2016: 259).” Sermaye sahipleri ile işçiler arasındaki eşitsizliği ortadan kaldırmak iddiasında olan sosyalizmin temelleri XIX. yüzyıldan önce atılsa da bu dönemde sadece toprağın fertler arasında bölünmesi istenir. Bu, bölüşmecî sosyalizmdir. XIX. yüzyıla gelindiğinde ise sosyalizm, ‘işçiler birliği’ anlamında kullanılır (Topçu, 2016b: 91). Sosyalizmin birçok şekli vardır. XIX. yüzyıldan önce ortaya konan bölüşmecî sosyalizm, yalnızca toprağın fertler arasında eşit bölünmesini ister. Modern sosyalizm ise yalnızca tamamıyla fert tarafından yapılan ve onun tarafından kullanılan eşya için ferdi mülkiyeti kabul eder. Ortak çalışma ile üretilen ve ortak kullanılan eşyayı cemiyetin malı olarak görür. Her fert kendi gücüne göre çalıştırılmalı ve çalıştığı kadar bu ortak mülkten faydalanabilmelidir. Modern sosyalizm XIX. yüzyıl boyunca Fransa ve Almanya’da birbirine aykırı şekilde gelişir. Fransa’da sosyalizm idealist ve hayalperest bir yönde ilerler. İdeal bir sitede müşterek çalışma ile geçecek bir iş hayatı tasarlanır ve toprak, orman, fabrika gibi her türlü üretim araçlarının onları kullanan ve işleten çiftçi ve işçilerin ortak malı olması istenir. Sendikalizm bu görüşten çıkar. Kollektivizm ise ortak çalışma ile elde edilen ve ortak kullanılan her şeyin devlete ait olmasını kabul eder. Kollektivizmin de muhafazakâr devletçi ve materyalist inkılapçı olarak iki ayrı şekli vardır. Gelenekçi ve muhafazakâr olan devlet sosyalizmi tarihi zaruretlere bağlanır, tekâmülcüdür. Ruhi ve ahlaki kıymetlere dayanır. Karl Marx tarafından ortaya konan sosyalizm ise tamamen materyalist bir görüşe dayanır ve ideal bir unsuru bulunmamaktadır. Cemiyetin hayatını yalnız ekonomik ve maddi şartların eseri olarak gören bu sistem

komünizmin temeli olur (Topçu, 2016: 260-261). Oysaki bu ekonomik ve maddi şartların yanında ruhi ve ahlaki birçok sebep de sosyal maddi ihtiyaçlardır. Ancak onlar, maddi ihtiyaçların yanında fikir ve inançların hissesinin bulunduğunu kabul etmezler (Topçu, 2016b: 92). Ferdi iradeyi ve onun seçim hürriyetini inkâr eden komünizmde eşitlik, ferdin hürriyeti elinden alınmak suretiyle ona zorla kabul ettirilmektedir (Topçu, 2016b: 96).

1960'ların başında sol, teklif ettikleri sosyalizmin, komünizmden ne gibi esaslı farkları olacağı sorusu karşısında cevapsızdır. Oysa Dergi'ye göre Batı emperyalizmi yanında bir komünist emperyalizmi de mevcuttur. Solun karşısında, sağda ise kendi içinde dalgalanmalar mevcuttur. Bu dalgalanmanın kaynağı, aslında yeni olmayan, ilhamını milli tarihin geleneklerinden alan, adına 'ruhçu sosyalizm', 'milliyetçi sosyalizm' ya da 'İslam sosyalizmi' denilebilen bir fikirdir. Dergi bu dönemdeki fikir akımlarını beş gruba ayırır. Bunlardan ilki iktisaden sosyal liberal, ruhen kozmopolit zümre; ikincisi iktisaden sosyal liberal, ruhen muhafazakâr zümre, üçüncüsü iktisaden sosyalist (toplumcu), ruhen muhafazakâr zümre; dördüncüsü Marksist zümre; beşincisi ise 'ortanın solunda' olduğunu söyleyen zümredir. Bunlardan ilk ikisi ve son ikisi zaman zaman aynı paralelde çalışır (Hareket, 1968). Dergi'nin görüşü ise üçüncü, yani iktisaden sosyalist, ruhen muhafazakâr zümreye yakındır. Dergi'nin toplumculuğu, yani sosyalizm anlayışı, hiçbir milletin taklidi olmayan, tarihin, Anadolu'nun gerçeklerinin, manevi kıymetlerinin ve sosyal bünyenin kucakladığı bir toplumculuktur. Bu düşünce bir gün gerçekleşirse, tamamen milli bir yapının eseri olacaktır (Hareket, 1969).

Topçu'ya göre (1970b) bu topraklardaki sosyalizm düşmanlığı, onu komünizm ile karıştırmaktan kaynaklanmaktadır. Oysa büyük sanayi ile ortaya çıkan sermaye sahibi zenginler kendi servet arzularına göre hareket ederken sosyalistler, fakirlerin, mazlumların, çalışanların haklarını kurtarmak için mücadele ederler. Yalnız şehirde değil, sanayi patronlarının benzerleri köylerde de bulunmaktadır. Bunlar köy ağalarıdır. Köy ağaları için bütün bir köyü ellerine geçirmiş olmaları çalışan köylüyü baskı altında tutmak için yeterlidir. Türkiye'de mahkûm sınıf ve zorba sınıfı olarak ifade edilebilecek iki sınıf bulunmaktadır. Mahkûm sınıf alt tabakadır. Zorba sınıfı ise şehirdeki ve köydeki istismarcı ağaların sınıfıdır. Bu iki sınıfın üstünde, zorba sınıfı mahkûm sınıfı ezmekle görevlendiren, büyük sermayeci Yahudilerin sınıfı vardır. Anadolu'nun hayati ve iktisadi hürriyeti için bu

üçlü baskıyı ortadan kaldırmak gereklidir. Yahudi sınıfı ortadan kaldırıldıktan sonra diğer iki sınıfı aynı seviyede dost yaparak milli birlik gerçekleştirilmelidir. Sosyalizm bu esareten kurtuluşun mücadelesidir. Sosyalizm düşmanlığının bir sebebi söz sahiplerinin ve sözde düşünürlerin sefalet çekenlerden uzak yaşayarak karşılaştırmalarını ve hesaplarını kendi hayat seviyelerine ait ölçülerle ölçmeleridir. Diğer taraftan sosyalizm bir hak davası olarak kurulup yaşatılmalıdır. Fakirin zenginin malında hakkı vardır; ancak çoğu zaman fakir, zenginin haksız kazanılmış servetini eline geçirmek arzularıyla yanar ve bu artık hak davası olmaktan çıkarak haksızlık için fırsat arama ihtirasına döner. Fırsat ele geçtiğinde ise intikam mücadelesi başlar. Bunun olmaması için sosyalizm daima hak davası olarak yaşatılmalıdır. O ancak nefsin müdafaası için değil Allah'ın emri ve insanlığın hak davası olarak alınırsa gayesine ulaşabilir. Sosyalizm, çiğnenmesi halinde Allah'ın affetmeyeceğini bildirdiği kul hakkının müdafaasıdır.

Anadolu, maddi ve manevi sefaletle mahkûm edilmiştir ve bu sefaletleri önleyecek bir iktidar bulunmamaktadır. İşsizlik, ahlaki sefaletlerin en temel kaynağıdır. Burada kastedilen işsizlik, iş bulunmaması değildir. Topçu (1966b), çalışmadan kazananlar ile ideal sahibi olmayanları da 'işsiz' sınıfına dâhil eder. Ona göre işsizlik, köyde de şehirde de idealsiz ve avare genç nesillerin hastalığıdır. Ferdi kendi haline terk edilmekten kurtaracak sosyal düzenin bulunmayışı, imkânlar sahasının sonsuz genişliği ile fertlerin henüz genç yaşlarında kendilerine muayyen bir meslek edinme zorluğu duymamaları, büyük sermaye çağında, büyük üretimi elinde bulunduranların zahmetsizce zengin oluşları işsizliğin sebepleridir. Büyük kazanç yarışında başarılı olanlar bu işsizlerdir. Diğer taraftan büyük sanayinin toprakta çalışmayı değersiz kılmasıyla da köylünün işsizliği ortaya çıkmıştır (Topçu, 1966b). Toprakta çalışan köylünün alın teri ile biriktirdikleri politikacıların elindedir. Halk, köyde ağaların, şehirde patronların menfaatlerine hizmet etmektedir. Piyango gibi emeksiz kazanç vasıtaları topluma yayılmıştır. Çalıştıkları halde yaşamayanlarla, çalışmadan yaşayanların arasında bir uçurum vardır. Türlü memuriyet makamları, faizciler, komisyoncular, iş takipçileri, milyoner ses sanatkârları ve mevlidhanlar, gizli nikahçılar, emir alıcı müfettişler gibi iş hayatının birçok sahasında toplumu sömüren parazitler mevcuttur. Özel okullar millet eğitimini ticaret malzemesi yapmaktadır. Sahipsiz ve işsiz gençlik hizmet ahlakı ile yetiştirilmeli, okuyan gençler yalnız ilim, irfan, sanat, ahlak ve kültür çalışmalarına

bağlanmalıdır. Toplumdaki bu bozuklukları ve adaletsizlikleri gidermek için sosyalizm gelmelidir (Topçu, 1968a).

Topçu (1966b) Anadolu'nun kurtuluşunu üç safhalı planın gerçekleşmesinde görmektedir. Bu planın ilk safhasında sosyalist bir cemiyet nizamı kurmak, ikinci safhasında halkın sistemli ve inanılmış bir medeni terbiyeye ulaştırılması, üçüncü safhasında ise İslam kültür ve ahlakının kaynaklara inmek suretiyle, gerçek bir din anlayışı halinde canlandırılması bulunmaktadır. Burada ele alınan sosyalist düzen ruhçu milliyetçi sosyalist düzendir. Bu, İslam'dan ayrı bir sosyalizm değildir; bilakis İslam'ın ta kendisidir. Dava, İslam ahlakına dayanan bir cemiyet düzeni kurmaktır (Topçu, 1968a).

Ekonomi devletleşmelidir; ancak sosyalizm esasında mülkiyeti tamamen ortadan kaldırmaz, onu sınırlandırarak kapitalizmin önüne geçmek ister. Topçu'ya göre (2016b: 97) devletçiliğin aşırı olmayan şekilleri büyük sanayinin henüz girmesinin istendiği memleketlere girebilmesini temin eder. Zira fabrikaların henüz kurulmakta olduğu bir yerde devlet kendi bütçesiyle bunun için yeterli olacak sermayeyi temin ederek fabrikalar açar, böylece büyük teşebbüsler bir süreliğine devlete ait olur. Ancak bu gayeye ulaşıldıktan sonra devletçi rejimin devamı mutlak zaruret değildir. Devamında devletçilik terk edilebilir ya da daha mutedil bir devletçilik şekline, örneğin devletin yalnız kontrol işini yaptığı ve üretimin cinsini tayin ettiği bir şekle geçilebilir. Devletleşen iktisatta kâr azalır, kazanç grafiği alçalır. Ancak serbest iktisatta bol kazanç fertlerin cebine girerken devletleşen iktisatta az da olsa kazanç cemiyetindir. Sosyalist ve devletçi iktisat, cemaat ruhunun selameti için, ferdi hırslardan fedakârlık ister. Burada önemli olan iktisadi çalışmaların yalnızca iktisadi gayelere bağlanmasının önüne geçerek onları ruhi ve ahlaki gayelere bağlamaktır (Topçu, 1966a).

2.7.1. İslam'da iktisadi düzen

Dergi'de İslamiyet ve sosyalizm üzerine en derin analizi Hüseyin Perviz Hatemi yapar. Hatemi, Roger Garaudy'nin 1965 yılında yayınlanan eseri Sosyalizm ve İslamiyet ile birlikte ortaya çıkan tartışmalar üzerine İslam hukukunda mülkiyet ve kazanç meselelerini değerlendirerek konuya yaklaşır. Bunu yaparken de niyetinin İslamiyet'ten herhangi bir nazariye lehine yararlanma olmadığını; İslam'ın toplumsal adaleti ve düzeni sağlamak için yeterli ve elverişli hükümlerini belirtmek

olduğunu söyler (Hatemi, 1966b). Hatemi'ye göre (1966a) hem Marksizm'i dayandığı felsefe ve dünya görüşü ile birlikte kabul etmek hem de bütünü ile İslam'ı benimsemek mümkün değildir. Bu durumda nazari sahada ya Marksizm bütünü ile benimsenecek ve karşılaşılabilecek engellerin bertaraf edilebilmesi için bazı İslami formüllerden ve esaslardan yararlanılacak ya da İslam dünya ve dünya ötesi görüşü ile bir bütün olarak benimsenecektir. İslam'ın müsbet ilimlere sırt çeviren bir din olmaması dolayısıyla da tabii, içtimai ve iktisadi ilimler sahasında bulunan metot ve sonuçlardan yararlanılacaktır.

İslam, topraktan ve doğal zenginliklerden toplumun en iyi ve adil bir şekilde yararlanmasını ister. Bu nedenle devleti, bir zümrenin çıkarını koruyan jandarma gibi değil, kamu hizmetlerinin düzenli bir şekilde görülmesini sağlayan zaruri teşkilat olarak görür, servetin belirli ellerde toplanarak baskı, güç, lüks ve israf kaynağı olmasını önler (Hatemi, 1966e). Hatemi İslam'ın iktisadi hayata yönelik hükümlerinden ilk olarak 'enfal' kavramını ele alır ki bu kavram kapsamına giren mallar, umumun yararına kullanılması gereken, kimsenin şahsi tasarrufuna bırakılmayacak olan 'amme emlâki'dir. Kur'an-ı Kerim'de Enfal Suresi'nin ilk ayeti şöyledir: "Ey Muhammed! Sana enfâl (ganimetler) hakkında soruyorlar. De ki: Enfâl (ganimetler) Allah'a ve Resul'üne aittir. O halde eğer müminler iseniz Allah'a karşı gelmekten sakının, aranızı düzeltin, Allah ve Resul'üne itaat edin (Diyanet İşleri Başkanlığı [DİB], 2008: 186)." Hatemi (1966b) birçok âlimin enfal üzerine ortaya koyduğu görüşlerle birlikte enfal kapsamına giren malların 'savaş ganimetinden devlete ayrılan hisse, ordu ile fethedilmeden elde edilen arazi, arazi-i mevat sayılan, dağ tepeleri ile geniş ekilmeyen arazi, sahipsiz veya sahiplerinin mirasçı bırakmadan ölmüş olduğu arazi, cebren alınmış olmamak şartı ile padişahların kendilerine tahsis ettikleri arazi, mirasçı bırakmadan ölen kimsenin mirası, Allah için yapılmayan savaşın ganimeti, madenler ve ormanlar' olduğunu söyler. Ayette geçen, bu malların Allah ve Resul'üne ait olduğu ifadesinden kastedilen 'hususî mülkiyet' değildir. Bu mallar, İslam devletinin bazı esaslara ve kurallara bağlı olarak, kamu yararına kullanıp işleteceği mallardır ve devleti idare edenlerin bu konuda herhangi bir şahsiliği ve serbestliği bulunmamaktadır. Bu millî servetler sefih kimselerin idaresine verilemez. Maden ocakları, petrol kuyuları, içme suları, elektrik tesisleri gibi umumî gelir kaynaklarının devletleştirilmesi gerekirken bunların değeri de halkın en fakirinin satın alma gücüne göre

belirlenmelidir. Bu kaynaklar kimsenin hususi mülkü olamaz. Hatta İkbâl'e göre bu kaynaklar, ferdin olmadığı gibi toplumun ve devletin de hususi mülkü değildir. Fakat Müslümanların başında olan kimse toplumun menfaatini gözetme kaydıyla toprağa ve bu kaynaklara nezaret eder. Ancak bazı şartlarda fertlere kısıtlı bir tasarruf yetkisi tanınabilir. Bu da yine bir mülkiyet, sahiplik değildir; bu malları yararlı ve verimli kullanma şartına bağlı olarak ancak bir tasarruf yetkisidir. Devlet başkanı kamu yararını gözetmek şartıyla bu tasarruf yetkisi ile ilgili tedbirler alır, bunları vergiye bağlayıp bu verginin haddini tespit eder. Toprak mülkiyetinde ise arazi ihya edilmiş ve mevat olarak iki kısma ayrılır. İhya edilmemiş, mevât arazide bir ferdin mülkiyeti veya tasarruf yetkisi söz konusu değildir (Hatemi, 1966c). "Boş araziler (sahipsiz, adi topraklar) Allah'ın ve Resul'ünündür. Ondan sonra da sizindir. Her kim ölü toprağı ihya ederse, o toprak ihya edenidir. Üç sene boş kalan arazide muhtecirin hakkı yoktur." hadisine göre ölü bir arazi ihya edilmeden önce belli işaretlerle çevrilir. Bu faaliyet, ölü bir araziye ihya etme arzusunu beyan eder, mülkiyet ifade etmez (Kerimoğlu, 1986: 223). Bu hadise göre fert arazinin sahibi olmaz; yalnızca o arazi üzerinde hak sahibi olur ki bu hak da onu diriltmesi şartına bağlıdır. Eğer arazi eski haline dönerse bu hak düşer. Toprağın sahibi olmayan fertten alınan vergi de kazanç vergisidir ve mahsul üzerinden alınır (Hatemi, 1966c).

Hatemi (1967a), bir insanın mal varlığına yeni bir unsurun girmesinin hediye, bağış, sadaka, miras ve el emeği ile meşru faaliyetler vasıtasıyla olabileceğini söyler. Bunlardan hediye, bağış ve sadakada her bir hadise titizlikle gözden geçirilmelidir ki ihtiyacı olmayan birinin sadaka alması rüşvet tehlikesini doğurmasın. Bu nedenle devlet memurunun hediye alması kesinlikle yasaktır, ihtiyaç dahi olsa dilencilik hoş görülmemiştir. Miras ise bertaraf edilmesi caiz olmayan bir haktır. Ancak miras yoluyla bir şey elde etmede manevi bir üstünlük yoktur ve bu hususta açgözlülük yapılması, başkalarının hakkına el uzatılması kesinlikle yasaklanmıştır. Servet kazanmanın en çok teşvik edilen yolu meşru bir faaliyetle ve emekle kazanç elde etmektir. Bu, diğerlerinden farklı olarak sahibine manevi üstünlük sağlar. İslam, hukuk ve iktisat düzeni içinde emeği, meşru faaliyeti teşvik eder. İslam düşüncesi el emeği ile geçinmeyi ibadet gibi görür ve çalışmaya gücü yetmeyenlerin geçimini devlete yüklerken çalışma gücü olanların cemiyete yük olmasını yasaklar.

Bu noktada miras meselesinde Topçu, Hatemi'den farklı düşünceye sahiptir. Esasen o da mirası hak olarak görse de bu hükmün küçük sanayi dönemindeki küçük miras için olduğunu söyler. Ona göre mirasın asıl gayesi, aile ocağının sönmemesi ve kadınla çocukların sefil olmamalarıdır. Bu şekildeki miras, sermayenin mirası değildir. Ancak büyük sanayi dönemine gelindiğinde, büyük sermayenin mirasla intikalinde bu sermayede cemiyetin hakkı vardır. Cemiyetin büyük sermaye mirasındaki hakkı gözetilmezse bu miras, bir cemiyetin kendi içinden sömürülmesi gibi asırlar geçtikçe birbiri üzerine yıkılarak biriken içtimai bir felaket olur. Miras ancak ölenin hayatta bıraktığı acizlere ve zayıflara cemiyetin bir yardımudur (Topçu, 1953e). Hatemi'nin büyük sermayeden kalan miras ile ilgili bir yorumu bulunmamaktadır.

İslam, mal ve zenginliği değil bunların hırsında olmayı herkes için kötüler; meşru kazançları ise herkes için över. İslam dini, mülkün meşru bir şekilde kazanılmasını ister ve meşru yolla kazanılsa bile mülkün meşru olmayan şekilde kullanılmasını ve israfı yasaklayarak onun diğer insanları zorda bırakacak şekilde kullanılmasını ya da saklanmasını, dolayısıyla piyasanın zorda olduğu zamanlarda malın piyasaya sürülmemesini hoş görmez. Mülkiyet hakkı temel bir hak olmakla birlikte sınırlı bir haktır (DİB Bilim Kurulu, 2014: 99). Hatemi (1966d) Hümeze Suresinde yer alan “Mal toplayan ve onu durmadan sayan, insanları arkadan çekiştiren, kaş göz işaretleriyle alay eden kişinin vay haline! O, malının, kendisini ebedileştirdiğini sanır. Hayır! And olsun ki o, Hutame'ye atılacaktır (DİB, 2008: 696).” ayetleriyle, Kur'an-ı Kerim'in Allah yolunda harcamaktan sakınarak, helal-haram demeyerek hırsıyla mal biriktirmeyi, israfı ve lüksü kötü gördüğünü söyler. İslam, servetin belirli ellerde toplanmasını ve onların bu serveti tedavülden men etmesini, meşru olmayan faiz, kumar, şans oyunları, rüşvet, fuhuş gibi yollarla servetin artırılmasını ya da kazanç meşru olsa bile kamu hizmetlerinin görülmesi ve yoksulların ihtiyacının karşılanması için gerekli vergilerin verilmemesini yasaklar. Yoksulluk, sınıf farkları, çatışmalar, toplumda batıl sebeplerle mal yemeden, rızaya dayanmayan ve zarar veren ticaretten doğar. Faiz de batıl sayılan ve de şiddetle yasaklanan kazanç yollarından biridir. Faiz almakta devam eden Allah ve Resul'ü ile savaş halinde sayılır.

“Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, ‘Alışveriş de faiz gibidir’ demelerinden dolayıdır. Oysa Allah,

alışverişi helal, faizi haram kılmıştır. Bundan böyle kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyarak) faizden vazgeçerse, artık önceden aldığı onun olur. Durumu da Allah'a kalmıştır. (Allah onu affeder.) Kim tekrar (faize) dönerse, işte onlar cehennemliklerdir. Orada ebedi kalacaklardır. Allah, faiz malını mahveder, sadakaları ise artırır (bereketlendirir). Allah, hiçbir günahkâr nankörü sevmez. Şüphesiz iman edip salih amel işleyen, namazı dosdoğru kılan ve zekâtı verenlerin mükâfatları Rableri katındadır. Onlara korku yoktur. Onlar mahzun da olmayacaklardır. Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve eğer gerçekten iman etmiş kimselerseniz, faizden geriye kalanı bırakın. Eğer böyle yapmazsanız, Allah ve Resulüyle savaşa girdiğinizi bilin. Eğer tövbe edecek olursanız anaparalarınız sizindir. Böylece siz ne başkalarına haksızlık etmiş olursunuz, ne de başkaları size haksızlık etmiş olur. (Bakara Suresi 275-279. ayetler) (DİB, 2008: 50-51)”

İslam hukuk ve iktisat düzenini uygulayan bir İslam ülkesinde, faiz sistemi nedeniyle bankacılık uygulamalarının İslami esaslarla bağdaşması mümkün değildir. Bu durumda yapılması gereken, yoksul halka kredi sağlama işinin devlet tarafından faizsiz olarak yürütülmesidir. Bu sosyal devletin de bir gereğidir. Elbette fertlerin ve çeşitli kuruluşların da kendi aralarında yardımlaşma sandıkları, hayır cemiyetleri, faizsiz ödünç müesseseleri kurmaları da teşvik edilmeli, bunlar teşkilatlandırılmalıdır. Faizsiz bankalar ise, kapitalist düzen içinde rekabet ve baskıya rağmen ödün vermeden gelişebilirse bunlarla devam edilebilir. Ticari krediler ve milletlerarası münasebetlerde faiz mevzusunun çözümünde ise laik olmayan İslam devleti için tek yol milli banka kurarak bankacılığı devletleştirmektir. Böylece fertlerin faizcilik yapması önlenir. Bu yolla faizden tamamen kaçınılmasa da devletin faiz geliri elde etmesinde fertlerinki kadar mahzur bulunmamaktadır (Hatemi, 1966e).

“İslam iktisadi düzeninde faiz yoktur. Toprakta bildiği ve keyfi istediği gibi tasarruf yoktur. Rüşvet, irtikap, kumar ve içki yoktur. İktisadi şartlar düzenlendiği için fuhşu hiçbir şey haklı ve mazur gösteremez, zaruret hırsızlığa da özür olmaz. ... Meslek seçme hürriyeti vardır. Vicdan hürriyeti ve insana verilen değer vardır. Ticaret, ihtikâra ve fahiş kâra asla göz yumulmamak şartı ile serbesttir. Toprak ürünlerini, tüketenlere ileten aracı bir sınıfa yer veriyorsa, bunların emanete hıyanet etmelerine, topraktan veya

denizden elde edilen, israf edilmeyip mutlaka topluluğun istifadesine sunulması gereken gıda maddelerinin denize dökülmesine veya çürütölmelerine Devlet'in asla müsaadesi ve şakası yoktur. ... Devlet, amme hizmetlerini üzerine almıştır. Mecburi sosyal sigortalar yaygındır. Dar gelirlilerin ödünç ihtiyacı olursa faizsiz karşılanır. İçtimai adalet sağlandığı için köyden şehre, oradan da dış ülkelere akmanın sebebi kalmamıştır. Hayır işleri ferdi olarak da yapılabilir; fakat zekat ve icap ettikçe buna eklenen bütün vergiler Devlet eli ile alınır. Tabii servetler Devlet'in nezaretindedir. Madenlerde en üstün tasarruf sahibi topluluğun vekili olan Devlet'tir. Sayılan tahditler dışında hususi mülkiyet ve miras yolu ile intikal caizdir. Bir topluluk bu manzarada ise orada İslam vardır (Hatemi, 1966f).”

İslam'ın içtimai adaleti sağlayacak esasları üzerine bütün bu incelemelerden sonra, emperyalist baskının zaruri hale getirdiği tedbirlerle birlikte, 'İslam iktisadi' ile 'sosyalist iktisat' arasında benzerliklerin bulunduğu görölmektedir. Hatemi'ye göre (1967b) İslam'ın yanına eklenen 'sosyalizm' ifadesiyle samimi Müslümanları endişelendiren de bu durumdur. İslam ile materyalist sosyalizm arasında kesinlikle fark vardır. Ancak bu farkı görüyor olmak, bizzat İslam'ın emrettiği iktisadi esasları, herhangi bir beşeri düzeni andırdığı için reddetmeyi gerektirmez. Bilakis, komünizmin kesin ve kararlı bir tutumla önlenmesi isteniyorsa, ülkenin sömürölmesini ve yoksulluğu ortadan kaldıracak iktisadi tedbirler mutlaka alınmalıdır. Bu tedbirlerin alınmasını İslam adına onaylayıp gerekli görmek, İslam'ın bir başka nazariye ile tamamlanmasını istemek değildir. Bu tedbirler İslam'ın esasında bulunmaktadır. Bu nedenle kullanılan terime değil kastedilen manaya bakılmalıdır. Bu terimi (*İslam sosyalizmi*) kullananlar ya tam inançlı Müslüman değillerdir ve eksik buldukları İslam'ı yanlış olarak 'sosyalizm' ile eş anlamlı saydıkları 'Marksizm' ile yamamak istemişlerdir; ya inançsızdırlar fakat İslam'dan bir folklor unsuru gibi yararlanmak istemişlerdir ya da 'İslam sosyalizmi' derken İslam'ın eksiklerini tamamlamak değil, esasen İslam'da olan bir şeyi belirtmek istemişlerdir. İslam ibadeti, İslam vergi sistemi denilirken İslam'ın tamamlanmadığı, sadece İslam bütünü içinde esasen var olan bir şeyin ayırılıp gösterildiği gibi, 'İslam sosyalizmi' ifadesi kullanılırken de 'İslam' ile 'Marksizm' karıştırılarak yapılan bir halita değil, İslam düşünce bütünü'nün var olan bir yönü, hedefi açıklanmaktadır. Ancak yine de 'sosyalizm' kelimesi kullanılacaksa yanlış

anlaşılmalara mahal vermemek için bundan ne kastedildiği açık bir şekilde ortaya konmalıdır.

Garaudy (1965: 46) dini, ezilenlerin, sömürülenlerin, alçaltılanların ve saldırıya uğrayanların ümit ve rüyaları olarak görür. Marksist sosyalizm ise ona göre bu rüyaların gerçekleştirilme yolunu gösterir. Oysa Hatemi'ye göre (1967c) Marksizm nasıl bir dünya görüşü ve metot getirdiği iddiasında ise İslam da öyledir. Üstelik İslam, insan hayatını daha bütün ve derin bir şekilde kavrar. Yine Garaudy (1965: 45) müminin sosyalist dünyada en yüksek adalet talebinin yerine getirildiğini görüp, 'İşte, İslamiyet gerçekleşti' diyebilmesi gerektiğini söyler. Ancak Garaudy'nin sosyalist dünyadan kastı Marksist ve dolayısıyla materyalist dünya görüşünün hâkim olduğu dünyadır. Böyle bir dünyada bir müminin 'İşte, İslamiyet gerçekleşti' diyebilmesine imkân yoktur ve Marksist esaslara göre teşkilatlanmaya çalışan ülkelere bakarak bunu söylemek de mümkün değildir. Hatemi (1967c), Garaudy'nin Sosyalizm ve İslamiyet kitabına eklediği 'Cezayir'de İslam Sosyalizmi' başlıklı yazısında Cezayir'in ordu gazetesinden alınan, "Bizi komünizmden ayıran şey, bizim sosyalizmi Tanrı ile birlikte kurma isteğimizdir. Bir yandan toplumsal ve maddi ilerleme, öte yandan ruhsal değerlerin gelişip açılması" (Garaudy, 1965: 73) ifadesinin ise kendilerinin sosyalizme dair görüşünü ifade ettiğini söyler.

2.7.2. Köy ve köycülük

Sosyalizm davasının önemli ayaklarından birini toprak reformu ve köy meselesi oluşturmaktadır. Topçu (2015b: 193), bir toprak reformunu şart görmektedir. Ona göre toprak meselesi hem bir milli iktisat meselesidir hem de ahlaki bir gereklilik, bir insan hakkı davasıdır. Köylü, hakkı olduğu topraktan mahrum bırakıldığında toprağın sahipleri hırsız, köylü ise onların esiri olur. Köylü ya bu esaret altında ırgat gibi çalışmak ya da şehre göç etmek zorunda kalır. Topraksız kalan köylü kudretsiz, ümitsiz, mesuliyetsiz, şahsiyetsiz kalır. Onu bu şartlar altında ağalara minnettar yaşatmak milliyetçilik davasına aykırıdır. Ancak bir toprak reformuyla ağalar, ırgatlar, yarıcılar, marabalar ayrılığına dayanan sınıf farkı ortadan kalkacaktır. Toprak ikiye ayrılmalı ve bir kısmı tamamen devletleştirilerek büyük üretim sahası olmalı, diğer kısmı ise köylüler arasında bölünmelidir. Toprağın bir kısmının devletleştirilmesi devletin büyük üretimini sağlar, kalanının köylüye

verilmesi ise köylünün şahsiyet, hürriyet ve refahının temini olur. Çünkü köylünün kuvveti, şahsiyeti, ruhu toprakla bir bütündür ve toprakla yaşar.

Dergi'nin yayınlandığı dönem içinde nüfusun çoğunluğunun geliri tarıma bağlıdır. Fazlıoğlu (1971) zirai nüfusun, toplam nüfusun yüzde 70'inin üzerinde olduğunu belirterek zirai gelirin mili gelirdeki payının yükseltilmesi gerektiğini söyler. Bu da zirai sahada alınacak sağlam tedbirlere bağlıdır. Bu tedbirlerin esasını ise tarım reformu veya toprak reformu teşkil etmektedir. Burada en önemli meselelerden biri çiftçinin her türlü zirai donatım imkânından mahrum olmasıdır. Elinde toprağı olan çiftçi bile kredi, gübre, tohumluk ve ekipman gibi üretimi birinci derecede etkileyen donatım imkanlarından mahrumdur. Toprak reformu, insan-toprak ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi, tarım toprakları üzerindeki mülkiyet haklarının dağılma ve kullanma şekillerine yön verilmesidir. Bu, tarım reformu değildir. Tarım reformu, toprak meselesinde üretimin artış yönü ile ilgilidir. Toprak meselesinin sosyal, siyasal ve de iktisadi boyutu vardır. Mevcut toprak dağılımı, tarım kesimindeki gelir dağılımının eşitsizliği temelinde, Türkiye'de sosyal adaletin temininde karşılaşılan engellerdendir. Tarım kesiminde sosyal adaleti sağlayabilecek bir toprak reformu gereklidir. Köylerde ağalar iktisadi nüfuzun yanında siyasi nüfuzda da sahiptir. Bu meseleye devlet açısından bakıldığında köylerde, devletin otoritesinin dışında otoritelerin mevcut olduğu görülmektedir. Kişiler açısından bakıldığında ise ağaların yanındaki kişilerin siyasi tercihlerini ağaların eğilimine göre yaptıkları söylenebilir. Kişilerin serbestçe tercihte bulunabilmeleri için mülkiyet dağılımının adil bir şekilde gerçekleştirilerek ağaların bertaraf edilmesi gerekir. Tarımsal nüfustaki artış, kanuni mevzuatlar, gelenekler, çalışma şekli ve politik nedenler, arazilerin fazlaca parçalanmasına neden olmuştur. Tarım işletmelerinin büyük çoğunluğu yeterli genişliğe sahip değildir ve toplu bir işletme özelliği göstermemektedir. Toprak reformununun iktisadi boyutu üretim ve köylünün gelir artışı meselelerini de kapsamalıdır. Başarıya ulaşması istenen her toprak reformu çalışmasında, meselenin sosyal, siyasal ve iktisadi boyutları dengeli bir şekilde ele alınmak zorundadır (Doğan, 1972).

Dergi'nin milliyetçiliği, kırsal hayatın ülküleştirmesi, modernizm adına kentlerde ortaya konanlara karşı kırsal hayatın korunması esasına dayanır ve kırsal mekân, pozitivizmin karşısında kollektif ruhun korunduğı mekândır (Şehsuvaroğlu, 2011: 120). "Anadoluculuk, Anadolu'nun kurtuluşunu, Anadolu köylüsünün üretici zümre

olarak bir sınıf haline getirilmesinde ve ahlakî bir hayat içinde toplumun başına geçmesinde görür (Atabay, 2008)". Bu haliyle ortaya konan sosyalizm ideali milliyetçi düşünceden ayrılmaz ve bu ruhçu/Anadolucu/milliyetçi sosyalizmin önemli ayaklarından biri de toprak meselesi ile birlikte köy ve köylü meselesidir. Köy davası Dergi'nin her döneminde ele alınan bir konudur. İlk olarak Anadolu'da köyün tarihi ve milliyetçilik davasıyla ilişkisi, köylünün eğitimi gibi mevzularla köylü övülür. Daha sonra Dergi'nin sosyalist çizgisi üzerinden köy meselesi ele alınır.

2.7.2.1. Anadolu Türklerinin tarihi

Dergi'nin ilk dönemlerinde hem 'millet ve milliyetçilik' hem de 'köy ve köycülük' tartışmalarının temeline Anadolu Türklerinin tarihi konulur. "Milletlerin ruhu, tarihlerinin derinliklerinde aranmalıdır. Ruhunu kazanmak için maddeyi feda eden, varını kurban veren fedakârlığı evvelce gördük ki Anadolu tanımıştır; çünkü hürriyet için kurban vermiştir (Topçu, 1939d2)." Anadolu köylüsünün ilk ataları Eti'ler olarak görülürken Anadolu'nun İslamlaşmasıyla buradaki halkın yeni bir mefkûre içinde tekrar canlanarak yeni bir medeniyet kurduğu ve asıl milli tarihin böylece başladığı savunulur (Topçu, 1939c1).

Etiler toprağa bağlı bir millettir ve gelişmiş ziraat tekniklerine sahiptir. Bunlar toprak üstünde eser ortaya koyarak bir medeniyet kurarlar. Eti Medeniyetinin yıkılmasından sonra İskender'in istilasıyla Anadolu'da yaşayan insanların bağları kopar ve İskender bu toprakları Yunanlaştırarak buradan birçok kıymetler götürür. Üç asır sonra Romalıların hâkimiyetiyle birlikte ise artık bu ülke insanının iradesi tamamen zayıflar. Nihayet İslam'ın ruhu ve sesiyle Anadolu tarihi yeniden canlanır. Orta Asya'dan Anadolu'ya gelip yerleşen Türkmen bu ülkede yeni hayatın mihverini kurar. Orta Asya'nın kıymetlerinden cesaret, cengâverlik ve felaketleri kendinde yenebilmek meziyetlerini getiren Türkmen, İslam ruhuyla Etilerin eskiyen medeniyetlerini canlandırır (Topçu, 1939d1). "Şu halde Anadolu'yu yaratmış olan ruhi kuvvet İslam'ın kucağından, maddi kuvvet ise bu toprağa emek katmış olan çok eski kavimlerin tarihinden süzülüp gelmiştir (Topçu, 1939c2)."

Türklerin tarih sahnesine çıkışlarını Orta Asya denilen, aslında Çin'in kuzeyi olan bölgede yaşamlarını sürdüren Hunlarla başlatan Akşin (1997: 8-9), Hun İmparatorluğu ve ardından Göktürkler'in dağılmasıyla bölgede büyük çapta göçlerin yaşandığını söyler. Türklerin üçüncü anayurdu olan Anadolu'ya göç Oğuz

Türklerinin ve Büyük Selçukluların Malazgirt Zaferiyle başlar. Bu bölgenin bütün düzlüklerinde yağmurla buğday tarımı yapılabilir. Bu nedenle Türkler buraya yerleşmeye başladıktan sonra köylüleşirler.

Orta Asya'da yaşayan Türkmen göçebe iken Anadolu toprağı üzerinde durur, yurt kurar, burada bir millet olur. Artık tüccar değil, çiftçidir. O halde ona Orta Asya'daki Türkmen'in çocuğı demekten ziyade Anadolu'da yaşamış, Anadolu'yu kurmuş ve ilerletmiş olan kavimlerin çocuğı demek daha doğru olur. Bu tarih ve Anadolu'daki inkılap ise Anadolu'nun İslamlaşmasıyla var olur. Anadolu'nun İslamlaşmasıyla yeni bir medeniyet bu ülkede doğar. İslam, Anadolu'nun ruhunu değiştirir. Bu nedenle milli tarih Anadolu'ya Türk unsuru tarafından İslam ruhunun saçıldığı devirden başlar (Topçu, 1939d1).

2.7.2.2. Memleketin hakiki sahibi olarak köylü

Topçu (1939d1), memleketin hakiki sahibi olarak gördüğü köylüye, altı asır içinde şehirlerin ve devlet kapılarının yetiştirdiğı sözde münevverin hiçbir şey vermediğini söyler. Hâlbuki toprağına bağılı olan köylü hakiki olarak mesuliyet sahibi olan insandır. O, arza her gün daha kavi bağlarla yaklaştıkça Allah'a yaklaştığını duyar (Topçu, 1939c1). Topçu (1939c4), köyleri milletin yaşatıcı kuvvetlerinin doğduğu yerler olarak tanımlarken köylüler hakkında zalim hükümler verildiğini söyler. Ona göre bir zümre, kibirden doğan ifadelerle köylüyü cahil, iptidai, medeniyet içine giremez, medeniyet kuramaz kimse olarak tanımlarken diğer zümre de düşmanların istismar arzularının ifadeleriyle köylüyü methedip göklere çıkarmak ister. Bunlara göre köylü mesuttur, onu köyünden ayırıp okutmak onun saadetini bozmaktır. O tabii ve hür insandır. Topçu ise bunların tamamının yanlış olduğunu söyler. Köylünün meziyetleri ve faziletleri vardır. O, kabiliyetleri bütün; fakat işletilmemiş insandır. Onun medeniyet yaratıcı kabiliyetleri işlenmemiş, kuvvetleri başkaları için kullanılmıştır. Onun şuurlanması mani olunmuştur (Topçu, 1939d1). Oysaki köylü medeniyet ve refah vasıtalarının ilk yaratıcısıdır (Topçu, 1939c3).

Topçu (1947e) 'İlahi Resmi Geçit' başlıklı yazısında kâbus gibi bir zafer alayından bahseder. Alayın ortasında ateşten taç giymiş korkunç simalar, onların en yakınında efendileri kadar mağrur bakışlı muhafızlar kafilesi, beride krallarla muhafızları alkışlamayı emreden dalkavuklar vardır. Topçu bunları 'bir ölüm

kasırgası olan zafer alayı' olarak tanımlar. Bu alayın ardından on beş milyon köylünün sonsuz alayı gelir. Bunlar bakışlarını kalplerine ve ilaha çevirmiş, sakin, vakarlı, fakirlik içinde asaletle büyüklük taşıyan tavırlarının ilahi libasına bürünmüşlerdir ve hepsi aynı seviyenin insanlarıdır. Topçu gözlerini ilahi bir yüksekliğe çevirmiş köylülerin alayı telaşsız ve gayeye varılacağından emin ilerlerken; ticaret sahiplerinin, zavallı gördüğü memurların (namuslu adam/vazife adamı), ağır şekilde eleştirdiği din adamlarının ve münevverlerin oyalayıcı sohbetlerle vakit geçirdiğini söyler.

Dergi'de güncel mevzulara dair spesifik eleştiriler nadir de olsa bulunmaktadır. Bu eleştirilerden biri de köy-köylü mevzusu üzerine bahsi geçen yazıda yer alır. Topçu, Türkiye'nin çok partili ilk seçimi olan 21 Temmuz 1946 seçimlerinin ardından kaleme aldığı yazıda (Topçu, 1947e) açıkça Demokrat Parti eleştirisi yapmaktadır. Yazıda Demokrat Parti ismen zikredilmese de ilk kanlı alayın muhafızı ve kanlı ilahisi olanların maskelerini yüzlerinden fırlatıp başka maskelere bürünerek yağmaya karışmak hırsına kapıldıkları, oy toplamaya hazırlanarak yere çömelip şimdiden taç giymeye çalıştıkları ve köylü alayını da şaşırtıp kalabalığı kanlı bir istikamete sürükledikleri şeklinde ağır eleştiriler yer alır.

2.7.2.3 Köy kalkınması

19. yüzyılın sonlarından itibaren, sanayileşmenin ve kentleşmenin toplumsal yapıları, hayat tarzlarını, değerleri, kültürleri değiştirmesinin de etkisiyle köycülük ve benzeri düşünceler gelişmiş kapitalist ülkelerde gözlemlenir. Kapitalist gelişmenin ileri aşamasındaki ülkelerde köycü düşünceler kentleşmeye ve sanayileşmeye doğrudan bir tepki olarak gündeme gelir (Karaömerlioğlu, 2008). 20. yüzyılda ise çeşitli sebeplerle birlikte özellikle Bolşevik devrimi ve I. Dünya Savaşı sonrası Doğu Avrupa'daki köylü ayaklanmalarının etkisiyle daha az kapitalist ülkelerde köye ve köylüye ilgi artar. Türkiye'de Osmanlı Devleti'nin son döneminde gündeme gelip ve I. Dünya Savaşı sonrası ilk defa bir cemiyet haline bürünen köye ve köylüye olan ilgi asıl halini 1930'lu yıllarda alır (Karaömerlioğlu, 2008). Dergi'nin de bu yıllardaki ilgiden etkilendiğini söylemek yanlış olmaz. Köyler bir fabrikanın çalışması için lazım olacak hammadde gibi, memleketin ihtiyacı olan, üzerinde işlenecek insanları yetiştirmektedir (İzgi, 1948).

Erverdi'ye göre (1968) köyde sekiz yüz yıl öncesinin ziraat yöntemleri kullanılmakta ve toprağın asıl sahipleri hâlâ topraksız ve işsiz, kendi mukadderatına hükmetme kuvvetinden mahrumdur. Önceleri dışarı ile teması az olan köy, dışarı açılmaya başlamıştır ve şehirle temasa geçen köylü, ya onun cazibesine kapılır; topraksızlık, işsizlik ve ağa baskısından şehre göçer ya da şehrin olumsuz özelliklerini köye taşır. Değişmekte olan köy bünyesi yarınki Türkiye'nin en önemli meselesidir. Köy, her yıkılıştaki milletin dayanağı ve kuvveti olma kabiliyetini kaybetmek üzeredir. Köy kalkınmadan memleket kalkınmaz. Ancak bu gerçeğe rağmen Anadolu köyü üzerine ciddi ve dikkatli çalışmalar yapılmamıştır. Köyün hem coğrafyası hem de insanı tanınmamaktadır. Köy kalkınmasında amaç köyü içinden harekete geçirmektir. Ancak köylü münevverlerin kalkındıracağı köy meselesi, yeni bir nizamın, merkeziyetçi, otoriter, toplumcu bir devletin halledeceği meseledir (Namıkoğlu, 1966).

Utku'ya göre (1966a) Türkiye bir ziraat memleketidir ve nüfusunun büyük kısmı köyde yaşamaktadır. Bu nedenle köyü kalkınmayan bir Türkiye hiçbir zaman kalkınmış olamaz. Kalkınmak ise milli kültürün ve şahsiyetin muhafazasıyla birlikte ileri milletler seviyesine ulaşmak mücadelesidir. Ancak Türkiye'de köylü dış âleme kapılarını açtıktan sonra işlerinin büyük bir kısmını para karşılığında şehirli hemşerilerine yaptırmaktadır. Bu da şehirlilerin işini ve gelirini çoğaltıp köylünün işini ve gelirini azaltmaktadır. Böylece köylü, yarım gün çalışan insan durumuna düşer, yazları çalışır, kışları yatar. Köyde işsizlik böyle başlar. Burada sorun köyde eski düzenin yıkılmasının ardından yerine yeni bir düzenin kurulamamış olmasıdır. Köy kalkınmasında mesele köye birtakım imar faaliyetleri götürüp çeşitli usullerle verimi, kişi başına düşen milli geliri arttırmaktan daha fazla bir şeydir. Köy, kapılarını dış âleme açtıktan sonra bir kültür, bünye değişikliğine uğramıştır.

Köy kalkınması ne köye sadece bir okul inşa edip onu kaderine terk etmek ne de köy meydanına göstermelik bir büst dikmektir. Köylünün hayat standardının ve kültürünün artırılması, şehirlinin istifade ettiğinden istifade edebilmesi gayretlerinin yanında bu değişimlerin, onun bünyesinde aksaklık meydana getirmesinin engellenmesi köy kalkınmasının çerçevesini teşkil eder. Kazanç, cemiyete, ferde zararlı olmamalı, köylünün tasarruf ettiği para da üretime yöneltilmelidir. Fakirliğin sefaleti yerine zenginliğin sefahatı geçemez. Kışın toprakla uğraşmayan köylülerin boş vakitlerini değerlendirebilecekleri işler üretilmelidir. Köylünün ürettiği malları

satan, üretim ve tüketim kooperatifleri, pazarlar, mağazalar kurulabilir (Utku, 1966a).

3. BÖLÜM

DERGİ'DE ELE ALINAN KONULARIN ZAMANA GÖRE DAĞILIMI VE KONULARA YAKLAŞIMDA DÖNEMLER ARASI FARKLILIKLAR

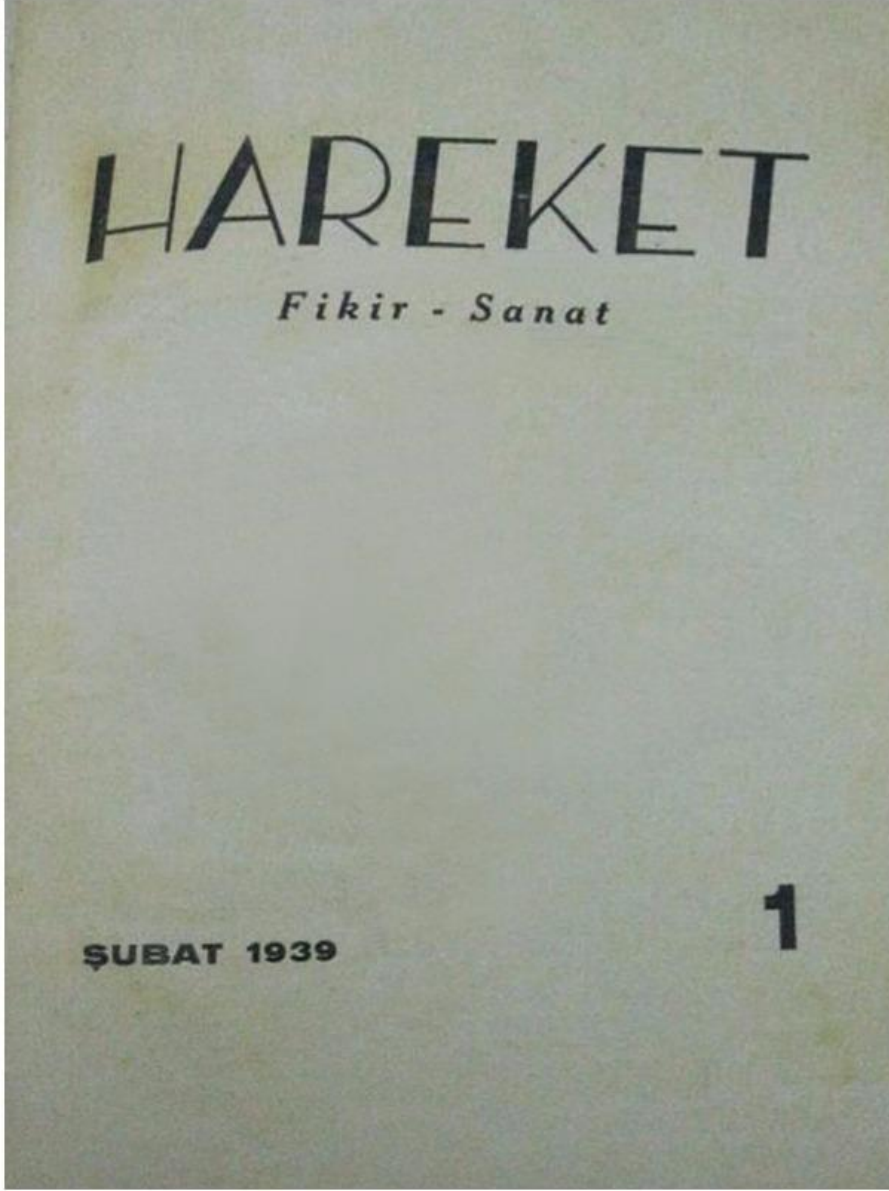
Dergi, 1939-1943, 1947-1953 ve 1966-1975 arası yayınlarından oluşan üç dönem üzerinden değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Çalışma için Dergi'nin bu süreler içindeki bütün sayıları incelenerek her dönem için Dergi'de yer alan yazılar konularına ve türlerine göre sınıflandırılmıştır. Her dönem öncelikle kendi içinde değerlendirmeye tabi tutulup daha sonra diğer dönemlerle karşılaştırılmıştır. Dönemlere göre Dergi'nin üzerinde durduğu meselelerde ve bu meselelere bakış açısında değişiklik olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Dergi üç dönem üzerinden değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Bu bölümde Hareket Dergisinin 1939 yılından Topçu'nun hayatını kaybettiği 1975 yılına kadar yayınlandığı dönemler içinde yaşadığı değişim ele alınacaktır.

3.1. Hareket Dergisi: 1939-1943

Hareket Dergisi Takrir-i Sükûn Kanunu'nun ardından yayınlanan ilk dini neşriyat organı olması nedeniyle bu dönem için önemli bir yere sahiptir. Dergi, yayına başladığı dönemde dinin genel kaidelerinden bahseden bir dergi değildir. Ancak böyle bir dönem içinde ruha ve ahlaka yaptığı vurgu ile ve yayınlanan hemen her makalede kendini gösteren hareket felsefesinin, özünde ruhun Allah'la terkibine giden yolu barındırması nedeniyle Dergi 1939 sonrası dönemde içerisinde dini muhtevalı sayılabilecek bir dergidir.

3.1.1. Genel değerlendirmeler

Dergi 1939-1943 yılları arasında on iki sayı olarak yayınlanır ve yayınlarını Fikir-Sanat alt başlığıyla sürdürür. Dergi'nin sahibi ve umumi neşriyat müdürü Nureddin Topçu'dur (*bahsi geçen yıllar arasında Topçu'nun ismi Dergi'de 'Nureddin' olarak yer alır*). Dergi'nin ilk beş sayısında idare yeri İzmir, basım yeri İstanbul olarak görülür. Devam eden sayılarında ise idare ve basım yeri İstanbul'dur. Bu dönemde yayınlanan 12 sayıda sayfa numaraları ilk sayıda birinci sayfadan itibaren başlar ve son sayıda 376. sayfaya kadar kesintisiz devam eder.

Resim 3.1. Hareket Dergisi Şubat 1939 tarihli kapağı

Dergi'nin ilk döneminde makalelerin felsefe ve sanat ağırlıklı olduğu, dillerinin ağır, metinlerin uzun olduğu görülmektedir. Bu dönemde her sayı otuz iki sayfadan oluşmaktadır ve ortalama altı makale, bir öykü ve bir de şiir barındırmaktadır. Dergi'de 'sanat' başlığında değerlendirilen yazılar çoğunlukla tenkit, sanatkârların biyografisi, öykü ve şiir şeklindedir. Dergi'nin çizgisi bu çalışmalara da yansır. Özellikle Dergi'nin hassasiyet gösterdiği isimlerin ve Anadolu'nun hakarete uğratıldığı düşünülen eserler Dergi'de tenkit edilir. Bunlardan biri de Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Yaban'ıdır. Bornovalı (1942) "Esere hâkim olan ruh o kadar bizim değil ki, hüznün verici bir lirizm içinde varlığımızı tamamen kaptırdığımız anlarda bile isyankâr bir başkaldırıyla 'hayır' demekten kendimizi alamıyoruz"

sözleriyle romanı eleştirirken Dergi'nin de Anadolu ve köylü üzerindeki hassiyetini ortaya koyar.

Sanata dair yazılarda sanat ve hareket felsefesi, sanatkârın ızdırabı gibi konular dikkat çekmektedir. Öykü ve şiirlerde ise ruhi hayat sorgulamaları ön plana çıkmaktadır. Bu dönem içerisinde gündeme dair belli başlı meselelere değinilmemiştir. Buna tek parti dönemindeki kısmi basın özgürlüğünün neden olduğu söylenebilse de esasen Dergi'de, ele alınan konular itibariyle geniş yelpazeden zaman zaman sert bir dille güncelin yakalandığı da görülmektedir. Topçu'nun tek adamlığı ve Türkiye'nin demokrasi tecrübesini eleştirdiği 'Çalgıcılar' yazısı buna iyi bir örnektir. Dergi meselenin esasını üst bir fikir olarak tartışmayı esas alır (Ünal, 2015).

3.1.2. Hazırlık dönemi ve isyan

Dergi'nin bu ilk dönemini diğer dönemlerinden ayrı tutmak gerekir. Bu dönemde ele alınan konular Dergi'nin bütün dönemlerinde de değişime uğramadan sürekliliğini korumuş konulardır. Diğer taraftan bu dönemi Dergi'nin hazırlık dönemi ve ilerleyen yıllarda yayınlanacak sayılarının zemini olarak görmek mümkündür. Örneğin 'tasavvuf' meselesi müstakil bir konu olarak Dergi'nin 1966 yılından sonraki sayılarında karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte bu dönemde 'ruhun bedendeki hapisliği', ruhun hareketi, ahlak mevzusu üzerinden ele alınan içsel dönüşüm, dönemde sürekli izahı bulunan hareket felsefesinin ruhun aile, cemiyet ve devlet basamaklarından geçerek namütenahiye ulaşması ile Allah'la terkibi, varlığın tekliği gibi meseleler tasavvufi öğretiler içeren meselelerdir. Yine aynı şekilde bu dönemde Dergi'de 'milliyetçilik' kavramına nadiren değinilir. İlk dönem için asıl önemli olan mevzu 'millet'in ne olduğu, milleti hangi unsurların oluşturduğudur. Millet konusu üzerinde durulurken, diğer dönemlerden farklı olarak çoğunlukla Anadolu tarihine yer verilir ve Eti Medeniyeti'ne vurgu yapılır. Etiler, bugünkü Anadolu köylüsünün ilk ataları olarak görülür ki bu vurgu Dergi'nin ilerleyen dönemlerinde bulunmamaktadır. Anadolu'da kuvvetli bir ziraat iktisadını hazırlayan Etiler, Anadolu köylüsünün ilk atalarıyken; on asır evvel bu ülkede yayılan İslam dini ise Anadolu halkını yeni bir mefkûre içinde tekrar canlandırır. İslam dini, Anadolu'daki hususiliğini bu çiftçi ve toprağa bağlı yaşayan halkın esaslı

seciyelerinden alır ve buradaki maddi unsurların muayyeniyetine bürünür (Topçu, 1939c1).

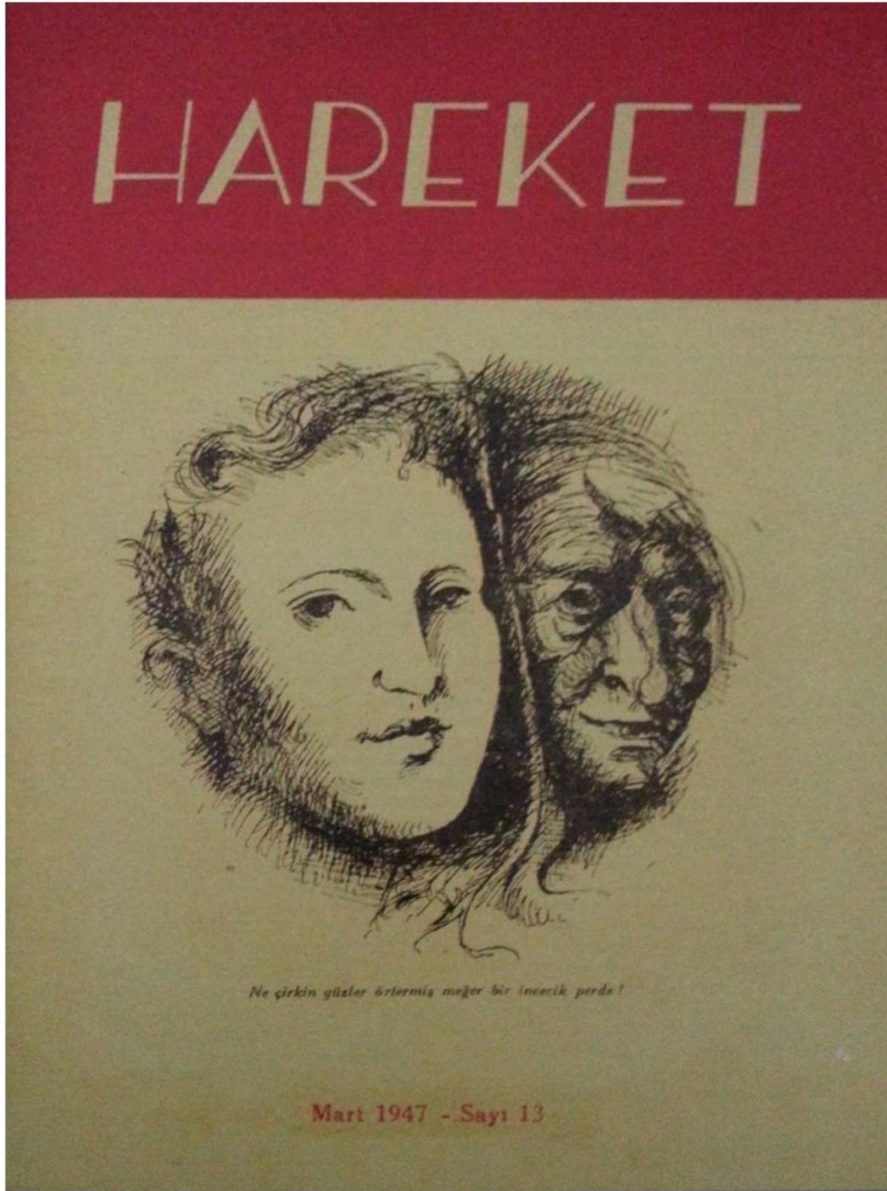
1939-1943 arası dönemde daha çok Topçu'nun 'İsyan Ahlakı' eserinin izleri görülmektedir. Esasen bu eser hareket felsefesini ele aldığı ve Dergi'nin tamamında da hem İsyan Ahlakı hem de hareket felsefesi izlerini hissettirse de dönem için İsyan Ahlakı'nın önemi burada atılan temellerin ilerleyen yıllarda savunulan düşüncelere dayanak oluşturmasıdır. Dergi'nin bu ilk döneminde iradenin fert, aile, cemiyet, devlet basamaklarından geçerek, birçok ızdırabın ardından maddi manevi bütün prangalarından kurtularak Allah'a ulaşması, ruhun Allah'la terkibi ve ahlaki sorgulamalar geniş olarak ele alınır. Diğer dönemlerde olduğu gibi devlet tanımı, ideal devlet, ideal yönetim şekli, bir mefkûre olarak milliyetçilik yer almaz. Bu dönemde özellikle isyan, bu isyanın ahlakı ve ferdin kendini kurtarması, kurtulmak için de başkalarını kurtarması vurgulanır. Bu da çoğunlukla Gandhi örneği üzerinden ele alınır. Öncelikle kendinden işe başlayıp, perhizlerle nefsinin arındırılan Gandhi, zorba yönetime karşı sivil ve milli bir direniş ortaya koyarak milletini kurtarmıştır. Gandhi'nin sivil itaatsizlik örneğinin üzerinde durulması Dergi'yi içinde bulunulan dönem içinde önemli bir muhalif karaktere oturtmaktadır.

Bir cemiyette namuslu damgası taşıyanlar saadet avcılarıdır. Bunlar insanlığın hakiki tarihi olan ruhların tarihini ortaya çıkarmış fertlere düşmandırlar. Tıpkı Atinalıların gözünde "Kanunlarınızın hakikatine inanmıyorum" dediği için Sokrates'in namussuz olması gibidir (Ahmed, 1939). İşte böyle ahlak anlayışına hakiki ahlakın ne demek olduğunu bilenler 'polisli ahlak' derler (Topçu, 1939d2). "Bir cinayet ahlaklı olabilir ve cinayeti işleyen adam onu yapmaya kendi vicdanıyla mecbur ve yapmamaktan vicdanı huzurunda mesul olabilir. Böyle bir cinayet hür bir hareketin eseri ve bir ahlakîyetin ifadesidir (Topçu, 1939c3)." Diğer taraftan vazifesini tam yapan kimseler de mutlak surette ahlaklı adam olarak anılamaz. Bunlara vazife adamı ya da iyi adam denir. Ancak iyi adam, ahlaklı insan demek değildir. Bu insanlar kendisinin dışında inanlarla yaşarlar. Ahlaklı insan hareketlerinin gayesini ve kim için olduğunu bilen insandır. Gözlerini kapatıp vazifesini yapan, memur ahlakı yaşatan namuslu insan şuuru olmayan tehlikeli bir oyuncu, bir zorbaya esir ya da bir esire zorbadır (Topçu, 1939b2).

Bu bölümde 'demokrasi'ye küçük bir parantez açmak gerekmektedir. Demokrasi, Dergi'nin ilk döneminde geniş kapsamda ele alınan bir kavram değildir. Yalnızca bir kez Topçu'nun 'Rönesans Hareketleri' başlıklı yazısında 'demokrasi'den bahsedildiği görülmektedir. Ancak diğer dönemlerde yer alan demokrasi anlayışıyla karşılaştırma yapılabilmesi açısından buna değinmekte fayda görülmektedir. Topçu'ya göre (1939a2) demokrasi, milliyet devrine girmiş olan içtimai zümrelerin tabii bir gıdası gibi, devrin şartları içinde yaşayış tarzıdır. Demokrasi ancak milletin şuuruyla elde edilebilen yüksek bir ruhi terbiyedir. Demokrasinin şuurlu olarak yaşamadığı yerlerde milliyet ve millet de yoktur. Demokrasi, kütleyi yetiştirecek olan mürebbidir. Devir, düşünen şuurlara bir din halinde bunu telkin etmek zorundadır. Demokrasinin esası, zümreleri fertlere değil; fikirlere, mefkûrelere, insanın üstünde hakikat denilen gayelere bağlamaktır. Ancak büyük sanayi demokrasi kıymetini ayaklar altına almıştır.

3.2. Hareket Dergisi: 1947-1953

Hareket Dergisi Mayıs 1943 tarihinde yayınlanan 12. sayısında Dergi'ye yaz tatili için ara verildiğini, bu tatil süresince yazı işlerinin eksikliklerinin tamamlanacağını, ardından yeniden yayına başlanacağını duyurur. Ancak Dergi yaklaşık dört yıl sonra Mart 1947'de yeniden yayın hayatına başlar. Dergi'nin yayınlarının neden kesildiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Bu dönem Haziran 1949'a kadar devam eder; ancak değerlendirmeye Dergi'nin Aralık 1952'de başlayıp Haziran 1953'e kadar devam eden 3. dönemi de dâhil edilecektir.

Resim 3.2. Hareket Dergisi Mart 1947 tarihli kapağı

3.2.1. Genel değerlendirmeler

İkinci döneminde Dergi yayınlarını 'Fikir-Ahlak-Sanat' alt başlığıyla sürdürür. Yedi sayılık üçüncü döneminde ise Dergi, ilk iki sayısını 'Aylık Siyasi Mecmua' alt başlığıyla, kalan beş sayısını ise 'Aylık Fikir Mecmuası' alt başlığıyla yayınlar. Dergi'nin Mart 1947 tarihli ilk sayısı 13. sayı olarak yayınlanır. Devam eden sayılar ise 2'den başlayarak numaralandırılır. Haziran 1949'da verdiği aradan sonra Aralık 1952'de yayınlanan ilk sayısı da 1. sayı olarak yer alır. Bu sayılarında Dergi'nin idare yeri İstanbul, yazı işlerini fiilen idare eden kişi ise Nurettin Topçu olarak

görülmektedir. Dergi'nin sayfa sayısı on altıdır, içerdiği yazıların dili ilk döneme göre daha sadedir ve yazı sayısı artmıştır.

Bu dönemde sanat yazıları ilk döneme göre farklılık göstermektedir. İlk dönemde yer alan tenkit, öykü ve şiir eserlerinde içerik değişiklik göstermektedir. Tenkit yazılarında bu dönem de çoğunlukla Batı taklidi eserler eleştirilirken öykü ve şiirde ise yayınlanan eserlerin tamamı Anadolu, köy ve köylü üzerinedir. Bunlarla birlikte heykel ve mimari tahlilleri, özellikle Selçuklu mimarisiyle ilgili değerlendirmeler Dergi'nin bu döneminde öne çıkmaktadır. Dergi'nin kapaklarında da değerli heykellerin fotoğrafları ile çeşitli çizimler yer almaktadır. İlk dönemde renksiz kapakla yayın yapan Dergi'nin bu dönemden itibaren kapaklarını renklendirdiği görülmektedir.

3.2.2. Otoriter devlet

Dergi'nin söz konusu dönemi (1949-1953) için en dikkat çekici başlıklardan biri 'devlet'tir. Bu dönemde detaylı devlet tanımları ve devletin otoritesi vurgusu yer almaktadır. Ancak burada vurgulanan ve istenen otorite fertlerin hürriyetlerini engelleyip baskı altına alan bir otorite değildir. Devlet, belli bir toprak üzerinde hâkimiyetle yaşayan insanların meydana getirdiği manevi birliktir ve bu birliği kurmayan ya da bu birlikten vazgeçen millet uzun yaşayamaz. Devlet ortadan kalktığına milli birliği kuran maddi ve ruhi unsurlar da ortadan kalkar ve fertler sahipsiz kalırlar (Topçu, 1948e2). İşte devletin otoritesinin temeli burada yatmaktadır. Devletin otoritesi millettten doğar ve fertlerin üzerinde ilahi bir kubbe gibidir. Milli birliği koruyamayan, fertleri sahipsiz bırakan devlet de yıkılmaya mahkûmdur. Devlet, fertlerin hürriyetini sağlamak ve milli birliği korumak için kudretli olmalıdır; ancak fertlerin iradelerini baskı altına alan devlet de zorba devlettir. Bir millet, devletsiz olamaz; ancak zorba devletler de yıkılmaya mahkûmdur. Bu durumda millete düşense devleti zorbalıkla kullanan idarecilere karşı isyan gücünü kullanıp hâkimiyeti eline almaktır. Otoriter devlet, milli iradenin kendisi olmalıdır. Ancak bu isyan asla anarşi değildir ve içinde şiddet bulunmamaktadır. Belli bir amaca yönelik olarak millet mistiklerinin önderliğinde gerçekleştirilmelidir. Bu nedenle Dergi'de sık sık Gandhi örneği verilmektedir. Gandhi'nin davası Dergi'nin her döneminde yer almaktadır; ancak özellikle ilk iki döneminde yoğun olarak görülmektedir. Dergi'nin ilk döneminde Gandhi'nin

liderliğinde isyan eden Hint halkı ve bu direnişin aşamaları vurgulanırken ikinci dönemde Gandhi'nin idealine biyografisi de eklenir. Nitekim Gandhi, Dergi'nin bu dönemi içinde vefat etmiştir.

3.2.3. En haklı yönetim şekli olarak 'demokrasi'

Bu dönemde Türkiye'nin çok partili hayat tecrübesi ile birlikte Dergi'de 'demokrasi' üzerine değerlendirmelere yer verilir. Demokrasi en gerçek ve en haklı hükümet şekli olarak görülse de onun, ancak kendisini kullananların elinde kıymet bulacağı savunulur. İktidara sahip olanlar, millet işleriyle alakalarını kestiğinde, demokrasi de millete zararlı olmaya başlar. Yani demokrasinin kıymeti, onu kullanan ellerin mesuliyetli oluşuna bağlıdır. Demokrasi ile yapılan seçimlerde, seçim yapan halkın tamamının hür olması; yani hiçbir zorlamaya maruz kalmadan oyunu kullanması yeterli değildir, aynı zamanda oy verip seçtiği vekiller hakkında en azından büyük çoğunluğun tam ve açık fikir sahibi olması da şarttır. Demokrasinin tam anlamıyla tahakkuku için, seçim yapanların ilim, irade ve cesaret bakımından, hatta şahsi menfaatlerinden feragat edebilmeleri bakımından da eşit bulunmaları gerekir (Topçu, 1953d). Tarhan (1953) Türkiye'nin uzun yıllar tek parti iktidarıyla yönetilmesiyle milletin çoğunlukla siyasetle ilgilenmediği ve Türk milletini temsil etme görevini halka yabancı bir havas sınıfının yüklediğini belirtir. Siyasi hayata karşı kayıtsız, içtimai meselelere ilgisiz ve dolayısıyla muasır cemiyet nizamının gerektirdiği hak, vazife ve hürriyet mefhumlarına yabancı bir millet ortaya çıkmıştır. Böyle bir cemiyetin kısa sürede tam bir demokrasiye kavuşması zordur. Tarhan, en az on neslin yapabileceği işlerin yalnızca bir neslin omuzlarına yüklenmesiyle, belli şahıs ve zümrelerin keyfi hareketleriyle, zor ve baskı ile değişimin gerçekleşemeyeceğini savunur. Bu nedenle DP'nin iktidara geldiği 14 Mayıs 1950 tarihini bir halk davranışının başlangıcı olarak görür ve bu tarihe kadar siyasetten mecburen uzak kalmış halk kütlelerinin davranışlarına ümitle bakmak gerektiğini söyler. Anlaşılacağı üzere demokrasinin, en ideal yönetim şekli olduğu düşünülse de onu kullanacak olan hem seçmen hem seçilenlerin mesuliyetleriyle ideal halinin ortaya çıkacağı düşünülür. Bu durum, o dönem için Türkiye şartlarında değerlendirildiğinde yaşanan kaosun geçici olduğu düşünülür ve demokrasi adına ümitvâr bir tutum sergilenir.

3.2.3. Yeni nizamın ana hatları ve milliyetçilik

Hareket Dergisinin 1966'dan sonraki sayılarında yüksek sesle dile getirilen sosyalizm, bu dönemde ismi verilme de, Topçu tarafından '*Yeni Nizamın Ana Hatları*' başlıklı yazı dizisiyle yer almaktadır. Ancak bu yazı dizisi uzun izahlara geçmeden Dergi'nin yayın hayatı yeniden son bulur. Bu yazı dizisinde devlet, eşitlik, mülkiyet, maaş gibi meseleler ele alınır. Bu dönemde henüz tam olarak aşamaları belirtilmeyen toplumsal ve iktisadi sistem, Dergi'nin milliyetçiliğinin ve dini anlayışının içinden çıkmaktadır. İlk dönemde millet tanımlarıyla ve Anadolu tarihiyle zemini hazırlanan 'milliyetçilik', bu dönemde kavramlaştırılır. Dergi, Osmanlıcılık, Turancılık ve İslamcılık düşüncelerinin karşısında, coğrafyayı temel alan bir milliyetçilik anlayışını savunur. Bu milliyetçilikte coğrafya beden, din ise bu bedene hayat veren ruhtur. Dergi her ne kadar Anadolu milliyetçilik anlayışını savunsa da bu dönemde mefkûresi için 'Anadoluculuk' kavramı yerine 'Yeni Milliyetçilik' kavramını kullanır. Fatih Sultan Mehmet'ten sonraki Osmanlı Devleti de Anadolu'yu atıl bırakması ve oradan uzaklaşması nedeniyle eleştirilir ve bu durum Osmanlı Devleti'nin yıkılma sebeplerinden biri olarak görülür.

Dergi'de ilk dönemde olmayan, sosyal hayatın içinde dini hayatın yaşanışı ve din adamlarına dair eleştiriler bu dönemde yer almaktadır. Topçu'ya göre (1953b2) dinin temeli ve ruhu şeriat değildir. Bu şeriat karşıtlığı olarak algılanmamalıdır. Şeriat, yani ahkâm, ibadet usul ve yolları, insanı dinin gayesi olan imana ulaştıran vasıtalarıdır. Şeriat gaye değildir; yolun istikameti, işaretleri, izleri, iniş ve çıkışlarıdır. Ruhtan sıyrılan şekil ve hareketlerle bir taklit sistemi ortaya çıkarılmıştır. Bu dini pozitivisttir. Bu pozitivist şeriatçılar, Peygamber'in hareketlerini, çehresinin şekillerini taklide çalışırlar. Oysa onda taklit edilecek olan, onun iradesi, aşkı, ilhamı yani ruhi âlemdir. Bu âlem de taklit edilemez; insan ancak ve ancak ondaki ulvi örnekten kendi ruhi gayretlerine ilhamlar, kuvvetler çıkarır. Bu nedenle dini hayat göreneğe ve tekrara değil, ilham ve aşka dayanmalıdır ve bu yolda rehber, Peygamber olmalıdır.

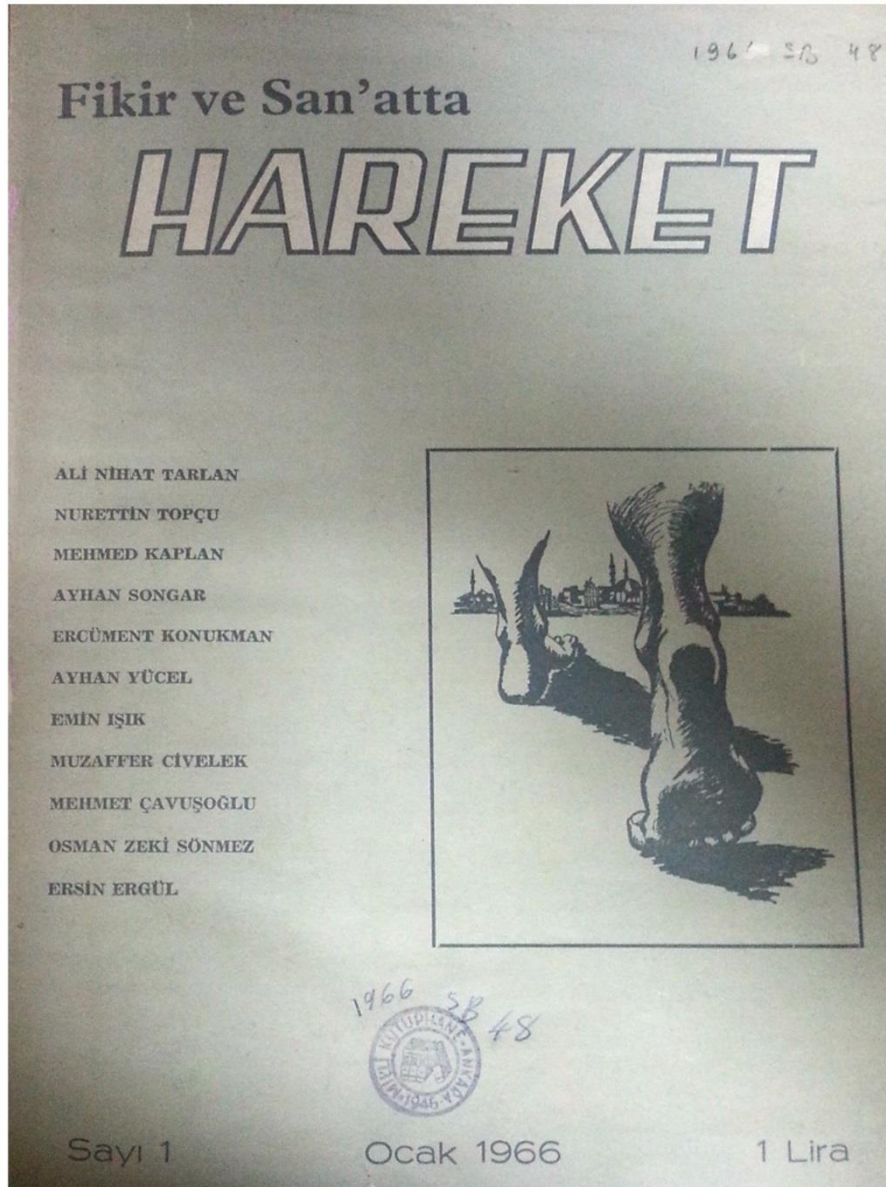
Bu ilham ve aşka dayanan dini hayatta tahakküm, ahlakın ve hakikatin tahakkümü olmalıdır ve müessesenin tahakkümü, öncelikle ferdi iradeyi, sonra da hakikati hâkim kılmak için olmalıdır. Bu nedenle ahlaki bir kuvvetin tahakkümü tabii görülmelidir. Burada devlet denilen irade, ahlaki değerlerin doğurduğu irade ise

ağayı köylüye karşı, şoförü halka karşı üstün vaziyette bulunduran sebepleri ortadan kaldırır, karşı tarafları onlarla eşit şartlar içine koyar ve gerektiğinde zor kullanarak ezilenlerin hürriyetlerini temin eder (Topçu, 1953c). Eşitlik; servet, düşünce ve bilgi bakımından aranmalıdır. Aciz olanın aczi nedeniyle imzaladığı mukavele vicdan huzurunda bir taahhüt değildir ve aciz, ona uymadığı zaman ahlaken mahkûm edilemez. İradenin bazı eşyalar üzerindeki tasarrufu mülk diye vasıflandırılır ve bu mülk, muhterem sayılır. Ancak, başkalarının ve aynı zamanda mülk sahibinin şahsiyetlerini esir eden mülk, ahlaki ve meşru değildir ve bu mülke hürmet edilmez. Artık o bir hak değil, bir kuvvettir ve ona kuvvetle karşı koymak gerekir. Büyük mülkiyet denen bu mülkiyetin iktidarı devlet tarafından kullanılmazsa, cemiyet hayatı için tehlikeli bir kuvvet halini alır. Ferdin ihtiyaçları dairesini geçen büyük mülk üzerinde cemiyetin sözü geçmelidir. Mülk, sahibine kendini kullanma hürriyeti verip başkalarını bu hürriyetten meneder. Büyük mülk de genişledikçe, bir fert için hürriyet ve saadet mevzuu olan şey, sayısı kendi genişliği nisbetinde çoğalan başka fertler için yasak ve esaret mevzuu olur (Topçu, 1953d). Maaş rütbelerinin ince hissi hesaplarının vatandaşlık ahlakını bozmaması için, memuriyette ihtisas, değer ve mesuliyet arttıkça, maaş miktarı azalmalı ve en şerefli makamlar belki de en az maaşlı bütçeye bağlanmalıdır. Ancak böyle ideal bir site yoktur. Bu nedenle, ahlakın korunabilmesi için maaş rütbeleri birkaç basamaktan ibaret ve aralarında en az fark bulunan bir şekle geçmelidir. Miras meselesine gelindiğinde ise karşımıza büyük sanayi döneminde miras problemi çıkmaktadır. Esasen mirasın gayesi, aile ocağının sönmemesi, eşin ve çocukların sefil olmamalarıdır. Bu sermayenin mirası değildir. Ancak, büyük servetle sermayenin üzerinde cemiyetin tasarruf hakkının olmadığı iddia edilemez. Büyük servetle büyük sermayenin mirasla intikalinde, onlarda cemiyetin geniş ölçüde hissesi bulunmaktadır. Yoksa miras, bir cemiyetin kendi içinden sömürülmesi gibi asırlar geçtikçe birbiri üzerine yıkılarak biriken içtimai bir problem olur (Topçu, 1953e).

3.3. Fikir ve San'atta Hareket: 1966-1975

1966 sonrası dönem 1975'te Topçu'nun vefatına kadar Dergi'nin en istikrarlı dönemidir. İsmi Fikir ve San'atta Hareket olarak değiştiren Dergi'nin bu döneminde Cemil Meriç'ten Yaşar Nuri Öztürk'e kadar birçok isim Dergi'ye

yazılarıyla katkı sağlar. Dergi'nin kurucusu Nurettin Topçu, sahibi Ezel Erverdi'dir. Dergi'nin sayfa sayısı zaman zaman 100'e kadar çıkmaktadır. Sanat alanında öykü ve şiirin yanı sıra kitap tanıtımlarına ve özellikle kapaklarda özgün çizimlere de yer verilir.

Resim 3.3. Fikir ve San'atta Hareket Dergisi Ocak 1966 tarihli kapağı

3.3.1. Sosyalizm ve İslamiyet

Bu dönemde öne çıkan en önemli başlık 'sosyalizm'dir. Dergi devletçi anlayışını ve bir önceki dönemde 'Yeni Nizamın Ana Hatları' ile isim vermeden değindiği mefkûresini, 1966'dan sonra 'sosyalizm' olarak kavramlaştırır. Ancak Dergi'nin bu sosyalizmi milliyetçiliğinin ve dini anlayışının içinden çıkar. Bu sosyalizm, Dergi'nin

savunduğu ve ‘Anadoluculuk’ olarak ortaya koyduğu milliyetçiliğin ve İslam’ın kendisidir. Dergi’de İslam düşüncesi sosyalizm kalıbına sığdırılmaya çalışılmaz. Bilakis Dergi’nin ‘sosyalizm’ olarak savunduğu sistem, İslam’daki toplumsal düzendir ve bu düzen, ruhu İslam, bedeni Anadolu coğrafyası olan Türk milletini bir arada tutup Türk devletini güçlendirecek olan sistemdir. Dergi’de Topçu, birçok yazısında sosyalizmin Anadolu’daki Türk milletini kurtarıcı olacağından bahseder; ancak bu sistemin detaylı tahlili Hüseyin Perviz Hatemi tarafından yapılır. Hatemi, İslam’daki mülkiyet ve kazanç şekillerini inceleyerek savunulan görüşün Marksist sosyalizm değil, İslam’ın ortaya koyduğu toplumsal düzen olduğunu, bu nedenle ‘sosyalizm’ kavramı üzerinden bu sisteme tepki gösterilmesinin yanlışlığını; ancak yine de bu kavramı kullananların hangi niyetle kullandıklarını açıklamaları gerektiğini söyler. Dönem, komünist hareketlerin yer bulduğu bir dönemdir ve Dergi her fırsatta komünizm karşıtlığını vurgular. Özellikle ruhçuluğa bir tepki olmasından ve insanı yalnızca iktisadi bir varlık olarak görerek onun ruhi ve ahlaki vasıflarını yok saymasından ötürü komünizme karşıdır. Komünizmin siyasi ve ekonomik esasları Karl Marx’ın tarihi materyalizmine dayanır ve bu ruhçuluğa bir tepkidir.

“İstiklal Savaşı’ndan sonra milli kültürümüzü yine eski heybetiyle canlandırmak istediğimiz zaman, milli varlığımıza düşman bir kuvvetin sinsice içimizden ilerleyerek yol almış olduğunu gördük. Anadolu’nun göbeğinde komünizme hayat veren kuvvet nereden gelmişti? ... Bunlar şüphe yok ki, vaktiyle kendilerinde kin ve haset yaratan Anadolu’nun varlığını çekemeyenlerdi. Onu içinden yıkmak istiyorlardı. En sonunda Anadolu’nun bütün hayat kuvvetlerini istismar eden ve Amerika’nın Yahudi tröstçülerinin sömürme ihtirasını yaşatan mason kapitalizmi bu mübarek ülkeye pençesini taktı (Topçu, 1968d).”

3.3.2. Dini hayat eleştirileri, felsefe ve din ilişkisi

Dergi’nin ikinci ve üçüncü döneminde yer alan dini hayat eleştirileri bu dönemde de devam eder. Ancak bu dönemde dinin siyasete alet edilmesi üzerine yapılan eleştiriler dikkat çekmektedir. Bu da dönemin siyasi gelişmeleriyle ilişkili bir durumdur. Cumhuriyetin kurulmasından itibaren ilk defa İslamcı karakterde bir parti (Milli Nizam Partisi) siyaset arenasında güçlü bir şekilde boy göstermektedir.

Dergi'de Ayasofya'nın ibadete açılması ve meclisin orada toplanması, hilafetin getirilmesi gibi vaatlerin kelime oyunları ile din sömürsü olduğu vurgulanır; zaman zaman din adamlarının da seçim çalışmalarında propaganda faaliyetlerinde öne çıkarılması, din adamlarının siyaset meydanında maskara edilmesi olarak görülür.

Önceki dönemde din adamları eleştirilirken bu dönemde, yine eleştirilmekle birlikte öncelikle İslam'ın ne olduğu, şeriat ve tasavvuf arasındaki fark gibi meseleler ortaya konulur ve bir din adamının nasıl olması gerektiği ile din adamının görevleri öne çıkarılır. Din adamı namaz kıldırır insan değildir. Namaz kılanla kıldırır birdir; din adamı bu ikisinden de başka bir insandır. Din adamı, ruhların selameti yolunda bütün varlığını harcamaya hazır, cefakâr bir cihat adamıdır. Her sahada mücadelesini sevgi ile yapan, ümit ve iman kaynağı bir varlıktır. Din adamı, sefaletin ve ızdırabın bulunduğu her yerde, ruhları kurtarıcı olan her mücadelede ön safta bulunmalıdır. Kavuştuğu değil, kalbi olan din adamıdır. Din adamı, kin ile kibirden temizlenmiş, menfaatlerden sıyrılmış, nefsini unutmuş, kalbi ve akıyla Allah'ın bütün kullarının imdadına koşmak isteyen bir şahsiyettir. O, maaş, mertebeyi, devlet kapısını, telakatı ve siyaseti unutup yalnız kendi ruhunu aradığında cemaat de kendiliğinden onu takip edecektir (Topçu, 1968c).

Din ile felsefe ilişkisi üzerinde bu dönemde çokça durulur. Dergi'nin çıkış noktası bir felsefedir, bu felsefede de ruhun hareketleriyle Allah'a ulaşması, Allah'la terkibi, maddeden geçerek manayı bulması gibi esaslar söz konusudur ve Dergi dini konuları da işlemektedir. Bu nedenle Dergi'nin din ile felsefeyi birbirinden ayırmadığı yayınlarından anlaşılmaktadır. Bununla birlikte yine de son döneminde Dergi'de din ve felsefe ilişkisi özellikle vurgulanmaktadır. Topçu, İslam'ın ruhunun anlaşılmarak sadece şekle bağlanmasının nedenini Aristo felsefesine bir tepki olarak bütününü felsefenin İslam dünyasında ortadan kaldırılmasına bağlamaktadır. Çok şeyler bildiği halde düşünmeyen bir zekâ hastalıklıdır. Kur'an-ı Kerim'in manasını düşündürmeyen hafızlık böyle bir zekâ afetidir. Din adamlarının felsefeyi gömerek düşünmeyi bırakıp hakikat diye kalıplaşmış düşüncelere bağlanmaları İslam'ın yüzyıllardır devam eden gerileyişinin nedenidir. Kur'an-ı Kerim'in felsefesi mutlaka yapılmalıdır (Topçu, 1974). Dönemde var olan haliyle İslam'ı da din davasını da tanıtmaya kabiliyetli olmayan; ancak din öğretimi yapılan okullarda, esas ders olarak felsefe okutulmalıdır ve bu okullar birer münakaşa mabedi olmalıdırlar (Topçu, 1968f).

3.3.3. Milliyetçi camiadan kopuş

Dergi'nin özellikle üçüncü döneminde ortaya koyduğu ve Fikir ve San'atta Hareket olarak yayınlarını sürdürmeye başladığı dönemde 'Anadoluculuk' olarak kavramlaştırdığı milliyetçi çizgiden ayrılmadığı görülmektedir. Ancak onun bu çizgisinin zaman içinde, kendisini 'milliyetçi' olarak tanımlayan camiadan ayrıldığı söylenebilir. Dergi'nin son döneminde sahibi ve yazarı olan Ezel Erverdi ve yazarlarından Mehmet Doğan ile Dursun Özer Ocak 1967'de Milliyetçi Toplumcu Anadolucular Derneğini kurar ve Derneğin ana nizamnamesi Dergi'de yayınlanır. Derneğin gayesi, Türk milletini meydana getiren bütün manevi ve maddi kıymetleri yaşatmak, canlandırmak, bütün bu kuvvetleri memlekette hâkim kılarak ahlakta, ilimde, örf ve adetlerde yeni bir hamlenin kültür ocağı olmak, milliyetçilikte Anadoluculuğun, iktisatta toplumculuğun felsefi, edebi ve ilmi esaslarını Türk halkına anlatıp bunları onun ruhuna aşılmasıdır. Bununla birlikte Dernek, siyasetle uğraşmaz ve hiçbir siyasi teşekkülle bağlantılı değildir. Üstelik Dernek üyeleri hiçbir siyasi partiye üye olamaz (Hareket, 1967). Dergi'nin iktisatta toplumcu anlayışa sahip olması ve siyasi partilere mesafeli durması milliyetçi camiadan kopmasının nedenlerinden sayılabilir. Diğer taraftan Dergi, dönemin milliyetçi hareketlerini de eleştirmektedir. Topçu (1967c), milliyetçilik hareketinin istenen sonuçlara ulaşamamasının sebeplerini şöyle sıralamaktadır:

“1- Milliyetçilik, başka görüşlere karşı koyulan bir kılıç ve bir iddia hırsı değil, en geniş manasıyla bir mektep olmalıydı.

2- Siyasetten uzak ve alakasız kalmalıydı.

3- Ahlaksızın, kötü örneklerin fikirlerinde değer, üsluplarında füsün arayan safdilliğin sefalet getireceği bilinmeliydi. ... Onlar kendini kurtaramayan zavallılardan rehberlik ve ışık beklediler.

4- İnsanlık cevherine değer vermesini bilmeyerek eşyaya ve eşya üzerinde kazanılan başarılarla gönül kaptırdılar. İnsan yetiştirmenin ülkeler fethetmekten daha büyük zafer olduğuna inanmadılar. Dıştaki nümayişlerle görünüşlere ruhlarını esir ettiler.

5- Sağlam ve samimi fikirlerin bir gün mutlaka hareket olacağını bilmediler. Düşünmeyi sayıklama sandılar. Yumruklara ve zorluklara değer verdiler.

6- Para ile maddi kuvvetlerle başarıya ulaşılacağını zannettiler.

7- Hareketlerinde mesuliyet iradesini reddettiler. Faziletlerinin kahramanı olmaktan hoşlandılar. Fakat zaaflarının ve sefaletlerinin mesulü olmak istemediler.”

Bu eleştirilerin yanı sıra özellikle 1969 yılında *'Kanlı Pazar'* hadisesinin ardından Topçu'nun kaleme aldığı *'Kin ile Din Birleşmez'* başlıklı yazıda dönemin milliyetçi hareketleri sert bir dille eleştirilir. 1968'de üniversite işgalleri ve boykotlarla başlayan üniversite eylemleri 1971 yılına kadar şiddetini artırarak devam eder. Öğrencilerin dikkat çeken eylemlerinden biri ABD Deniz Kuvvetlerine bağlı 6. Filo gemilerinin İstanbul ziyaretine yönelik protestodur. Eylemciler, polisin müdahalesine rağmen ABD denizcilerini dövüp denize atarlar. 16 Şubat 1969'da ise 6. Filo'ya karşı Taksim Meydanı'nda bir eylem yapılacaktır. Polis, Taksim'e doğru yürüyüşe geçen eylemcileri küçük gruplar halinde meydana alır. Taksim'e giren gruplar ise buraya önceden gelmiş olan sopalı grupların müdahalesi ile karşılaşır. Çıkan olaylar sonunda iki kişi ölür birçok kişi de yaralanır (Çavdar, 2004: 198-199). Topçu da bu hadise üzerine kaleme aldığı *'Kin ile Din Birleşmez'* (Topçu, 1969c) başlıklı yazısında milliyetçi kimlikle saldırıyı yapan grupları sert bir dille eleştirir. Çıkan olayların ardından Amerikan donanmasının kendi şevket ve saltanatlarının devamı için, Müslüman Türk çocuklarının birbirlerini boğazladıklarını seyrettiğini söyleyen Topçu, Müslümanlığa düşman olan komünizme karşı, komünizme düşman olan Amerika'yı destekleyerek adam öldürmenin İslam'ın ruhu ile bağdaşmayacağını belirtir. Topçu'ya göre İslam'ın ruhunu tam manasıyla yaşatabilmek için bunların değil, Peygamber'in varisleri olmak gerekir. İslam'da din kardeşlerinin birbirlerini öldürmeleri yokken, din kardeşini öldürmeye cihat denilemez. Bunların önce kendi nefislerini öldürmeleri gerekir. İslam onlara bilek değil ruh sunar. Topçu, eylemcilere müdahale eden grupları kendilerinin ne olduğunu bilmeden başkaları hakkında hüküm yürütmekle suçlar. Ona göre bu çatışmanın tek sonucu İslam'a karşı olan gençlerin sayısını arttırmak olacaktır. Dinin gayesi din düşmanlarını yok etmek değildir. Eğer saldırganların amacı buysa, onlar, İslam'dan önceki barbarlığa dönmüşler demektir. Ancak İslam, insanlığı bu barbarlıktan kurtarmak için gönderilmiştir. Topçu'nun söz konusu olaylarda yalnızca Müslüman zümreyi suçlandırmasının nedeni ona göre, bu grubun, İslam'ın açtığı tek hakikat çığrını çığnemiş olmasıdır.

Onlar İslam kültürüne ve ruhuna sahip değillerdir. Topçu'ya göre Müslümanların görevi, karşılarındaki grubu ezmek değil, kurtarmak olmalıyken, onlar henüz kendilerini kurtaramamışlardır ve İslam adına saldırılar ile hakikat yolunu tıkamaktadırlar. Topçu, bunların Müslüman olamayacağını, Müslümanlığın, onların davranışlarının tam tersinde bulunacağını belirtir.

Namıkoğlu (1969), milliyetçiliğin ve dindarlığın her şeyden önce millet ve insanlık davası olduğunu, milliyetçi ve dindar olanların önce insanı sevmeleri gerektiğini ifade ederek şiddet yolunu seçenlerin buna İslam'ın yolu diyemeyeceklerini, şiddetin, anarşinin, kan ve ihtilalin komünistin yolu olduğunu; milliyetçi ve dindar olanların onun yolundan gidemeyeceğini söyler. Bununla birlikte gerçek milliyetçi kapitalizmin savunucusu, emek vermeden milyonlar kazanan kirli patronların dostu olamaz. Milliyetçi, komünizmden önce ve hatta ondan daha fazla, Amerika'ya karşı olmalıdır. Şu veya bu Amerika'ya karşı çıkıyor diye, milliyetçi Amerika'nın yanında duramaz. Tüm bu eleştirilere Dergi'nin sosyalist söylemleri de eklenince dönemin milliyetçi grupları ile bütün bağları kopar.

3.3.4. Yahudi karşıtlığı

Dergi'nin her döneminde satır aralarında kendini gösteren Yahudi karşıtlığı bu dönemde açıklıkla ortaya çıkmaktadır. Kesin ve sert bir dille ve geniş kapsamlı bir şekilde Yahudilik eleştirilerine bu dönemde yer verilmesinin nedeni 1967 yılındaki Altı Gün Savaşları'ndan İsrail'in kesin bir zaferle çıkmış olmasıdır. Savaş, 5 Haziran sabahı İsrail hava kuvvetlerinin, önce Mısır, ardından Ürdün ve Suriye hava üslerine saldırarak, bunların neredeyse bütün savaş güçlerini ortadan kaldırmasıyla başlar (Jr. & Davidson, 2008: 433). İsrail'in bu saldırısıyla başlayan savaşın önceden yapılmış bir plan doğrultusunda yürütüldüğü açıktır. İsrail daha ilk günden Mısır ve komşu Arap ülkelerinde toplam yirmi beş havaalanına saldırır, Sina'ya da karadan ilerler ve hem havadan hem karadan sürdürdüğü bu harekât sonucunda 10 Haziran'da Sina, Batı Şeria ve Golan Tepeleri İsrail'in eline geçer. Daha ilk günden Arap güçlerinin yüzde 80'ini etkisiz bırakan İsrail, altı günlük savaşın sonunda Ürdün'ün elindeki Batı Şeria ve Doğu Kudüs'ü, Suriye'ye ait olan Golan Tepeleri'ni ve Mısır'a ait olan Gazze ile Sina'yı işgal eder. Böylece 1947'deki BM Genel Kurul kararıyla kendisine bırakılan toprakları yaklaşık dört

katına çıkararak İsrail, kendisi için en büyük tehdidi oluşturan Mısır ordusunun askeri kapasitesinin yüzde 80'ini kaybetmesine de sebep olur (Arı, 2007: 319-321).

Yahudilerin yetmiş yıllık Babil esareti, insanlığın ebedi çilesinin başlangıcıdır. Bu kavim, esaretinin intikamını almaya söz vermiştir ve hem madde dünyasında hem de ruh ve düşünce dünyasında insanlığa yapabileceği bütün zulmü yapmakta, insanlık ruhunun ortaya koyduğu bütün güzellikleri yıkmaktadır. Binlerce yıl hayrın zaferi için boğuşmaktan yılmayan insanlık ruhu, bir Yahudi'nin iddiası ile ruhi âlemde mücadele bilmeyen hayvanlarınkine döndürülmektedir. Böylece insan hareketlerinin, onu Allah'a götüren yolu yıkılmıştır. Spinoza'dan Einstein'a kadar, başlıca Yahudi filozof ve bilim adamlarının her biri, hakikat binası kurma iddiasıyla ebedi hakikatler binasından bir parça koparırlar. Yahudiler, bir gaye uğruna yaşamış, bu gayeye ulaşmak için düşünüp bu fitne davasını gerçekleştirmek için buldukları her memlekette teşkilatlanmışlardır (Topçu, 1967f). İnsanoğlunun iki düşmanı, iki şeytanı vardır: Para ve Yahudi. Her ikisi de güler yüzle ve sıcaklıkla insana nüfuz eden bu iki musibet birbirinden ayrılmaz. Yahudi parayı, para Yahudi'yi kullanır. İkisinin el ele verdiği yerde azap ve işkence vardır. Hazreti Osman'ın katledilişinden bugün insanlığı kana bulayan, cemiyet ve ahlak nizamını fitne ve nifak ile yıkıp deviren ihtilallere kadar bütün felaketlerin arkasında Yahudi vardır. İslam devletinin ilk deviricisi de Osmanlı Devleti'nin katili de Yahudi'dir. İnsanlık ancak Yahudi'den kurtulduğunda kendini bulacaktır; ancak hiçbir canlı varlığa karşı olunmadığı gibi Yahudi'ye karşı da zalim olunmamalıdır. Yahudi'nin idare ettiği emperyalizmle savaşılmalıdır (Topçu, 1967e).

3.4. Dergi'nin Her Döneminde Ele Alınan Konulardaki Değişimler

Dergi'nin bütün dönemlerinde hareket felsefesi, Batılılaşma faaliyetleri, gençlik ve eğitim meseleleri, millet mistikleri ve güncel mevzuların ele alındığı görülmektedir. Hareket felsefesi, Batılılaşma faaliyetleri ve güncel meselelerle ilgili vurgulanan noktalar, ele alınan konular içinde bulunulan dönemin şartlarına göre farklılık göstermektedir. Güncel mevzular, Dergi'nin yayınlarını belirlemesi açısından dönemden döneme farklılık göstermektedir. Millet mistikleri bu başlık altında değerlendirilmez; ancak her dönem Dergi birkaç biyografi içerikli sayı hazırlar. Gençlik ve eğitim ile ilgili değerlendirmelerde ise dönemler arasında farklılık

bulunmamaktadır. Her dönem faaliyette olan eğitim sisteminin ezberciliği, tek tipliği ve gençlerin zihin aktivitelerini köreltmesi ile ilgili eleştiriler yer almaktadır.

3.4.1. Hareket felsefesi, millet, devlet ve hürriyet

Hareket felsefesi zaman zaman bu başlıkla müstakil bir konu olarak, zaman zaman da içinde barındırdığı unsurların ele alınmasıyla dağınık olarak; ancak her dönem Dergi'de mutlaka yer alan bir konudur. Yine de dönemlere göre değerlendirilecek olursa Dergi'nin ilk döneminde özellikle hareket felsefesinin ve hareketin ne olduğu, irade ve ruhun hareketi, sanat ile hareket, ruhun hareketinde atlaması gereken basamaklardan şahsiyet ve millet ele alınır. İnsanda bir cevher olarak bulunan hareketle, ruhun kudretiyle asrın sorunlarının çözülebileceği iddia edilir. "Ahlaki manada hareket, 'karar, yürüyüş, netice yaratan tesir' demektir. Hareket, iradi tesir iktidarındır; mahdud ve mütenahi kalmak için ferde veya başkalarına ait pratik netice ve gayeleri tanımayan her adımda elde ettiği kuvvetlerden kendisine daima başlangıç hazırlayan mes'ul iradenin hadiseler yaratıcılığıdır (Hareket, 1939)." İş ahlakından ve hareket dininden ayrı bir iktisadi hayat çağın medeniyetinin temellerini teşkil etmektedir ve bu medeniyet, bu temeller üzerinde durdukça insanlığı kurtarıcı olamaz. İnsanlığın kurtulması için ruh kudreti gereklidir. Deryaların damlalardan meydana gelmesi gibi insanlığın kurtuluşu da büyük ruhlarla gelecektir. Burada önemli olan damlaya, yani ruha hareket verebilmektir. Ruhların hareketine kıymet vermeyenler, hareketin köklerini görmezler ve her mefkûrenin düşmanı olurlar. İngiliz kuvvetlerine karşı Gandi'nin, Avrupa'nın orduları karşısında Çinli gencin yapabileceklerini sorgulayıp; bunların kendilerini ve halkı oyaladığını düşünenler, insanlığın bütün ahlaki hareketlerinin ferdi ruhlardan kaynamış olduğunu bilmeyenlerdir (Topçu, 1939b2).

3.4.1.1. Devlet ve hürriyet

Sonraki dönemlerde ise hareket, devlet ve hürriyet kavramları üzerinden de ele alınır. Hiçbir kayıt ve şarta bağlanmadan her istediğini yapabilme yetkisi ilkel ve hayvani hürriyettir. Bu hürriyet şuursuzdur ve ideal değildir. İnsanda iradenin kendisine çevrildiği gaye, şuurlu hürriyettir. Bu, ruhi hürriyettir. Ruhi hürriyet; içten ve dıştan, iradeye yabancı hiçbir kuvvet tarafından zorlanmaksızın, iradenin bizzat kendi seçimi ile kendi kendini belli bir harekete zorlamak hususunda sahip olduğu kudrettir. İradeye yabancı, onu dıştan zorlayan kuvvetler, ona karşı koyulan

otoriteler, korkular, öfkeler ve geleneklerdir. İradeyi içten zorlayan ona yabancı kuvvetler ise alışkanlıklar ve ihtiraslardır. Hür hareket ise iradeyi bütün bunlardan kurtarıcıdır. Onda yalnızca yapma değil, yasaklama kuvveti de vardır. Bazen ferdin bir harekete karşı koyarak kendini frenlemesi, hürriyetidir. Hem içten hem de dıştan iradeye yabancı, zorlayıcı kuvvetlerden kurtulan davranışlar ahlak prensiplerine bağlanınca ahlak hareketi olur ve böylece hürriyet, ahlaki hürriyet adını alır. İrade, ahlakın prensiplerine bağlılığı nisbetinde hür olduğunu hisseder ve ahlak düzenini gerçekleştirme yolunda aile, cemiyet ve devlet basamaklarından geçer. Esasen hür irade her adımda ilahi iradeye bağlanarak davranışı esnasında aileyi, cemiyeti ve devleti ister. Bu basamaklarda fonksiyonunu hakkıyla yapan hür irade sonsuzluğa susamıştır. Hürriyetin ailesiz ve cemiyetsiz olması insanı hayvanlara yaklaştırır, devletle bağlarını koparan hürriyet de ilkel hale, anarşiye ve barbarlığa sürükler. İradenin aileyi, cemiyeti ve devleti istemesi, onun kendi kuvvetini denemesidir. Toplum içinde her fert sahip olduğu hürriyeti ödev haline getirmezse diğer fertlerin hürriyetine zincir vurmuş olur. Ödev haline gelmemiş ferdi hürriyetlerin çoğalttığı zincir halkaları bütün vatandaşlar için bir esaret zinciri olur. Milletleri bu esaret zincirinden kurtaracak kuvvet, büyük devlet iktidarı olabilmiş milli iradedir. Burada devlet, milli iradedir. İktidar bağlarını gevşetmiş rejimler menfaatçileri ve miskinleri yetiştirir. Büyük devlet rejimleri ise kahramanları yetiştirir. Hz. Peygamber, Hz. Ömer gibi büyük devletçiler otoritelerini, her biri tabii ve içtimai bütün haklarını elde edebilen fertlerin, bu hareketlerine sahip olması hususunda kullandılar (Topçu, 1967a).

3.4.1.2. Izdırap

Dergi'de her dönem için altı çizilen mesele harekette yer alan ızdıraptır. İzdırap, insanlığın büyük hareketlerini yaratır. Dinler, sanatlar, tarihin kaydettiği parlak medeniyetler ızdırapın eseridir. Peygamberler ümmetlerinin ızdırapını yüklenerek onlara kurtuluş vaadini Allah'tan getiren muzdariplerdir. İnsanın hayatındaki en umumi hadise ızdıraptır. İnsan önce ızdırap çektiğini hisseder, sonra düşünür ve düşünceye kendine içteki mutlak acıyı unuttursun diye onun dışında bir konu arar. Eşyaya bağlandığında bir an için ızdırapını unutturur. Hazlarla birlikte bu bağlılık arttıkça insan da acıdan uzaklaşır ve tamamiyle kendi dışına çıktığında 'mesut' olur. Ancak insanın bu kendinden kurtuluşu gerçek kurtuluş değildir. İnsan kendinden kaçarak kurtuluşa eremez. İnsan kendinden çıkıp mutlağın kucağına

sığınmalıdır ve o mutlak da insanın kendinde, kendi içindedir. Bu nedenle ızdırabına sarılarak onu kutsallaştırabilenler, ebedi hayatlarına dünyada iken başlamış olanlardır (Topçu, 1971b).

3.4.2. Batılılaşma eleştirileri

Dergi'de Batılılaşma meselesi de her dönem hem Batılılaşma çalışmalarının tarihiyle hem de bu çalışmaların uygulanma yöntemlerine veya bütünüyle Batılı unsurlara eleştirilerle karşımıza çıkmaktadır. Batılılaşma faaliyetleri Dergi'nin ilk iki dönemi içinde cumhuriyet inkılapları, Avrupa ve Avrupa taklitçiliği üzerinden; sonraki dönemlerde ise özellikle DP iktidarıyla birlikte Amerikan karşıtlığı ve makineleşme üzerinden eleştirilir. Dergi tam anlamıyla Batı'nın karşısında değildir. Batı karşıtlığında, taklitçiliğe ve henüz kendini de Batı'yı da tanımadan Batı'da ne varsa alıp taklit etme üzerine kurulu düzen eleştirilir. Bununla birlikte Amerikan karşıtlığı ise Avrupa karşıtlığından daha katidir. Anadolu'da Türk-İslam ruhu ile romantizmini çoktan geçirmiş bir Batı tekniği boğuşmaktadır. Batı'da zaman zaman saadet ve huzur vasıtası olabilen büyük sanayi, burada baştan aşağı felaket aleti olmuştur. Büyük sanayinin ruhsuz saltanatı, Müslüman Türk'ün ince ruhunu, ruhani zevkini yere sermektedir. Batı, şehirlerindeki caddeleri ve o caddelerde kullanılacak araçları kendisi yapar. Oysa burada yollar (*dönem için*) saltanat devrinin eserleridir. Nakil vasıtaları ise Batı'nın fabrikalarında üretilip, kara saban altında beli bükülen, bazı yeni şehirlerden geçmesine bile müsaade edilmeyen mazlum Anadolu köylüsünün alın teriyle getirilir (Topçu, 1948a). Avrupa'nın Hıristiyan ruhçuluğu ile kendi rönesansına kavuştuğu; ancak bu ruhunu pozitivizmle kaybettiği savunulurken Amerika için tavizsiz bir duruş sergilenmektedir. Dergi, tam anlamıyla kapitalizm karşıtı bir dergidir. Burada dikkat çekici olan Dergi'nin, dönemi içinde Amerikan karşıtlığıyla beraber komünizm karşıtlığını da benimsemiş olmasıdır.

"Bugün insanlık makine ve devlet denen iki devin idaresi altına girmiştir. ... Şahsiyetleri silen, ferdiyetleri yok eden, insanları robot haline getiren bugünkü medeniyet sisteminin insanlığı çok rahat, çok kolay, hiss olunmaz bir sükûta doğru götürmesinden korkulabilir (Kaplan, 1947a)." İhtişamlı tarihin, ilahi adaletin ve ahlakın hâkim olduğuna veya olacağına inanılan yurttaki tarihi, maziye, milli mücadele ruhunu, birinci Meclis'in eserlerini yıkıp yerine orak ve çekiç getirmek

isteyen yabancı ve garazkâr sesler ortaya çıkmıştır. Ancak o çekiç düşünen kafaları ezecek, o orak hakikatleri biçecektir (İslamoğlu, 1947). Madde, makine haline getirilir, makine büyük sanayiye kurar, büyük sanayi ise insanı kendine esir eder ve içtimai sefaleti doğurur. İçtimai sefalet devletçilikle ortadan kalkabilir; ancak bu da insanlığı köleleştirebilir. Büyük sanayi ile hürriyet uzlaşamaz. Komünizm de böyle bir uzlaşmaya inanmaz; ancak o da insanları eşit şekilde bahtiyar etmek hülyası ile hürriyeti feda eder. Burada komünizm ve kapitalizm maddeyi esas tutmaları bakımından birleşir (Kaplan, 1948d).

3.4.3. Güncel mevzular

Güncel mevzuların her dönem Dergi'de yer bulduğunu görmek mümkündür. Bu konuda dönemler arasında farklılık Dergi'nin yayınlarının güncel meselelerle belirlenmesi noktasında ortaya çıkmaktadır.

Dergi'nin ilk döneminde geniş yelpazeden yapılan sistem eleştirileriyle güncel yakalanır. Daha önce de bahsedildiği gibi, Dergi'nin dördüncü sayısında Nurettin Topçu'nun Nizam Ahmed mahlasıyla kaleme aldığı 'Çalgıcılar' başlıklı yazısı ciddi bir tek parti ve sistem eleştirisidir ve Topçu bu yazısı nedeniyle sürgün edilir. Ancak yine de bu dönemdeki eleştiriler ya da tartışmalar genel bir çerçeveden ele alınır, gündemle ilgili spesifik bir başlık üzerinde yoğunlaşmaz. Dönem içinde tam anlamıyla bir basın özgürlüğünün mevcut olmaması bu durumun bir nedeni olarak görülebilir. 1939 yılının Eylül ayında İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle tüm dünyada gerginlik artar ve olağanüstü tedbirlere yönelinir. Her ne kadar Türkiye savaşın dışında kalsa da 1940 yılının Kasım ayında İstanbul'da sıkıyönetim ilan edilir, böylelikle savaş bitene kadar hükümetin sınırsız yetkileri olacaktır. Bu şartlarda bir basın özgürlüğünden bahsetmek mümkün değildir. Bakanlar Kurulu gerekli gördüğü anda dilediği gazeteyi dilediği sürece kapatabilir (Güz, 2008: 230). Basının böyle kısıtlı bir özgürlüğe sahip olduğu dönemde de Dergi'nin muhalif çizgisini koruduğu görülmektedir.

3.4.3.1. 1947-1953 döneminde güncel mevzular

Dergi'nin ikinci döneminden itibaren Ahmet Kabaklı'nın hazırladığı 'Ayın Hercümerci' başlıklı köşe, gündeme dair meselelere yer veren bir polemik köşesidir. Ancak şunu da not etmek gerekir ki, bu dönem de Dergi'nin yayınlarını tam bir istikrarla sürdürememiş olması gündemin eşzamanlı olarak yakalanmasını

engellemiştir. Tan baskını ile ilgili yazı buna örnek olabilir. Tan baskınının yaşandığı sırada Dergi yayında değildir. Bu nedenle baskından iki yıl sonra bu olayla ilgili birkaç nota denk gelmektedir. Tan Gazetesi'nin başında olan Sabiha ve Zekeriya Sertel haftalık düşünce dergisi 'Görüşler'i çıkaracaktır. Demokrat Parti'nin kurucularından Celal Bayar Dergi'ye sık sık demeç vermeye hazır olduğunu söyler. Adnan Menderes ve Fuat Köprülü de Dergi'nin yazı kadrosuna katılmayı kabul ederler. Niyazi Berkes, Behice Boran, Pertev Boratav, Halide Edip Adivar gibi isimler de Dergi'ye yazı verecektir. Bu kadroyla kurulan 'Görüşler'in yayın hayatına başlaması CHP'nin o zamanki yönetici çevrelerini rahatsız eder. CHP İl Teşkilatı tarafından 3 Aralık 1945 akşamı öğrenci yurtlarına gerekli talimatlar verilerek ertesi sabah Tan Gazetesi aleyhine bir gösteri yapılacağı bildirilir. 4 Aralık 1945 günü bu gösteri bir baskına dönüşür. Tan Basımevi'nin bütün dizgi makineleri ve rotatifleri parçalanır, gazete kâğıtları yok edilir, Beyoğlu'nda La Turquie ve Yeni Dünya gazetelerinin basıldığı bir basımevi harap edilir, ABC ve Berrak Kitabevlerinin de vitrinleri ve kapıları kırılır ve buralardaki kitaplar yırtılıp sokaklara dökülür. Topuz (1973: 167-168), bu olayla ilgili hükümetin henüz basında muhalefete alışmadığını söyler. Dergi'de de Kabaklı, kapatılan Tan Matbaası'yla ilgili "Bina memleketsiz olmaktan kurtulup bir 'Memleket' levhasına kavuşmuş ve bu suretle de hem gençliğin hem ihtiyarlığın ebedi tazmine hak kazanmıştır. Yazık ki zihniyet bina ile birlikte yıkılmıyor. İdrakin karşısında tedarik istiyor (Kabaklı, 1947a)" yorumunu yapar.

Yine aynı köşede 1947'de yayınlanan 12 Temmuz Beyannamesi ile ilgili sert eleştiriler de yer almaktadır. 21 Temmuz 1946 tarihindeki milletvekili genel seçimleri ile 12 Temmuz 1947 tarihinde yayınlanan '12 Temmuz Beyannamesi arasında geçen süre Türkiye'nin çok partili hayata geçiş sürecinde en kritik dönemlerden biridir. CHP ve DP arasında gittikçe sertleşen siyasal mücadele ve karşılıklı suçlamalarla iki parti arasındaki ilişkiler kopma noktasına gelir ve sorunun çözümü için İsmet İnönü'nün aracılığıyla hem CHP ile DP milletvekilleri arasında hem de İnönü ile Bayar arasında gayri resmi görüşmeler yapılır. Bu görüşmeler siyasal gerginliği azaltır ve İnönü '12 Temmuz Beyannamesi'ni yayımlar. Bu bildiri CHP tarafından da DP tarafından da olumlu karşılanırsa da her iki parti içinde ciddi eleştirilere ve çatışmalara da neden olur. İnönü'nün bildiride üstü kapalı bir şekilde DP'nin yanında yer alması CHP ile arasının açılmasına ve CHP içindeki

muhalefetle ılımlı olan gruba yaklaşmasına neden olur. Süreç, Başbakan Recep Peker'in istifasıyla tamamlanır (Koçak, 2013: 185-186).” Partiler içindeki çatışmalar bölünmelere neden olur ve Kenan Öner, Fevzi Çakmak, Osman Bölükbaşı gibi isimler DP'den ayrılırlar. Kabaklı (1948), bu ayrılış üzerine Kenan Öner için ‘katıksız Türk karakterinin harelediği alında namuslu adamın saadeti aksediyor’ diyerek, onun DP’yi kuklalıktan kurtarıp milletin kalbine yerleştirdiğini; ancak şahsi ihtirasların ve menfaatlerin volkanlaştığı, daha şimdiden ilah tavrına bürünen Bayar’ın partisinde haklı olarak duramayacağını söyler. Öner de yazdığı mektupta DP’nin, millete hizmetten ziyade, dört beş kişilik bir zümre tahakküm ve saltanatını tesise çalışarak asıl gayeden ayrıldığını belirtir.

Dergi’de her ne kadar 1950 öncesinde hem DP hem de CHP karşıtı bir eğilim söz konusu olsa da 1950 seçimlerinden sonra DP’ye karşı olan tavrın yumuşadığı görülmektedir. DP 7 Ocak 1946’da, CHP’den ayrılan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan tarafından kurulur ve partinin genel başkanlığına Celal Bayar getirilir. Aynı gün açıklanan, partinin programıyla CHP’nin programı arasında önemli ve ciddi bir fark bulmak zordur. DP’nin ilk zamanlarında karşılaştığı en büyük güçlük, kendisinin danışıklı bir parti olmadığını, CHP’den farklı bir parti olduğunu anlatmak ve toplumu buna inandırmak olur (Koçak, 2013: 181). Hareket Dergisi de ilk zamanlarında DP’nin bir danışıklı parti olduğu inancındadır. Ancak 14 Mayıs 1950 seçimlerinde DP’nin iktidara gelmesi ve Türkiye’nin yaklaşık 30 yıl süren tek parti iktidarının ardından gerçek anlamda demokrasi tecrübesini yaşamasıyla birlikte Dergi’de DP’ye bir şans verildiği görülmektedir. Yine de bu kati bir tutum değildir. Hisar (1953), bu milletin Tanzimat’tan beri özlediği demokrasi rejiminin ilk olarak, Namık Kemal ve arkadaşlarının bu ideal uğruna çalıştığı, serbest seçimle kurulan Millet Meclisi rejimi olduğunu, Anadolu’yu bu serbest meclisin ideal ruhunun kurtardığını, Cumhuriyeti de bu meclisin ilan ettiğini söyler. Ancak CHP muhalefeti ortadan kaldırır ve serbest seçim prensibine ihanet ederek memleketi tek şef, tek parti sistemine göre hükmü altına alır. Bu rejimin sadece adı ‘Cumhuriyet’tir. 1950’de yapılan serbest seçim ise Türk milletini tekrar meşru bir Millet Meclisi’ne kavuşturur. Bu üçüncü denemedir ve serbest seçime dayanan, çok partili, hürriyet prensibini her şeyin üstünde tutan bu rejimi korumak gerekir. Türkiye bir asır sonra ulaştığı bu ileri merhaleden geri dönmemelidir. “14 Mayıs’tan (DP’nin iktidara

geldiği 1950 seçimi) sonraki buhranlı manzara normaldir. Siyasi hayattan mecburen uzak kalmış halk kütlelerinin, sosyal davalar karşısındaki tepkilerini şüpheyle değil iyi niyet ve ümitle karşılamak lazımdır (Tarhan, 1953).”

Dergi’de DP’ye bir şans verilmesi gerektiğini savunan bu iki yazının yayınlandığı sayıda Topçu Malatya’da Ahmet Emin Yalman’a yönelik suikast girişiminin ardından Hareket imzasıyla kaleme aldığı yazıda DP’nin CHP’den farkının olmadığını savunan bir yazı kaleme alması dikkat çekicidir.

Büyük Doğu Cemiyeti’nin kurucusu ve Büyük Doğu Dergisi’nin sahibi Necip Fazıl Kısakürek (2013: 243-246), 22 Kasım 1952’de Malatya’da Ahmet Emin Yalman’a yönelik suikast girişimini gazetelerden öğrenir ve bu hadisede üzerine alınacağı bir taraf olmadığını; ancak basın, ilk andan itibaren olayı onun üzerine yıkmaya çalıştığını söyler. Kısakürek, suikast girişiminde bulunanların hiçbirini tanımadığını ve bunların ne Büyük Doğu Cemiyeti’ne kayıtlı ne de Büyük Doğu gazete ve dergisiyle ilgili olduğunu; bir insanı kötölemenin onu başkalarına öldürtmek için azmettirme fiili olamayacağını söylese de suçlanmaktan kurtulamaz. Yalman’a yönelik bu suikast girişimiyle birlikte Büyük Doğu Cemiyeti, İslam Demokrat Partisi ve Türk Milliyetçiler Derneğinin kapatılması üzerine siyasilerin ve gazetelerin hâkimden önce hüküm vererek, şahısları, cemiyetleri, zümreleri efkârı umumiye nazarında mahkûm ettiklerini, küçük düşürmekten ve lekelemekten geri kalmadıklarını belirten Topçu, birbiriyle ilgili olmayan olayların, şahısların, cemiyetlerin ve fikirlerin birbirlerine karıştırılmasını eleştirir. Topçu’ya göre CHP döneminde rahat olan komünistler, DP zamanında da maske arkasından çalışmalarını sürdürme yolunu bulurlar. En masum fikirlerden yobazlık kokusu alan gazeteler, açıkça solcu neşriyata karşı hiç ses çıkarmazlar. Dindarlık ve milliyetçilik müdafaası Türkiye’de zor bir duruma girmiştir. Milliyetçilik ve dindarlık asla siyasi bir partiye mal olmamalıdır (Hareket, 1953b).

Ülke gündemiyle ilgili bazı mevzulara da satır aralarında rastlanmaktadır. Örneğin Kore Savaşı’nın devam ettiği günlerde K. Domaniç’in “Bize bir kült lazımsa bu, Mehmetçik kültü olmalıdır” (Domaniç, 1953) ifadeleriyle askeri övdüğü yazısı dikkat çekicidir. Yine aynı sayıda Kaplan da (1953) İslamlaşmadan önceki Türklerle İslamlaştıktan sonraki Türklerin kahramanlık ve ilim anlayışlarını karşılaştırdığı yazısında Kore’de şehit düşenlerin tarihin kendilerine yüklediği bir

fikir için öldüklerini, bu fikrin de materyalizme karşı isyan olduğunu belirtir. Yazara göre Kore'de, maddeyi Tanrı olarak tanıyanlara karşı insanın mukaddes hakları muhafaza edilmektedir.

3.4.3.2. 1966 sonrasında güncel mevzular

Dergi'nin son döneminde ise hem doğrudan güncel meseleler sıklıkla ele alınmaktadır hem de Dergi'de tartışmaya açılan konuların bir kısmını güncel olayların belirlediği görülmektedir. Dergi'nin bu dönem için en kapsamlı değerlendirmelerinden biri olan İslam Açısından Sosyalizm böyle bir etkinin sonucunda ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte yine satır aralarında gündeme dair yorumların yapıldığı görülmektedir. Topçu (1971a), isim vermeden Necmettin Erbakan'ı eleştirerek, seçimlerden önce erkânıyla birlikte bilinen camilerde namaz kıldıklarını halka gösterenlerin, din adamını seçim propagandasında kullananların, halifeyi getireceğini, Ayasofya'yı açtıracığını, hatta meclisi Ayasofya'da toplayacağını söyleyenlerin benzersiz bir şekilde İslam'ın istismarcılığını yaptıklarını iddia eder. MNP hakkında 4 Mart 1971 tarihinde kapatma davası açılmıştır. Kızıldaş (2011: 134) davanın iddianamesinde, bu vaatlerden Ayasofya'nın ibadete açılmasının Necmettin Erbakan'a ait olduğunun iddia edildiğini söyler. Din adamlarının seçim propagandasında yer alması eleştirilerinde dikkat çekici olan isim Mehmet Zahit Kotku'dur. Topçu, Kotku'nun da ismini vermez; ancak Kotku, MNP Genel Başkanı olarak Erbakan'ın ismini ortaya koyan kişidir ve siyasetten hiç de uzak değildir. Kotku ile ilgili bir diğer dikkat çekici olan nokta ise onun Gümüşhanevi Dergâhı'nın şeyhi olmasıdır ki bu Dergâh'ın Kotku'dan önceki şeyhi, Topçu'nun bağlanmış olduğu Abdülaziz Bekkine'dir (Yalçın, 2012: 57-61).

Topçu'ya göre (1971a) bunlar, halifenin devlet reisi ve hilafetin de yine bir meclis idare düzeni olduğunu bildikleri halde kelime oyunları ile halkın gözünü boyamaktadırlar. İçerisinde vatan sevgisiyle kendini fedaya hazır başlar yükselmedikten sonra, Ayasofya'nın ibadete açılması ve meclisin orada toplanması Sen Piyer'in cami veya meclis yapılmasından farksızdır. Vicdan ve hulus ile istenen, vatansever ve namuslu, milletin mesuliyetlerini yüklenmiş büyük ruhlu başların idareyi ele almalarıdır.

1966 sonrası dönemde Dergi, öğrenci olaylarına oldukça geniş kapsamlı bir şekilde yer vermiştir. Öyle ki, bu tarihe kadar yayın çizgisini güncel mevzular üzerinden sürdürmemeyi tercih ettiği gözlemlenen Dergi, ilk defa gündeme dair bir meseleyi Haziran 1968 tarihli sayısında kapağına taşımıştır.

Resim 3.4. Fikir ve San'atta Hareket Dergisi Haziran 1968 tarihli kapağı

Bu sayıda, İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanı'nın imzasıyla yayınlanan, Üniversite'deki hukuki, mali ve idari yolsuzluklara yer veren ve üniversite olaylarının fitilini ateşleyen broşürden bölümler yayınlanarak üniversitenin bu iddiaları açıklayıcı, tekzip veya tasvip edici bir beyanda bulunmaması eleştirilir. Dergi'ye göre Üniversite'nin sessiz kalarak boykot ve işgallere sebebiyet vermesi,

suçlu olduğunu kabul etmesi anlamına gelmektedir. Bu meseleyi sağ-sol meselesi olarak görmek, statükoyu korumak isteyenlerin işine yarayacaktır (Hareket, 1968). Topçu (1968) üniversitelerin, politika ve entrikaların barınağı olduğunu belirterek millete karşı borçlu oldukları görevlerden hiçbirini yapmaya tenezzül etmediklerini, ortaya atılan meselelerin milletin istekleri ve aslında Üniversite'nin ana davası olması gereken meseleler olduğunu; ancak Üniversite'nin bu isteklerin esaslı olanlarını kabul etmemekte direndiğini söyler. Ortaya koyduğu bu tavırla üniversite kendi özerkliğini kendisi ortadan kaldırmıştır. Öyleyse onu saf dışı bırakarak, üstün ve tarafsız bir kuvvetin üniversiteyi yeniden kurması gerekmektedir. Ancak bu üniversite de anarşiyi kendine yaklaştırmayacak, gençliğe ihtilal bahanesiyle boykot talimleri yaptırmayacak bir üniversite olmalıdır. Dergi'nin bu meselede Üniversite'nin, ortaya atılan iddialara cevap vermemesini bu iddiaların kabulü olarak görerek tepkilerin haklı olduğunu savunmakla birlikte boykot ve işgal eylemlerinin karşısında olduğu görülür. "Biz, bu sahte sağdan ve sol anarşisinden ayrı ve onlardan uzak bölgede hak, namus ve millet iradesinin temelleri üzerine kurulacak yeni üniversiteyi bekliyoruz (Topçu, 1968)."

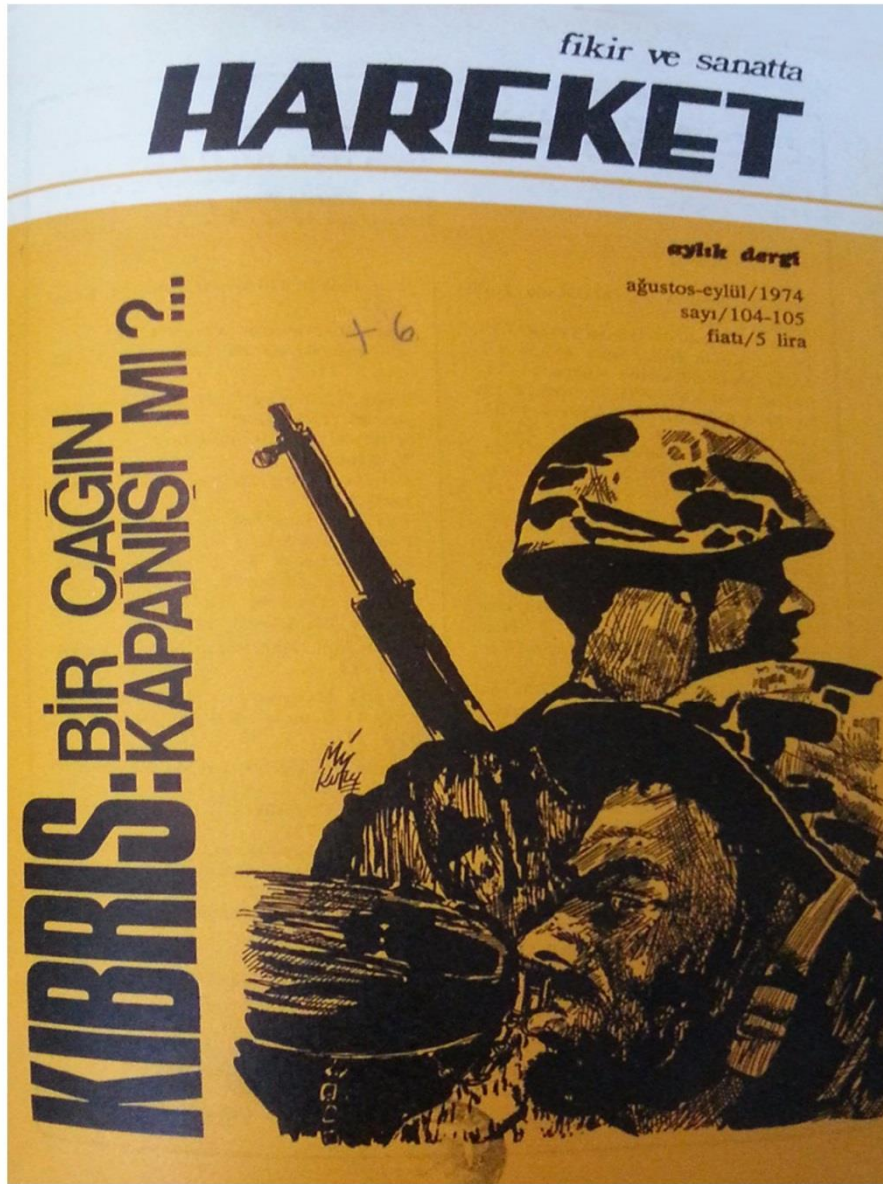
Hareket, 1953'ten itibaren yayınlanan sayılarında üniversite reformunun gerekliliğini savunur, 1966'dan itibaren de zaman zaman üniversitenin çürüten bünyesini tenkit ederek çözüm önerileri sunar. Son olaylar da bu uyuyan fakat her geçen gün biraz daha müzminleşen meseleleri gün yüzüne çıkarır. Üniversite işgalleri ve boykotlar olmasaydı 'üniversite meselesi' diye bir konu da olmazdı. Üniversite içinde kronikleşen sorunlar zorbalıkla gün yüzüne çıkarılmıştır. Dergi işgal yanlısı değildir; ancak bu işgal eylemlerine karşı çıkan öğretim üyelerine, senelerden beri işgal ettikleri yerde aksaklıklara, ahlaksızlıklara, suistimallere, tenkitlere neden kulak tıkadıklarını sorar. Bu sessizliğin ve eleştirilere kulak tıkanmasının direniş hareketine neden olduğu savunulur (Namıkoğlu, 1968). "İlmi, fazileti, adaleti ve geniş görüşü ile talebesinin hürmet ve itimadını kazanan bir hoca, tedrisatını ne derece sıkı tutarsa tutsun hiçbir zaman bir isyan ile karşılaşmaz. Talebe daima hak ve adalete hürmetkârdır (Tarlın, 1968).

Dergi'de 'Hareket' imzasıyla yayınlanan yazıda üniversite içindeki sorunların çözümü için dikkate alınması gereken hususlar belirtilmiştir. Öncelikle bütün fakültelerde tam zamanlı çalışma uygulamasına geçilmelidir. Bütün öğretim üyeleri çalışmalarını üniversite içinde toplamalıdır. Üniversite dışında kalan öğrencilerin

Üniversite'ye alınmasını sağlamak için ikili öğretime geçilmelidir. Özel okullarda görev almak isteyen öğretim üyeleri, unvanları korunmak şartıyla Üniversite'den istifa etmelidirler. Bütün öğretim üyeleri için, gerekli hallerde yurdun herhangi bir üniversitesinde kendilerine verilecek görevi kabul etmek hem bir vicdan borcu hem de vatandaşlık görevidir. Üniversite kitapları devlet tarafından basılarak öğrencilere düşük ücretle ulaştırılmalı, telif ücretleri de devlet tarafından yazara ödenmelidir. Burs ve krediler öğrencilerin ihtiyaçlarına göre ayarlanmalı, dil öğrenimine ehemmiyet verilmeli ve harçlar dondurulmalıdır. İntihali önlemek için üniversiteler üstü bir teşkilat kurulmalı; ayrıca üniversitelerin her türlü mali tasarrufları devlet tarafından kontrol edilmelidir (Hareket, 1968).

Dergi 1968 yılında Amerikan filusunun İstanbul limanına gelişiyle birlikte meydana gelen olaylara da yer vererek, bu olayların aşırı solun tahrikiyle ortaya çıktığını; ancak bu durumun Amerika'yı savunmayı gerektirmediğini savunur. Amerikan filosundan önce, mektebiyle, yaşam tarzıyla, sinemasıyla, pragmatist felsefesiyle, yüzlerce, binlerce Amerikan filosu zaten insanların beynine demirlemiştir. Milli benlik, Amerika'nın her türlü istilacı silahından uzak tutulmak zorundadır. Milliyetçiliğin, şahsiyetçiliğin davası; felsefede, ilimde, sanatta, iktisatta, siyasette bağımsızlığa susayan vatan topraklarını, bu modern emperyalistlerin elinden kurtarmaktır. İktisadi yardımla, yabancı sermayeyle, dış borçlarla, askeri garantilerle yabancıya köle olduğunu hisseden bir millette haysiyet, izzetinefis kalmaz ve izzetinefsi olmayan bir milletin hürriyetinden bahsedilemez (Hareket, 1968).

İlk defa Haziran 1968 tarihli sayısında güncel bir meseleyi kapağına taşıyan Dergi, bu tarihten sonra bir kez de Ağustos-Eylül 1974 tarihli sayısında kapağına güncel bir meseleyi taşımıştır. Bu mesele Kıbrıs Barış Harekâtı'dır.

Resim 3.5. Fikir ve San'atta Hareket Dergisi Ağustos-Eylül 1974 tarihli kapağı

Kaplan (1974), Harekat'ın ardından yazdığı 'Mehmetçik' başlıklı yazıda Türk milletini, mazisi, şimdisi ve geleceği ile bütün gerçeği, ideali ve hayat felsefesi ile temsil eden, ortak, gerçek milli sembolün 'Mehmetçik' olduğunu söyler. Türk milletinin en iyi temsilcisi 'Mehmetçik'tir ve bu millete bir kült lazımsa bu kült 'Mehmetçik' olmalıdır. 'Mehmetçik' asırlardan beri dindardır ve onun istediği bir 'Fatihadır. Onun düşünce dünyasında buğdayını veren tabiat, vatan, millet, Tanrı, mukaddes insanlar, kendi ruhu hep bir terkip teşkil eder. 'Mehmetçik'in manasını anlayamayanlar bu memleketin başına beladır.

Bu dönemde 1974 yılından itibaren 'Ayn Getirdikleri' başlıklı köşede çeşitli yazarlar tarafından özellikle siyasi ve uluslararası gündeme dair yorumlar yapılmıştır. Bu köşe daha önceki dönemde yer alan 'Ayn Hercümerci' köşesinden farklıdır. 'Ayn Hercümerci'nde yer alan yazılar çoğunlukla basın camiasını hedef alan, polemik türü yazılardır. Ancak 'Ayn Getirdikleri'nde gündeme dair yorumlar bulunmaktadır. Ortadoğu meselesinden CHP-MSP koalisyonuna kadar birçok konuya bu köşede yer verilmiştir. 'Af' bunlardan biridir. Dergi'nin Şubat 1974 tarihli sayısında yayınlanan köşede affın güzelliklerinden bahsedilerek İstiklal Mahkemelerinden Yassıda mahkemelerine, 12 Mart 1971 muhtırası ve onu takip eden iktisadi, siyasi ve silahlı olayların oluşturduğu mahkemelere kadar toplumun muhtelif kesimlerinin sürekli olarak affı beklediği belirtilir. Afta rahmet ve bağışlayıcılık, büyüklük ve hayr vardır. Kin, düşmanlığı artırır; af ise yeniden doğuşu sağlar. Bu nedenle af bekleyenler affedilmelidir. Yine aynı sayıda, taban taban zıt olarak görülen iki parti, CHP ile MSP arasında kurulan koalisyonla dair yorumlar da yer almaktadır. İktidarda kaldığı 27 yıl içinde sakal, bıyık, bere, çarşaf ile mücadele yürütmüş, laiklik ve Batılılaşma adına birçok değişikliğe imza atmış olan bir partinin 27 sene mücadele ettiği zihniyete sahip bir parti ile koalisyonla gitmesinin izahı ne zaruretlerin icabı ne de yarım asırlık partinin yeni bir kimliğe bürünmesi olarak görülür (Hareket, 1974). Kıbrıs Barış Harekâtı da bu köşede yer verilen konulardandır. Kemahlı (1974), Cumhuriyetin ilanından beri süren 'yurtta sulh cihanda sulh' döneminden sonra Türk milletinin Kıbrıs'ta kazanmış olduğu askeri ve siyasi başarısının Batı çevrelerinde ortaya çıkardığı tepkileri, Türkiye'nin tarihteki nüfuzlu yerini tekrar kazanacağı endişesiyle ilgili olarak görür. "Harpte ölmeyi çılgınlık sayan ve bu inancını hayattan ebediyyen ayrılmak gibi estetik bir duyguyla güzelleştiren Batı'nın en fazla korktuğu şey, şehit olmak için can atan bir milletin karşısında oluşudur." Kaleli'ye göre (1974) cemiyetler, felaket ve saadet anlarında en saf biçimde millet şuurunu hissederler. Birlikte var olmanın bütün unsurları, din, dil ve diğer medeniyet ve bağlılık saikleri hedef etrafında harekete geçer. 1974 Kıbrıs'ı da Türkiye'nin yarım asırdan daha uzun bir süredir devam eden komplekslerinin çözücüsü olmuştur. Aynı sayıda İslam dünyasının Harekât'a dair yorumlarının yer aldığı haberler de derlenmiştir.

Doğan'a göre (1974) Kıbrıs meselesi bir imparatorluk tasfiyesi meselesidir. Hükümet katında Kıbrıs diye bir mesele olmadığı zamanlarda dahi Türk

kamuoyunun ve basınının Kıbrıs diye bir meselesi vardır. Kıbrıs'ın konum olarak Türkiye için stratejik bir öneme sahip olması (Türkiye Ada'nın tamamına ya da bir kısmına sahip olursa kendisi açısından ortaya çıkabilecek tehlikeleri büyük ölçüde engelleyebilecektir), Yunanistan'ın genişleme siyasetinin engellenmesiyle güçlenmesinin önüne geçilmesi ve Ada'nın Türkleşmiş çehresi, oradaki Türk medeniyetinin eserleri ile Türk nüfusuyla oluşan Türk unsuru, Türkiye için bir Kıbrıs meselesinin var olma sebepleridir. Kıbrıs, Türkiye'nin herhangi bir bölgesi gibi Tük'tür ve Türkiye'nin meselesidir.

3.4.4. Gençlik ve eğitim

Her dönemde ortak olan bir diğer mesele gençlik meselesidir. Bu mesele eğitimden bağımsız olarak görülmemektedir. Gençliğe yön verecek telkin ve terbiye sistemlerinin ve ailenin yerine spordan siyasete kadar her yeri, gençliği kendi emellerine alet eden, onların gençlik heyecanlarını kirli emelleri uğrunda harcayıp telef ettiren sanatkârlar, diplomatlar, günün boy boy muvaffakiyet bezirgânları, istismarcılar, nesillerin üzerinde hâkimdir (Topçu, 1966c). Her dönem içinde bulunan eğitim sistemi eleştirilirken sisteme öneriler getirilmektedir. Toplumsal yozlaşma sebepleri olarak görülen kumar, piyango, futbol gibi meşgalelerden gençlerin kurtarılması ve ahlaki bir terbiye almaları, ezberleyerek değil düşünerek ve muhakeme ederek öğrenmeleri sağlanmak istenir. Bununla birlikte hem okullarda hem de özellikle şehir hayatında varlığını sürdüren ailede çocukların konumu ve itibarı tartışmaya açılır. Topçu'ya göre (1943c2) toplumu değiştirmek için öncelikle eğitim sistemini değiştirmek gerekir. Eğer Avrupalılar gibi makine aşığı değil de ruh ve vicdan aşığı nesiller isteniyorsa Avrupa'dan alınan öğretim metotlarının değiştirilmesi gerekir. Avrupa'dan alınan metotlarla kurulan yeni mektepteki eksikler şunlardır:

- Mektep, gençlere ve çocuklara her şeyden önce kendilerini tanıtmalıyken, yeni mektep yalnızca kâinatı tanıtmaktadır. Elbette kendini tanımadan önce kâinatı tanıyıp sonra kendine dönmek de bir yöntemdir; ancak yeni mektep genci kendine çevirmemektedir.
- Deney ilmine, pozitif bilimlere aşırı bağlanışla birlikte insanın ruhu beş duyusuna indirilir. Oysa duyular, âlemin insanın kendine yabancı olan kısmını ölçen aletlerdir. Kâinatı, onun insana bağlılığı içinde olduğu gibi tanıtmazlar. Kâinata tam ve gerçek manasını verecek olan akıl, insan ruhunun bütünüdür.

Coğrafya ve fizik derslerinde kâinattaki nizamın sevgisi aşılabilir; bu dersler yalnızca formüller, rakamlar, isimler öğretilerek yapılırsa; edebiyat, tarih gibi derslerin muallimleri de işlerini yapmakta güçlük çekerler. Bunların hepsi birbirine bağlıdır.

- Mektepte okutulan derslerin çoğunda bilgi çocukların ve gençlerin zihinlerine imtihan kaygısıyla yerleştirilmektedir. Böylece her şeyi ezberleyen softalar yetişmektedir. Gençler bu mekteplerden kafaları yorgun, tek bir makineden çıkmış gibi şahsi görüşlerini kaybetmiş, herkesin alkışladığını alkışlayıp herkesin taşıdığını taşıyan mecalsiz varlıklar olarak çıkmaktadır.

Eğitimden beklenenler ise gençlere medeni ve düşünen adam olmaları için hayatın her alanında ruh ve zekâlarının nüfuz edebildiği bilgilerin hepsinden bir ortalama vermek, lise sıralarında her ilimden birer parça tattırarak kendi kabiliyetlerini sezmeleri sağlanarak ona doğru ufak hazırlıklar yaptırmak, ruhun bütün melekelerini birbirleri ile düzenli olarak inkişaf ettirmektir. Milli Eğitim, tenkidi öğretmeyerek genç zihinlere bilgi hamallığı yaptırmaktadır. Oysa tenkit, fikirleri eleme, değerlendirme yetisidir. Dönem içinde eğitim ve öğretim metotları skolastik hale gelmiştir (Topçu, 1974). Münevver gençlerin Anadolu çocuklarına kim olduklarını, niçin yaşadıklarını tanıtarak onlara medeniyet koruyucu insan kabiliyetleri aşılamları gerekmektedir. Muallim, gençlere bilmediklerini öğreten bir nakil aracı olmamalıdır; bu kitabın işidir. Muallim tüccar da değildir, eğitim para değil ruh işidir. Muallim sadece bir memur da değildir. O, genç ruhları kendilerine mahsus manadan bir örs üzerinde döverek işleyen bir demircidir. Onun kendine mahsus görüşleri olan, bizzat kendisi için hayat kaideleri ortaya koyabilen insan yetiştirmesi gerekir (Topçu, 1939g).

Okul müfredatı ve öğretmenlerin görevleri ile ilgili mevzunun yanında çocuğun ailedeki eğitimi de Dergi'de hassasiyetle vurgulanmaktadır. "Bu cemiyette sanki hiç çocuk yokmuş gibi, çocuk meselesini de duyuran bir ses çıkmamaktadır (Topçu, 1966c)." Çocuğun, ebeveynin kendi aralarında yaşadıkları mücadele sahasının bir kenarına atılıp kendi haline terk edilmesi eleştirilmektedir. Baba ve anne, çocuklarıyla birlikte sanat müzelerine ya da ibadethaneye gitmeyi akıllarından geçirmeyen; biralalarını onlarla içip, talihe, zamana, dünyaya lanet ederler. Bu millet çocuklarını kaybedip hayat sahasında faziletli ve fedakâr insan aramaktadır. Büyük masraflarla büyük binalar yaptırdıkları halde çocuklar için çocuk bahçeleri, sanat galerileri yapmazlar. Çocuk musikileri, çocuk sinemaları, çocuk neşriyatları, çocuk hayatına

dair bir nizam telakkileri yoktur (Topçu, 1948d1). Avrupa'da çocuk yetiştirilirken, ona bir kapıyı açmasını öğretmekle işe başlanır; sonra âlim yetiştirilir. Burada ise bebek henüz beşikte iken 'büyük adam olacak' diye büyük adamlıktan başlanıp biraz büyüdüğünde sokak kapısından dışarı atılır (Topçu, 1948f1). Gençliğin şahsiyet olma iradesi elinden alınmıştır ve bu gençlik, büyük şahsiyet olmadan, yani vicdanları, duyguları ve ruhlarıyla büyük olmadan büyük iş yapmak, büyük hareketlerin sahibi olmak istemektedir (Topçu, 1949c1).

1968'deki öğrenci olaylarıyla beraber, gençliğin kendinde olan güvenini sarsmamak gerektiğini belirten Kocahanoğlu (1969), gençlik hareketlerini bir özenti olarak nitelemenin doğru olmayacağını, gelecek kaygısı, üniversitedeki iç sorunlar, yeni şartlara uyum sağlayamama, ideolojiler, düzenden gelen bozukluklar, psikolojik sorunlar, kültür emperyalizmi, okunan ve yaşanan hayatın zıtlığı, ailevi problemler, basın-yayın organlarının sorumsuz yayınları gibi etkenlerin tesiri ile doğan bunalımların, patlama ortamı hazır olduktan sonra bir küçük kıvılcımla hareketi başlatabildiğini söyler.

SONUÇ

Hareket Dergisinin, yayınlandığı beş dönem içinde ele aldığı konulara göre değerlendirilmesinde, Dergi'nin ilk dönemini diğer dönemlerinden ayrı tutmak gerekir. Sınırlı basın özgürlüğünün olduğu bir dönemde yayın hayatına başlayan Dergi'nin bu döneminde daha çok ruhun esaretlerinden kurtarılması, ahlak ve millet kavramları üzerinden konular ele alınır. İslam ve dini hayat devamlı surette bir açıklıkla ifade edilemese de mistik felsefe ve ruh mevzubahis olduğunda, Dergi'nin bu dönemdeki dini çizgisinin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu dönemde Dergi'nin herhangi bir ideolojik yakınlık yerine ferdin, ruhunu prangalarından kurtararak âlemşümül harekete uzanması üzerinde durulup, ahlaki bir isyan anlatılmıştır. Bu dönemde gündeme dair belli başlı konulara yer verilmese de üst bir çerçeveden yapılan eleştirilerle hâkim sisteme muhalif bir duruş sergilenmiştir.

Dergi ikinci döneminde ilk dönemden gelen millet olgusunu, bu milletin yükseltilmesi amacıyla milliyetçilik mefkûresine oturtur. Bu mefkûrede yalnızca ırk ya da yalnızca din üzerinden bir millet kurgulanmaz. Dergi için millet, aynı coğrafyada -bu coğrafya Anadolu'dur- dil, tarih, iktisat, din birliğinden doğan dilek birliği ile kurulur ve milliyetçilik de bu milletin yükseltilerek âlemşümül nizama giden yolda bir basamak olmasıdır. Dolayısıyla Dergi'nin milliyetçilik mefkûresinin temellerini ilk döneminde 'millet' kavramıyla attığı görülmektedir. Yine ikinci dönemde hâkimiyetli, otoriter devlet vurgusu dikkat çekicidir. Devletsiz milletin yaşayamayacağı savunulur. İlk dönem için çoğunlukla ele alınan konu ruhu içten ve dıştan saran prangalara 'isyan' iken, ikinci döneme gelindiğinde ortaya çıkan otoriter devlet isteğinin, ilk dönemdeki hür fert isteği ile çelişkili olduğu düşünülse de, esasen Hareket'e göre ferdin iradesini ve hürriyetini korumayan devlet de yıkılmaya mahkûmdur. Çelişkinin içindeki uyum da burada ortaya çıkmaktadır. Güçlü, hâkimiyetli devlet tamamen milli şuuru kazanmış, şahsiyetlerin öncülüğünde oluşmuş, güçlü bir milli iradeden doğan devlettir. Devlet, bu milli iradenin bağlarını korumak için güçlü ve hâkimiyetli olmak zorundadır. Burada önemli olan devleti yönetenlerin mesuliyetidir. Devleti yönetenler onun gücünü kötüye kullanırlarsa ya da gücünü zayıflatıp milletin bağlarının kopmasına neden olurlarsa, burada yine milli iradeden doğan bir isyan kaçınılmazdır. Çünkü devlet, yalnızca milli iradeden doğar ve milleti, millet şemsiyesi altında fertlerin hürriyetini

korumak zorundadır. Devlet bu gücünü kaybettiği zaman, millet yönetimi ele almak durumundadır. Bu da millet mistiklerinin öncülüğünde gerçekleşir. Dergi'de bu nedenle özellikle 'Gandi' örneği üzerinde durulur. Gandi, Hindistan devletine karşı değildir; onu yöneten İngiliz hükümetine karşıdır ve sivil itaatsizlik eylemleriyle Hint halkının gücünü keşfetmesini sağlamıştır. Bu bir isyan hareketidir. Bu nedenle Dergi'nin ilk döneminde ortaya konulan isyan ile ikinci döneminde yer bulan hâkim devlet iradesi fikri birbirine zıt değildir.

Bu güçlü devlet, Dergi'nin 1966'dan sonraki yayınlarda ise mülkiyet ile bağlantılı olarak 'İslam'ın ruhçu sosyalizmi' savunusunda karşımıza çıkmaktadır. Dergi, bu döneminden itibaren İslam'daki mülkiyet kavramını ve devletleşmeyi ele almış, İslam'daki toplumsal ve ekonomik düzeni ortaya koymuştur. Bunda özellikle, bahsi geçen dönemde Roger Garaudy tarafından ortaya atılan ve Cezayir'in bağımsızlığında da kullanılan 'İslam sosyalizmi' idealinin etkili olduğu düşünülse de esasen Topçu, bu sosyalist düşüncelerinin temelini 1953 yılında yayınlanan sayılarda '*Yeni Nizamın Ana Hatları*' başlıklı yazı dizisi ile atmıştır. Bu yazı dizisinde Topçu'nun, 'sosyalizm' ifadesini kullanmadan İslam'daki toplumsal düzeni anlattığı görülmektedir. Dergi'nin bu dönemde değil de 1966'dan sonraki dönemde 'sosyalizm' ifadesini açıkça kullanmasının nedeninin dönemlerin siyasi ve de ideolojik şartlarına bağlı olduğu düşünülse de, Dergi'nin içinde bulunduğu milliyetçi camia göz önünde tutulduğunda, özellikle 1968'deki öğrenci hareketleriyle birlikte, her ne kadar komünizmin karşısında olduğu belirtilse de, 'sosyalizm' isteğini cesaretle dile getirdiği görülmektedir.

Dergi'de savunulan sosyalizmin tahlilini, İslam'daki mülkiyet ve kazanç şekillerini açıklayarak Hatemi yapmıştır. Topçu, 1966'dan sonraki dönemde düşüncesinin basamaklarını ve işleyişini anlatmak yerine, çoğunlukla sosyalizmin neden gerekli olduğunu anlatmayı tercih etmiştir. İstenilen sosyalist sistemde İslam dininin, bir ideolojinin kalıplarına sığdırılmaya çalışılması söz konusu değildir. Hareket'e göre, İslam'ın toplumsal ve ekonomik yapıyı düzenleyen, yarı devletçi denilebilecek sisteminin sosyalizm ile benzer yanlarının olması, İslam'ın sisteminin inkârını gerektirmez. Nitekim istenilen Marksist bir yapı değildir. Dönem içinde İslam dininin yaşandığı coğrafyada kurulması istenen toplumsal ve ekonomik sistemin İslam sosyalizmi olarak adlandırılması üç nedenden ötürü görülür. Bu ifadeyi kullananlar ya dinsizdir ve kendi sosyalist düzenlerini Müslüman coğrafyada

kurmak için İslam dininin ismini kullanırlar ya dini hassasiyetleri yeterli değildir ve İslam dinini eksik görüp onu sosyalizm kalıbına sokmaya çalışırlar ya da tıpkı 'İslam hukuku', 'İslam'ın vergi sistemi' gibi, aslında İslam'da var olan toplumsal sistemi 'İslam'ın sosyalizmi' olarak adlandırırırlar; yani aslında istenilen İslam'ın kendisidir. Dergi'de sosyalizm olarak adlandırılan sistemin, İslam'da var olan toplumsal düzen olduğu görülmektedir. Ancak bu düzen için tepkilere yol açan 'sosyalizm' ifadesinin kullanılmasında ısrar edilmesinin nedeni açık değildir.

1947-1975 yılları arasında kullanılan 'demokrasi' kavramı da önemlidir. Dergi'nin ikinci dönemi (*çalışmada 1947-1953 olarak ele alınmıştır*) Türkiye'nin çok partili hayat tecrübesine denk gelmiştir. Bunun, Dergi'nin ikinci dönemindeki demokrasi yaklaşımını etkilediği düşünülmektedir. Bu dönemde demokrasinin, onu kullananların eliyle kıymet bulacağı, zorbaların elinde ise kıymetinin kalmayacağı zaman zaman ifade edilse de genel kanaat demokrasinin en ideal yönetim şekli olduğudur ve çoğunlukla demokrasi güzellemelerine denk gelinir. Ancak 1966'dan sonra, yine zaman zaman demokrasinin ideal yönetim şekli olduğu belirtilse de artık, onun da onu kullanan eller vasıtasıyla millet için tehlikeli bir araca dönüşebileceği, sistemden ziyade sistemi kullanan, milleti yönetenlerin mesuliyetlerinin önemli olduğu, hatta her milletin kendine has bir yönetim sisteminin olduğu ve demokrasinin Türk milletinin karakterine uygun bir sistem olmadığı vurgusu ağırlık kazanmıştır. Dergi, son döneminde Türk milletinin karakterine uygun görmediği demokrasinin yerine bir yönetim sistemi önerisi de sunmamıştır. Dergi'nin demokrasiye dair görüşlerindeki değişiklikte dönemin siyasi karakterinin etkili olduğu düşünülmektedir. Türkiye'nin çok partili hayata geçmesiyle ilk kez gerçek anlamda bir demokrasi tecrübesi yaşamaya hazırlandığı günlerde, Dergi'nin, yönetenlerin karakterinin demokrasinin ideal düzenini etkileyebileceği düşüncesine bir parantez açmakla birlikte, çoğunlukla demokrasiyi yüceltmesi siyasi gelişmelerden bağımsız değildir. Yine aynı şekilde darbe ile sonuçlanan acı bir demokrasi tecrübesinin ardından, demokrasinin ideal kullanımına bir parantez açarak onu kullananların elinde nasıl zararlı bir silaha dönüştüğünün anlatılmasının, herhangi bir sistemin değil onu kullananların mesuliyetinin ve sistemin millete uygunluğunun önemli görülmesinin altında güncel gelişmelerin olduğu düşünülmektedir.

Dergi'de belirli güncel konuların yer bulması, ikinci dönemle birlikte başlar. Bunun nedeni hem ilk dönemde ülkedeki sınırlı basın hürriyetidir hem de Dergi'nin bir fikir dergisi olarak yayın hayatına başlamasıdır. Dergi, güncel siyasete değinmek niyetiyle yola çıkmamıştır. Ancak yine de ikinci dönemden sonra zaman zaman güncel konulara yer verildiği görülmektedir. Dergi'nin içeriğini belirleyecek şekilde güncel konuların ele alınması ise 1966'dan sonraki döneme denk gelir. Bu dönemde görece daha fazla hürriyetle birlikte Dergi'nin istikrarı yakalamış ve daha kalabalık bir yazar grubuna ulaşmış olması etkilidir.

Batılılaşma eleştirilerinin de zemin olarak değişmese de eleştirinin yönü bakımından dönemlere göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Öncelikle Batılılaşma faaliyetlerinin tarihine ve uygulama şeklinin yanlışlığına değinilirken, DP iktidarına kadar Avrupalılaşma çabalarına dair eleştiriler görülmektedir. Burada eleştirilen Avrupa değil, Türk milletinin Batılılaşma adı altında Avrupa taklitçiliğine soyunmasıdır. Söz konusu Avrupa olduğunda yüzde yüz bir Batı karşıtlığı bulunmamaktadır. Avrupa'nın rönesansını doğuran ruh ve zihniyet kıymetli görülür ve onun bu ruhu pozitivizmle kaybettiği savunulur. Bizim de rönesansımızı kendi içimizden çıkan bir ruhla yapabileceğimiz, dışarıdan kopya ettiğimiz davranışlarla yapamayacağımız düşünülür. Ancak DP ile birlikte ABD yakınlaşması mevzu bahis olduğunda ciddi bir Amerika karşıtlığı görülmektedir. Batılılaşma eleştirilerinin yönü Amerikanlaşmaya dönmüştür ve bu konuda tavizsiz bir tutum hâkimdir. Burada Dergi'nin kapitalizm karşıtlığı etkilidir.

Dergi, 1947 yılında tam anlamıyla DP karşıtı olmasa da DP'ye tepkilidir. Ancak 1952-1953 yılları arasında Dergi'nin sürekli yazarları arasında olmayan iki yazar tarafından DP'ye bir şans verilmesi gerektiği savunulmuştur. Aynı sayıda Hareket imzasıyla yayınlanan yazıda ise DP sert bir dille eleştirilmiştir. Buradan yola çıkarak Dergi'nin farklı seslere açık olduğu yorumu yapılabilse de elimizde bunun gibi bariz bir örnek daha bulunmamaktadır. Dergi, yoğun olarak güncelden beslendiği 1966'dan sonraki döneminde ise kendi milliyetçi görüşlerinden taviz vermese de dönemin milliyetçi camiasına muhalif bir duruş sergilemiş ve bu camiayla Dergi'nin bağları kopmuştur.

Hareket Dergisinin bu son dönemi, yetişme aşamalarının ardından meyve vermeye başladığı dönemdir. İlk üç dönemde üstü kapalı şekilde girizgâhta

bulunulan konular bu dönemde şekle bürünmüştür. Bu açıdan Dergi'nin ilerleyerek ve çoğalarak yoluna devam ettiği söylenebilir. İlk döneminde Anadolu tarihi, millet ile başlayan süreç, devam eden dönemlerde milliyetçilik olarak kavramlaştırılmış, son dönemde bu milliyetçilik Anadoluçuluk ismiyle betimlenmiş, bu Anadoluçu milliyetçilikle yükselen, milletin iradesinden ortaya çıkan devletin hâkimiyeti ise Dergi'nin son döneminde İslam'ın ruhçu sosyalizmiyle şekillendirilmiştir. Yine aynı şekilde ruhun maddi manevi prangalarından kurtulma süreci, âlemşümul hareketle iradenin Allah'la terkibi ve ızdırap, son dönemde tasavvuf ve Mevlana ile kendini bulmuştur. Son döneme kadar satır aralarında denk gelinen Yahudilik ve komünizm karşıtlığı da bu dönemde müstakil başlıklarla karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan Dergi'nin uzun aralıklarla devam ettiği yayın hayatında, her dönem için yoğunlaştığı konuların, dönemler birbirlerinden bağımsız olarak değerlendirildiğinde farklılaştığı düşünülse de ilk sayıdan son sayıya kadar bir düzlem içinde incelendiğinde, ortaya atılan her bir fikrin, birbirinin tamamlayıcısı olduğu görülmektedir. Dergi'nin içinde bulunduğu dönemin şartlarına ve gelişen olaylarına göre, demokrasiye dair görüşleri değişse de genel olarak savunduğu fikirler değişmemiş, yalnızca bunları dile getiriş şeklinde ve vurgu noktalarında değişiklik olmuştur. Bu değişiklikler kimi zaman dönemin şartlarıyla kimi zaman da Dergi'nin içinde bulunduğu camia ile ilgilidir. Dergi, Türk fikir hayatına özellikle 'İslam sosyalizmi' kavramını kazandırmış; ancak bu sistemi tam olarak şekillendirmemiştir. 'Anadoluçuluk' kavramını ise ilk kez ortaya koyan Hareket Dergisi olmasa da, bu görüşün önemli temsilcilerinden biri olmuştur. Dergi, 43 yıllık yayın hayatında hareket çizgisinden ayrılmamıştır.

KAYNAKÇA

- Akşin, S. (1997). Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi (1789-1980) Cilt I. (İkinci Baskı). İstanbul: Cumhuriyet Yayınları.
- Alver, K. (2006). Anadoluçuluk ve Nurettin Topçu. Hece Dergisi, 109, 258-266.
- Arı, T. (2007). Geçmişten Günümüze Orta Doğu Siyaset, Savaş ve Diploması. (Üçüncü Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Arık, R. O. (1992). Türk Milliyetçiliği. (İkinci Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Atabay, M. (2008). Anadoluçuluk. T. Bora (Ed.). Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt IV. (Üçüncü Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Birgül, M. (2013). İrade Hareket İsyân Nurettin Topçu'nun Entelektüel Biyografisi. (Birinci Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Bolay, S. H. (2012). Felsefeye Giriş. (Dördüncü Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Bora, T. (2015). Türk Sağının Üç Hali Milliyetçilik, Muhafazakarlık, İslamcılık. (Dokuzuncu Baskı). İstanbul: Birikim Yayınları.
- Civelek, M. (2016). Kırk Yıl Sonra Dün Gibi Nurettin Topçu. (Birinci Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Cornforth, M. (2006). Pozitivizme ve Pragmatizme Karşı Felsefeyi Savunmak (Çev. T. Ok). (Birinci Baskı). İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Çavdar, T. (2004). Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950-1995. (Üçüncü Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Davutoğlu, A. (2002). Stratejik Derinlik. (Dokuzuncu Baskı). İstanbul: Küre Yayınları.
- Demir, A. İ. (2004). Cumhuriyet Dönemi Aydınlarının İslam'a Bakışı. (Birinci Baskı). İstanbul: Ensar Yayınları.
- Demirli, E. (2012). Vahdet-i Vücut. İslam Ansiklopedisi Cilt 42. Ankara: TDV Yayınları.

DİB. (2006). Dini Kavramlar Sözlüğü. Ankara: DİB Yayınları.

DİB. (2008). Kur'an-ı Kerim Meali. Ankara: DİB Yayınları.

DİB Bilim Kurulu. (2014). Hadislerle İslam Cilt V. Ankara: DİB Yayınları.

Doğan, D. M. (2005). Nurettin Topçu. Y. Aktay (Ed.), Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt VI. (İkinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Doğan, D. M. (2006a). Cumhuriyet Devrinde İki Asli Karakter: Necip Fazıl ve Nurettin Topçu. Hece Dergisi, 109, 103-119.

Doğan, D. M. (2006b). Nureddin Topçu'nun Hareketi. Hece Dergisi, 109, 360-367.

Dural, A. B. (2010). Başkaldırı ve Uyum Türk Muhafazakarlığı ve Nurettin Topçu. (İkinci Baskı). İstanbul: Kriter Yayınları.

Elibol, S. (2006a). Muhalif Bir Düşünür Olarak Nurettin Topçu'nun Duruşu. Hece Dergisi, 109, 76-81.

Elibol, S. (2006b). Muhalif Bir Düşünce Okulu: Hareket Dergisi. A. Çiğdem (Ed.), Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt V. (Üçüncü baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Emre, A. (2006). Nurettin Topçu'da Öteki Dünyalar. Hece Dergisi, 109, 42-48.

Eraydın, S. (2008). Tasavvuf ve Tarikatlar. (Sekizinci Baskı). İstanbul: İFAV Yayınları.

Erzurumlu, K. (2015). Geçmişten Günümüze Mistisizm ve Tasavvuf. (Birinci Baskı). İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları.

Fahri, M. (2004). İslam Ahlak Teorileri. (İkinci baskı). İstanbul: Litera Yayınları.

Garaudy, R. (1965). Sosyalizm ve İslamiyet (Çev. D. Avcıoğlu, E. Tüfekçi). (Birinci Baskı). İstanbul: Yön Yayınları.

Günaydın, Y. T. (2006). Bağlanma: Abdülaziz Bekkine ve Nurettin Topçu İlişkisi. Hece Dergisi, 109, 92-98.

Gündoğan, A. O. (2006). Topçu ve Hareket Felsefesi. Hece Dergisi, 109, 15-23.

- Güngör, E. (1994). Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik. (Sekizinci Baskı). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güngör, E. (1995). Türk Kültürü ve Milliyetçilik. (Onuncu Baskı). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güz, N. (2008). Türkiye'de Basın-İktidar İlişkileri 1920-1927. (İkinci Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi
- Hatemi, H. P. (1967). İslam Açısından Sosyalizm. (Birinci Baskı). İstanbul: Hareket Yayınları.
- Heimsoeth, H. (1978). Ahlak Denen Bilmecce-Beş Konuşma. (İkinci Baskı). İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Jr., A. G., Davidson, L. (2008). Kısa Ortadoğu Tarihi (Çev. A. Güler). (Birinci Baskı). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Kalın, İ. (2016). Ben, Öteki ve Ötesi İslam-Batı İlişkileri Tarihine Giriş. (Beşinci Baskı). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Kam, F. (1994). Vahdet-i Vücut. (Birinci Baskı). Ankara: DİB Yayınları.
- Kara, İ. (2009). Nurettin Topçu'nun Hayatı. İ. Kara (Ed.), Nurettin Topçu. (Birinci Baskı). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kara, M. (2016). Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi. (On Üçüncü Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karaömerlioğlu, M. A. (2008). Türkiye'de Köycülük. A. İnel (Ed.), Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt IV. (Üçüncü Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karpat, K. (2011). Osmanlı'dan Günümüze Ortadoğu'da Millet, Milliyet, Milliyetçilik. (Birinci Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Karpat, K. (2015). Kısa Türkiye Tarihi. (Beşinci Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kerimoğlu, Y. (1986). İslam İlmihali Emanet ve Ehliyet Cilt II. (Birinci Baskı). İstanbul: Ölçü Yayınları.

- Kısakürek, N. F. (2013). Benim Gözümde Menderes. (Dokuzuncu Baskı). İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N. F. (2014). İdeolocya Örgüsü. (Yirmi Birinci Baskı). İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kızıldaş, E. (2011). Herkesin Hocası Erbakan. (Birinci Baskı). İstanbul: Hayat Yayınları.
- Koçak, C. (2013). Siyasal Tarih 1923-1950. S. Akşin (Ed.), Çağdaş Türkiye Tarihi Cilt IV. (On İkinci Baskı). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kutlu, M. (2006). Suya Hasret. Hece Dergisi, 109, 7-15.
- Kutluer, İ. (2005). Mistisizm. İslam Ansiklopedisi Cilt 30. Ankara: TDV Yayınları.
- Mollaer, F. (2008). Türkiye'de Liberal Muhafazakarlık ve Nurettin Topçu. (Birinci Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Okay, O. (1997). Hareket Dergisi. İslam Ansiklopedisi Cilt VI. Ankara: TDV Yayınları.
- Özkırmı, U. (2016). Milliyetçilik Kuramları Eleştirel Bir Bakış. (Altıncı Baskı). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Özköse, K. (2016). Anadolu Tasavvuf Önderleri. (İkinci Baskı). İstanbul: Mavi Yayıncılık.
- Özlem, D. (2007). Türkiye'de Pozitivizm ve Siyaset. U. Kocabaşoğlu (Ed.), Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt III. (Dördüncü Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Subaşı, N. (2005). 1960 Öncesi İslami Neşriyat: Sindirilme, Tahayyül ve Tefekkür. Y. Aktay (Ed.), Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt VI. (İkinci Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şehsuvaroğlu, L. (2011). Türk Sosyalizmi ve Nurettin Topçu. (Birinci Baskı). Ankara: Elips Kitap.
- Şeriatı, A. (1997). İnsanın Dört Zindanı. (Beşinci Baskı). İstanbul: İşaret Yayınları.

- Topçu, N. (2014). İsyân Ahlakı.(Onuncu Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (2015a). İradenin Davası Devlet ve Demokrasi. (Altıncı Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (2015b). İslâm ve İnsan Mevlana ve Tasavvuf. (Onuncu Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (2015c). Var Olmak. (On İkinci Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (2015d). Varoluş Felsefesi Hareket Felsefesi. (Sekizinci Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (2015e). Yarınki Türkiye. (On Birinci Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (2016). Ahlak Nizamı. (Onuncu Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (2016b). Sosyoloji. (Altıncı Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topuz, H. (1973). 100 Soruda Türk Basın Tarihi. (Birinci Baskı). İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Tunaya, T. Z. (2004). Türkiye'nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri. (Birinci Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ülken, H. Z. (2015). Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ülken, H. Z. (2016). Millet ve Tarih Şuuru. E. Yalçın (Ed.). (Üçüncü Baskı). İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Ünal, K. Y. (2015). Hareket Mecmuası İndeksi Bir Rönesans Hareketinin İşaretleri. İ. Kara (Ed.), Hareket (1939-1943).(Birinci Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Yalçın, S. (2012). Erbakan Eziyet Edilerek Yalnızlığa Yükseltelen Bir Siyasal Liderin Portresi. (İkinci Baskı). İstanbul: Kırmızıkeci Yayınevi.
- Yanar, I. (2006). Batı Felsefesi ile Osmanlı Geleneği Arasında Bir Düşünür: Nurettin Topçu. Hece Dergisi, 109, 168-175.

Yılmaz, H. K. (2011). Tasavvuf Meseleleri. (Birinci Baskı). İstanbul: Erkam Yayınları.

Hareket Dergisi Yazıları

Ahmed, N. (1939). Namus. *Hareket Dergisi*, 3, 82-85.

Arık, K. F. (1939). Mahatma Gandhi. *Hareket Dergisi*, 2, 40-47.

Batu, H. (1942). Beethoven. *Hareket Dergisi*, 8, 231-234.

Bornovalı, L. (1942). Yaban. *Hareket Dergisi*, 8, (235-237)

Bornovalı, L. (1947a). Eğitimde Demokrasiye Doğru. *Hareket Dergisi*, 12, 9-10.

Bornovalı, L. (1947b). Liselerde Edebiyat Öğretimi ve Kitapları. *Hareket Dergisi*, 6, 6-7.

Bornovalı, L. (1947c). Mehmet Akif ve Büyük Eseri. *Hareket Dergisi*, 10, 3-5.

Bornovalı, L. (1948). Gandhi ve Düşündürdükleri. *Hareket Dergisi*, 13, 12-13.

Doğan, D. M. (1972). Türkiye'de Toprak Meselesinin Üç Yönü. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 80, 13-15.

Doğan, D. M. (1974). Kıbrıs Meselesi ve Türk Dış Siyaseti. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 106, 10-21.

Domaniç, K. (1953). Mehmetçik. *Hareket Dergisi*, 4, 2-3.

Elder, Â. (1939). Resim-Mevzu. *Hareket Dergisi*, 7, 204-206.

Erverdi, E. (1968). Anadoluculuğa Dair. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 25, 16-18.

Fazlıoğlu, N. (1971). Toprak Meselemize Toplu Bakış. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 64, 28-30.

Hareket. (1939). Bir İzah. *Hareket Dergisi*, 4, 127-129.

Hareket. (1947). Okuyucularımıza. *Hareket Dergisi*, 7, 2-3.

- Hareket. (1952). Fikir ve Ruh Terbiyesi Cemiyetinin Kuruluşunu Beklerken. *Hareket Dergisi*, 1, 2-3.
- Hareket. (1953a). Türk Milliyetçiliğinin Asli Kıymetleri. *Hareket Dergisi*, 3, 2-3.
- Hareket. (1953b). Son Hadiselerin Tahlili. *Hareket Dergisi*, 4, 3-4.
- Hareket. (1966). Mehmed Âkif ve Milliyetçiliği. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 12, 3-4.
- Hareket. (1967). Milliyetçi Toplumcu Anadoluçular Derneği Ana Nizamnamesi. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 13, 27-29.
- Hareket. (1968a). Başyazı. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 31, 1-3.
- Hareket. (1968b). Hareket'in Yorumu. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 30, 4-9.
- Hareket. (1968c). Vuzuha Doğru. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 26, 3-5.
- Hareket. (1969a). *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 38, 1-4.
- Hareket. (1969b). Remzi Oğuz'u Anarken. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 40, 12-13.
- Hareket. (1972). Milliyetçiliğimiz. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 73, 3-18.
- Hareket. (1974). *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 98, 4-8.
- Hareket. (1975). *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 111, 3-4.
- Hatemi, H. P. (1966a). Sosyalizm ve İslamiyet Tartışmaları. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 5, 12-14.
- Hatemi, H. P. (1966b). Sosyalizm ve İslamiyet Tartışmaları Umumi Mülâhazalar. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 6, 20-24.
- Hatemi, H. P. (1966c). Sosyalizm ve İslamiyet Tartışmaları Maden ve Toprak Mülkiyeti. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 7, 12-16.
- Hatemi, H. P. (1966d). Sosyalizm ve İslamiyet Tartışmaları Zararlı Servet Yığınlarının Önlenmesi. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 8, 7-9.

- Hatemi, H. P. (1966e). Sosyalizm ve İslamiyet Tartışmaları Faiz Yasağı ve Milli Banka. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 9, 9-14.
- Hatemi, H. P. (1966f). Sosyalizm ve İslamiyet Tartışmaları Faiz Yasağı Hakkındaki Görüşler. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 10, 9-17.
- Hatemi, H. P. (1967a). Sosyalizm ve İslamiyet Tartışmaları Servet ve Toplum Düzeni ile İlgili Tedbirler. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 14, 18-24.
- Hatemi, H. P. (1967b). Sosyalizm ve İslamiyet Tartışmaları İslam'da Cihad Şuurunun İktisadi Sahaya Tesiri. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 15, 6-9.
- Hatemi, H. P. (1967c). Sosyalizm ve İslamiyet Tartışmaları Son Sözler. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 16, 21-23.
- Hisar, N. (1953). Rejimin Muhafazası. *Hareket Dergisi*, 4, 12-13.
- İslamoğlu, A. M. (1947). Nasıl Yıkılmak İstiyorlar. *Hareket Dergisi*, 3, 7-8.
- Işık, E. (1972). Tasavvuf. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 75-76, 6-11.
- İzgi, B. (1948). Köy Davası Hakkında Mülâhazalar. *Hareket Dergisi*, 12, 10-12.
- Kabaklı, A. (1947a). Ayın Hercümerci. *Hareket Dergisi*, 12/2, 11-13.
- Kabaklı, A. (1947b). Ayın Hercümerci. *Hareket Dergisi*, 10, 15-16.
- Kabaklı, A. (1948). Ayın Hercümerci. *Hareket Dergisi*, 12, 14-16.
- Kabaklı, A. (1952). İnkılap Karşısında Din. *Hareket Dergisi*, 1, 10-11.
- Kaleli, H. (1974). Ayın Getirdikleri/Kıbrıs: Bir Çağın Kapanışı mı?. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 104-105, 5-8.
- Kaplan, M. (1939). Oğuzlar. *Hareket Dergisi*, 1, 19-22.
- Kaplan, M. (1947a). Bugünkü Medeniyet. *Hareket Dergisi*, 13, 7-8.
- Kaplan, M. (1947b). Şahsi Teşebbüs. *Hareket Dergisi*, 6, 3-4.
- Kaplan, M. (1947c). Yeni Türk Milliyetçiliği. *Hareket Dergisi*, 8, 2-4.
- Kaplan, M. (1948a). Milliyetçiliğe Dair. *Hareket Dergisi*, 11, 2-3.

- Kaplan, M. (1948b). Gandi ve İnsan. *Hareket Dergisi*, 13, 12-14.
- Kaplan, M. (1948c). Edebiyat Coğrafyası. *Hareket Dergisi*, 15, 2-3.
- Kaplan, M. (1948d). Yunus Emre ve Bugünün Meseleleri. *Hareket Dergisi*, 17, 2-3.
- Kaplan, M. (1948e). Millet ve Milli Şuur. *Hareket Dergisi*, 18, 2-4.
- Kaplan, M. (1949). Nesillerin Ruhü. *Hareket Dergisi*, 23, 3-6.
- Kaplan, M. (1953). Kahramanlık, Din ve İlim. *Hareket Dergisi*, 4, 4-5.
- Kaplan, M. (1966). Otorite Yokluğu. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 3, 3-4.
- Kaplan, M. (1974). Mehmetçik. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 104-105, 11-13.
- Keller, J. (1949). Dünyayı Değiştirebilirsiniz. *Hareket Dergisi*, 28, 11-14.
- Kemahlı, S. (1974). Ayın Getirdikleri/Kıbrıs ve Tarihi Kaderimiz. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 104-105, 2-5.
- Kocahanoğlu, O. S. (1969). Türkiye'de Gençlik Buhranı. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 37, 9-12.
- Konukman, E. (1966). Anadoluculuk. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 1, 7-9.
- Kutlu, M. (1976). Nurettin Topçu İçin Bir Biyografi Denemesi. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 112, 110-120.
- Namıkoğlu, F. (1966). Köy. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 5, 7-8.
- Namıkoğlu, F. (1968). Üniversite ve Cevap İsteyen Sorular. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 33, 15-16.
- Namıkoğlu, F. (1969). Milliyetçilik ve Son Olaylar. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 39, 7-8.
- Okurer, C. (1943). İnanış Hakkında. *Hareket Dergisi*, 12, 357-361.
- Okurer, C. (1947a). Eğitim ve Öğretim Prensipleri. *Hareket Dergisi*, 12, 7-9.
- Okurer, C. (1947b). Eğitim ve Öğretim Prensipleri II. *Hareket Dergisi*, 3, 5-6.

- Okurer, C. (1947c). İnsanlık İdeali ve Milliyetçilik. *Hareket Dergisi*, 6, 2-3.
- Okurer, C. (1948). Büyük Ruh Kahramanı Gandi. *Hareket Dergisi*, 13, 14-15.
- Okurer, C. (1948). Hürriyetin Sözü ve Kendisi. *Hareket Dergisi*, 18, 4-5.
- Okurer, C. (1949a). Garplılaşma Hareketleri I. *Hareket Dergisi*, 25, 3-4.
- Okurer, C. (1949b). Garplılaşma Hareketleri II. *Hareket Dergisi*, 27, 5-6.
- Okurer, C. (1949c). Garplılaşma Hareketleri III. *Hareket Dergisi*, 28, 4-7.
- Öztürk, Y. N. (1972). Tasavvuf. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 74, 22-25.
- Öztürk, Y. N. (1972). Tasavvuf I Etimoloji. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 75-76, 18-22.
- Öztürk, Y. N. (1972). Tasavvuf II Gaye. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 78, 8-13.
- Tarcan, B. (1939). Yaratıcı Dehanın Üç Devri ve Beethoven. *Hareket Dergisi*, 7, 208-214.
- Tarhan, N. (1953). Demokrasiye Doğru. *Hareket Dergisi*, 5, 14-15.
- Tarlan, A. N. (1968). Üniversite Meselesi Hoca Meselesidir. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 30, 13-14.
- Topçu, N. (1939a1). Hareket Felsefesi. *Hareket Dergisi*, 1, 22-29.
- Topçu, N. (1939a2). Rönesans Hareketleri. *Hareket Dergisi*, 1, 1-7.
- Topçu, N. (1939b1). Asrımızın Hareket Adamları. *Hareket Dergisi*, 2, 33-40.
- Topçu, N. (1939b2). Vatandaş Ahlakı. *Hareket Dergisi*, 2, 48-52.
- Topçu, N. (1939c1). Bizde Milliyet Hareketleri. *Hareket Dergisi*, 3, 74-80.
- Topçu, N. (1939c2). İçtimai Sınıflar. *Hareket Dergisi*, 3, 95-97.
- Topçu, N. (1939c3). Siyaset ve Mesuliyet. *Hareket Dergisi*, 3, 65-72.
- Topçu, N. (1939c4). Şehirler. *Hareket Dergisi*, 3, 92-95.
- Topçu, N. (1939d1). Benliğimiz. *Hareket Dergisi*, 4, 110-121.

- Topçu, N. (1939d2). Zorba-Esir Medeniyetleri. *Hareket Dergisi*, 4, 97-103.
- Topçu, N. (1939e). Mabet ve Tabiat. *Hareket Dergisi*, 5, 132-141.
- Topçu, N. (1939g1). Neslimizin Tarihi. *Hareket Dergisi*, 6, 161-167.
- Topçu, N. (1939g2). Muallim. *Hareket Dergisi*, 6, 190-193.
- Topçu, N. (1942). Hakikat Dini. *Hareket Dergisi*, 8, 225-231.
- Topçu, N. (1943a). Mehmet Akif. *Hareket Dergisi*, 9, 271-275.
- Topçu, N. (1943b). Okulda Ahlak. *Hareket Dergisi*, 10, 289-293.
- Topçu, N. (1943c1). Hakikat Düşmanı Üç Felsefe Pozitivizm-Pragmatizm-Sosyolojizm. *Hareket Dergisi*, 11, 321-324.
- Topçu, N. (1943c2). Orta Öğretim. *Hareket Dergisi*, 11, 335-339.
- Topçu, N. (1943d). Millet ve Milliyet. *Hareket Dergisi*, 12, 355-357.
- Topçu, N. (1947c). İnsanda İrade. *Hareket Dergisi*, 4, 1-4.
- Topçu, N. (1947d). Mukaddes Kurbanlar. *Hareket Dergisi*, 6, 4-6.
- Topçu, N. (1947e). İlahi Resmi Geçit. *Hareket Dergisi*, 9, 8-9.
- Topçu, N. (1948a). Amerikan Mektupları Tarihi Şehir. *Hareket Dergisi*, 12, 8-9.
- Topçu, N. (1948b). Hüseyin Avni Birinci Meclis'in Dağılmasına Kadar. *Hareket Dergisi*, 13, 2-5.
- Topçu, N. (1948c). Millet Ruhu ve Milli Mukaddesat II. *Hareket Dergisi*, 16, 4-7.
- Topçu, N. (1948d1). Amerikan Mektupları Bu Şehrin Çocukları. *Hareket Dergisi*, 17, 8-9.
- Topçu, N. (1948d2). Millette İrade Sefaletleri III. *Hareket Dergisi*, 17, 6-8.
- Topçu, N. (1948e1). Millette İzzet-i Nefis ve Siyaset. *Hareket Dergisi*, 18, 5-7.
- Topçu, N. (1948e2). Devlette İrade. *Hareket Dergisi*, 21, 2-3.
- Topçu, N. (1948f2). Devlette Hakimiyet ve Mesuliyet. *Hareket Dergisi*, 22, 7-8.

Topçu, N. (1948f1). Amerikan Mektupları. *Hareket Dergisi*, 21, 12-16.

Topçu, N. (1949a). Hakimiyet ve Demokrasi. *Hareket Dergisi*, 23, 2-3.

Topçu, N. (1949b). Amerikan Mektupları Müslüman İstanbul ve Şimdiki Dindarlık. *Hareket Dergisi*, 25, 13-16.

Topçu, N. (1949c1). Amerikan Mektupları Fakir Hayatları ve Büyük Adamları. *Hareket Dergisi*, 26, 12-14.

Topçu, N. (1949c2). Dinde İrade. *Hareket Dergisi*, 26, 6-8.

Topçu, N. (1952). Mesuliyet Hareketi. *Hareket Dergisi*, 1, 8-10.

Topçu, N. (1953a1). Şahsiyet. *Hareket Dergisi*, 2, 3-5.

Topçu, N. (1953a2). Yıldırımın Huzurunda. *Hareket Dergisi*, 2, 8-11.

Topçu, N. (1953b1). İnkılabımız. *Hareket Dergisi*, 3, 5-6.

Topçu, N. (1953b2). Yeni Nizamın Ana Hatları Kültür Meseleleri. *Hareket Dergisi*, 3, 8-10.

Topçu, N. (1953c). Yeni Nizamın Ana Hatları Mukavele ve Memleket Meseleleri/Adalet Davası. *Hareket Dergisi*, 5, 8-9.

Topçu, N. (1953d). Yeni Nizamın Ana Hatları Adalet Davası-2/Mukavele ve Mülkiyet Hakları. *Hareket Dergisi*, 6, 8-10.

Topçu, N. (1953e). Yeni Nizamın Ana Hatları Adalet Davası 3/Maaş Miras ve Kazanç Şekilleri. *Hareket Dergisi*, 7, 8-12.

Topçu, N. (1966). Hareket Felsefesi. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 2, 10-12.

Topçu, N. (1966a). İşsizler. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 6, 16-18.

Topçu, N. (1966b). Milli Cemiyet Nizamı. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 2, 16-18.

Topçu, N. (1966c). Hakkın Kuvveti. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 12, 16-18.

Topçu, N. (1967a). İnsan ve Hürriyet. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 13, 3-6.

- Topçu, N. (1967b). Devlet İradesi. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 14, 16-18.
- Topçu, N. (1967c). Ahlak Yaralarımız. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 18, 16-18.
- Topçu, N. (1967c). İslam Ahlakı. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 15, 16-18.
- Topçu, N. (1967e). Para ve Yahudi. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 20, 3-5.
- Topçu, N. (1967f). İnsanlar ve Yahudiler. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 21, 16-18.
- Topçu, N. (1968). Üniversite Olayları. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 30, 11-13.
- Topçu, N. (1968a). Ne İçin Sosyalizm. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 26, 5-6.
- Topçu, N. (1968b). İslam ve İnsan. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 27, 3-8.
- Topçu, N. (1968c). Din Görevi. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 28, 6-7.
- Topçu, N. (1968d). Anadolu Kültürü ve Sosyalizm. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 31, 4-6.
- Topçu, N. (1968d). Müslümanlık. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 34, 4-8.
- Topçu, N. (1968e2). Mevlana'da Vahdet-i Vücut. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 35, 18-20.
- Topçu, N. (1968f). İslam Dünyasının Uyanışı. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 35, 6-10.
- Topçu, N. (1968g). İslam Ahlakının Esasları. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 36, 6-12.
- Topçu, N. (1969a). Hareket'in Otuz Yılı. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 37, 4-7.
- Topçu, N. (1969b). Düşünen İnsan ve İslam. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 38, 6-8.
- Topçu, N. (1969c). Kin ile Din Birleşmez. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 39, 4-7.
- Topçu, N. (1969d). Demokrasi ve İnsan. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 40, 4-7.

- Topçu, N. (1969). Demokaside Ferdi İrade. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 43, 5-7.
- Topçu, N. (1970a). İslam'da Tasavvuf. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 51, 4-7.
- Topçu, N. (1970b). Toplumda Din Adamının Görevleri. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 57, 4-7.
- Topçu, N. (1970c). Sosyalizme Karşı Koyan Kuvvetler. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 59, 4-7.
- Topçu, N. (1970d). Milli Devlet. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 60, 7-9.
- Topçu, N. (1971a). İslam'ı Sömüren Siyaset. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 61, 5-8.
- Topçu, N. (1971b). İzdırabın Manası. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 72, 4-8.
- Topçu, N. (1972). Milliyetçiliğimizin Esasları. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 73, 21-30.
- Topçu, N. (1974a). Bilmek ve Düşünmek. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 101, 19-23.
- Topçu, N. (1974b). Mevlana'da Âlem ve İnsan. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 97, 53-60.
- Utku, T. (1966a). Köy Kalkınması I. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 6, 25-27.
- Utku, T. (1966b). Köy Kalkınması II. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 7, 18-20.
- Ülken, H. Z. (1949). Millet. *Hareket Dergisi*, 27, 2-3.
- Yüksel, A. N. (1976). Mektep İnsan Nurettin Topçu. *Fikir ve San'atta Hareket Dergisi*, 112, 72-84.

EKLER

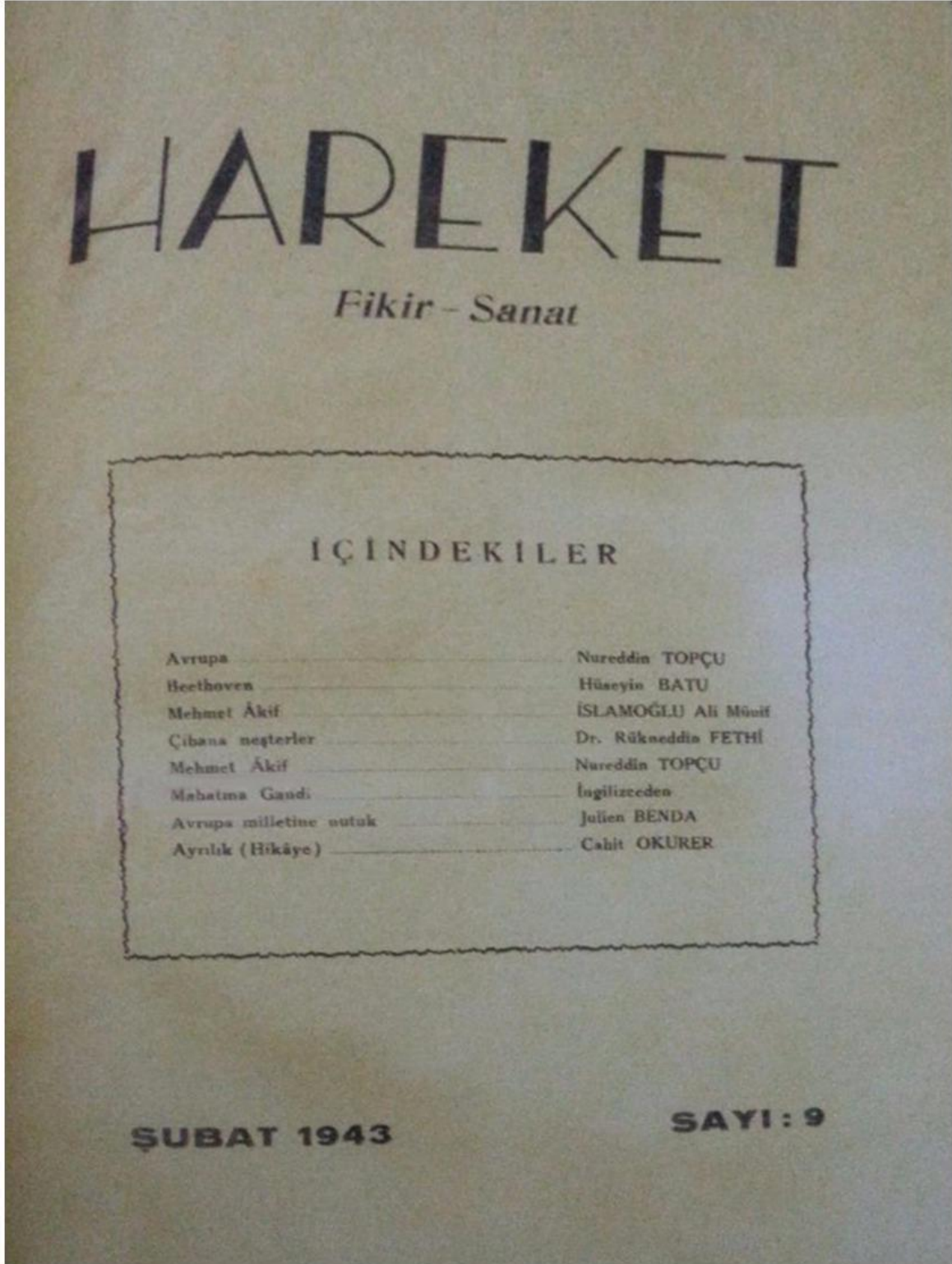
Ek-1: Hareket Dergisi Kapak Örnekleri

Ek-1 (Devam): Hareket Dergisi Kapak Örnekleri

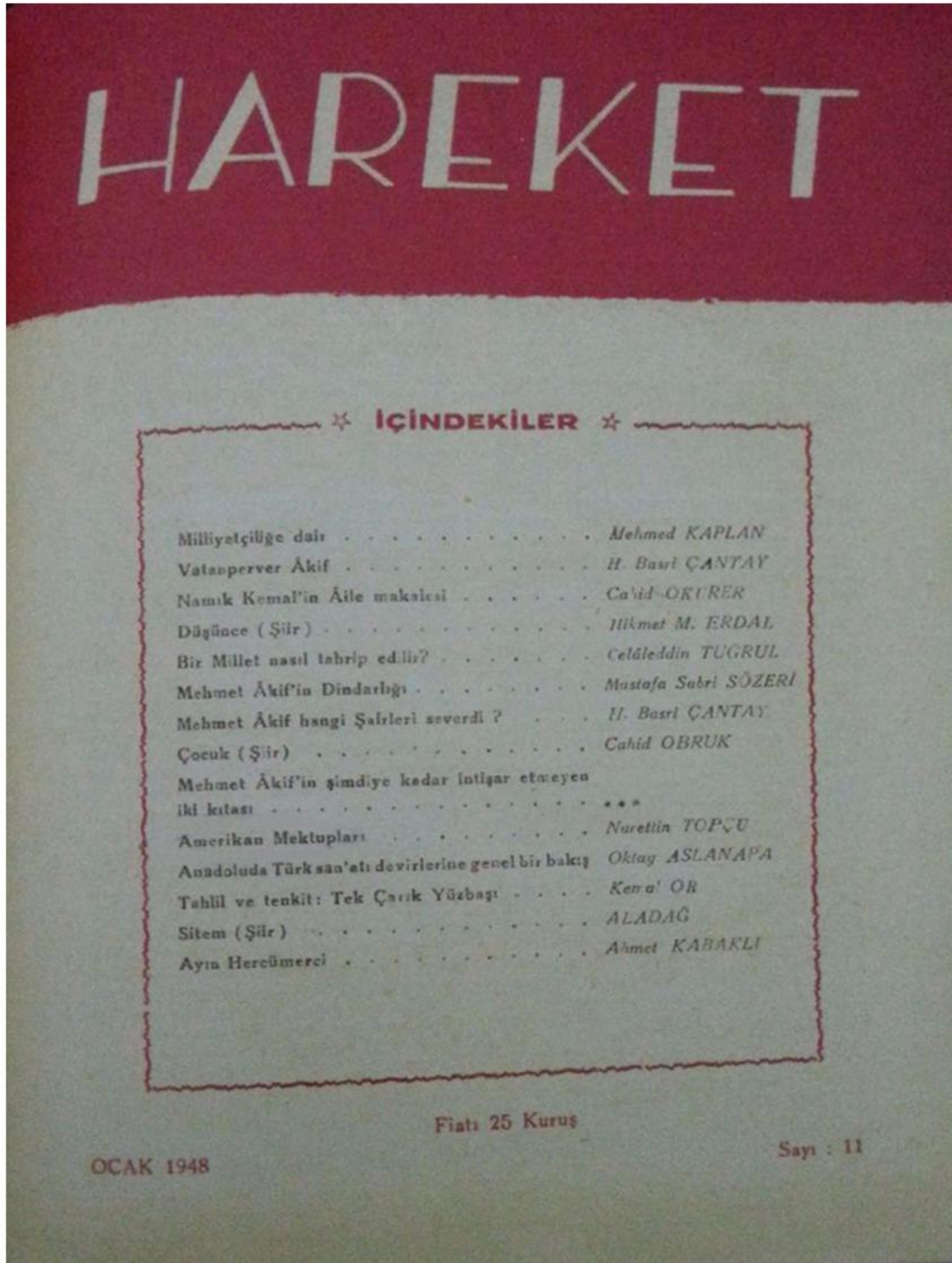
Ek-1 (Devam): Hareket Dergisi Kapak Örnekleri

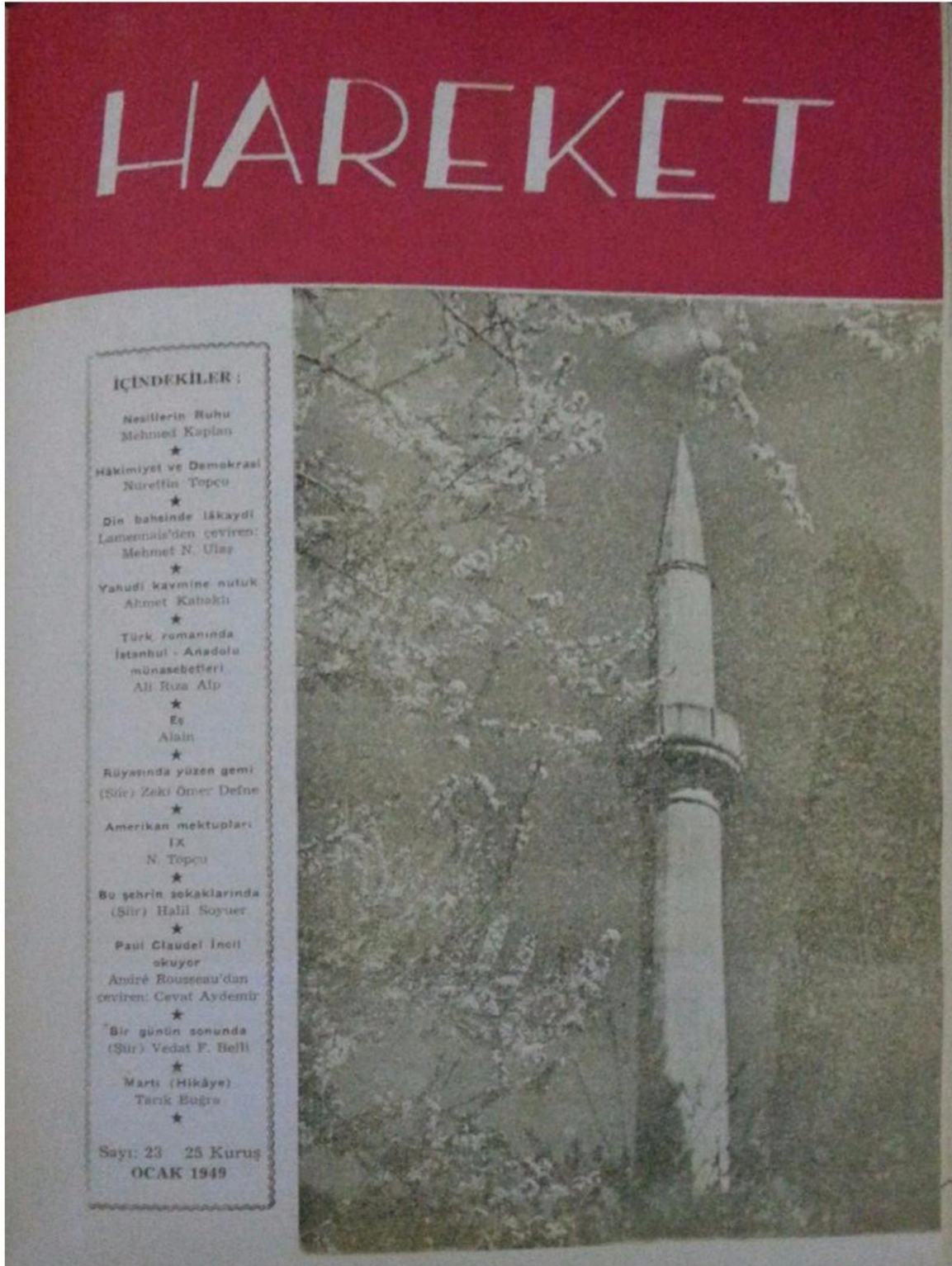
Ek-1 (Devam): Hareket Dergisi Kapak Örnekleri

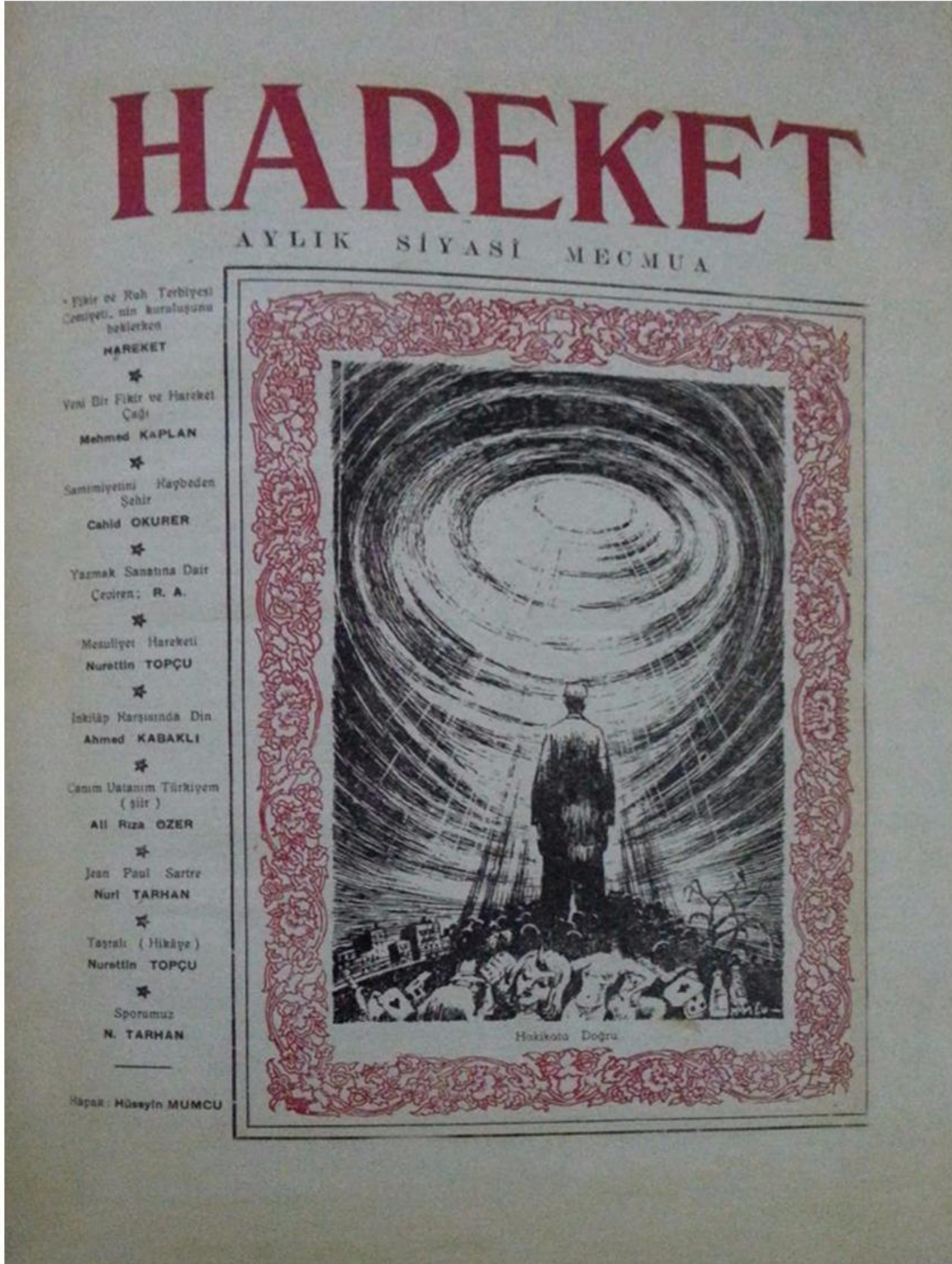
Ek-1 (Devam): Hareket Dergisi Kapak Örnekleri

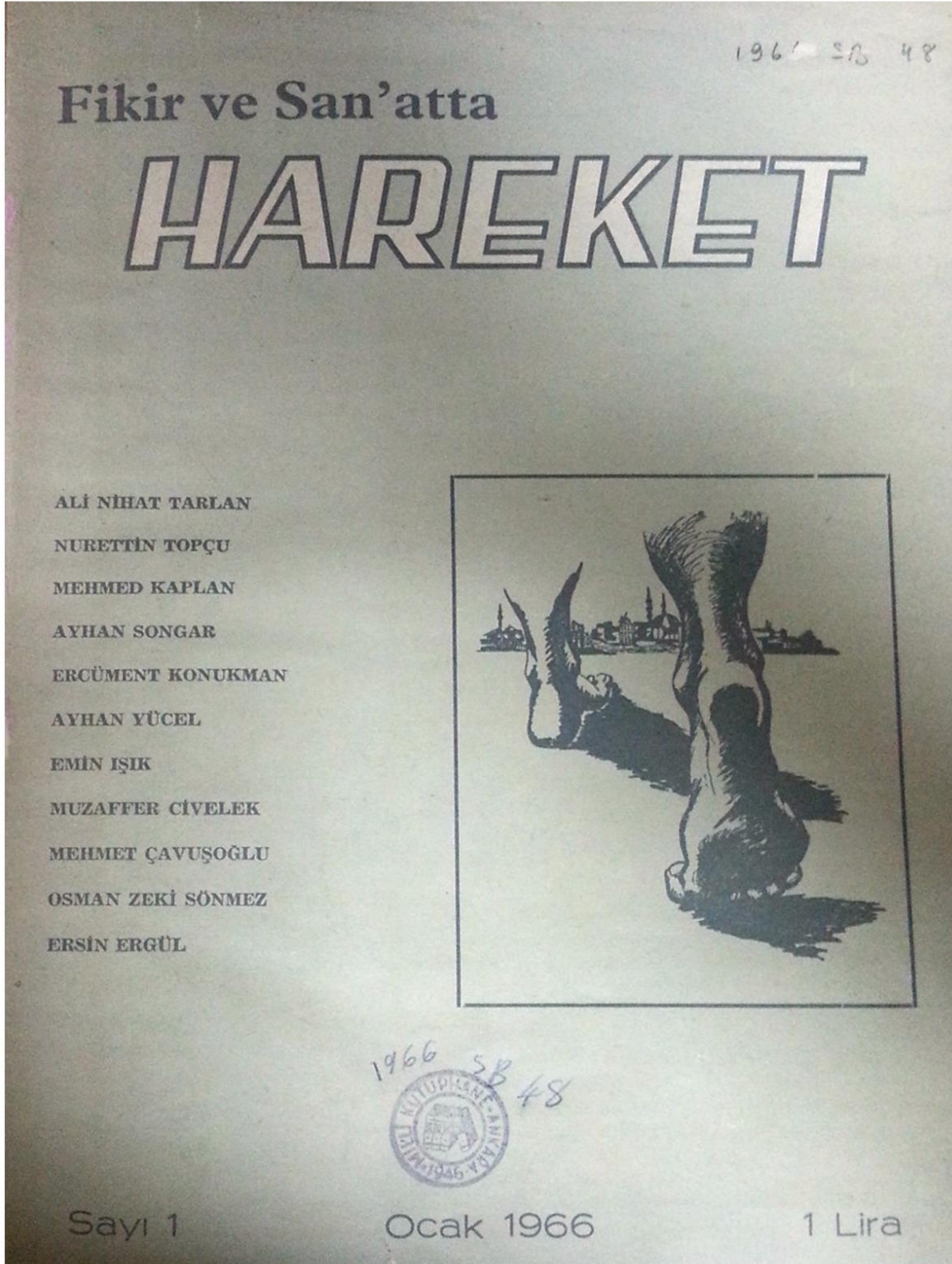
Ek-1 (Devam): Hareket Dergisi Kapak Örnekleri

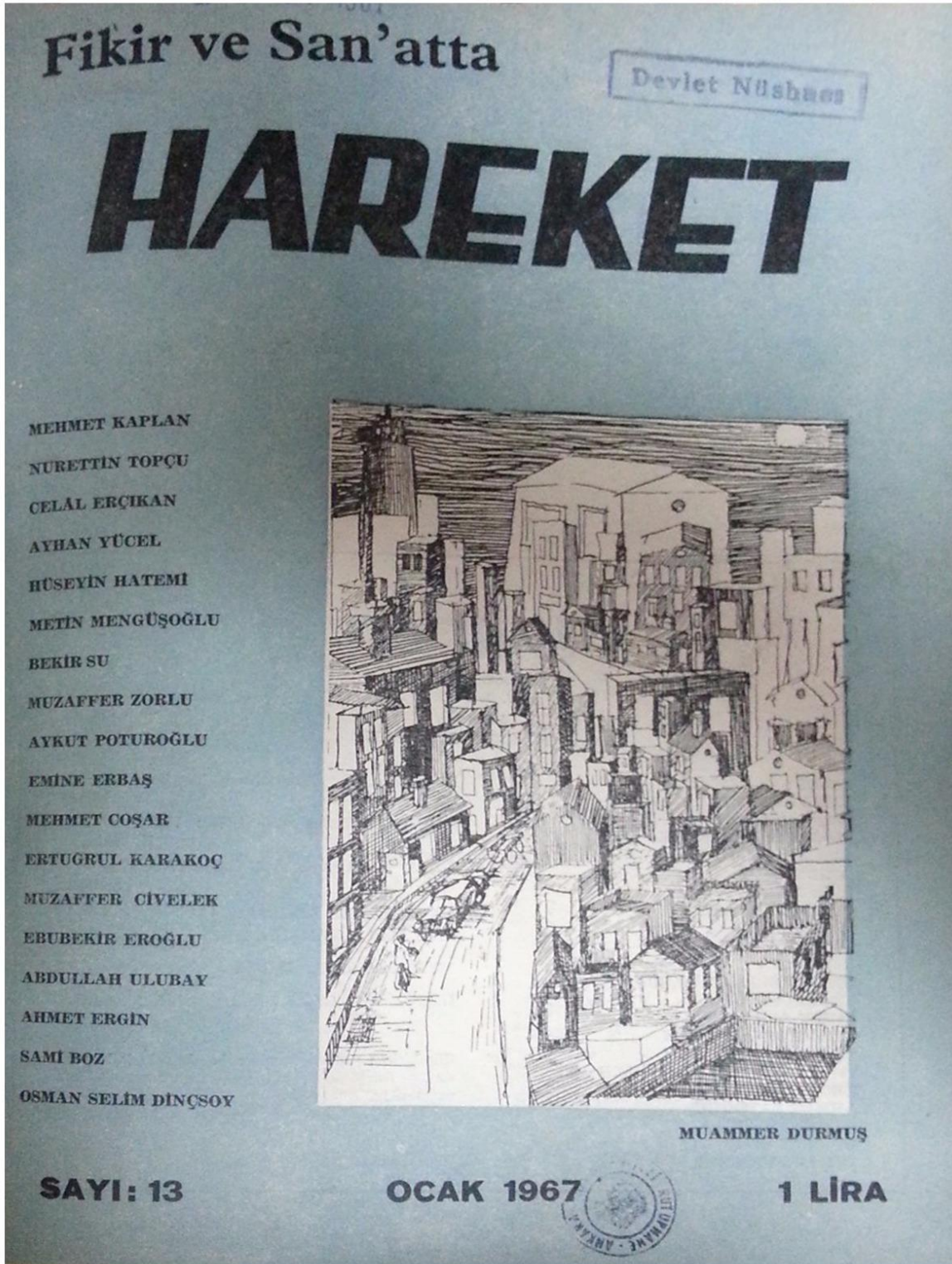
Ek-1 (Devam): Hareket Dergisi Kapak Örnekleri

Ek-1 (Devam): Hareket Dergisi Kapak Örnekleri

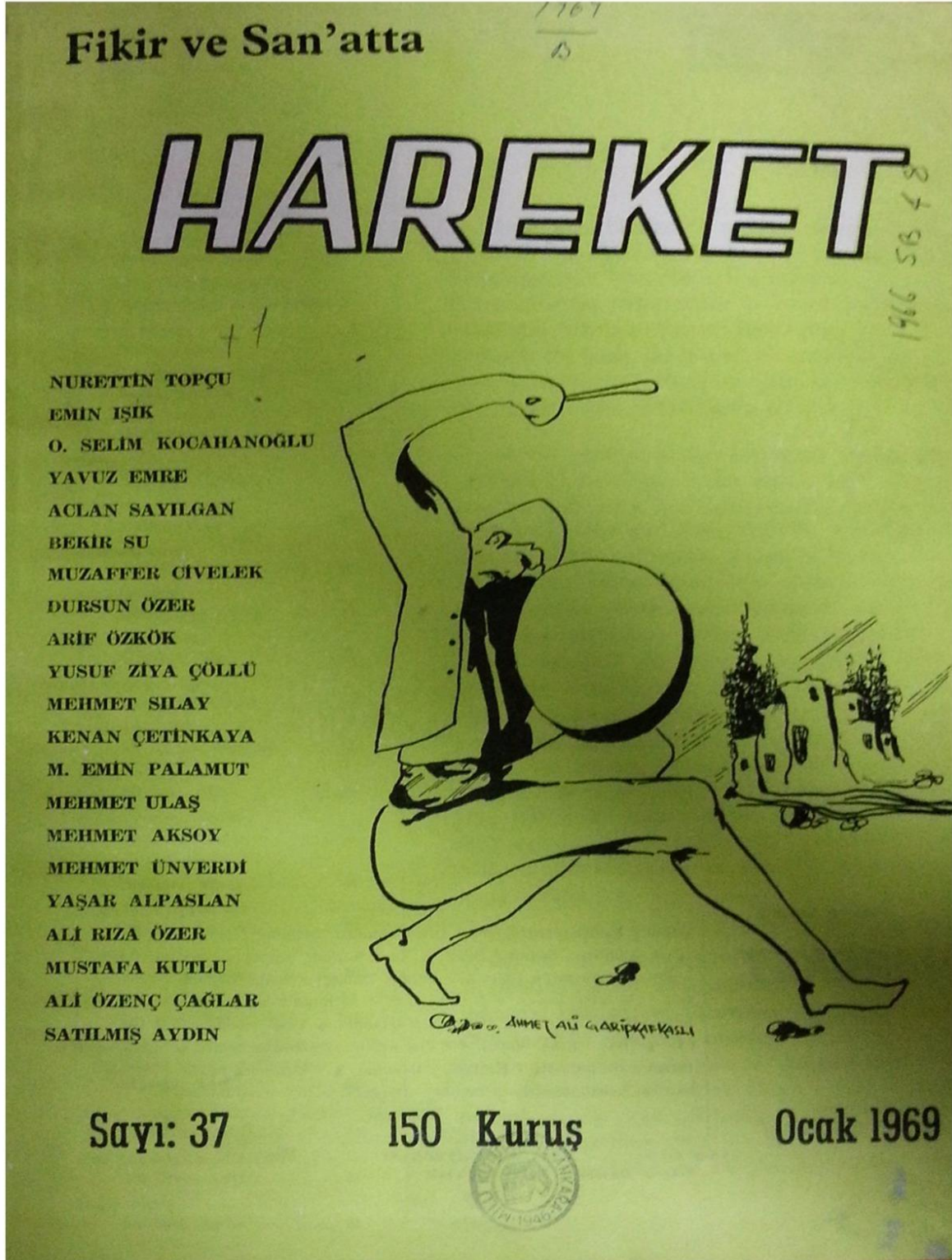
Ek-1 (Devam): Hareket Dergisi Kapak Örnekleri

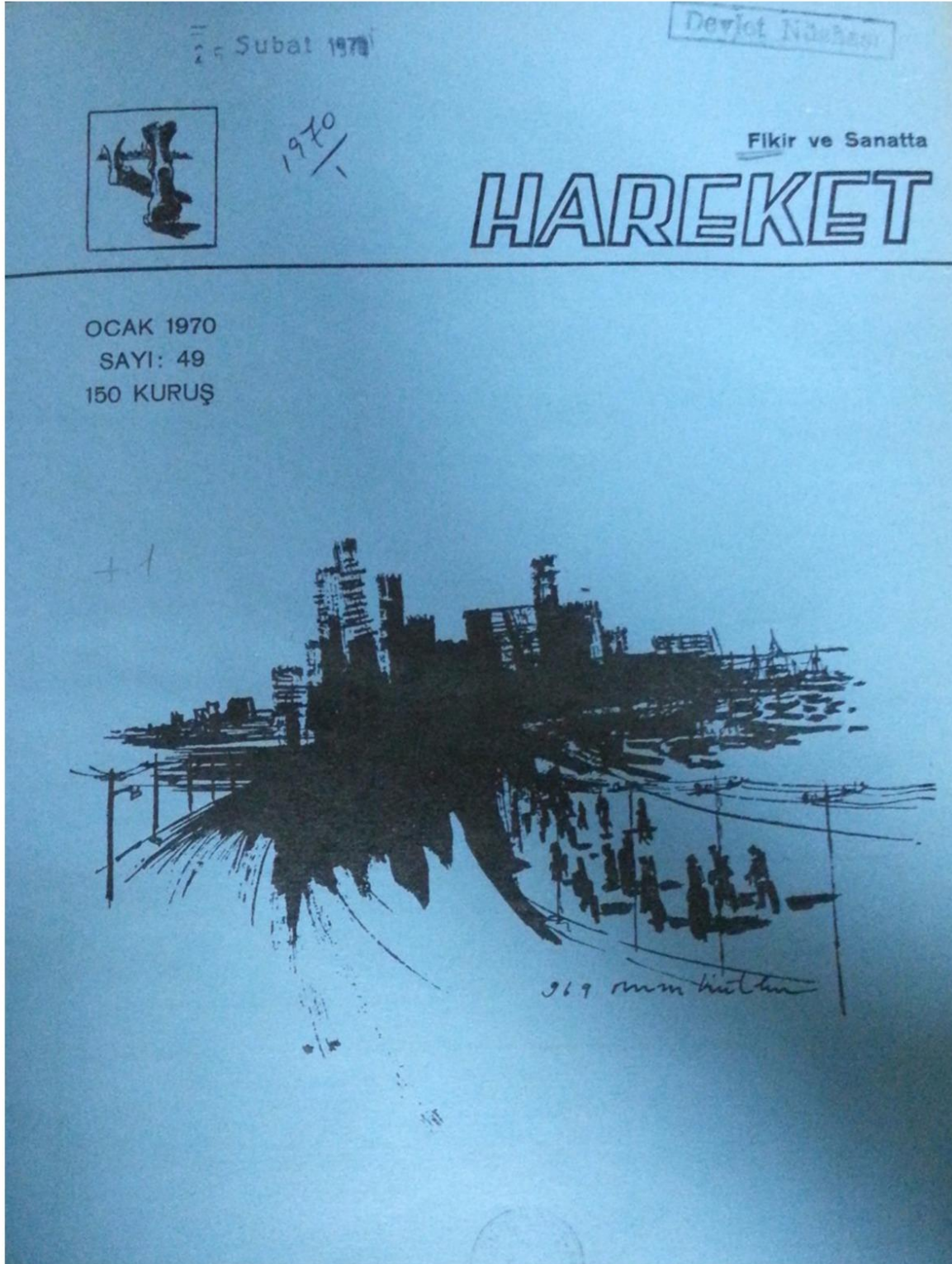
Ek-1 (Devam): Hareket Dergisi Kapak Örnekleri

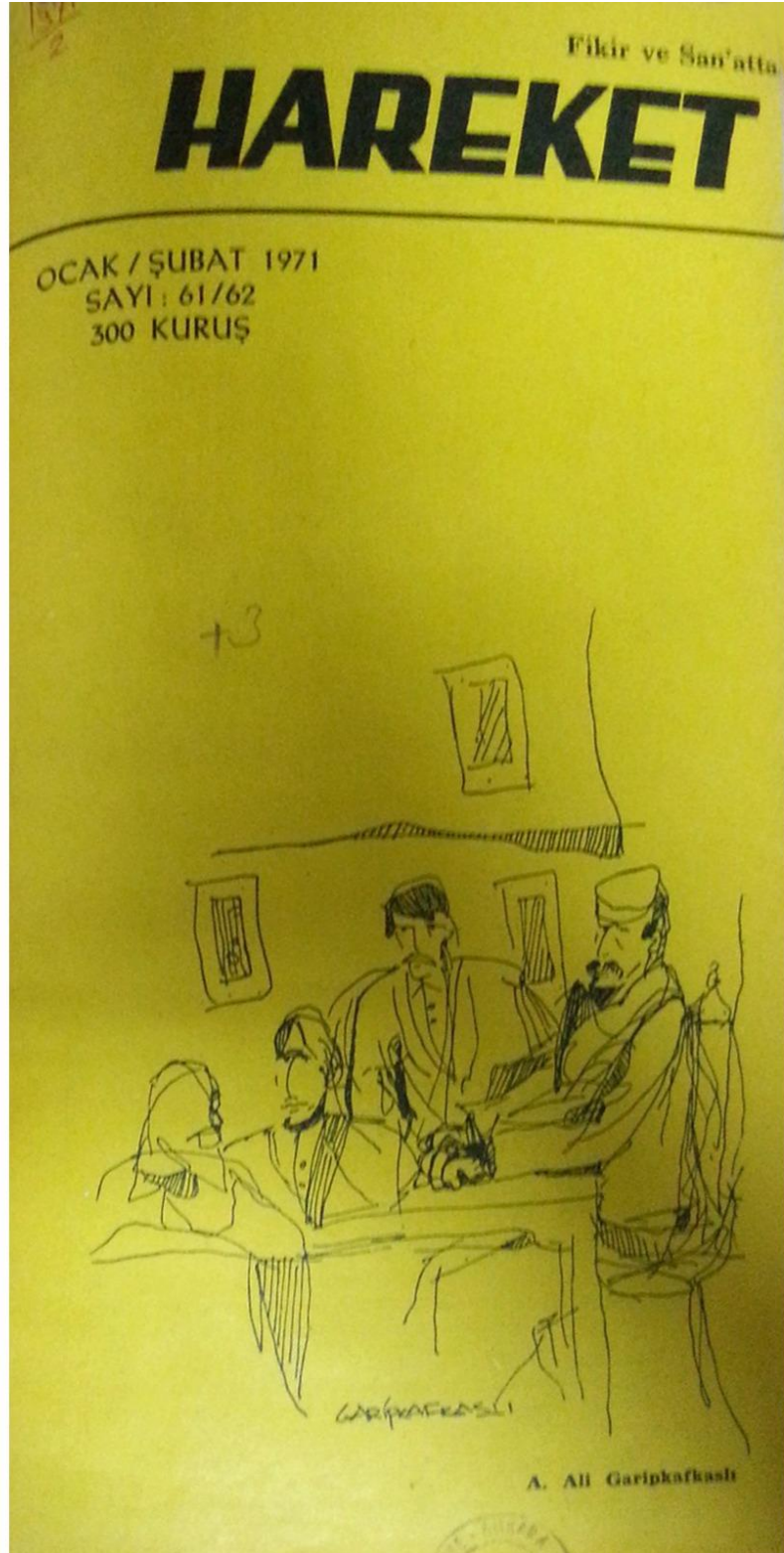
Ek-1 (Devam): Hareket Dergisi Kapak Örnekleri

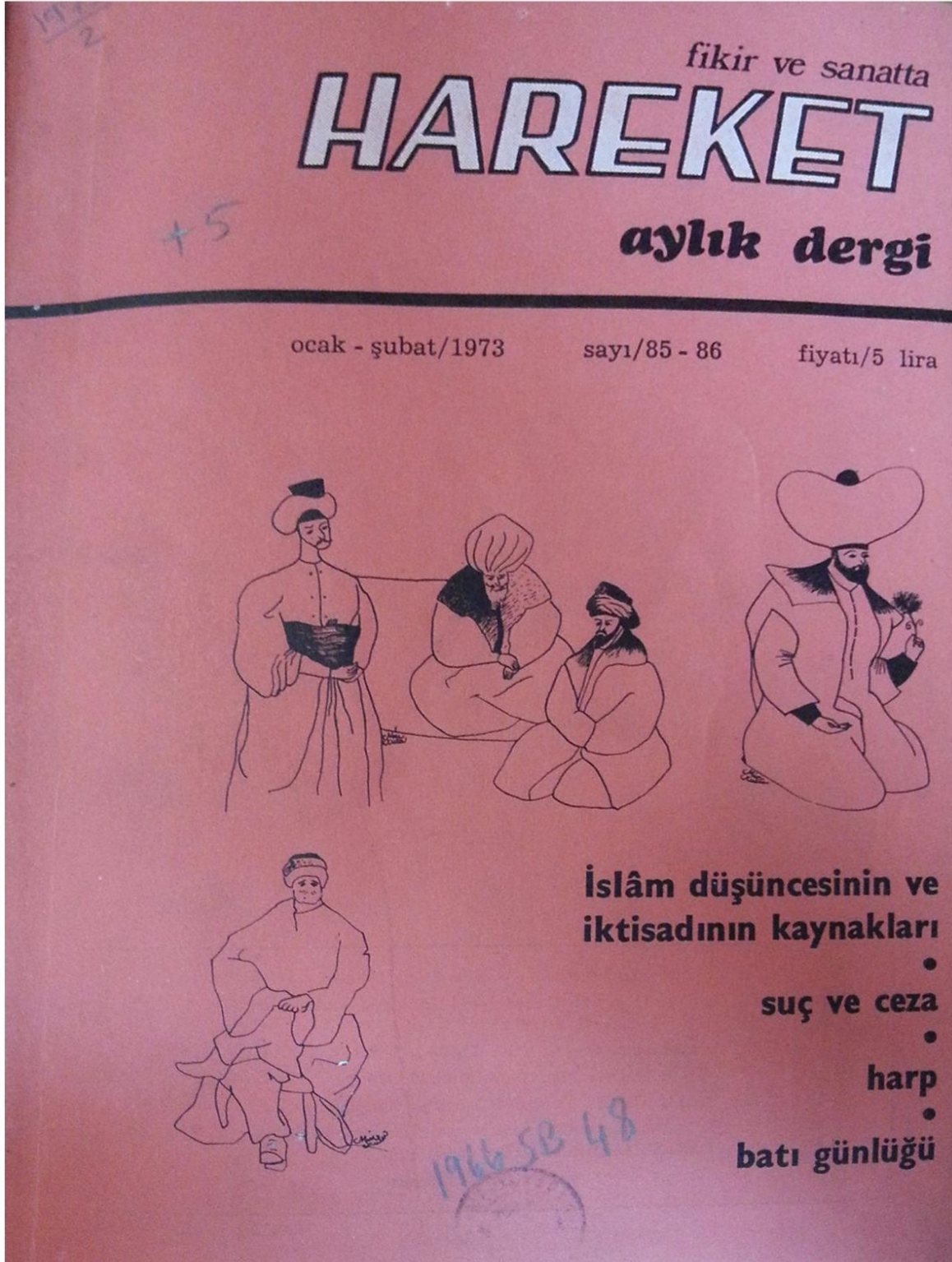
Ek-1 (Devam): Hareket Dergisi Kapak Örnekleri

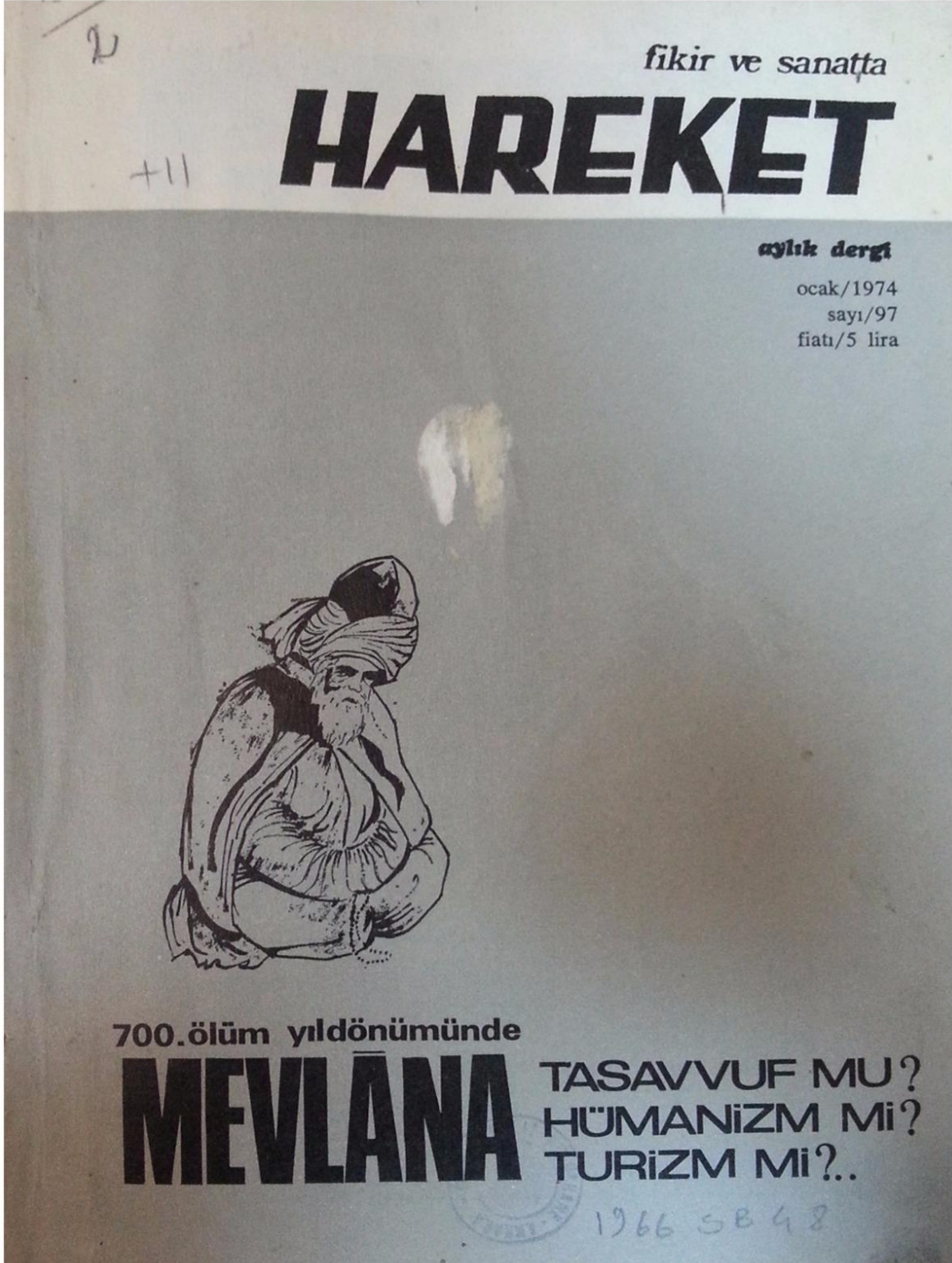
Ek-1 (Devam): Hareket Dergisi Kapak Örnekleri

Ek-1 (Devam): Hareket Dergisi Kapak Örnekleri

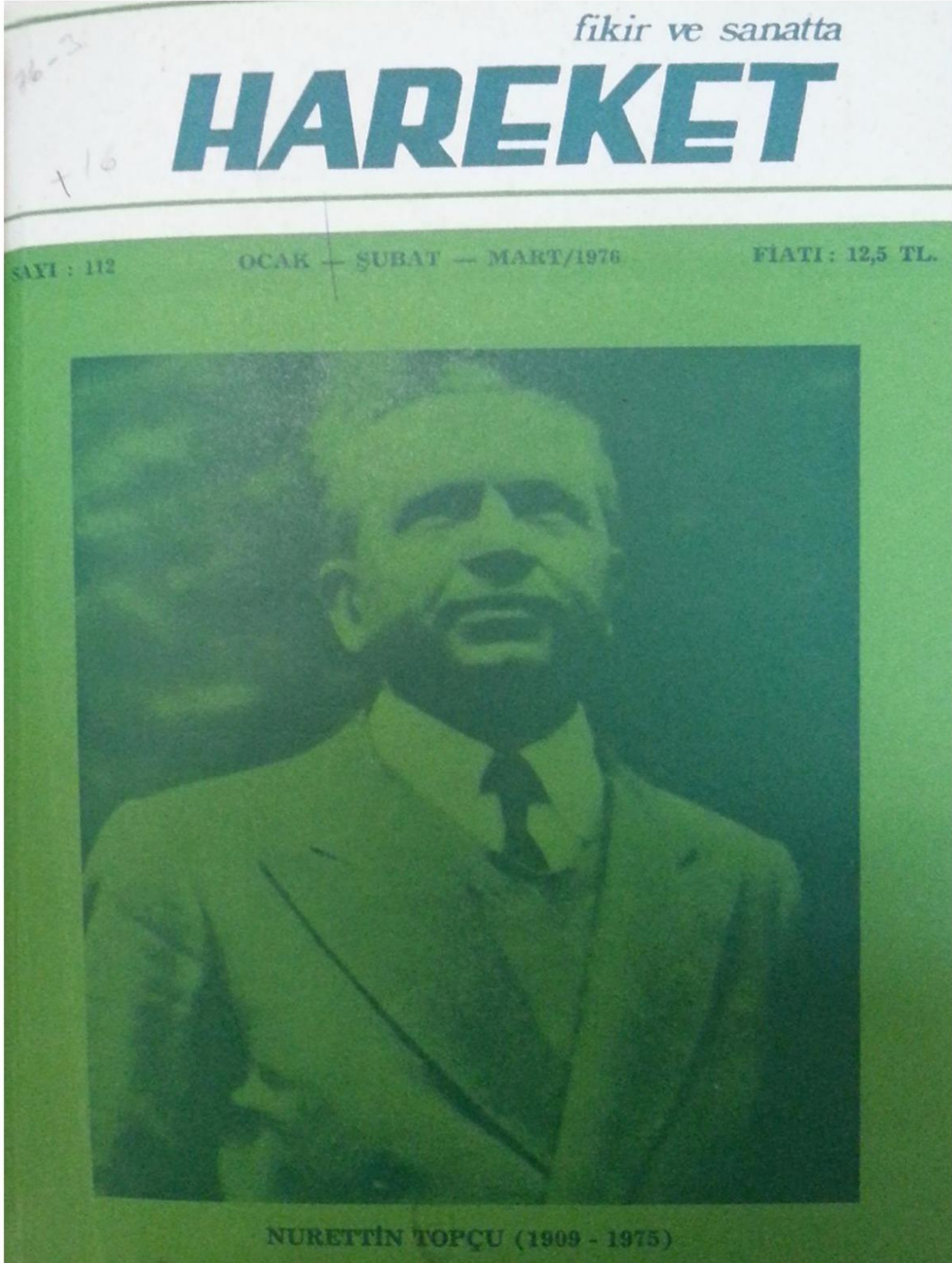
Ek-1 (Devam): Hareket Dergisi Kapak Örnekleri

Ek-1 (Devam): Hareket Dergisi Kapak Örnekleri

Ek-1 (Devam): Hareket Dergisi Kapak Örnekleri

Ek-2: Hareket Dergisi Makaleler Dizini

HAREKET FİKİR-SANAT (1939-1943)

Şubat 1939

- Nureddin TOPÇU, "Rönesans Hareketleri", syf. 1-6
 K. Fikret ARIK, "Mahatma Gandhi", syf. 7-12
 Cahid OKURER, "Namık Kemal: Hürriyet ve Vatan Fikirleri", syf. 13-14
 Mehmed KAPLAN, "Manzara", syf. 15-18
 Mehmed KAPLAN, "Oğuzlar", syf. 19-21
 Nureddin TOPÇU, "Hareket Felsefesi", syf. 22-28
 Ali ÖLMEZOĞLU, "Büyük Çınar", syf. 29-32

Mart 1939

- Nureddin TOPÇU, "Asrımızın Hareket Adamları", syf. 33-39
 K. Fikret ARIK, "Mahatma Gandhi II", syf. 40-47
 Nureddin TOPÇU, "Vatandaş Ahlakı", syf. 48-51
 Miraç KATIRCIOĞLU, "Hele Biraz Kurtuldum", syf. 52
 Miraç KATIRCIOĞLU, "Sönüyor Dönüyorum", syf. 53
 Alfred FOUİLLET, "Cerman Ruhu ve Hukuk Fikri", syf. 54-59
 Nureddin TOPÇU, "İçtimai Sınıflar", syf. 60-64

Nisan 1939

- Nureddin TOPÇU, "Siyaset ve Mesuliyet Vazife Adamı-Kalp Adamı", syf. 65-71
 Miraç KATIRCIOĞLU, "Tanrı Yere İnseydi", syf. 72-73
 Nureddin TOPÇU, "Bizde Milliyet Hareketleri", syf. 74-79
 Miraç Katircioğlu, "İradesiz İrade", syf. 80-81
 Nizam Ahmed, "Namus", syf. 82-84
 J. Segond, "His Estetiği", syf. 85-91
 Nizam Ahmed, "Şehirler", syf. 92-94
 Nureddin TOPÇU, "İçtimai Sınıflar", syf. 95-96

Mayıs 1939

- Nureddin TOPÇU, "Zorba-Esir Medeniyetleri", syf. 97-102
 Miraç KATIRCIOĞLU, "Ben Neyim", syf. 103
 J. Segond, "His Estetiği", syf. 104
 Muvaffak Sami ONAT, "Şiir ve Ben", syf. 105-106
 Miraç KATIRCIOĞLU, "El Sentimento Tragico de La Vida", syf. 107-109
 Nureddin TOPÇU, "Benliğimiz", syf. 110-120
 Julien BENDA, "Avrupa Milletine Nutuklar", syf. 121-126
 Hareket, "Bir İzah", syf. 127-128

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Haziran 1939

Miraç KATIRCIOĞLU, “Ruh Cephesinde Yeni Bir Şey yok veyahut Cinayete Dair”, syf. 129-131

Nureddin TOPÇU, “Mabed ve Tabiat”, syf. 132-140

Miraç KATIRCIOĞLU, “Ne Olur Sevmeydim”, syf. 141

Fiyodor DOSTOYEVSKİ, “Büyük Engizisyoncu”, syf. 142-151

Julien BENDA, “Avrupa Milletine Nutuklar”, syf. 152-155

Edgar Allen Poe, “Münafık Kalp”, syf. 156-159

İlkteşrin 1939

Nureddin TOPÇU, “Neslimizin Tarihi”, syf. 161-166

Leman Avni BAŞA, “Edgar Allen Poe (1809-1849)”, syf. 167-171

Miraç KATIRCIOĞLU, “İnsan Olmak Derdinden”, syf. 172

Nizam Ahmed, “Yemin ve Şahit”, syf. 173-174

Hasan TANRIKUT, “Ameli Tabiat-Ahlak ve Estetik Prensiplerine Giriş”, syf. 175-180

Muvaffak Sami ONAT, “Günlerim”, syf. 181

Hüseyin BATU, “Beşeriyet son Peygamberini Bekliyor”, syf. 182-183

Julien BENDA, “Avrupa Milletine Nutuk”, syf. 184-188

A. Elder, “Müzik ve Resim”, syf. 189

Nureddin TOPÇU, “Muallim”, syf. 190-192

İkinci Teşrin 1939

Nureddin TOPÇU, “İki Mezar”, syf. 193-197

Leman Avni BAŞA, “Mahatma Gandi”, syf. 198-203

A. Elder, “Resim Mevzu”, syf. 204-206

Miraç KATIRCIOĞLU, “Kâinatın Lügati”, syf. 207

Bülend TARCAN, “Yaratıcı Dehanın Üç Devri ve Beethoven”, syf. 208-213

Nureddin TOPÇU, “Sanatkâr”, syf. 214-215

Nizam Ahmed, “Kuşlar”, syf. 216

Hüseyin BATU, “Birisinin Ölümü”, syf. 217-218

Julien BENDA, “Avrupa Milletine Nutuk”, syf. 219-221

Edgar Allen Poes, “Sükût”, 222-224

İlkkânun 1942

Nureddin TOPÇU, “Hakikat Dini”, 225-230

Hüseyin BATU, “Beethoven”, syf. 231-234

Lütfü BORNOVALI, “Yaban/Yakup Kadri Karaosmanoğlu”, 235-237

Julien BENDA, “Avrupa Milletine Nutuk”, syf. 238-240

Sabahattin BATUR, “Şiir”, syf. 240

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Cahid OKURER, "İlim Zihniyeti ve Lise Öğretimi Hakkında", syf. 241-242
 Muvaffak Sami ONAT, "Artık", syf. 243
 Ali Münif İSLAMOĞLU, "Asya'nın Üstünlüğü ve Düşkünlüğü", syf. 244-247
 Muvaffak Sami ONAT, "Nedamet", syf. 248
 K. Fikret ARIK, "Hukukçu Gözü ile Hugo'nun Sefiller'i", syf. 249-253
 Cahid OKURER, "Ayrılık", syf. 254-256

Şubat 1943

Nureddin TOPÇU, "Avrupa", syf. 257-261
 Hüseyin BATU, "Beethoven II", syf. 262-266
 Ali Münif İSLAMOĞLU, "Mehmet Akif", syf. 267-269
 Rükneddin Fethi, "Çıbana Neşterler", syf. 270
 Nureddin TOPÇU, "Mehmet Akif", syf. 271-274
 Hareket, "Mahatma Gandhi", syf. 275-279
 Julien BENDA, "Avrupa Milletine Nutuk", syf. 280-282
 Cahid OKURER, "Ayrılık", syf. 283-288

Mart 1943

Nureddin TOPÇU, "Okulda Ahlak", syf. 289-292
 Rıfki Melûl MERİÇ, "Eski Eserler Hakkında Düşünceler", syf. 293-296
 Hüseyin BATU, "Sabahattin Batur'a Şiir", syf. 297
 Hüseyin BATU, "Yaşayan Baudelaire", syf. 298-302
 Vladimir ROZANOF, "Rozanof'tan Parçalar", syf. 303-306
 Rükneddin Fethi, "Çıbana Neşterler", syf. 307
 Hüseyin BATU, "Karamazof Kardeşler Hakkında I", syf. 308-312
 Julien BEND, "Avrupa Milletine Nutuk", syf. 313-314
 Cahid OKURER, "Ayrılık", syf. 315-320

Nisan 1943

Nureddin TOPÇU, "Hakikat düşmanı Üç Felsefe Pozitivizm-Pragmatizm-Sosyolojizm", syf. 321-323
 Fahreddin Kerim GÖKAY, "Sosyal Amillerin Sinir Sistemi Üzerine Tesiri", syf. 324-327
 Rükneddin Fethi, "Çıbana Neşterler", syf. 328
 Ali Münif İSLAMOĞLU, "Tarihten Çizgiler", syf. 329-331
 Vladimir Rozanof, "Rozanof'tan Parçalar II", syf. 332-334
 Nureddin TOPÇU, "Orta Öğretim", syf. 335-338
 Hüseyin BATU, "Karamazof Kardeşler Hakkında II", syf. 339-343
 Julien BENDA, "Avrupa Milletine Nutuk", syf. 344-346
 Cahid OKURER, "Ayrılık", syf. 347-352

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Mayıs 1943

- Nureddin TOPÇU, "Millet ve Milliyet", syf. 355-356
 Cahid OKURER, "İnanış Hakkında", syf. 357-360
 Nureddin TOPÇU, "Lise Dersleri", syf. 361-364
 Hüseyin BATU, "Tiyatroya Dair", syf. 365-366
 Mathaniel HOWTHORNE, "Bir Fantezi", syf. 367-369
 Julien BENDA, "Avrupa Milletine Nutuk", syf. 370
 Cahid OKURER, "Ayrılık", syf. 371-376

HAREKET FİKİR-AHLAK-SANAT (1947-1949)

Mart 1947

- Nurettin TOPÇU, "Ahlâk Nizamı", syf. 1-4
 Remzi Oğuz ARIK, "Çağımız", syf. 5
 Cahid OKURER, "İnsan Hayatında Prensipler", syf. 6
 Mehmed KAPLAN, "Bugünkü Medeniyet ve Fert", syf. 7
 Paul VALERY, "Düşünceler", syf. 8
 Lütfü BORNOVALI, "Üniversitemiz", syf. 9-10
 Ali ÖLMEZOĞLU, "Oteldeki Komşumuz", syf. 11
 Lütfü BORNOVALI, "Liselerde Edebiyat Öğretimi ve Kitapları II", syf. 12
 Ali İhsan BALIM, "Anadolu ve Aydınlarımız", syf. 13
 Ahmet KABAKLI, "Ayın Hercümerci", syf. 14-15
 Charles MORGAN, "Harp ve Sulh", syf. 16-17
 Hareket, "Anket", syf. 18

Nisan 1947

- Mehmed KAPLAN, "Düşünceler", syf. 1
 Mehmet DELİGÖNÜL, "Bu Gece", syf. 2
 Nurettin TOPÇU, "İradenin Davası", syf. 3-5
 H. Basri ÇANTAY, "Tarihten Notlar", syf. 6
 H. Basri Çantay, "Haramın Halâlin Aslı Yokmuş", syf. 6
 Cahid OKURER, "Eğitim ve Öğretim Prensipleri", syf. 7-8
 Lütfü BORNOVALI, "Eğitimde Demokrasiye Doğru", syf. 9
 Paul VALERY, "Paul Valery'den", syf. 10
 Ahmet KABAKLI, "Ayın Hercümerci", syf. 11-12
 Charles MORGAN, "Harp ve Sulh", syf. 13-14
 Ali ÖLMEZOĞLU, "Öksürük", syf. 15-16
 Hareket, "Anketimize Gelen Cevaplardan", syf. 17

Mayıs 1947

- Remzi Oğuz ARIK, "Tarih Görüşü", syf. 1
 K. Fikret ARIK, "Kanun ve Ülkü", syf. 2

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Mustafa ATEŞ, “İstanbul Sevgiliye”, syf. 3
 Mehmet KAPLAN, “Eski ile Yeni”, syf. 4
 Cahit OKURER, “Eğitim ve Öğretim Prensipleri II”, syf. 5
 Nihat M. ÇETİN, “Yelkenli”, syf. 6
 Ali Münif İSLAMOĞLU, “Nasıl Yıkılmak İstiyorlar?”, syf. 7
 Nurettin TOPÇU, “Roden’in Sanatı”, syf. 8-9
 Cevat AYDEMİR, “Ümitsizlik”, syf. 10
 Büyük Millet Meclisi Zabıtları, “Tarihten Notlar 27 Sene Evvelki Telgraf”, syf. 11
 A. İhsan GÖĞÜŞ, “Fen ve Teknik İlerlemesi Cemiyette Bir Ahlâk Buhranı Yaratmış Mıdır?”, syf. 12
 Ali ÖLMEZOĞLU, “Romantik Bir Âşık”, syf. 13-15
 Ahmet KABAKLI, “Ayın Hercümerci”, syf. 16-17
 Hareket, “Anketimize Gelen Cevaplardan”, syf. 18

Haziran 1947

- Nurettin TOPÇU, “İnsanda İrade”, syf. 1-3
 Remzi Oğuz ARIK, “İstanbul Fethinin 500 Üncü Yıldönümünde”, syf. 4-5
 Hareket, “Tarihten Notlar”, syf. 6
 Lütfü BORNOVALI, “Liselerimizde Edebiyat Öğretimi ve Kitapları”, syf. 7
 H. Basri ÇANTAY, “Kıt'a”, syf. 7
 Mehmet KAPLAN, “Yazı Terbiyesi”, syf. 8
 H. Ziya ÜLKEN, “İmam-ı Â'zam Ebu Hanife”, syf. 8
 Mehmet Nurettin, “Kâinat ve İnsan (Paskal'dan)”, syf. 9
 Cahit OKURER, “Züppe Tipleri”, syf. 10
 Kemal OR, “Kuruntu”, syf. 11
 Alain BOSQUET, “Mes'ut Olmak San'atı”, syf. 12
 Adnan VAROL, “Yağmur ve Fırtına”, syf. 12
 Selâmi BAŞKURT, “Dua”, syf. 13-15
 Ahmet KABAKLI, “Ayın Hercümerci”, syf. 16-17
 Hareket, “Yeni Anketimiz”, syf. 18

Temmuz 1947

- Mehmet KAPLAN, “Taassub, İlim ve Sevgi”, syf. 2
 Remzi Oğuz ARIK, “Yeni Çağlardaki Rolümüzü Belirtmeliyiz”, syf. 3-4
 Lütfü BORNOVALI, “Zavallı Neslimiz”, syf. 5-6
 A. Hulusi KALENDER, “Gayri İradi Cinayetler”, syf. 7
 A. Hamit AKINLI, “Bir Zaman”, syf. 8
 Cahit OKURER, “San'atkârların İdealistliği”, syf. 8
 A. Refik SUNAY, “Şark”, syf. 9
 Ali Rıza CERİD, “Bizim Sular”, syf. 10
 Celaleddin TUĞRUL, “Beş Şehir”, syf. 11
 Lütfü BORNOVALI, “Liselerde Edebiyat Öğretimi ve Kitapları II”, syf. 12

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Mehmet DELİGÖNÜL, “Yahya Kemal'e Gazel”, syf. 13
 Selâmi BAŞKURT, “Macera”, syf. 14-16

Ağustos 1947

Cahid OKURER, “İnsanlık İdeali ve Milliyetçilik”, syf. 2
 Mehmed KAPLAN, “Şahsi Teşebbüs”, syf. 3
 Nurettin TOPÇU, “Mukades Kurbanlar”, syf. 4-5
 Lütfü BORNOVALI, “Liselerde Edebiyat Öğretimi ve Kitapları III”, syf. 6-7
 Bossuet, “İnsanın Hayatı”, syf. 8
 Pascal, “İnsanın Tezadı”, syf. 9
 İ. H. ALADAĞ, “Dursun”, syf. 9
 Muzaffer Ateş KEBAPÇIGİL, “Sultan Veledin Sırrı”, syf. 10
 Muzaffer Ateş KEBAPÇIGİL, “Kadîi Bülban ve Çocukları”, syf. 10
 Ali İhsan BALIMOĞLU, “Sıladan Mektuplar”, syf. 11
 Selâmi BAŞKURT, “Hakkının Anası”, syf. 12-13
 Ahmet KABAKLI, “Ayın Hercümerci”, syf. 14-15
 Hareket, “Hüseyin Avni Ulaş'ın Bazı Nutukları”, syf. 16
 Hareket, “Kitaplar”, syf. 16

Eylül 1947

Hareket, “Okuyucularımıza”, syf. 2
 Nurettin TOPÇU, “Senirkent Belediye Başkanına Açık Mektup”, syf. 3-5
 Maurice BLONDEL, “Bilgiye Susamış Goethe”, syf. 6-7
 Mehmed KAPLAN, “Yüksek Sesle Okunan Şiir”, syf. 8
 Charles BAUDELAİRE, “Musiki”, syf. 8
 Kemal OR, “Âşık Olmak İsterim”, syf. 8
 Charles BAUDELAİRE, “Yükseliş”, syf. 9
 Cahid OKURER, “İdeal ve İdeoloji”, syf. 10
 Etem TOLA, “Senirkent'ten Gelen Mektup”, syf. 11
 Selâmi BAŞKURT, “Mahkûm”, syf. 12-14
 Mehmed KAPLAN, “Kitaplar Arasında”, syf. 15-16

Ekim 1947

Mehmed KAPLAN, “Yeni Türk Milliyetçiliği”, syf. 2-3
 Cahid OKURER, “Gerçek Medeniyet ve Milliyet Dünyası”, syf. 4-5
 Charles PEGUY, “Hakikati Araştırma”, syf. 6
 Celaleddin TUĞRUL, “İfsad Edilen Seçimlerin Pek Tabîî Neticeleri”, syf. 7
 Senirkent Bucağı Belediye Başkanlığı, “Sıhî Talimat”, syf. 8
 Yusuf KEÇECİOĞLU, “Senirkent'li Üniversite Talebelerinden Gelen Mektup”, syf. 9
 Ali İhsan BALIMOĞLU, “Bir Tavzih”, syf. 10
 Turgut EVREN, “Yasak Bölge”, syf. 11-12
 Ahmet KABAKLI, “Ayın Hercümerci”, syf. 13

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Cahid OKURER, "Kitaplar Arasında", syf. 14
 Cahid OKURER, "Dergiler Arasında San'at Ev Edebiyat Gazetesi", syf. 15
 Hareket, "İdeal Milliyetçilik", syf. 16
 Hareket, "Toplumbilim (sosyoloji)", syf. 16

Kasım 1947

- Mehmed KAPLAN, "İçtimai Şuuraltı ve Edebiyat", syf. 1-3
 Remzi Oğuz ARIK, "Oluşma Bahtiyar İdealist", syf. 4
 Suat Seren, "Millî Birlik", syf. 5
 Oktay ASLANAPA, "San'at ve Kültür", syf. 6
 Sabih ŞENDİL, "Peyzaj", syf. 7
 Nurettin TOPÇU, "İlahi Resmigeçit", syf. 8
 Cahid Okurer, "Liselerde Disiplin ve Terbiye Meselesi", syf. 9
 Celaledin Tuğrul, "Demokrasilere Her Zaman Güvenilebilir mi?", syf. 10
 Hikmet ERDAL, "O Zaman", syf. 11
 Selâmi BAŞKURT, "Çakırın Kahvesi", syf. 12-13
 Ahmet KABAKLI, "Ayın Hercümerci", syf. 14-15
 Cahid OKURER, "Kitaplar Arasında", syf. 16

Aralık 1947

- Lütfü BORNOVALI, "Mehmet âkif ve Büyük Eseri", syf. 3-5
 Remzi Oğuz ARIK, "Mü'min Akif", syf. 6-7
 Nurettin TOPÇU, "Mehmet Akif", syf. 8-9
 Cahid OKURER, "M. Akif'in İnsani Değeri", syf. 10
 İsmail Hakkı ALADAĞ, "Bu Toprağın Ağrıları", syf. 11
 Ali ÖLMEZOĞLU, "Arabacı İbrahim Efendi", syf. 12-14
 Ahmet KABAKLI, "Ayın Hercümerci", syf. 15-16

Ocak 1948

- Mehmed KAPLAN, "Milliyetçiliğe Dair", syf. 2
 H. Basri ÇANTAY, "Vatanperver Akif", syf. 3
 Cahid OKURER, "Namık Kemal'in Aile Makalesi", syf. 4
 Hikmet M. ERDAL, "Düşünce", syf. 5
 Celaledin TUĞRUL, "Bir Millet Nasıl Tahrip Edilir?", syf. 6
 Mustafa Sabri SÖZERİ, "Mehmet Akif'in Dindarlığı", syf. 7
 Cahit OBRUK, "Çocuk", syf. 8
 H. Basri ÇANTAY, "Mehmet Akif Hangi Şairleri Severdi?", syf. 8-10
 Nurettin TOPÇU, "Amerikan Mektupları", syf. 11
 Oktay ASLANAPA, "Anadolu'da Türk San'atı Devirlerine Genel Bir Bakış", syf. 12
 Kemal OR, "Tek Çarık Yüzbaşı", syf. 13
 İ. H. ALADAĞ, "Sitem", syf. 14
 Ahmet KABAKLI, "Ayın Hercümerci", syf. 15-16

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Şubat 1948

- Hilmi Ziya ÜLKEN, "Türk Destanına Doğru", syf. 2-3
 Cahit OKURER, "Aile Hakkında", syf. 4
 İ. H. ALADAĞ, "Kara Sapan", syf. 5
 K. DOMANİÇ, "Kötülüklere Karşı", syf. 6
 Mustafa ATEŞ, "Kerem Gibi", syf. 7
 Neriman YAVUZER, "Akşam Bulutları", syf. 7
 Cevat AYDEMİR, "Melankoli", syf. 8
 Nurettin TOPÇU, "Amerikan Mektupları Tarihi Şehir", syf. 8
 Ali İhsan BALIM, "Tarihçilerimizden Soruyorum Değerli Bilgin İsmail Hâmi Danişmend'e", syf. 9
 Bahaddin İZGİ, "Köy Davası Hakkında Bazı Mülahazalar", syf. 10-11
 Jale BAYSAL, "Köy Evi", syf. 12-13
 Ahmet KABAKLI, "Ayın Hercümerci", syf. 14-15
 İlhan ENGİN, "Bir Dakika", syf. 16

Mart 1948

- Nurettin Topçu, "Hüseyin Avni Birinci Meclisin Dağılmasına Kadar", syf. 2-4
 Ali İhsan Balım, "Hüseyin Avni Ulaş'ın Büyük Ruhuna", syf. 5-6
 Mehmet N. Ulaş, "Babamın Ardından", syf. 7
 Lütfü Bornovalı, "Hüseyin Avni", syf. 8
 Yusuf Keçecioğlu, "Ardından", syf. 9
 Hilmi Ziya Ülken, "Gandi'nin Nutuklarından", syf. 10
 Ali Rıza Alp, "Camii Kebir", syf. 10-11
 Mehmet Kaplan, "Gandi ve İnsan", syf. 12-13
 Cahit Okurer, "Büyük Ruh Kahramanı: Gandi", syf. 14
 Lütfü Bornovalı, "Gandi ve Düşündürdükleri", syf. 15-16

Nisan 1948

- Nurettin Topçu, "Hüseyin Avni II Birinci Meclisin Dağılmasından Sonra", syf. 2-4
 Mehmet N. Ulaş, "Babamın Hususiyetleri", syf. 5
 Lütfü Bornovalı, "Partiler Karşısında Hüseyin Avni", syf. 6-7
 Cahit Okurer, "Karakter Kahramanı Hüseyin Avni", syf. 8
 Hareket, "Merhum Hüseyin Avni Ulaş Hakkında Açtığımız Anket", syf. 8
 Hüseyin Siyret, "Hüseyin Avni'ye", syf. 9-16

Mayıs 1948

- Mehmed Kaplan, "Edebiyat Coğrafyası", syf. 2
 Asaf Muammer, "Hüseyin Avni'nin Kabrini Ziyaret Münasebetile", syf. 3-4
 Mahmut Kıyıcı, "Hayâl", syf. 5
 Nurettin Topçu, "Millette İrade I", syf. 6
 Celaleddin Tuğrul, "Üç Parlamento", syf. 7

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Ali Rıza Alp, "Dört Cephe Destanı'ndan Çanakkale", syf. 8

Lütfü Bornovalı, "Partiler Karşısında Hüseyin Avni", syf. 9

Kemal Or, "İstanbul", syf. 10-11

Lütfü Bornovalı, "Gandi ve Düşündürdükleri", syf. 12

Jale Baysal, "Köy Evi", syf. 13-15

Halil Soyuer, "Telâş", syf. 16

Haziran 1948

Mehmed Kaplan, "Yahya Kemal'de Tarih ve Coğrafya Fikri", syf. 2-3

Nurettin Topçu, "Millet Ruhu ve Mukaddesat II", syf. 4-6

Cahit Okurer, "Dedikodu Hakkında", syf. 7

Kemal Or, "Sevdalı", syf. 8

Nurettin Topçu, "Amerika Mektupları Sahipsiz Şehir", syf. 8

Alain Bosquet, "Seyahatler", syf. 9

Alain Bosquet, "Sabır", syf. 10

Jale Baysal, "Modern Bir Hikâyeci Hakkında Adile Aydaya Cevap", syf. 11-13

Selâmi Başkurt, "Atmak Masterından (Attım)", syf. 14-15

Temmuz 1948

Mehmed Kaplan, "Yunus Emre ve Bugünün Meseleleri", syf. 2

Lütfü Bornovalı, "Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Hakkında", syf. 3-4

Alain Bosquet, "Küfürler", syf. 5

Nurettin Topçu, "Millette İrade Sefaletleri III", syf. 6-7

Talât Tekin, "Bir Kız Vardı", syf. 8

Nurettin Topçu, "Amerikan Mektupları Bu Şehrin Çocukları", syf. 8

Kemal Or, "Şarkı", syf. 9

Alain Bosquet, "Kafa Sağlığı", syf. 10

İsmail Ali Sarar, "Düşünürüm", syf. 10

Charles Morgan, "İnsan Hayatında İrade ve Zaruret", syf. 11-12

Alain Bosquet, "Çözmek", syf. 13

Jale Baysal, "Emniyet Meselesi", syf. 14-16

Ağustos 1948

Mehmed Kaplan, "Millet ve Milli Şuur", syf. 2-3

Cahit Okurer, "Hürriyetin Sözü ve Kendisi", syf. 4

Nurettin Topçu, "Millette İzzeti Nefis ve Siyaset IV", syf. 5-6

Alain Bosquet, "Alain'den Hikmetler / Kamalı Raks", syf. 7

Hilmi Ziya Ülken, "Türk Milletinin Teşekkülü", syf. 8

Lütfü Bornovalı, "Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Hakkında", syf. 8

Victor Cousin, "Ruhculuk", syf. 9

Tahir Örnek, "Şiirim Yarıda Kaldı", syf. 9

Nurettin Topçu, "Amerikan Mektupları V. İstanbul'da Bir Gün", syf. 10

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Vedat F. Belli, "Yarın", syf. 11
 Charles Morgan, "İnsan Hayatında İrade ve Zaruret II", syf. 12
 Alain Bosquet, "Alain'den Hikmetler / İşler", syf. 13
 Suat Yeşilyurt, "Bana Mektuplar'dan", syf. 14-16

Eylül 1948

- Mehmed Kaplan, "Anadolunun Kuvvetleri", syf. 2-3
 Cahit Okurer, "Hürriyet Ne Değildir?", syf. 4
 Ali Fuad Başgil, "Müsbet Milliyetçilik", syf. 5
 S. Karsan, "Dedeme ve Bana Dair", syf. 6
 Nurettin Topçu, "Amerikan Mektupları Vı. Bir Gün Daha", syf. 7
 Kemal Or, "Gönül Kuşu", syf. 8
 Lütfü Bornovalı, "Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Hakkında", syf. 8-10
 Alain Bosquet, "Eserler / Melânkoli", syf. 10-14
 Ahmet Kabaklı, "Ayın Hercümerci", syf. 15
 Hareket, "Filozoflara Göre Felsefe İsağojı", syf. 16

Ekim 1948

- Mehmet Kaplan, "San'at ve Cemiyet", syf. 2
 Muzaffer Uyguner, "Maniler Hakkında", syf. 3-6
 Alain Bosquet, "Tavırlar I", syf. 7
 Alain Bosquet, "Jimnastik II", syf. 7
 O. Nedim Tuna, "Malazgirtte Dügün", syf. 8
 Lütfü Bornovalı, "Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Hakkında", syf. 8
 Tahsin Tola, "Merhum Hasan Feyzi'den Gazel", syf. 9
 Alain Bosquet, "Dualar III", syf. 10
 Mme De Stael, "Şiller (schiller)", syf. 11
 Nurettin Topçu, "Amerikan Mektupları ve İnsan Hayatı VII", syf. 12-13
 Jale Baysal, "Arka Sokak", syf. 14-16

Kasım 1948

- Nurettin Topçu, "Devlette İrade", syf. 2
 Necip Fazıl Kısakürek, "Dil Kongresinde", syf. 3
 Mehmed Kaplan, "Tenkid", syf. 4
 Cahit Okurer, "Hürriyet Meselesi Hakkında", syf. 5-6
 Osman Nedim Tuna, "Macera", syf. 7
 Marcel Raymond, "Şiir Anlayışı ve Baudlaire", syf. 8
 Lütfü Bornovalı, "Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Hakkında", syf. 8
 Hasan Feyzi, "Ey Buldan", syf. 9
 Ali İhsan Balımoğlu, "Türk Ocaklarına Dair Bir Hasbihalden", syf. 10-11
 Nurettin Topçu, "Amerikan Mektupları", syf. 12-16

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Aralık 1948

Remzi Oğuz Arık, "Türk Medeniyet ve San'at Tarihi", syf. 2

Mehmed Kaplan, "Nesillerin Ruhü", syf. 3

Hareket, "Mehmet Akif'in Manevi Huzurunda", syf. 4

Cahit Okurer, "İnsanda Hürriyet ve İrade", syf. 5

Tağrık Buğra, "Can Sıkıntısı", syf. 6

Nurettin Topçu, "Devlette Hâkimiyet ve Mesuliyet İradesi", syf. 7

Lütfü Bornovalı, "Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Hakkında", syf. 8

Zeki Ömer Defne, "Gerçek Dünya", syf. 9-11

Hareket, "Toplumbilim (sosyoloji) Nurettin Topçu", syf. 12-13

Tahir Örneş, "Bayram Sabahı", syf. 15-16

Ocak 1949

Nurettin Topçu, "Hâkimiyet ve Demokrasi", syf. 2

Mehmed Kaplan, "Nesillerin Ruhü", syf. 3-5

Lamennais, "Din Bahsinde Lakaydı", syf. 6

Ahmet Kabaklı, "Yahudi Kavmine Nutuk", syf. 6

Ali Rıza Alp, "Türk Romanında İstanbul - Anadolu Münasebetleri", syf. 7

Alain Bosquet, "Eş", syf. 8

Zeki Ömer Defne, "Rüyasında Yüzen Gemi", syf. 9

Nurettin Topçu, "Amerikan Mektupları IX Son Nesiller", syf. 10

Halil Soyuer, "Bu Şehrin Sokaklarında", syf. 11

Hareket, "Yüzyılımızın Sosyoloji Nazariyeleri", syf. 11-13

Andre Rousseau, "Paul Claudel İncil Okuyor", syf. 14

Vedat F. Belli, "Bir Günün Sonunda", syf. 14

Tarık Buğra, "Martı", syf. 15-16

Şubat 1949

Lütfü Bornovalı, "Hüseyin Avni Siyasi ve Ahlaki Şahsiyeti", syf. 2

Selahattin Köseoğlu, "Hüseyin Avni'nin Aziz Hatırasına", syf. 2

Nurettin Topçu, "Hüseyin Avni'siz Bir Yıl", syf. 3

Z. Fahri Fındıkoğlu, "Hüseyin Avniyi Hatırlarken", syf. 3-5

Asaf Muammer, "Hareket Mecmuası Tahrir Heyetine", syf. 6-7

Denizcioğlu, "Hüseyin Avni Ulaş'a Dair Bir Katre Düşünce", syf. 8

Cahit Okurer, "Hüseyin Avniyi Anarken", syf. 9-12

Hareket, "Müessisan Cemiyeti Beyannamesi", syf. 13-16

Mart 1949

Cahit Okurer, "Garblılaşıma Hareketleri Mahiyet, Mâna ve Değerleri", syf. 3

Nurettin Topçu, "Sanatta İrade", syf. 4

Hareket, "Namık Kemal Hayatı ve Eserleri", syf. 5

Mehmed Kaplan, "Nesillerin Ruhü", syf. 6-7

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Marcel Raymond, "Paul Valery", syf. 8

Ahmet Kabaklı, "Süleyman Nazif Müstesna Bir Karakter Abidesi", syf. 8-10

Ali İhsan Balımoğlu, "Köpekler Haçtan Geliyor", syf. 11-12

Nurettin Topçu, "Amerikan Mektupları X Müslüman İstanbul ve Şimdiki Dindarlık", syf. 13-15

Muvaffak Sami Onat, "Gel Gör ki", syf. 16

Nisan 1949

Mehmet Kaplan, "Mukaddes Uçurum", syf. 2

Alain Bosquet, "Hususi Hayat Hakkında", syf. 3

Rifat Necdet Evrimer, "Konuşmak ve Susmak Sanatı", syf. 4

Lacordaire, "Dünyanın Saadeti", syf. 5

Nurettin Topçu, "Dinde İrade", syf. 6-7

Paul Claudel, "Tokyo'nun İç Suru", syf. 8

Lütfü Bornovalı, "Oğlumuz", syf. 8-9

Tarık Buğra, "Söz Alma... Fakat Kimden?", syf. 10-11

Nurettin Topçu, "Amerikan Mektupları Fakir Hayatları ve Büyük Adamları XI", syf. 12-13

Hareket, "Namık Kemal Hayatı ve Eserleri", syf. 14-15

Necati Karabacak, "Tarihi Notlar", syf. 16

Mayıs 1949

Hilmi Ziya Ülken, "Millet", syf. 2

Mehmed Kaplan, "Büyük Terkibe Doğru", syf. 3-4

Cahit Okurer, "Garblılaşma Hareketleri Mahiyet, Mâna ve Değerleri II", syf. 5

Nurettin Topçu, "İsyan Ahlakı", syf. 6-7

Ahmet Kabaklı, "İyi ile Kötü Vuruşlar", syf. 8

Rifat Necdet Evrimer, "Normal, Anormal", syf. 9

Nicole Martin, "İhtiraslarımızın Boşluğu", syf. 10

Ali İhsan Balımoğlu, "İki Uyanış", syf. 11-12

Ernest Renan, "Neron", syf. 13-14

Nurettin Topçu, "Amerikan Mektupları XII Ömürleri ve Hürriyetleri", syf. 15

Hareket, "Son Asrın İlim ve Fen Adamlarına Göre İlim - Ahlâk – İman", syf. 16

Mayıs 1949

Hilmi Ziya Ülken, "Kültür ve Medeniyet", syf. 2

Hareket, "Hareketin Tatil İlânı", syf. 3

Cahit Okurer, "Garblılaşma Hareketleri III 1908 Den Bugüne Kadar Manâ, Mahiyet ve Değeri", syf. 4-6

Lütfü Bornovalı, "Özlediğimiz Samimiyet", syf. 7

Mehmed Kaplan, "Tek Kitap, Çok Kitap", syf. 8

Rifat Necdet Evrimer, "Sarhoş Gemi", syf. 9

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Hayrettin Topçu, "Müzik Davâmız", syf. 10
 "Dünyayı Değiştirebilirsiniz", syf. 11-13
 Şevket Arı, "Yetim", syf. 14-16

HAREKET AYLIK SİYASİ MECMUA (1952-1953)

Aralık 1952

Hareket, "Fikir ve Ruh Terbiyesi Cemiyeti'nin Kuruluşunu Beklerken", syf. 2
 Mehmed Kaplan, "Yeni Bir Fikir ve Hareket Çağı", syf. 3
 Nuri Hisar, "Kuvvet ve Düşünce", syf. 4
 Cahit Okurer, "Samimiyetini Kaybeden Şehir", syf. 5-6
 Abbe C. Vincent, "Yazmak Sanatına Dair", syf. 7
 Nurettin Topçu, "Mesuliyet Hareketi", syf. 8-9
 Ahmet Kabaklı, "İnkılâp Karşısında Din", syf. 10
 Ali Rıza Özer, "Vatan Albümü Canım Vatanım Türkiyem", syf. 11
 Hareket, "Jean Paul Sartre", syf. 12
 Nurettin Topçu, "Taşralı", syf. 13-15
 N. Tarhan, "Sporumuz", syf. 16

Ocak 1953

Ahmet Kabaklı, "Bir Vatanın Kurtuluşu", syf. 2
 Yahya Benekay, "İkiyi Bölmüş Gece", syf. 2
 Nurettin Topçu, "Şahsiyet", syf. 3-4
 Cahit Okurer, "Aydınlığa Doğru", syf. 5-6
 Mehmed Kaplan, "Mekteplerde Güzel Sanatlar Terbiyesi", syf. 7
 Nurettin Topçu, "Yıldırımın Huzurunda", syf. 8-10
 Ali Rıza Özer, "Maddeden Ruha", syf. 11
 Nuri Tarhan, "Sanatta Şahsiyet ve Nazariye", syf. 12
 Nurettin Topçu, "Taşralı", syf. 13-15

Şubat 1953 (Aylık Fikir Mecmuası)

Hareket, "Türk Milliyetçiliğinin Asli Kıymetleri", syf. 2
 Mehmed Kaplan, "Milliyetçilik ve İlim", syf. 3-4
 Nurettin Topçu, "İnkılâbımız", syf. 5
 M. K., "Fikir, Küfür ve Cinayet", syf. 6
 Nuri Hisar, "Gençlik Efsanesi", syf. 7
 Ali Rıza Özer, "Bahar ve Sonbahar", syf. 7
 Nurettin Topçu, "Yeni Nizamın Ana Hatları Kültür Meseleleri", syf. 8-9
 Ziya Demirel, "Gençsin", syf. 10
 Hareket, "Marks'ın Söyledikleri Çıkmadı", syf. 11-12
 Osman Selçuk, "Gençliğin Yetiştirilmesi", syf. 13
 Nurettin Topçu, "Taşralı", syf. 14-16

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Mart 1953

K. Domaniç, "Mehmetçik", syf. 2

Hareket, "Son Hadiselerin Tahlili", syf. 3

Mehmed Kaplan, "Kahramanlık, Din ve İlim", syf. 4

Cahit Okurer, "Sevgisini Kaybeden Şehir", syf. 5-6

"Geleceğin Masalı Yeryüzünün Yarınki Manzarası", syf. 7

Nurettin Topçu, "Yeni Nizamın Ana Hatları Kültür Meseleleri Sanat ve Umumi Neşriyat", syf. 8-9

Mehmed Kaplan, "Batıl İtikatlarla Mücadele", syf. 10

Ali Rıza Özer, "Ölüm", syf. 11

Nuri Hisar, "Rejimin Muhafazası", syf. 12

Andre Gide, "Sovyet Rusyadan Dönüş'ten", syf. 13

Evlilyaoğlu Gökhan, "İstanbul'un Fethi Destanından", syf. 14-16

Nisan 1953

Mahatma Gandhi, "Aşram'a Mektuplar Cesaret", syf. 2

Hareket, "İçtimai Yardım Şuuru", syf. 3

Nurettin Topçu, "Aklın Sanatı", syf. 4-5

Cahit Okurer, "Hakikat Duygusunu Kaybeden Şehir", syf. 6-7

Nurettin Topçu, "Yeni Nizamın Ana Hatları Mukavele ve Memleket I Adalet Davası", syf. 8

Ahmet Kabaklı, "Çocukluk Cenneti", syf. 10

İ. Çaloğlu, "Onlara Mektup", syf. 11

M. Şakir Ülkütaşır, "Meşrutiyet Devrinin Siyasi Partileri Fırkai İbad (Osmanlı Demokrat Fırkası)", syf. 12

Ali Rıza Özer, "Nisan Şarkısı", syf. 12

Andre Gide, "Sovyet Rusyadan Dönüş'ten II", syf. 13

Nuri Tarhan, "Demokrasiye Doğru", syf. 14

Alain Bosquet, "Uyku Satıcıları", syf. 15

Evlilyaoğlu Gökhan, "İstanbul'un Fethi Destanı'ndan Kostantiniyye Kızılması", syf. 15-16

Mayıs 1953

Hareket, "Güzel Bir Misal (Yenisabah'ın Bir Başmakalesi)", syf. 2

Yeni Sabah, "Birkaç Gerilik Örneği", syf. 2

Hareket, "İlerilik – Gerilik", syf. 3

Nuri Hisar, "Düşünce", syf. 4

Aziz Tuğrul, "Akıllı - Akılsız İnsan", syf. 5

"Geleceğin Masalı II Mahşer", syf. 6

Ahmet Hikmet Müftüoğlu, "Bir Türk Dostunun Diliyle: Bizim Gerçeğimiz", syf. 7

Nurettin Topçu, "Yeni Nizamın Ana Hatları Adalet Davası Mukavele ve Mülkiyet", syf. 8-9

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Nuri Tarhan, "Bir Mühim Dava", syf. 10
 Nurettin Topçu, "Tıbbiyeli", syf. 11-12
 İ. Durmuş Albayraktaroğlu, "Anadolu Dertlerinden", syf. 13
 Alain Bosquet, "Uyku Satıcıları", syf. 14
 N. Tarhan, "Kıt'a", syf. 15
 M. Şakir Ülkütaşır, "Meşrutiyet Devrinin Siyasi Partileri Ahali Fırkası", syf. 16

Haziran 1953

- Evliyaoğlu Gökhan, "Fatih", syf. 1
 Evliyaoğlu Gökhan, "Fetih", syf. 2
 Hareket, "Büyük Atamız Fatih", syf. 3
 Cahit Okurer, "Büyük Fetih'ten Fatih'in İstanbul'a Girişi", syf. 4
 Hareket, "Okuyucularımıza", syf. 4-5
 Ahmet Kabaklı, "Sultan Mehmet Üzerine Dikkatler", syf. 6
 "Geleceğin Masalı III Büyük Mahkeme", syf. 7
 Nurettin Topçu, "Yeni Nizamın Ana Hatları Adalet Davası Maaş, Miras ve Kazanç Şekilleri", syf. 8-11
 Cahit Okurer, "Kostantiniyye Kızılması İstanbul'un Fethine Destan", syf. 12
 Cahit Okurer, "Büyük Fetih'in Sonu Bizim İstanbul", syf. 13
 Nurettin Topçu, "Tıbbiyeli", syf. 14-16

FİKİR VE SAN'ATTA HAREKET (1966-1977)

Ocak 1966

- Hareket, "Hareketin Sakladığı Sır", syf. 3
 Hareket, "Felsefemiz", syf. 4-5
 Mehmet Kaplan, "İman ve Hareket", syf. 6
 Ercümen Konukman, "Anadoluculuk", syf. 7-8
 Ali Nihat Tarlan, "Gençlerimizi Nasıl Yetiştirmeliyiz?", syf. 9
 Nurettin Topçu, "Beklenen Gençlik", syf. 10-11
 Ayhan Songar, "Günümüzün Gençliğinde Ruh Buhranları", syf. 12
 Ayhan Yücel, "Büyük Değişimlere Rağmen Hiç Değişmemiş Gibi Duran Şey", syf. 13-14
 Emin Işık, "Hürriyet ve Mesuliyet", syf. 15
 Mehmet Çavuşoğlu, "Rubai", syf. 15
 Muzaffer Civelek, "İktisatta Milliyetçilik", syf. 16
 Osman Zeki Sönmez, "Pencerenin Ardı", syf. 17
 Emin Ergül, "Gören Görene", syf. 18-19
 Kitap Önerileri, syf. 20

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini**Şubat 1966**

Hareket, "Okuyucularımıza", syf. 2

M. Blondel, "Hareket", syf. 2

Mehmed Kaplan, "Ruh ve Hareket", syf. 3

Ayhan Yücel, "Denemeler", syf. 4

Leruva, syf. 4

Ali Nihat Tarlan, "Gençlerimizi Nasıl Yetiştirmeliyiz? II", syf. 5

Pascal, "Kâinat ve İnsan", syf. 6

Nurettin Topçu, "Existentialisme Varoluş Felsefesi", syf. 7-8

Emin Işık, "İnsan ve Sonsuzluk", syf. 9

"Mevlana", syf. 9

Nurettin Topçu, "Hareket Felsefesi", syf. 10-11

Muhittin Nalbandoğlu, "Milli Mücadele Edebiyatı Milli Mücadeleden Önce Vatan Hisleri", syf. 12

Muzaffer Civelek, "Bulanık Sular", syf. 13

Timur Kocaoğlu, "Dışarı", syf. 13

Alp Samet, "Türkiye'de Köyler", syf. 14

Fevzi Namıkoğlu, "Ekonomik ve Sosyal Erozyon", syf. 15

Ercümen Konukman, "Hüseyin Avni Ulaş", syf. 16

Bekir Su, "Bir Kenar Mahalle Hikâyesi", syf. 17-18

Victor Hugo, "Her Ay Bir Kitap / Sefiller", syf. 19

Kitap Önerileri, syf. 20

Mart 1966

Ayhan Yücel, "Vatandaş ve İnsan Sevgisi", syf. 2

Mehmet Kaplan, "Otorite Yokluğu", syf. 3

Ali Nihat Tarlan, "Din ve İrade", syf. 4

Emin Işık, "Kâinat ve Sonsuzluk", syf. 5

Pascal, "Kâinat ve İnsan", syf. 6

Nizam Ahmed, "Hakikatin Anahtarı", syf. 6

Orhan Okay, "Nesillerin Tarihi", syf. 7-8

Muzaffer Civelek, "İktisadın Muhtaç Olduğu Kudret", syf. 9

Nurettin Topçu, "İş Ahlâkı", syf. 10-11

A. Samet, "Memleketimizde Milli Gelir ve Dağılışı", syf. 12

Muhittin Nalbantoğlu, "Milli Mücadele Edebiyatı: 2 Büyük Bozgunun Yankıları", syf. 13

Nurettin Topçu, "Existentialisme II Özcü Felsefe", syf. 14-16

Bekir Su, "Kırlar Zaman ve Ötesi", syf. 17

Mehmet Emin Ünverdi, "Şikâyet", syf. 18

Tagore, "Her Ay Bir Kitap / Sevgi Bahçesi", syf. 19

Kitap Önerileri, syf. 20

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Nisan 1966

Mehmet Kaplan, "Din Adamı", syf. 3

Ali Nihat Tarlan, "Bir Beytin Düşündürdükleri", syf. 4-5

Ayhan Yücel, "Var Olma Keyfiyeti ve Bunun İki Neticesi Egoizm, Altruzim", syf. 6

M. Blondel, "Hareket", syf. 6-7

Nurettin Topçu, "Varoluş Felsefesi", syf. 8-10

Fikret Sevsen, "Ceza Kanunumuzda 141, 142, Maddeler ve Düşünce Hürriyeti", syf. 11-12

Abidin Işık, "Ağır Sanai ve Manevi Çöküntü", syf. 13

Lamennais, "Genç Asker", syf. 14

Lamennais, "Sevgi", syf. 15

Nurettin Topçu, "Allahsız Kazanç", syf. 16-17

Sabahaddin Zaim, "İran Pakistan ve Türkiye Arasında Kültürel ve İktisadi İşbirliği", syf. 18-19

Turgut Yemişçi, "Kalkınma İçin Bölgesel İşbirliği (rcd) Organları, Çalışma Şekli ve Son Gelişme", syf. 20

Hüseyin Perviz Hatemi, "Başlangıç", syf. 21

Ali Rıza Özer, "Merhaba", syf. 22

Nuri Karahöyükü, "Remzi Oğuz Arık'tan Hatıralar", syf. 23-25

Ercümen Konukman, "Bir Büyük İnsanın Hayat Hikâyesi", syf. 26

Gandi, syf. 27

H. Verdi Kankılıç, "Rubai", syf. 27

Nuri Yüce, "Bekleyiş", syf. 27

Timur Kocaoğlu, "Ak Ölüm", syf. 28

Ahmet Yağcıoğlu, "Sonbahar", syf. 29

Bekir Su, "Köle Bacası", syf. 28-29

Kitap Önerileri, syf. 30

İlanlar, syf. 31-32

Mayıs 1966

Mehmet Kaplan, "Sosyal Hareketlilik", syf. 3

Ayhan Yücel, "Denemeler", syf. 4

A. William, "Hoş Görürlük", syf. 4

Ercümen Konukman, "Millet Anlayışımız ve Milliyetçiliğimiz", syf. 5-6

Fevzi Namıkoğlu, "Köy", syf. 7

Hareket, "Remzi Oğuz Arık", syf. 8

"Köylü ve Geven", syf. 8

Mehmet Necati Büyükkurt, "Türkiyede Şehirleşme Hareketleri", syf. 9-10

Osman Selim Dinçsoy, "Yollarda Kaldım Allahım", syf. 11

Hüseyin Perviz Hatemi, "Sosyalizm ve İslâmiyet Tartışmaları", syf. 12-13

Emin Işık, "Din ve Tekâmül", syf. 14-15

Nurettin Topçu, "Serbest İktisat Rejimi", syf. 16-17

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Ezel Erverdi, "Dostoyevski'ye Dair", syf. 18-20
 Ahmet Ergin, "Gözlerini Aç Artık", syf. 21
 Nurettin Topçu, "Existentialisme IV Allahsız ve Dinci Existentialisme", syf. 22-23
 İlhan Eraydın, "Sen ve Ben", syf. 24
 Ali Rıza Özer, "Maziye Sevgilerler", syf. 24
 Muhittin Nalbandoğlu, "Milli Mücadele Edebiyatı / İşgal Acıları", syf. 25
 Nuri Yüce, "Yunus Emre Özel Sayısı", syf. 26
 Vedat Fuad Belli, "Karanlık Ağaç'tan", syf. 27
 Bekir Su, "Bayat Dünya", syf. 28-29
 Lamennais, "Saadet", syf. 30
 İlanlar, syf. 31-32

Haziran 1966

Mehmet Kaplan, "İlkecilik", syf. 3-4
 Gökhan Evliyaoğlu, "Fetih", syf. 5
 Nurettin Topçu, "Fatihin Devleti", syf. 6-7
 Ali Nihat Tarlan, "Doğru Haber", syf. 8
 Ayhan Songar, "Peyami Safa Bey'i Anarken", syf. 9
 İsmail Hakkı Şengüler, "Allah Aşkına", syf. 10
 Ayhan Yücel, "Denemeler", syf. 11
 Soner Aksoy, "Gençlik ve İhtiyarlık", syf. 12
 "Şuleden Hareket Mecmuasına", syf. 13
 A. J. Cronin, "Hayat Bana Neler Öğretti?", syf. 14-15
 Nurettin Topçu, "İşsizler", syf. 16-17
 Nusret Cemil Kuanç, "Serbest İktisat Nizâmı ve Kooperatifçilik", syf. 18-19
 Hüseyin Perviz Hatemi, "Sosyalizm ve İslâmîyet Tartışmaları II", syf. 20-23
 Yusuf Ç. Oğuz, "Yollarda", syf. 24
 Turan Utku, "Köy Kalkınması", syf. 25-26
 Alexander Dorozynki, "Fizikçi Landau'nun Mucizevi Kurtuluşu", syf. 27-28
 Ali Rıza Özer, "Yeşil Senfoni", syf. 29
 Osman Sönmez, "Bir Kelebek ya da Bazı İnsanlar", syf. 30
 Nuri Yüce, "Bekleyiş", syf. 31
 Kitap Önerileri, syf. 32

Temmuz 1966

Mehmet Kaplan, "Şu Tefsir Yok Mu?", syf. 3
 Muhsin İlyas Subaşı, "Mutluluğun Türküsü", syf. 4
 Ayhan Yücel, "Denemeler", syf. 5
 Ali Nihat Tarlan, "Defile", syf. 6
 Celal Erçikan, "Garp Zihniyeti ve Biz", syf. 7-8
 Emin Işık, "Allah İncancının Tarihi Tekâmülü", syf. 9
 Müberra İmrâl Önal, "Hayatın Akışı Böyle", syf. 10

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Bayraktar Bayraklı, “Dostluk”, syf. 11
 Hüseyin Perviz Hatemi, “Sosyalizm ve İslâmiyet Tartışmaları III”, syf. 12-15
 Nurettin Topçu, “Şehitler”, syf. 16-17
 Turan Utku, “Köy Kalkınması”, syf. 18-19
 Vedat Fuad Belli, “Karanlık Ağaç”, syf. 20
 ERCÜMEND KONUKMAN, “Bir Büyük İnsanın Hayat Hikâyesi II”, syf. 21-23
 O. Zeki Berberoğlu, “Türkiye'nin Mesken Meselesi”, syf. 24-25
 Mehmet Necati Büyükkurt, “Türkiye'de Şehirleşme Hareketleri”, syf. 26-27
 Lamennais, “Dua”, syf. 28
 Bekir Su, “Toprak Damların Çileli Kadını”, syf. 29-30
 Kitap Önerileri, syf. 31
 İlanlar, syf. 32

Ağustos, 1966

Hareket, “İnkılâbımız”, syf. 3
 Mehmed Kaplan, “Konuşma ve Yazı Dili”, syf. 4-5
 Ali Nihat Tarlan, “Görünmeyen Kudret”, syf. 6
 Hüseyin Perviz Hatemi, “Sosyalizm ve İslâmiyet Tartışmaları IV Zararlı Servet Yığılmalarının Önlenmesi”, syf. 7-8
 Muhsin İlyas Subaşı, “Dergâhına Geldim”, syf. 9-10
 Metin Önal Mengüşoğlu, “Çaldım Kapıları Bu Sabah”, syf. 11-12
 Ferit Kantürk, “Vicdanın Emirleri”, syf. 13
 Cemil Kıvanç, “Ziraat Kelimesindeki Şartlar Toprakların Durumu ve Kooperatifçilik”, syf. 14-15
 Nurettin Topçu, “Mesuliyet Hareketi”, syf. 16-17
 Mustafa Zadıroğlu, “İnsan ve Sömürgeçlik”, syf. 18
 Ali Rıza Özer, “Yurdum Yurdum”, syf. 19
 Mehmet Necati Büyükkurt, “Dil Meselemiz”, syf. 20
 Sıddık Elbistan, “Diri Gök Altında Kaygısız Dolaşanlara”, syf. 21
 ERCÜMEND KONUKMAN, “Portreler I”, syf. 22
 Henry Kaizer, “Şule / Yükselmenin Yolu”, syf. 23
 Müberra İmrâl Önal, “Kara – Ak”, syf. 24
 Epiktetos, “Düşünceler”, syf. 25
 Bekir Su, “Yolumu Kesen Şehir”, syf. 26
 Ezel Erverdi, “Kahraman Kimdir”, syf. 27
 Robert Goldwater, “Vincent Van Gogh”, syf. 28
 Nuri Yüce, “Yabancı”, syf. 29
 Mehmed Doğan, “Düş”, syf. 30
 M. Emin Palamut, “Ümit”, syf. 31
 Kitap ve Dergi Önerileri, syf. 32

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Eylül, 1966

- Hareket, "1071'den Bu Yana", syf. 3
 Muhsin İlyas Subaşı, "O Zaman", syf. 3
 Mehmed Kaplan, "Yeni İnsan Tipi", syf. 4
 Will Durant, "Hakikatin Değeri", syf. 5
 Ali Nihat Tarlan, "Çıldıracağım", syf. 6
 Ayhan Yücel, "Denemeler", syf. 7
 Lamennais, "İnsanlık ve Nizam", syf. 8
 Hüseyin Perviz Hatemi, "Sosyalizm ve İslâmiyet Tartışmaları V Faiz Niçin Yasaklanmıştır ve Milli Banka", syf. 9-13
 Osman Sert, "Düşünceler", syf. 14-15
 Nurettin Topçu, "Başşehir", syf. 16-17
 Muzaffer Civelek, "Köy Yolları", syf. 18
 Ali Rıza Özer, "Onun İşi", syf. 19
 Georges Duhamel, "Kitaplar ve Yaşamamızın Reçeteleri", syf. 20
 Nuri Yüce, "Hicran", syf. 21
 Mehmet Coşar, "İdeal İnsan", syf. 22
 Cengiz Durkan, "Bir İhtiyarın Düşündürdükleri", syf. 23
 Ahmet Ergin, "Biz Ağlıyorduk", syf. 24
 Müberra İmrâl Önal, "Peyzaj", syf. 25
 Emin Işık, "Hareket Kâinat ve İbadet", syf. 26
 E. Bahar, "Dua", syf. 27
 ERCÜMEND KONUKMAN, "Portreler II", syf. 28
 İlhan Eraydın, "Küçük Ağa ve Ötesi", syf. 29
 Alain Bosquet, "Sanatkâr ve Halk", syf. 29
 William Saroyan, "Amcam ve Meksikalılar", syf. 30-31
 Kitap ve Dergi Önerileri, syf. 32

Ekim 1966

- Hareket, "Biz Bu Toprağın Sızısıyız", syf. 3
 Mehmed Kaplan, "Milliyetçilik İlerlemeyi Şart Koşar", syf. 4
 Bekir Su, "Yorgun Ülke", syf. 5
 Ahmet Karabey, "Milliyetçi Hareketin İki Yönü", syf. 6-7
 Ali Nihat Tarlan, "Ağaç", syf. 8
 Muzaffer Zorlu, "İnanmak", syf. 9
 Mehmed Necati Büyükkurt, "Vatandaşlık", syf. 10-11
 Hareket, "Rahmi Eray", syf. 12
 İsmail Dayı, "Rahim Ağabey'e İstemek veya İstememek", syf. 13
 Ayhan Yücel, "Rahmi Ağabey", syf. 14
 ERCÜMEND KONUKMAN, "Portreler III", syf. 15
 Nurettin Topçu, "Kırk Yıllık Çile", syf. 16-18

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Hüseyin Perviz Hatemi, "Sosyalizm ve İslâmiyet Tartışmaları Vı Faiz Yasağı Hakkındaki Görüşler", syf. 19-26
 Müberra İmrâl Önal, "İnsan Âlemde Hayal Ettiği Müddetçe Yaşar", syf. 27
 Muzaffer Civelek, "Kalabalıklarda Unutulan Adam", syf. 27
 Ertuğrul Karakoç, "Yakarış", syf. 27
 Vedat Fuad Belli, "Karanlık Ağaç'tan", syf. 28
 Emin Özen, "Can Kuşları", syf. 29
 Abdullah Ulubay, "Umut Yeşili", syf. 30
 M. Emin Palamut, "Cüce", syf. 31
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 32

Kasım 1966

- Hareket Yazı Ailesi, "Baş Sağlığı", syf. 2
 Hareket, "Kurtuluşumuz", syf. 3
 Mehmed Kaplan, "Kanunlar ve İcracılar", syf. 4
 İsmail Hami Danişmend, "Barbaros'un Milliyeti", syf. 5
 Ayhan Yücel, "Beatnik'lerin Düşündürdükleri", syf. 6
 Ali Nihat Tarlan, "Kader ve Hayat", syf. 7
 Nurettin Topçu, "Teknik ve Kültür I", syf. 8-9
 Hüseyin Perviz Hatemi, "Sosyalizm ve İslâmiyet Tartışmaları VII Tarihi Akış İçinde İslâm", syf. 10-14
 Muhsin İlyas Subaşı, "Kervan", syf. 15
 Nurettin Topçu, "Kurtuluşun Yolu Sosyalist Cemiyet Nizamı", syf. 16-17
 Ertuğrul Karakoç, "Korku", syf. 18
 Abdullah Ulubay, "Savaş Sonu", syf. 18
 Ercümend Konukman, "Bir Büyük İnsanın Hayat Hikâyesi", syf. 19
 Dursun Özer, "Türkiye'nin Su Meseleleri", syf. 20-23
 Muin Feyzioğlu, "Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi", syf. 24-25
 Muzaffer Civelek, "Alinyazısı", syf. 26
 Ali Rıza Özer, "Kâlboluş", syf. 26
 Emin Özen, "Yenilen", syf. 27-28
 İhsan Sezal, "Gönül Nimetleridir İstedğim", syf. 29
 Tevfik Fikret Göncüler, "Bir Genç Doğuyordu", syf. 30
 Tarık Hasırcıoğlu, "Sitem", syf. 31
 İlanlar, syf. 32

Aralık 1966

- Hareket, "Mehmed Âkif ve Milliyetçiliği", syf. 3
 "Mehmed Âkif", syf. 4
 Ali Nihat Tarlan, "Mehmed Âkif ve Hususiyetleri", syf. 5
 Remzi Oğuz Arık, "Mü'min Âkif", syf. 6
 "Mehmed Âkif", syf. 7

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Cemil Kıvanç, "Türkiye ve Mehmed Âkif", syf. 8
 ERCÜMEND KONUKMAN, "Mehmed Âkif'in Ardından", syf. 9
 MEHMED KAPLAN, "Devlet Baba", syf. 10
 AHMET ERGİN, "Şarkımız", syf. 11
 TURGUT TEZBAŞARAN, "Dua", syf. 11
 NİHAT KEKİLİK, "Milliyetçilik ve Milli Düşünce", syf. 12
 HASAN HÜSREV HATEMİ, "Midas'ın Kulakları", syf. 13
 TARIK HASIRCIOĞLU, "Mutsuz Şehir", syf. 14
 HASAN HÜSREV HATEMİ, "Ölüm Susmasıdır Bir Sevdiğin", syf. 15
 EMİN ÖZEN, "Kalk Borusu", syf. 15
 NURETTİN TOPÇU, "Mahşerden", syf. 16
 NURETTİN TOPÇU, "Hakkın Kuvveti", syf. 16-17
 ALİ İHSAN HACİHALİLOĞLU, "Dua", syf. 18
 HÜSEYİN PERVİZ HATEMİ, "Sosyalizm ve İslâmiyet Tartışmaları VIII Çalışıp Kazanma Hürriyeti ve Sınırları", syf. 19-25
 MUZAFFER ZORLU, "İnsan", syf. 26
 MUHSİN İLYAS SUBAŞI, "Ben de", syf. 26-27
 GÜZİDE TARANOĞLU, "Erkeğime", syf. 28
 M. FAHİR OĞUZ, "Zamansız", syf. 28
 İHSAN SEZAL, "Ötelerin Ötesi ve Sen", syf. 29
 AYHAN YÜCEL, "Mektup", syf. 29
 HÜSEYİN PERVİZ HATEMİ, "Dua", syf. 30
 M. EMİN PALAMUT, "Beni Arıyorum", syf. 30
 ERTUĞRUL KARAKOÇ, "Sualsiz", syf. 30
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 31-32

Ocak 1967

- NURETTİN TOPÇU, "İnsan ve Hürriyet", syf. 3-5
 AYHAN YÜCEL, "Kültür ve Sıhhat", syf. 6
 METİN ÖNAL MENGÜŞOĞLU, "Kötülük", syf. 7
 HÜSEYİN PERVİZ HATEMİ, "Sosyalizm ve İslâmiyet Tartışmaları IV Ezilenin Gerçek Koruyucusu: İslâm", syf. 8-13
 BEKİR SU, "Bir Anne'ye", syf. 14
 CELAL ERÇİKAN, "Üniversite Reformu", syf. 15
 MEHMET KAPLAN, "Kalabalık ve Millet", syf. 16-17
 NURETTİN TOPÇU, "Kültür ve Medeniyet II", syf. 18-20
 MUZAFFER ZORLU, "İnsan II", syf. 21
 AYKUT POTUROĞLU, "Haymatlos", syf. 21
 EMİNE ERBAŞ, "Dua", syf. 22
 ERTUĞRUL KARAKOÇ, "Sen Şiir", syf. 23
 MEHMET COŞAR, "Tabiat Sevgisi", syf. 23
 MUZAFFER CİVELEK, "Şehir ve Ben", syf. 24

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Ebubekir Eroğlu, “Yazıhandan Tutkular”, syf. 24
 Abdullah Ulubay, “Sokağın Sonunda”, syf. 25
 Ahmet Ergin, “Satılmış”, syf. 25
 Sami Boz, “Kağnılı Köy”, syf. 26
 Osman Selim Dinçsoy, “Anne”, syf. 26
 Hareket, “Milliyetçi Toplumcu Anadoluocular Derneği Ana Nizamnamesi”, syf. 27-30
 Kitap nerileri ve İlanlar, syf. 31-32

şubat 1967

Hareket, “Sağ' da Olmak”, syf. 3-4
 Celal Erıkan, “Batının Hakikatleri”, syf. 5-8
 Ayhan Yücel, “Otorite”, syf. 9
 Ali Rıza zer, “Dn Kendine Bul Kendini”, syf. 10
 Emin Işık, “Din ve Tabiat”, syf. 11
 Georges Duhamel, “Zihnin çalışkanlığı ve Tembelliği I”, syf. 12
 İhsan Sezal, “Işıklar”, syf. 13
 İlhan Eraydın, “Pascal zerine”, syf. 14-15
 Nurettin Topçu, “Devlet İradesi”, syf. 16-17
 Hüseyin Perviz Hatemi, “Sosyalizm ve İslâmiyet Tartışmaları X Servet ve Toplum Düzeni ile İlgili Tedbirler”, syf. 18-23
 Tarık Hasırcioğlu, “Eyüp'te Sabah”, syf. 24
 Ertuğrul Karakoç, “ocukların Ağıdı”, syf. 25
 “Bir Avuç Toprak”, syf. 25
 Osman Selim Dinçsoy, “Yeni Yayınlar”, syf. 26
 Vedat Fuad Belli, “Esirlersiz Pazar”, syf. 27
 Kitap nerileri ve İlanlar, syf. 28-32

Mart 1967

Hareket, “Milliyetçiler Kurultayı”, syf. 3-4
 Mehmet Kaplan, “Dil ve üslup”, syf. 5
 Hüseyin Perviz Hatemi, “Sosyalizm ve İslâmiyet Tartışmaları XI İslâmda Cihad şuurunun İktisadi Sahaya Tesiri”, syf. 6-8
 Metin nal Mengüşoğlu, “Mehmetiğe Gazel”, syf. 9-13
 İhsan Sezal, “Arzular”, syf. 14
 Süleyman Narcı, “Yağmurda Düşünceler”, syf. 15
 Nurettin Topçu, “İslâm Ahlakı”, syf. 16-17
 Mehmet Coşar, “İman”, syf. 18-19
 Ali Nihat Tarlan, “Din I”, syf. 20-21
 Emin Işık, “Din ve Hayat”, syf. 22
 M. Sami Gültek, “Kaldırım”, syf. 23
 Aykut Poturoğlu, “l”, syf. 24
 Muzaffer Zorlu, “İnsan III”, syf. 25-26

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Kemal Kandaş, "Topçubaşı", syf. 27
 Hasan Hüsrev Hatemi, "İslâm Dünya Görüşü I", syf. 28
 Muhsin İlyas Subaşı, "Gezdim Anadolu'yu Bir Baştan", syf. 29
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 30-32

Nisan 1967

Hareket, "Cemaat Ruhu", syf. 3-4
 Mehmet Kaplan, "Anadolu Aydınları", syf. 5
 Ali Nihat Tarlan, "Din II", syf. 6-8
 Georges Duhamel, "Edebiyatın Müdafaasından: II Düşünmek ve Seçmek", syf. 9
 Hikmet Erez, "Köyümde Akşam", syf. 10
 Alain Bosquet, "Manevi İktidar", syf. 11
 Abdullah Ulubay, "Pencere / İnsan ve İnsanlar", syf. 12
 Emin Işık, "Din ve Devlet", syf. 13
 Ertuğrul Karakoç, "Sakarya Türküsü", syf. 14-15
 Nurettin Topçu, "Ahlâk Yaralarımız", syf. 16-18
 ERCÜMEND KONUKMAN, "Asaf Muammer'in Ardından", syf. 19-20
 Hüseyin Perviz Hatemi, "Sosyalizm ve İslâmiyet Tartışmaları XII Son Sözler", syf. 21
 Mehmet Keleşoğlu, "Hocam", syf. 23-27
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 28-32

Mayıs 1967

Ali Fuad Başgil, "Muvaffak Olma Yolunun Tehlikeleri ve Düşmanları", syf. 3-4
 Nurettin Topçu, "Başgil", syf. 5-6
 İsmail Dayı, "Büyük İnsan Ali Fuad Başgil", syf. 7-9
 Mehmet Kaplan, "Sanayi Medeniyeti", syf. 10
 Tarık Hasırcıoğlu, "İstek", syf. 11
 Muhsin İlyas Subaşı, "Dinlerseniz", syf. 11
 Georges Duhamel, "Edebiyatın Müdafaasından: IV Sözle Müziğin Karışıklığı", syf. 12
 Tefvik Fikret Göncüler, "Bir Akşamüstü Anısı", syf. 13
 İlhan Eraydın, "İsmail Hâmi Danişmend'in Ardından", syf. 14
 Mehmet E. Palamut, "Câzibe", syf. 15
 Güzide Taranoğlu, "Ne Yaptık", syf. 15
 Nurettin Topçu, "Ahlâk Yaralarımız II", syf. 16-18
 ERCÜMEND KONUKMAN, "Portreler IV", syf. 19
 Metin Önal Mengüşoğlu, "Rüzgâr Bir Dost Getirdi", syf. 20
 Hüseyin Perviz Hatemi, "Sosyalizm ve İslâmiyet Tartışmaları XIII", syf. 21-27
 Emine Erbaş, "Oyun", syf. 28
 Vedat Fuad Belli, "Yusufsuz Kuyuda Olmak", syf. 28
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 29-32

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Haziran 1967

- Hareket, "Münevver Anlayışımız", syf. 3-4
 Mehmet Kaplan, "Eskiye Nasıl Bakmalı?", syf. 5
 Zülfikar Sezen, "Vartolarca", syf. 6
 Emin Işık, "Aranan Nedir?", syf. 7
 Emel Esin, "Lebbeyk Hac Hatıraları 1. Bölüm Yunusun İlâhisi", syf. 8-10
 Muzaffer Zorlu, "Düşünce", syf. 11-13
 Sami Boz, "İçim Dolu", syf. 14
 Mustafa Özbalcı, "Çocukluğumuz", syf. 15
 Aykut Poturoğlu, "Sunu", syf. 15
 Nurettin Topçu, "Ahlâk Yaralarımız III", syf. 16-17
 Ali Rıza Özer, "Dosdoğru Yol", syf. 18
 Sami Güvenal, "Mimar Koca Sinan Hayatı ve Eserleri", syf. 19-21
 İhsan Sezal, "Anlar", syf. 22
 Hasan Hüsrev Hatemi, "İslâm Dünya Görüşü II İnsanoğlunun Soylu Yalnızlığı", syf. 23-24
 Ercümen Konukman, "II. Meşrutiyet ve Sultan Abdülhamid", syf. 25-27
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 28-32

Temmuz 1967

- Nurettin Topçu, "İslâm Davası", syf. 3-5
 Ercümen Konukman, "Arap - İsrail Harbi Acı Gerçekler", syf. 6
 Ali Fikret, "Sina Çölünde Dolaşanlara", syf. 7
 Hüseyin Perviz Hatemi, "Düşünelim ve Doğrulalım", syf. 8-9
 Bekir Su, "Mehmet Âkif ve İslâm Dünyası", syf. 10
 Ertuğrul Karakoç, "Yiğitler İçin", syf. 11
 Osman Selim Kocahanoğlu, "Arap - İsrail Savaşı", syf. 12
 Sami Güvenal, "Koca Mimar Sinan II", syf. 13-15
 Mehmet Kaplan, "Komünizmi Reddederken", syf. 16-18
 Emin Işık, "Ortadoğu'da Buhran", syf. 19
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Zamanın Sesleri", syf. 20
 Emel Esin, "Lebbeyk Hac Hatıraları: II Peygamberin Medinesi", syf. 21
 İlhan Özalp, "Görünmez Pınardan", syf. 22
 Mustafa Özbalcı, "Hayat ve Ölüm", syf. 23-25
 İhsan Sezal, "Gurbet", syf. 26
 Ali Rıza Özer, "Yurdum Yurdum II", syf. 27
 Şahin Yıldız, "Kuşlar", syf. 28
 Mehmet Keleşoğlu, "Ne Çıkar", syf. 28
 Mehmet Coşar, "Yol", syf. 28
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 29-32

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini**Ağustos 1967**

- Nurettin Topçu, "Para ve Yahudi", syf. 3-4
 Hasan Hüsrev Hatemi, "İslâm Dünya Görüşü: III Sorumluluk", syf. 5
 Emin Işık, "Yeni Sınıflar ve Rejimler Karşısında İslâmiyet", syf. 6-9
 Mehmet Kaplan, "Yol Telefon ve Araba", syf. 10
 Hasan Sami Güvenal, "Koca Mimar Sinan III", syf. 11-13
 Ercümend Konukman, "II. Meşrutiyet ve Sultan Abdülhamid II", syf. 14-15
 Emel Esin, "Lebbeyk Hacc Hatıraları: III Hacc", syf. 16-20
 Osman Selim Dinçsoy, "Anadolu Kızları", syf. 21
 Oğuz Borat, "Dünya Otomobil Sanayiindeki Gelişmeler I", syf. 22
 Abdullah Ulubay, "Meydandaki Kan", syf. 23
 Osman Selim Kocahanoğlu, "Turizm Gerçekleri ve Türkiye", syf. 24
 Muhsin İlyas Subaşı, "Annem Söylemiş", syf. 25
 Aykut Poturoğlu, "Yarım Türkü", syf. 25
 Akif Nurdoğan, "Gazeteci Hüseyin", syf. 26
 Mehmet Emin Palamut, "Tamamlanan Arzu", syf. 27
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 28-32

Eylül 1967

- Emin Işık, "İslâmda Zekât", syf. 3-4
 Metin Önal Mengüşoğlu, "Türkiyem İçin", syf. 5
 Hasan Hüsrev Hatemi, "İslâm Dünya Görüşü III", syf. 6
 A. Vehbi Vakkasoğlu, "Sensizlik Cemresi", syf. 7
 Ahmet Ergin, "Sessizlik", syf. 8
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Zamanın Sesleri (II)", syf. 9
 Georges Duhamel, "Edebiyat Müdafaası'ndan Söz San'atı ve Sinema", syf. 9
 Mehmet Kâmil, "Duyuyorum", syf. 10
 Emine Erbaş, "İsyan", syf. 11
 Muzaffer Civelek, "Tarlalar", syf. 12
 Süleyman Sevginer, "Kendime", syf. 13
 Giovanni Papini, "Bir Yahudi'nin İtirafı", syf. 14-15
 Nurettin Topçu, "İnsanlar ve Yahudiler", syf. 16-18
 Hüseyin Perviz Hatemi, "İslâm'ı Parçalama ve Zayıflatma Tertipleri", syf. 19
 Muzaffer Zorlu, "Kışla", syf. 20-23
 Muin Feyzioğlu, "Tarih Değil, Tahrif", syf. 24
 İlhami Karayalçın, "Vatan", syf. 25
 Turgut Tezbaşaran, "İnanma", syf. 26
 Akif Nurdoğan, "Gazeteci Hüseyin II", syf. 26-27
 Güzide Taranoğlu, "İstanbulu Aradım", syf. 28
 Müslüm Çağlayan, "Beni Sevemezsin", syf. 28
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 29-32

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Ekim 1967

- Nurettin Topçu, "Anadoluyu Gördüm", syf. 3-5
 Emin Işık, "Milli Eğitim Buhranı", syf. 6-7
 Muhsin İlyas Subaşı, "Bu Dağlara Tütsülenmiş Ağaçlar", syf. 8
 Alain Bosquet, "Eserler", syf. 9
 Hüseyin Perviz Hatemi, "İslâm'ı Parçalama ve Zayıflatma Tertipleri (II)", syf. 10-11
 Aykut Poturoğlu, "Sen", syf. 12-14
 Mustafa Özbacı, "Kavak Ağacı", syf. 15
 Nusret Cemil Kuanç, "İktisadi Adam Mefhumu", syf. 16
 Metin Önal Mengüşoğlu, "Düşündükçe", syf. 17
 İlhami Karayalçın, "Lumumba", syf. 18
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Zamanın Sesleri (III)", syf. 19
 Ali Rıza Özer, "Ölüm Rapsodisi", syf. 19
 ERCÜMEND KONUKMAN, "II. Meşrutiyet ve Sultan Abdülhamid III", syf. 20-21
 Muzaffer Civelek, "Ayrılış Mektubu", syf. 22-24
 Akif Nurdoğan, "Gazeteci Hüseyin III", syf. 25
 Mithat Yılmaz, "Ben Diyem Türkü, Sen de Destan", syf. 26
 Sedat Çelikdoğan, "Acı Soğan", syf. 27
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 28-32

Kasım 1967

- Nurettin Topçu, "Masonlara Kırk Soru", syf. 3-6
 Hüseyin Alioğlu, "Milli Bünyemizdeki Kanseri", syf. 7-8
 Emine Erbaş, "Bıçak", syf. 9
 Emin Işık, "Bilmek ve Varolmak", syf. 10
 Ali İhsan Hacıhaliloğlu, "Alın Yazısı", syf. 11
 Mehmed Âkif, "Acem Şahi", syf. 12
 Hüseyin Perviz Hatemi, "İslâm Açısından Sosyalizm Hakkında", syf. 13-14
 Muzaffer Aktuğ, "Gelmedin", syf. 15-19
 Mehmed E. Yavuz, "Annem", syf. 20-21
 Akif Nurdoğan, "Deneme", syf. 22
 A. Fazıl Döğücü, "Ağı Çiçeği Adım", syf. 22
 İmre Toth, "Macaristan'a Hürriyet", syf. 23
 Mehmet Doğan, "Çizgilerde Yaşamak", syf. 23
 Cumali Ünalı Hasannebioğlu, "Dua", syf. 23
 Nahit Dinçer, "Bir Dosta Mektuplar", syf. 24
 İ. İlhami Karayalçın, "Bozkır ve İnsan", syf. 25-26
 Aydil Erol, "Rüzgârın Getirdikleri", syf. 27
 Mehmet Keleşoğlu, "Şimdi", syf. 27
 Hasan Nail Canat, "Arkadaşlarım", syf. 27
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 28-32

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Aralık 1967

- İlhami Karayalçın, "İşçi ve İşveren Münasebetlerinde İşletmecilerin ve Mühendislerin Rolü", syf. 3-5
 İhsan Sezal, "Halkalar", syf. 6
 Sadık Erdoğan, "Darbe", syf. 7-8
 Ertuğrul Karakoç, "Ben Memleketimi Düşünürüm", syf. 9
 Muhsin İlyas Subaşı, "Ayrılık Böyle Söyletir İşte", syf. 10-11
 Melih Sefa Ertüzün, "Göreceksin", syf. 12
 Nahit Dinçer, "Bir Dosta Mektuplar II", syf. 12-13
 Metin Önal Mengüşoğlu, "Düşündükçe", syf. 14
 İhsan Öztırpan, "Kafkasya Özlemi", syf. 14
 Mehmet Coşar, "Üç Şey", syf. 14-15
 Oğuz Borat, "Dünya Otomobil Sanayiindeki Gelişmeler II", syf. 16-17
 Güzide Taranoğlu, "Yavruma", syf. 18
 Ertuğrul Karakoç, "Köy Akşamları", syf. 18
 Emine Erbaş, "Düş", syf. 19
 Akif Nurdoğan, "Gazeteci Hüseyin III", syf. 20
 Muzaffer Zorlu, "Ömür", syf. 21-22
 İ. İlhami Karakoç, "Sana Şiir Yazıyorum", syf. 23-24
 Hüseyin Perviz Hatemi, "Nefes", syf. 25
 Ahmet Ergin, "Sessizlik", syf. 26
 Mithat Yılmaz, "Garip Dünya", syf. 26
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Zamanın Sesleri", syf. 27
 Cemal Tarık, "Soyut ve Somut Sanat", syf. 28-29
 Mehmet E. Palamut, "Sensiz", syf. 30
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 31-40

Ocak 1968

- Hareket, "Başyazı", syf. 3-4
 Nurettin Topçu, "Üniversite", 5-6
 Ali Nihat Tarlan, "Mevlânâ", syf. 7-8
 Emin Işık, "İslâm Ahlâkının Özellikleri", syf. 9-14
 İlhami Karayalçın, "Bir Alpaslan Varmış", syf. 15
 Ezel Erverdi, "Anadoluculuğa Dair", syf. 16-18
 Seyfullah Esin, "1968 Yılı Başında Kıbrıs Dâvamız", syf. 19-20
 Ercümen Konukman, "Jön - Türkler ve Acı Gerçekler", syf. 21-22
 Nurettin Topçu, "İradenin Dâvası", syf. 23
 Tarık Hasırcıoğlu, "Sende Olmak", syf. 24
 Alexis Carrel, "Çağımızın Buhranları", syf. 25
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Zamanın Sesleri", syf. 26
 Hareket, "Anket", syf. 27
 Lamennais, "Lamennais'den Derlemeler", syf. 28-30

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Sami Boz, "Bir Yük Çırpı Gider Şehire", syf. 31
 Sedat Çelikdoğan, "Varolanlar", syf. 32-33
 İhsan Sezal, "Figân Şehir: Babil", syf. 34
 Muzaffer Civelek, "Musa", syf. 35-36
 Aykut Poturoğlu, "Boz Utanç", syf. 37-38
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 39-44

Şubat 1968

Hareket, "Vuzuha Doğru", syf. 3-4
 Nurettin Topçu, "Ne İçin Sosyalizm", syf. 5
 Hareket, "Anket", syf. 6-8
 Sedat Çelikdoğan, "İnananlar", syf. 9-10
 Ali Nihat Tarlan, "Mevlânâ II", syf. 11
 Abdurrahim Karakoç, "Hudut Taşları", syf. 12
 Emile Faquet, "Terbiye", syf. 13
 Ali Rıza Özer, "Bahar Senfonisi", syf. 14
 Nurettin Topçu, "Hüeyin Avni Ulaşısı Düşünürken", syf. 15-16
 "Hüseyin Avni Ulaş'ın Hayatı", syf. 17
 "Bir Mağlubun Zaferi", syf. 17
 Ercümend Konukman, "Abdülhamid Devrinde İhtilâl Hareketleri ve Suikast Teşebbüsleri", syf. 18-19
 Muzaffer Zorlu, "Fazilet", syf. 20-22
 Sami Boz, "Susuz Ana", syf. 23
 Emin Işık, "Hac", syf. 24-25
 Ertuğrul Karakoç, "Mehmetçik", syf. 26
 Mehmet Ünverdi, "Kendini Bilmek", syf. 27
 Bekir Koçak Doğankentli, "Gurbette Gönül Acısı", syf. 28
 Hüseyin Perviz Hatemi, "İslâm Açısından Sosyalizm Hakkında", syf. 29-31
 Tarık Hasırcıoğlu, "Mesneviden Esintiler", syf. 32
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Bir Hayal Kırıklığı: Devlet Ana", syf. 33
 Muzaffer Civelek, "Murtaza", syf. 34
 İhsan Sezal, "Siverek'te Yaz Geceleri", syf. 35
 Mehmet Kâmil, "Dondurmacı", syf. 36-39
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 40-44

Mart 1968

Nurettin Topçu, "İslâm ve İnsan", syf. 3-7
 Mükrimin Halil Yınanç, "Milli Tarihimizin İsmi", syf. 8-10
 Emin Işık, "Şuura Doğru", syf. 11
 Bekir Su, "Sabahı Beklemeden", syf. 12
 Ali Nihat Tarlan, "Mevlânâ III", syf. 13-14
 Ali Rıza Özer, "Kınalı Eller", syf. 15

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Seyfi Kemahlı, “Milletimize Yöneliş”, syf. 16
 Sami Boz, “Tüfekler Patlar”, syf. 17
 Lamennais, “Lamennasi'den Feryatlar”, syf. 18
 Lamennais, “Ebedi Gaye”, syf. 18
 Mehmet Coşar, “Kararsızlık”, syf. 19
 Muin Feyzioğlu, “Devrimizin Havası İçinde İmâm-ı Â'zam'ı Tanıyalım”, syf. 20-25
 İlhami Karayalçın, “İlhami Karayalçın'dan Üç Şiir / Karmakarışık”, syf. 26
 İlhami Karayalçın, “Dünyam mı Değişti Ben mi?”, syf. 26
 İlhami Karayalçın, “Diyebilseydin”, syf. 27
 Bayraktar Bayraklı, “Terbiyede İmanın Rolü”, syf. 28
 Hareket, “Anket ve Cevaplar”, syf. 29-30
 Cemal Tarık Kutlu, “Örnekleriyle Türk Halk Edebiyatı Çeşidi ve Şekilleri”, syf. 31-36
 Muzaffer Civelek, “Eski Arkadaş”, syf. 37-38
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 39-44

Nisan 1968

- Muzaffer Civelek, “Başyazı”, syf. 3
 Hareket, “Bize Ne Oldu”, syf. 4-5
 Nurettin Topçu, “Din Görevi”, syf. 6
 Gülden Baskın, “Muhammed”, syf. 7-8
 Ali Nihat Tarlan, “Mevlânâ IV”, syf. 9-10
 Mükrimin Halil Yınanç, “Milli Tarihimizin Mevzuu”, syf. 11-13
 Ezel Erverdi, “Remzi Oğuz Arık”, syf. 14-16
 Şeref Karakaya, “Seher Vaktinde Caddeler”, syf. 17
 Emin Işık, “Başlangıç Noktası”, syf. 18-19
 Nurettin Topçu, “Metafizik”, syf. 20
 Abdurrahim Karakoç, “Köşeli Daireler”, syf. 21
 Mustafa Filiz, “Garibin Korkusu”, syf. 22
 Bekir Su, “Zamanımıza Dair”, syf. 23
 Emin Özen, “Örüzger”, syf. 24
 Turhan Utku, “Sabır ve Tevekkül”, syf. 25
 Bekir Koçak Doğankentli, “Bu Böyle Biline”, syf. 26
 Şenol Çukurova, “Başkent Akşamları”, syf. 27
 Muzaffer Zorlu, “Hristiyanlıkta Ahlâk ve Fazilet”, syf. 28
 Aykut Poturoğlu, “Giyotin”, syf. 29
 Gavşeddin Koçak Müftüoğlu, “Bekâr Odası”, syf. 30
 Cemal Tarık Kutlu, “Örnekleriyle Türk Halk Edebiyatı Çeşidi ve Şekilleri II”, syf. 31-32
 Ahmet Kahveci, “Kalbim Gibi”, syf. 33-34
 Mevlüt Özden Kaya, “Umutsuz Akşam”, syf. 35
 Muzaffer Civelek, “Kar”, syf. 36

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Muhsin İlyas Subaşı, “Yellerine Savrulayım”, syf. 37
Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 38-44

Mayıs 1968

Hareket, syf. 3

Muhammed İkbâl, “İnkılâp”, syf. 4

Ali Nihat Tarlan, “İnkılâp”, syf. 5-6

Emin Özen, “Arasan”, syf. 7

Nurettin Topçu, “Din Terbiyesi”, syf. 8-9

Mükrimin Halil Yınanç, “Milli Tarihimizin Mevzuu II”, syf. 10-13

Emin Işık, “Şekillerin Ötesi”, syf. 14-15

Mehmet Aksoy, “Arayış”, syf. 16

Seyfi Kemahlı, “Köye Özleyiş”, syf. 17

Nurettin Topçu, “Sezgi ve Din”, syf. 18-20

İhsan Sezal, “Onlar”, syf. 21-22

İsmail Dayı, “Bir Milletın Gönünde Taht Kuran İnsan Ali Fuat Başgil”, syf. 23-24

Ali İhsan Hacıhaliloğlu, “Bilebilsek”, syf. 25

Turgut Yemişçi, “Türkiye’de Emek Arzı ve İşsizlik”, syf. 26

Cemal Tarık Kutlu, “Örnekleriyle Türk Halk Edebiyatı Çeşidi ve Şekilleri III”, syf. 27-30

Muhsin İlyas Subaşı, “Sensin”, syf. 31

Latif Yıldız, “İrgat Milleti”, syf. 31

Ali Rıza Özer, “Kader Dedikleri”, syf. 31-33

Ertuğrul Karakoç, “Sen Anadolusun”, syf. 34

Mustafa Kutlu, “O”, syf. 35

Abdülkadir Güler, “Sınır Taşı”, syf. 36-37

Hareket, “Anket ve Cevaplar”, syf. 38-39

İlanlar, syf. 40-44

Haziran 1968

Hareket, “Hareket’in Yorumu”, syf. 3-8

Remzi Oğuz Arık, “Türk Gençliği”, syf. 9-10

Nurettin Topçu, “Üniversite Olayları”, syf. 11-12

Ali Nihat Tarlan, “Üniversite Meselesi Hoca Meselesidir”, syf. 13

Muzaffer Civelek, “Üniversite Buhranı”, syf. 14-15

Celal Erçikan, “Üniversitenin Esas Problemi”, syf. 16

Turgut Yemişçi, “Üniversitede Reform İstiyoruz”, syf. 17

Nurettin Topçu, “Amerikan Vahşeti”, syf. 18-19

Nuri Yüce, “Hasret”, syf. 20

Mükrimin Halil Yınanç, “Anadolunun Fethi”, syf. 21-22

M. Sami Gültek, “Bilinmeyen Şey”, syf. 23-24

Y. Mehmet Sezgin, “Koşmalar”, syf. 25

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Seyfi Kemahlı, “Bugünkü ve Yarınki Türkiye”, syf. 26
 Yaşar Alpaslan, “Dram”, syf. 27
 Emin Işık, “Ruhun Fetihleri”, syf. 28
 Mehmet Ergin, “Kaldırım”, syf. 29
 Mehmet Ersoy, “Ruhsuz Adam”, syf. 30
 Sabahat Emir, “Tiyatro ve Bizler”, syf. 31
 Aykut Poturoğlu, “Sinsi Bir Bıçak”, syf. 31
 Latif Yıldız, “Baba (Sılaya Hasret)”, syf. 32
 Mustafa Kutlu, “Bakıcı”, syf. 33
 Ali Rıza Özer, “Kör Döğüşü”, syf. 34
 Mehmet Coşar, “O'nun Sevgisi”, syf. 35
 Hareket, “Anket ve Cevaplar”, syf. 36-38
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 39-44

Temmuz 1968

Nurettin Topçu, “Anadolu Kültürü ve Sosyalizm”, syf. 3-5
 Sami Boz, “Bensiz Uyuma”, syf. 6
 Emin Işık, “Halktan ve Hayattan Başlama Zarureti”, syf. 7-8
 Ünsal Piroğlu, “Ana”, syf. 9
 Celal Erçikan, “Üniversitenin Temel Meseleleri”, syf. 10-11
 Remzi Oğuz Arık, “Gurbet-İnmeyen Bayrak”, syf. 12
 Muzaffer Civelek, “Anket ve Düşündürdükleri”, syf. 13-15
 Turgut Yemişçi, “Sağlık Hizmetlerinin Genelleştirilmesi”, syf. 16
 İsmet Ergin, “Çocukluğumun Evi”, syf. 17
 Fevzi Namikoğlu, “Büyük Fetih ve Devlet Anlayışımız”, syf. 18-19
 M. Emin Palamut, “Fransa'dan Notlar Son Olaylara Bakış”, syf. 20-21
 İhsan Sezal, “Bâbil Yolcuları”, syf. 22
 Nurettin Topçu, “Aşk ve Metafizik”, syf. 23
 Mehmet Aksoy, “Hatıralar”, syf. 24
 İlhan Eraydın, “Köy ve Şehir”, syf. 25
 Latif Yıldız, “Köyün İçinden”, syf. 26
 Mehmet Doğan, “Sıcak Öğle Ağıtları”, syf. 27
 Mehmet Coşar, “Toprağını Ter Edenler”, syf. 28
 Victor Hugo, “Yerinden Çıkan Top”, syf. 29-33
 Cemal Tarık Kutlu, “Değirmende”, syf. 34-35
 Bekir Su, “Diyalog”, syf. 36
 Mustafa Kutlu, “Bir Saatlik Telâki”, 37-39
 Hareket, “Okuyucularımıza”, syf. 40
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 41-44

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Ağustos 1968

- Nurettin Topçu, "Türk Milliyetçiliği ve Komünizm", syf. 4-7
 Emin Işık, "Devleti Kuran İrade", syf. 8
 Sadettin Kaplan, "Çoban Ateşi", syf. 9-10
 Muzaffer Civelek, "Üç İnsan Üç Karanlık", syf. 11-13
 Nurettin Topçu, "Milli Eğitim ve Muhtar Üniversite", syf. 14-16
 Aydil Erol, "Rubai", syf. 16
 Celal Erçıkan, "Değişmeyen Durum ve Schwartz'ın Raporu", syf. 17-22
 Aykut Poturoğlu, "Diplomalı Cahillik", syf. 23
 Dursun Özer, "Köye Dönüş", syf. 24-25
 Mme De Stael, "Belâgata Dair", syf. 26-28
 Mehmet Emin Palamut, "Fransa'dan Notlar Mutsuzluk ve Yalnızlık", syf. 29
 Mehmet Keleşoğlu, "Zaman", syf. 30
 İhsan Sezal, "Yalnızlık Ağrısı", syf. 31
 Mustafa Kutlu, "Vazife Üstüne", syf. 32
 İsmet Ergin, "Özlem", syf. 33
 Yaşar Alpaslan, "Koşma", syf. 34
 Latif Yıldız, "Sığırtmaç", syf. 35
 Mehmet Ergün, "Gündöndü", syf. 36
 Ertuğrul Karakoç, "Boşuna", syf. 37
 Ünsal Piroğlu, "Sancı", syf. 38-40
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 41-44

Eylül 1968

- Hareket, "Anarşist ve Hareket Adamı", syf. 4-5
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Rubai", syf. 6
 Nurettin Topçu, "Milliyetçilik Muamması", syf. 7
 Sadettin Kaplan, "Kim Anlar", syf. 8-9
 Hilmi Ziya Ülken, "Ziya Gökalp'a Dair", syf. 10
 Ziya Gökalp, "İlâhi", syf. 11-12
 Ayhan Songar, "Üniversitelerimiz ve Öğrenci - Öğretici Münasebetleri", syf. 13-14
 Fevzi Namıkoğlu, "Üniversite ve Cevap İsteyen Sorular", syf. 15
 Latif Yıldız, "Kaldırımlar", syf. 16
 Hikmet Polat, "Manevi Egoizm", syf. 17
 Osman Selim Dinçsoy, "Güzellerin Yurdunda", syf. 18-20
 Emin Işık, "En Büyük Cihad", syf. 21
 Ahmet Özer, "Yalvarış", syf. 22-23
 Seyfi Kemahlı, "Gönül Dostlarıma", syf. 24
 Mehmet Keleşoğlu, "Bu Akşam", syf. 25
 Mustafa Kutlu, "Öldürmek", syf. 26
 Cengiz Kayalık, "Açlığın Çılgılığı", syf. 27
 Sami Boz, "Rüyası Sona Erdi", syf. 28

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

İlhan Eraydın, “Dönüş”, syf. 29-30
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 31-36

Ekim 1968

Nurettin Topçu, “Müslümanlık”, syf. 4
 İhsan Sezal, “Karanlık”, syf. 8
 Ali Nihat Tarlan, “Ahlâk”, syf. 9
 Sadettin Kaplan, “Alango”, syf. 10
 F. Netti, “Zenginliğin Cemiyette Yarattığı Buhranlar”, syf. 11
 Hasan Sami Bolak, “Milli Devlet ve Otorite Özlemi”, syf. 14
 Orhan Okay, “19. Asırda Türkiyede İlimi ve Edei Faaliyet”, syf. 15
 Abdülkadir Güler, “Gece ve Ben”, syf. 19
 Mehmet Coşar, “İhtilâller”, syf. 23
 R. Daval, “Fransız Fikir Hayatının Tarihçesi”, syf. 24
 Cumali Ünalı Hasannebioğlu, “Eyo”, syf. 28
 Mustafa Kutlu, “Ölmek Mi Yaşamak Mi”, syf. 30
 Latif Yıldız, “Hayat ve Sen”, syf. 31
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 32-36

Kasım 1968

Hareket, “Başyazı”, syf. 4
 Nurettin Topçu, “İslâm Dünyasının Uyanışı”, syf. 6
 Remzi Oğuz Arık, “Türk Gençliğine”, syf. 10
 Seyfi Kemahlı, “Türkiyenin Geleceği”, syf. 12
 Emin Işık, “Allaha Adanan Ülke”, syf. 14
 Sadettin Kaplan, “Akşam Oluyor”, syf. 15
 Muammer Bilge, “Üniversitemizde Tam Zamanlı Çalışma Zarureti”, syf. 16
 Satılmış Aydın, “Gölgeler”, syf. 17
 Nurettin Topçu, “Mevlânâ'da Vahdet-i Vücut”, syf. 18
 Mehmet Aksoy, “Akşam”, syf. 20
 Mehmet Ulaş, “Asrımız ve Felsefe”, syf. 21
 M. Sami Güler, “Sıkıntı”, syf. 25
 Yaşar Alpaslan, “Yol”, syf. 26
 İsmet Ergin, “Ben”, syf. 27
 Salih Aydın, “Hatıran”, syf. 29
 Aykut Poturoğlu, “Künye”, syf. 30
 Dursun Özer, “Bir Anadolu Gezisi”, syf. 32
 Naci Gümüş, “Yayvantepesi”, syf. 33
 Ali Rıza Özer, “Bir Köyümüz Vardı”, syf. 34
 Mehmet Ünverdi, “Gönül Mektupları”, syf. 36
 Emin Özen, “Alacakaranlığım”, syf. 37
 Turan Utku, “Muzaffer”, syf. 38

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Mustafa Kutlu, "Bir Mektup", syf. 39
 Tefvik Fikret Göncüler, "Yıldız Kıyımı", syf. 41
 Muzaffer Civelek, "Sıkıntı", syf. 42
 Mehmet Kudret, "Özenti", syf. 45
 Sırma Köksal, "Dünya Kavgası", syf. 46
 Charles Trenet, "Kocaman Parça", syf. 47
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 48-52

Aralık 1968

Hareket, "Başyazı", syf. 4
 Nurettin Topçu, "İslâm Ahlâkının Esasları", syf. 6
 Muammer Bilge, "Şekilperestlik", syf. 12
 Sabahat Emir, "Vicdan ve Menfaat", syf. 14
 Sadettin Kaplan, "Bozkır", syf. 15
 Celal Türkoğlu, "Bakışlar ve Duyuşlar", syf. 16
 Satılmış Aydın, "Gece Yarısı", syf. 18
 Andre Maurois, "Bergson", syf. 19
 M. Sami Gültek, "İdeal", syf. 21
 Osman İnce, "Garip Hisler", syf. 22
 Yaşar Alpaslan, "Günah Şehri", syf. 23
 Mehmet Ünverdi, "Gönül Mektupları II", syf. 24
 Ali Birinci, "Sevgiliye", syf. 25
 İhsan Sezal, "Babilin Asma Bahçeleri", syf. 26
 Adnan Siyadet Tarlan, "Et Parçası", syf. 28
 Aydil Erol, "Rubai", syf. 28
 Kemal Bek, "Bağlanma Gönülden", syf. 29
 Remzi Künüçen, "Bir", syf. 29
 Anton Çehov, "İztırab", syf. 30
 Şücaeddin Erdem, "Yabancıya", syf. 32
 Mustafa Kutlu, "Büyük Serserilik", syf. 34
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 36-44

Ocak 1969

Nurettin Topçu, "Hareketin Otuz Yılı", syf. 4
 Emin Işık, "Ruh Dünyamızın Fethi", syf. 7
 Mevlana, "Mesnevi'den", syf. 8
 Osman Selim Kocahanoğlu, "Türkiyede Gençlik Buhranı", syf. 9
 Yavuz Emre, "Liseden Sonra Urfa'lı Yusuf'a", syf. 13
 Aclan Sayılğan, "Dünya Gençliğinin Başkaldırması", syf. 14
 Bekir Su, "Pazar Düşünceleri", syf. 17
 Muzaffer Civelek, "Üslûp", syf. 19
 Dursun Özer, "Anadoluda Mevlanâ", syf. 20

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Arif Özkök, “Anadolu İnsanı”, syf. 22
 Yusuf Ziya Çöllü, “Kuzgun”, syf. 23
 Mehmet Sılay, “İki Aylık İztırab”, syf. 24
 Kenan Çetinkaya, “Perişanlığım”, syf. 25
 M. Emin Palamut, “Fransadan Notlar Çizgiler”, syf. 26
 Mehmet Ulaş, “Müzik ve Beethoven”, syf. 27
 Mehmet Ulaş, “Sevgili Hüzün”, syf. 28
 Mehmet Aksoy, “Son Durak”, syf. 29
 Mehmet Ünverdi, “Gönül Mektupları III”, syf. 30
 Yaşar Alpaslan, “Teslimiyet”, syf. 30
 Ali Rıza Özer, “Işık”, syf. 31
 Mustafa Kutlu, “Tapu Müdürü Fahrettin Bey ve Bir Kasa Portakal”, syf. 32
 Mustafa Kutlu, “Peyton Âşıkları Ardından”, syf. 33
 Ali Özenç Çağlar, “Sisli Sabahlardan Öte”, syf. 34
 Satılmış Aydın, “Çağrı”, syf. 34

Şubat 1969

- Hareket, “Kurtuluşa Doğru”, syf. 4
 Nurettin Topçu, “Düşünen İnsan ve İslâm”, syf. 6
 Emin Işık, “Yakın Tarihimizin Düşündürdükleri”, syf. 8
 Niyazi Adalı, “Mabetsiz Şehrin İsyanı”, syf. 10
 Osman Selim Kocahanoğlu, “Anadolu Gurbeti”, syf. 11
 Latif Yıldız, “Ankara Sokakları”, syf. 12
 Maurice Duverger, “İsveç'te Sosyalizm”, syf. 13
 Mehmet Doğan, “Düşünce”, syf. 15
 İsmail Kılıoğlu, “Hareketsiz Sıkıntı”, syf. 16
 Yavuz Emre, “Bir Muradım Var”, syf. 17
 Ezel Erverdi, “Hüseyin Avni'ye Sesleniş”, syf. 18
 Antoine Bourdelle, “Rodin ve Sanat”, syf. 19
 Sadettin Kaplan, “Kar Yağıyor”, syf. 20
 İhsan Sezal, “Bir Düşüm ki”, syf. 21
 Ezel Erverdi, “Bir Dosta Mektup”, syf. 22
 Zülfikar Sezen, “San'at ve Halk”, syf. 23
 Rabindranath Tagore, “Tagore'den Seçmeler”, syf. 24
 Mustafa Kutlu, “Hüseyin”, syf. 26
 Yaşar Alpaslan, “Şeytanlar”, syf. 27
 Mustafa Kutlu, “Yalnızlığın Elleri”, syf. 28
 Ali İhsan Hacıhaliloğlu, “Sana Ar”, syf. 30
 Somerset Maugham, “Yardıma Muhtaç Arkadaş”, syf. 32
 Ahmet Özer, “Rubai”, syf. 33

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Mart 1969

- Hareket, "Kin ile Din Birleşemez", syf. 4
 Fevzi Namıkoğlu, "Milliyetçilik ve Son Olaylar", syf. 7
 Emin Işık, "En Büyük Tehlike", syf. 8
 Nurettin Topçu, "İslâmın Yolu", syf. 11
 Mehmet Ermin, "Yıkılan Değerler ve Medeniyet", syf. 15
 Viscount Samuel, "Asrımızın Bunalımı", syf. 17
 Niyazi Adalı, "Mabetsiz Şehrin İsyanı", syf. 21
 M. Ünverdi, "Gönül Mektupları", syf. 23
 Mehmet Ulaş, "Rainer Maria Rilke", syf. 24
 Osman Selim Kocahanoğlu, "Beyaz Çılgılık", syf. 25
 Mehmet E. Palamut, "Ardından", syf. 26
 Cengiz Durkan, "Eski Ceketim", syf. 27
 Mustafa Kutlu, "Kendi Kendime", syf. 28
 Sadettin Kaplan, "Sen Yoksan", syf. 30
 Anton Çehov, "Ödlek", syf. 31
 Yılmaz Türk, "Sönmeyen İztirap", syf. 32
 Mehmet Aksoy, "Toplanış", syf. 33

Nisan 1969

- Nurettin Topçu, "Demokrasi ve İnsan", syf. 4
 Necdet Şadoğlu, "Gençlik Üzerine", syf. 7
 Muammer Bilge, "Üniversitemizin Dramı", syf. 8
 Mehmet Ünverdi, "Milletçe Kalkınmamızda Din", syf. 10
 Hareket, "Remzi Oğuz'u Anarken", syf. 12
 Tamer Şuer, "Remzi Oğuz Arık", syf. 13
 Mehmet Silay, "Köy ve Remzi Oğuz Arık", syf. 14
 Nurettin Topçu, "Hüseyin Avni", syf. 16
 İsmail Hakkı Akın, "Başgil Hoca'yı Anarken", syf. 21
 Ali Birinci, "Gecede", syf. 22
 Veysel Vedat Kanışkan, "Kaleme Davet", syf. 23
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Batıdan Şarkılar", syf. 24
 Muhammed Hamidullah, "İslâm Peygamberi", syf. 26
 Mustafa Kutlu, "İyi Şeyler Yazacağım", syf. 27
 Anton Çehov, "Baba", syf. 28
 Osman Selim Kocahanoğlu, "Çıplak Ayaklar", syf. 30
 Naci Onur, "Çoban ve Öğretmen O Köydendi", syf. 33

Mayıs 1969

- Nurettin Topçu, "Türk - İslâm Harikası", syf. 4
 Karl Jaspers, "Felsefe Nedir", syf. 8
 Emin Işık, "Sessiz İhtilâl", syf. 11

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Hikmet İdiğ, “Ankara ve Düşünceler”, syf. 13
 Hüseyin Perviz Hatemi, “Yolcunun Türküleri”, syf. 14
 S. F. Kahyaoğlu, “Türk Şiirinde İçtimai Meseleler”, syf. 16
 Satılmış Aydın, “Beyaz Göç”, syf. 23
 Sevim Nariç, “Buhurdanın İçindeki Kadın”, syf. 24
 Niyazi Adalı, “Kabare Tiyatroları”, syf. 25
 İhsan Sezal, “Kapalı Mayıs”, syf. 26
 Mustafa Kutlu, “Ortadaki Adam”, syf. 27
 Mehmet Atilla Maraş, “Doğuda Doğmak”, syf. 28
 Jacques Prevert, “Ailece”, syf. 30
 Alexander Solzhenisyn, “Paskalya Âyini”, syf. 32

Haziran 1969

- Nurettin Topçu, “Asrın İzdırabı”, syf. 4
 F. Namıkoğlu, “Halk ve Aydınlar”, syf. 6
 Fethi Şuer, “Gerçek Sorumlular”, syf. 6
 Karl Jaspers, “Felsefenin Menşe'leri”, syf. 7
 Hasan Hüsrev Hatemi, “Anadolu Baharına Selam”, syf. 8
 Mehmet Ulaş, “Manevi Çöküş ve İdealizm”, syf. 11
 Muzaffer Civelek, “Kaos”, syf. 12
 Hüseyin Perviz Hatemi, “M. Rodinson'un Eserleri Hakkında”, syf. 13
 Mehmet Kaplan, “Beşir Fuad'a Dair”, syf. 15
 Hüseyin Ayan, “Celâleddin Harzemşah'ın Yayınlanması Dolayısıyla”, syf. 17
 İbrahim Hakkı Konyalı, “Rubai”, syf. 18
 İbrahim Hakkı Konyalı, “Gönül Kasidesi”, syf. 18
 Hareket, “Erzurumlu İbrahim Hakkı”, syf. 18
 Hakkı İbrahimhakkıoğlu, “İbrahim Hakkı'nın Hayatı”, syf. 19
 S. F. Kahyaoğlu, “İbrahim Hakkı ve Marifetname'ye Dair”, syf. 20
 M. Orhan Okay, “İbrahim Hakkı”, syf. 22
 M. Ünverdi, “Gönül Mektupları”, syf. 25
 Sami Boz, “Mumlar Yanar Akdede'nin Taşında”, syf. 26
 Mustafa Kutlu, “İbrikçi”, syf. 27
 İhsan Sezal, “Rüyamı Yorumlayın”, syf. 28
 Anton Çehov, “Sürgünde”, syf. 29
 Mehmet Aksoy, “Mağrur Adam”, syf. 31
 Ünsal Piroğlu, “Otobüs”, syf. 34

Temmuz 1969

- Hareket, “Yıkılış”, syf. 4
 Nurettin Topçu, “Demokraside Ferdi İrade”, syf. 5
 Hüseyin Perviz Hatemi, “İslâmiyet ve Kapitalizm II”, syf. 7
 Mehmet Ulaş, “Anadoluculuk İdealî”, syf. 11

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Hikmet İdiğ, “Tez Antitez Sentez”, syf. 12
 Veysel Vedat Kanişkan, “Anadolu İnsanı”, syf. 13
 Aclan Sayılğan, “Dostoyevski ve Devrim Üzerine”, syf. 14
 Muammer Bilge, “Mülkün Yaratılması, Emânet Edilmesi ve Kullanılması”, syf. 16
 Veysel Atlı, “Neden”, syf. 17
 Fethi Erhan, “Yine Üniversite”, syf. 18
 Tamer Şuer, “Olayların Ardından”, syf. 19
 Hasan Hüsrev Hatemi, “Saarbrücken'de Akşam”, syf. 19
 Niyazi Adalı, “Arayışlarda”, syf. 20
 Mehmet Doğan, “Bir Dosta Mektup”, syf. 21
 Bahattin Karakoç, “Türkü”, syf. 22
 Mehmet Ünverdi, “Gönül Mektupları”, syf. 23
 Suat Tokaç, “Yamalı Toprak”, syf. 25
 Stefan Zweig, “Hölderlin”, syf. 26
 Mehmet Sılay, “Taş Yığınları”, syf. 27
 Veysel Atlı, “Tabiatın Ortasında Dere”, syf. 27
 Şücaeddin Erdem, “İlk Nağme”, syf. 28
 Yavuz Özdemir, “Sis”, syf. 29
 Mustafa Birol, “Biz Bize”, syf. 30
 Mehmet Aksoy, “Bahar ve Nağmeler”, syf. 31
 Anton Çehov, “İtiraf”, syf. 32
 Bekir Koçak Doğan kentli, “Bil ki Emek Ekmek Demek”, syf. 33

Ağustos 1969

- Hareket, “Harcanan Neslimiz”, syf. 3
 Nurettin Topçu, “Ruh Terbiyesi”, syf. 7
 Hüseyin Perviz Hatemi, “Kalkınmamızın İç ve Dış Engelleri”, syf. 9
 Hüseyin Perviz Hatemi, “Yolcunun Türküsü”, syf. 16
 Hasan Sami Bolak, “Milli ve Çağdaş Devlet Düzeni”, syf. 17
 Karl Jaspers, “Çepeçevre Kaplayan”, syf. 18
 Hasan Hüsrev Hatemi, “Beykozlu Orfe”, syf. 20
 Veysel Vedat Kanişkan, “Sanatçının Görevine Dair”, syf. 21
 Tevfik Fikret Göncüler, “Salâha”, syf. 22
 Niyazi Adalı, “Eski Bir Dost”, syf. 23
 Ali Aydın, “En Kutsal Rakam”, syf. 24
 Gaetan Picon, “Marcel Proust”, syf. 25
 Mehmet Atilla Maraş, “Ağlar Bir Çocuk”, syf. 26
 Ünsal Piroğlu, “Kuşluk Mısraları”, syf. 27
 Tamer Şuer, “Sonsuz Son”, syf. 27
 A. S. Grinevski, “Sulu Boya Tablo”, syf. 28
 Sami Boz, “Kurtlar Dolaşır”, syf. 30
 Korkut Aksağlı, “Kitaplar”, syf. 31

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Korkut Aksağlı, "Gerçek Hayali Aştı", syf. 31
 Korkut Aksağlı, "Duygulardan Öte", syf. 32
 Korkut Aksağlı, "Beyaz Çiğlık", syf. 32
 Korkut Aksağlı, "Vuslat Türküsü", syf. 32
 İ. Güven Kaya, "Rıza Apak ve 'Karada Balık'", syf. 33

Eylül 1969

- Nurettin Topçu, "Hayatın Kıymeti", syf. 3
 Hüseyin Perviz Hatemi, "Ülküsü Farklı Olanlarla İşbirliği Mümkün Müdür?", syf. 5
 Emin Işık, "Mirac'a Saygı", syf. 8
 Karl Jaspers, "Tanrı Fikri", syf. 11
 A. Hacıyakuboğlu, "Adımlar", syf. 15
 R. Tekin Uğurel, "Çiçek ve Kezzap", syf. 16
 Ali Aydın, "En Büyük Harfe Mektuplar", syf. 17
 Necdet Erk, "Sessizlik", syf. 18
 Mustafa Kutlu, "Kamyoncu", syf. 19
 Mehmet Coşar, "Aylandož Otu", syf. 21
 Nevzat Şeker, "Bahşış", syf. 22
 Mehmet E. Palamut, "Yirminci Yüzyılın İnsanı", syf. 23
 Mehmet Sılay, "Çile", syf. 24
 Vehbi Okur, "Irgad", syf. 24
 Sami Boz, "Mutlu Ekmek", syf. 26
 İhsan Sezal, "Helezon", syf. 27
 Anton Çehov, "Bahis", syf. 28
 Kemal Bek, "Güz Bitti", syf. 29
 Ömer Esensoy, "Sahici Tabanca", syf. 31
 Yaşar Alpaslan, "Geceler", syf. 32
 Lütfi Ural, "Benim Hikâyem", syf. 33

Ekim 1969

- Nurettin Topçu, "Mukaddes Azap", syf. 4
 Hüseyin Perviz Hatemi, "İslâm Devleti Kavramı", syf. 6
 Emin Işık, "Asrımız İnsanının Yalnızlığı", syf. 10
 Yavuz Emre, "Öksüz ve Kutsal Dava", syf. 12
 Dursun Özer, "Sancılı Topraklar", syf. 13
 A. Hacıyakuboğlu, "Adımlar II", syf. 15
 ERCÜMEND KONUKMAN, "Reformları Yapmak Bir Zarurettir", syf. 16
 Karl Jaspers, "Kierkegaard ve Devrimizdeki Tesiri", syf. 17
 Nadir Ülker, "Cennette Bir Akşam", syf. 19
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Aşka Reddiye", syf. 19
 Ali Aydın, "Ebedi Ayrılık", syf. 20
 Mustafa Kutlu, "Anlayacağınız Tıraş Oluyorum", syf. 21

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Anton Çehov, "Kötü Kader", syf. 23
 İsmet Ergin, "Sen Yaşamı Yoksullukta Gör", syf. 24
 Metin Önal Mengüşoğlu, "Yolcular", syf. 27
 Mathilde Monnier, "Alacakaranlık", syf. 28
 Sami Boz, "Dağ Bilir Taş Ezberler", syf. 29
 M. Ragıp Ertuğrul, "Belki", syf. 30
 Korkut Aksağlı, "Gül Muştusu", syf. 31
 M. Tahir Abacı, "Eski Kentte Bir Gece", syf. 32
 Selman Veyselgil, "Düzenin Yabancılaşması", syf. 33

Kasım 1969

- Nurettin Topçu, "İsyan Ahlâkı", syf. 4
 Yavuz Emre, "İztirap Yemini", syf. 5
 Hüseyin Perviz Hatemi, "İslam Hukukuna Göre Devletin Umumi Vasıfları", syf. 6
 A. Hacıyakuboğlu, "Adımlar III", syf. 10
 Mehmet Ulaş, "Anadolu İdeali ve İnanç Kuvveti", syf. 12
 Karl Jaspers, "Kayıtsız Şartsız Talep", syf. 13
 Abdullah Coşkun, "Sevgi", syf. 14
 Sabahat Emir, "Açlık", syf. 17
 Cemil Kıvanç, "Düzen ve İnsan", syf. 18
 Muhsin Yazgaç, "Okumak", syf. 18
 Thomas Arnold, "İslâmiyetin Avrupa'ya Yayılışı", syf. 20
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Kentlinin Korkusu", syf. 23
 Jacques de Burbon Busset, "Paul Valery", syf. 24
 Ali Birinci, "Sonbahar", syf. 25
 Sami Boz, "Susuz Ana II", syf. 26
 Niyazi Adalı, "Eğirdir Mektubu", syf. 27
 Abdülkadir Güler, "Eylül Sonrası", syf. 28
 Dilaver Cebeci, "Sana Kadar", syf. 29
 Kemal Bek, "Anlamsız Hikâye", syf. 30
 Erdoğan Arca, "Bir Kara ki Bu", syf. 31
 Osman Selim Kocahanoğlu, "Amarat'tan Çıktım Yayan", syf. 32
 Naci Gümüş, "Matbaada", syf. 33
 Mehmet Aksoy, "Akşam", syf. 34

Aralık 1969

- Nurettin Topçu, "Âkif'te Sanat Anlayışı ve Cemiyet", syf. 4
 Mehmet Sılay, "Mehmet Âkif ve İnkılâbımız", syf. 10
 Nurettin Topçu, "Mehmet Âkif Felsefesi, Şahsiyeti, Milliyetçiliği, San'atı", syf. 12
 Hüseyin Perviz Hatemi, "İslâm Hukukunda Devlet Reisi", syf. 14
 Yavuz Emre, "Merhamet", syf. 22
 A. Hacıyakuboğlu, "Adımlar IV", syf. 23

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Frederick Mayer, “Felsefenin Geleceği”, syf. 24
 Marcel Raymond, “Paul Claudel”, syf. 26
 Hasan Hüsrev Hatemi, “Duyguların Çocuğu”, syf. 27
 Mustafa Kutlu, “Ardından”, syf. 28
 Oyhan Hasan Bildirki, “Kuşlar”, syf. 29
 Günay Karahan, “Parmak İzleri”, syf. 30
 İhsan Sezal, “Durum”, syf. 31

Ocak 1970

- Nurettin Topçu, “Vatan İhaneti”, syf. 4
 Aclan Sayılğan, “Başkaldırma”, syf. 6
 Hüseyin Perviz Hatemi, “İslâm Hukukunda Devlet Reisliği II”, syf. 7
 Hasan Hüsrev Hatemi, “Yunus'a Rubai”, syf. 12
 Karl Jaspers, “Yeni Bir Hümanizmanın İmkân ve Şartları”, syf. 13
 Muzaffer Civelek, “Yunus Emre”, syf. 16
 Mustafa Kutlu, “Dernek”, syf. 21
 Metin Önal Mengüşoğlu, “Odam”, syf. 22
 Ali Haydar Emre, “Bir Liraya Bir Şimşek”, syf. 23
 Mehmet Atilla Maraş, “Geceleyin Evlerde”, syf. 24
 Mehmet Atilla Maraş, “Bir Köy Evinde”, syf. 24
 Mehmet Atilla Maraş, “Bir Şehir Evinde”, syf. 24
 Sami Boz, “Gıravgaz'da Bir Çakal”, syf. 25
 Mehmet Sılay, “Göğ Omar”, syf. 26
 Ali Aydın, “Yağmur ve Dal”, syf. 27
 M. Ragıp Ertuğrul, “Dönüş”, syf. 28
 İlanlar, syf. 29-30

Şubat 1970

- Nurettin Topçu, “Meslek Hayatının 50. Yılı Münasebetiyle Ali Nihat Tarlan”, syf. 4
 Muzaffer Civelek, “Yunus Emre II”, syf. 6
 Mahatma Gandhi, “Bağımsızlık Nedir”, syf. 9
 Bünyamin Çetinkaya, “Af”, syf. 10
 Hüseyin Perviz Hatemi, “İslâm Hukuku'ndan Devlet Reisliği III”, syf. 13
 Gabriel Marcel, “Teknik ve Medeniyet”, syf. 20
 Niyazi Adalı, “Beyefendi”, syf. 23
 İhsan Sezal, “Ölüm Duvarı”, syf. 24
 Oyhan Hasan Bildirki, “Çocuk”, syf. 25
 Yusuf Kenan Anıl, “Ayşegül”, syf. 26
 D. Mehmet Doğan, “Bu Şehrin İnsanları”, syf. 27
 Bekir Koçak Doğankentli, “Toprak ve İnsan”, syf. 28
 İlanlar, syf. 29-30

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Mart 1970

- Nurettin Topçu, "İslâm'da Tasavvuf", syf. 4
 Emin Işık, "İlk İnsan ve İlk Din", syf. 7
 Mehmet Kudret, "Umumi Görünüş", syf. 9
 Muzaffer Civelek, "Yunus Emre III", syf. 10
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Yaşlılar Korosu", syf. 15
 Hasan Hüsrev Hatemi, "İslâm Devleti'nde Siyasi ve İdari Yapıya Genel Bir Bakış", syf. 16
 Şevket Bulut, "Kurtuluş Çağrısı", syf. 20
 Niyazi Adalı, "İssız Yolların Garip Yolcusu", syf. 21
 İsmet Ergin, "Fırat'a Özlem", syf. 22
 Mehmet Sılay, "Göğ Omar II", syf. 23
 Mehmet Aksoy, "Hüzzam Şarkılar", syf. 24
 Adülkadir Güler, "Güneyin Uzak Köyleri", syf. 26
 Cahit Okurer, "Taşkente Doğru", syf. 27
 İlanlar, syf. 28-30

Nisan 1970

- Nurettin Topçu, "Millet Maarifi", syf. 4
 Emin Işık, "Dinlerin Genel ve Özel Yönleri", syf. 8
 Ayhan Yücel, "Varlık ve Yokluk Üzerine", syf. 11
 Frederick Mayer, "Kierkegaard", syf. 12
 Mustafa Kutlu, "Nakil Meselesi", syf. 16
 Tarık Hasırcıoğlu, "Mesneviden Esintiler II", syf. 18
 Mehmet Aksoy, "Tango", syf. 19
 F. İbrahimhakkıoğlu, "Gebe Sokaklar", syf. 20
 Mehmet Sılay, "17 Eylül 1969", syf. 21
 İhsan Sezal, "Bir Babil Gecesi", syf. 22
 İhsan Sezal, "Babilde Sabah", syf. 22
 Tombala, "İngiltere Mektubu", syf. 23
 Halit Çelikoğlu, "Taşralım", syf. 24
 Latif Yıldız, "Alamanya", syf. 25
 İsmail Sönmez, "Hey", syf. 26
 Oyhan Hasan Bildirki, "Kadercî", syf. 27
 Ali Fikret, "Alacakaranlık", syf. 29
 İlanlar, syf. 29-30

Mayıs 1970

- Nurettin Topçu, "Bizi Yaşatan Kuvvet", syf. 4
 Mehmet Sılay, "Güneyde Bir Sabah", syf. 6
 A. Nazif Dardağan, "Maarifimiz", syf. 7
 Sabahat Emir, "Bambu ve Tarihi Dram", syf. 10

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Mehmet Doğan, "Ellinci Yıl", syf. 11
 Emin Işık, "Kur'an Gelineye Kadar", syf. 12
 Ataullah İskenderi, "Düşünceler", syf. 15
 Ayhan Yücel, "Eksik Dünya Zayıf İnsan", syf. 16
 Ali Nurettin, "Bir Dosta Mektuplar", syf. 17
 Frederick Mayer, "Kierkegaard", syf. 18
 Mustafa Kutlu, "Yetmiş Yaşında Bir Gecekondu Kırالیçesi", syf. 21
 Vahit Çabuk, "Durgunluk Dönemeci", syf. 23
 Niyazi Adalı, "Sonuncu Köy", syf. 24
 Tarık Hasırcıoğlu, "Mesneviden Esintiler III", syf. 25
 Şevket Bulut, "Gelse O", syf. 26
 D. Mehmet Doğan, "Olumsuz", syf. 27
 Ahmet Anaç, "Bir Yağmur Sonrası", syf. 28
 İlanlar, syf. 29-30

Haziran 1970

- Nurettin Topçu, "Bahtiyar Belde", syf. 4
 Cahit Okurer, "Eğitim ve Öğretim Çalışmalarında İki Rehber", syf. 7
 D. Raphael Klein, "Allahın Yerini Tutacak Başka Bir Kavram Var Mıdır?", syf. 9
 Ayhan Yücel, "Denemeler", syf. 13
 M. Yılmaz Dikbaş, "İngiltere Mektubu / Terkedilmiş İhtiyarlar", syf. 14
 Mustafa Kutlu, "Mayısın Getirip Götürdükleri", syf. 16
 Frederick Mayer, "Egzistansiyalizm", syf. 19
 Latif Yıldız, "Öksüz", syf. 20
 Yaşar Nuri Öztürk, "Dostluk Üstüne", syf. 21
 Mehmet Sılay, "Dudu Kadın", syf. 22
 İhsan Sezal, "Gül", syf. 24
 Rabindranath Tagore, "Veda", syf. 25
 Niyazi Adalı, "Ortadaki Adam'ın Düşündürdükleri", syf. 27
 Mustafa Özbalcı, "Halkımız ve Sanatımız", syf. 28
 İlanlar, syf. 29-30

Temmuz 1970

- Nurettin Topçu, "Din Eğitimi", syf. 4
 Ekrem Kadri Unat, "Yüz Yıl Önceki Tıbbiye Mektebinde Bir Milliyetçilik Mücadelesi", syf. 6
 Yaşar Nuri Öztürk, "Diyaloglar II / Hayatın Anlamı Üstüne", syf. 8
 Ali Nurettin, "Bir Dosta Mektuplar II", syf. 9
 Ayhan Yücel, "Denemeler", syf. 10
 F. N. Magill, "Egzistansiyalist Filozofların Ana Eserleri İlim Dışı Eklenti", syf. 11
 Mustafa Kutlu, "Aşağı Çarşı Esnaf Kahvelerinde Şubat Gazelleri", syf. 15
 M. Yılmaz Dikbaş, "İngiltere Modası / Pakistanlı Dövmek Modası", syf. 16

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Latif Yıldız, “Değirmenci”, syf. 17
 Hasan Hüsrev Hatemi, “Boz Dünya”, syf. 19
 Zeki Cemil Arda, “Edebiyatta Motif Araştırmaları”, syf. 20
 Niyazi Adalı, “Güzel Bir Bahar İçin”, syf. 24
 Şevket Bulut, “Mayın Tarlasında Ağıt”, syf. 27
 Kemal Bek, “Emekli”, syf. 28
 Mustafa Kutlu, “Ortadaki Adam”, syf. 29

Ağustos 1970

- Nurettin Topçu, “Din Eğitimin Esasları”, syf. 4
 Yaşar Nuri Öztürk, “Diyaloglar / Üç Tip İnsan Üstüne”, syf. 6
 Ali Nurettin, “Bir Dosta Mektuplar”, syf. 8
 Alfred Fouillet, “Evrime ve Felsefe”, syf. 9
 F. N. Magill, “Egzistansiyalist Filozofların Ana Eserleri Varlık ve Zaman”, syf. 10
 Mustafa Kutlu, “Cabadan”, syf. 16
 Kemal Bek, “Değişen Üsküdar'a”, syf. 18
 Ekrem Bektaş, “Kimdi Bu Adam”, syf. 19
 Mehmet Sılay, “Son Durak”, syf. 20
 Göktürk Mehmet Uytun, “Gel”, syf. 20
 Oyhan Hasan Bildirki, “Uy Dağlar”, syf. 21
 Sadettin Kaplan, “999”, syf. 22
 Sami Boz, “Ben Bu Toprağın İlk Adımım”, syf. 23
 Muzaffer Civelek, “Bisikletçi”, syf. 24
 Ali Aydın, “Bir Kadın İçin Güzelleme”, syf. 28
 Ali Fikret, “Görüntüler ve Görüşler”, syf. 29
 Mehmet S. Kan, “Türkülerin Akşamı”, syf. 30

Eylül 1970

- Nurettin Topçu, “Toplumda Din Adamının Görevi”, syf. 4
 Hüseyin Perviz Hatemi, “Muhammed İkbâl I Hayatı ve Eserleri Hakkında Kısa Bilgi”, syf. 7
 Ali İhsan Kamberoğlu, “Üsküdar”, syf. 15
 Niyazi Adalı, “Belki Bir Gün”, syf. 16
 F. N. Magill, “Egzistansiyalist Filozofların Ana Eserleri Düşünce ve Existens”, syf. 19
 Mustafa Kutlu, “Kız”, syf. 21
 Yaşar Nuri Öztürk, “Izdırap Üstüne”, syf. 23
 Kemal Bek, “Ana – Oğul”, syf. 25
 Veysel Vedat Kanişkan, “Orada Akşam Başkadır”, syf. 26
 Göktürk Mehmet Uytun, “Çorumlu Recep”, syf. 27
 G. Cezvecioğlu, “Bir Yazar Öldü”, syf. 27
 Hüseyin Perviz Hatemi, “Bir Eleştiri”, syf. 28

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Ali Fikret, "Görüntüler ve Görüşler / İhsan Raif Hanım", syf. 29

Sadi Kotan, "Yaşanmayan", syf. 30

Ekim 1970

Nurettin Topçu, "Kapitalizmin Dünyası", syf. 4

Fevzi Namıkoğlu, "Rahmi Eray'ın Ardından", syf. 6

Yaşar Nuri Öztürk, "Ölümsüz İrade Üstüne", syf. 8

Ayhan Yücel, "Suç ve İnsan", syf. 10

Ali Fikret, "Görüntüler ve Görüşler / Kültür Yabancılaşması ve Coğrafi Batıcılık", syf. 11

Mehmet S. Kan, "Bir Eylül Akşamı Gazelleme", syf. 14

Seyfi Kemahlı, "Toprağa Doğru", syf. 15

Mehmet Sılay, "Hemşerim", syf. 16

Andre Suares, "Baudelaire", syf. 18

Mustafa Kutlu, "Dar Geçitte Değişim", syf. 19

F. N. Magill, "Egzistansiyalist Filozofların Ana Eserleri : Varlık ve Yokluk", syf. 21

Şevket Bulut, "Odacı Mehmed Efendi", syf. 24

Sadettin Kaplan, "Gülmek ya da Ağlamak", syf. 25

D. Mehmet Doğan, "Eski Sur Türküleri", syf. 26

Ömer Hayyam, "Rubailer", syf. 27

Mehmet Aksoy, "Gerçek Şair ve Bir Şiir Kitabı", syf. 27

İlanlar, syf. 29-30

Kasım 1970

Nurettin Topçu, "Sosyalizme Karşı Koyan Kuvvetler", syf. 4

Ali Fikret, "Görüntüler ve Görüşler", syf. 7

Mehmet Kaplan, "Tanzimattan Cumhuriyete Kadar Şiir Tahlilleri", syf. 8

Yaşar Nuri Öztürk, "Dialoglar VI Savaşın Anlamı Üstüne", syf. 10

Miguel de Unamuno, "İman ve Ümit", syf. 11

F. G. Magill, "Egzistansiyalist Filozofların Ana Eserleri / Varlık ve Yokluk", syf. 12

Hasan Hüsrev Hatemi, "Anılar Merdiveni", syf. 15

Mustafa Kutlu, "İş", syf. 16

Bahattin Karakoç, "Beşgen Çağrı Çiçeği", syf. 19

Niyazi Adalı, "Bin Dokuz Yüz Kırklarda", syf. 20

Şevket Bulut, "Ortadaki Adam", syf. 23

Gürcan Banger, "Ümitsiz", syf. 27

İlanlar, syf. 29-30

Aralık 1970

Hareket, "Muhafazakârlık İnkılapçılık", syf. 4

Nurettin Topçu, "Milli Devlet", syf. 7

Yaşar Nuri Öztürk, "Dialoglar / Doğu - Batı Üstüne", syf. 9

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Hakkı Şinasi Çoruh, "Ahlâkımız", syf. 12
 Şevket Bulut, "Gözleri Sulu Meryem", syf. 14
 Oscar Wilde, "Bülbül ve Gül", syf. 16
 Aydın Doluoğlu, "Umut", syf. 19
 I. M. Bochenski, "Egzistans Felsefesi", syf. 20
 F. N. Magill, "Egzistansiyalist Filozofların Ana Eserleri / Varlık Sırrı", syf. 22
 A. Karamanlıoğlu, "Sokrates Savunuyor", syf. 26

Ocak/Şubat 1971

- Hareket, "32. Yıla Girerken", syf. 4
 Nurettin Topçu, "İslâm'ı Sömüren Siyaset", syf. 5
 Emin Işık, "Sevmek ve Anlamak", syf. 8
 Ayhan Yücel, "Kaynayan Dünya", syf. 11
 Yaşar Nuri Öztürk, "Diyaloglar: Dünya Nimetleri Üstüne", syf. 13
 Orhan Okay, "Abdülhak Hâmid'in Romantizmi", syf. 18
 Niyazi Adalı, "Lodosla Gelen", syf. 19
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Ümit - Çaresizlik İkilisine Gazel", syf. 23
 Ali Fikret, "Görüntüler ve Görüşler", syf. 24
 Mustafa Kutlu, "Tarzı Kâdim Üzre Sonbahar", syf. 26
 M. Yılmaz Dikbaş, "İngiltere Mektubu / Hippiler", syf. 27
 A. Karamanlıoğlu, "Kitaplar / Müteferrika'dan Birinci Meşrutiyete Kadar Osmanlı Türklerinin Bastığı Kitaplar", syf. 36
 Ernestine Rose, "Halk Kütüphanesi / Ernestine Rose'dan Vahap Mutal", syf. 38
 İlanlar, syf. 46

Mart 1971

- Dursun Özer, "Anadolu'ya Selâm", syf. 4
 Sıtkı Aras, "İnsanımız ve Ziraatımız", syf. 6
 F. Namıkoğlu, "İktisat Endişesi", syf. 9
 Gökhan Evliyaoğlu, "Bilimsel Milliyetçiliğe Giriş", syf. 10
 Oğuz Ünal, "Kendine Dönüş", syf. 15
 Vahap Mutal, "Egzistansiyalizme Dair", syf. 18
 Göktürk Mehmet Uytun, "İsteddiğiniz Gibi Yaşayın", syf. 22
 Sadettin Kaplan, "Ölmek Korkusudur Başkaldıran Utkularda", syf. 23
 Yaşar Nuri Öztürk, "Dialoglar: Hasretin Anlamı Üstüne", syf. 24
 Vahit Çabuk, "Son Durak", syf. 25
 Mehmet Sılay, "İnsanlık Meselesi", syf. 28
 Mustafa Kutlu, "Muska", syf. 35
 Bahattin Karakoç, "Sıkıntı", syf. 39
 İhsan Sezal, "Kırlangıç Selâmı", syf. 40
 Şevket Bulut, "Kitaplar: Yılkı Atı", syf. 41
 Ömer Hayyam, "Rubailer", syf. 42

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Nisan 1971

- Mehmet Ünverdi, "Asırlık İhmaller ve Reformlar", syf. 4
 Nurettin Topçu, "Kurtuluşun Yolu", syf. 7
 Abdurrahman Niyazioğlu, "İslâm Sosyalizminin Önsözünden / Mustafa Sibâi'den İslâm Sosyalizmi", syf. 11
 William Ernest Hocking, "Felsefe Nedir", syf. 13
 Yaşar Nuri Öztürk, "Yabancıнын Kimliği Üstüne", syf. 16
 Şevket Bulut, "Kurşun Başlı At Koşuları", syf. 22
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Saarbrücken Şarkısı II", syf. 23
 Çetin Baydar, "İslâmlaşmak Cereyanı, Sırat-ı Müstakim Mektebi ve Said Halim Paşa'ya Dair", syf. 24
 Necati Fazlıoğlu, "Toprak Meselemize Toplu Bir Bakış", syf. 28
 İhsan Sezal, "İnce Acı", syf. 30
 Mustafa Kutlu, "Duruşma", syf. 31
 Hüseyin Toprak, "Ya da Üç Adım Kala", syf. 38
 Gürcan Banger, "Dünyanın En Güzeli", syf. 39
 Sadettin Kaplan, "Kar Yağarken", syf. 40
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 44-46

Mayıs 1971

- Hareket, "Batılılaşma Üstüne", syf. 4
 Sait Halim Paşa, "Batı Toplumlari", syf. 4
 Ali Fikret, "Görüntüler ve Görüşler", syf. 8
 Mustafa Kara, "Onlar ve Biz", syf. 11
 Mehmet Ünverdi, "Gönül Mektupları", syf. 12
 Durali Yılmaz, "Altın Beşik", syf. 15
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Kendi Kendine Lise A. Geometri", syf. 16
 Bahattin Karakoç, "Yazı mı Tura mı?", syf. 17
 Mustafa Kutlu, "Topal Semo Dedik Durduk", syf. 18
 Alaattin Soykan, "Deyip Durduğum", syf. 20
 Zeki Bikmen, "Rüyamsı", syf. 23
 Sadettin Kaplan, "İki Kare", syf. 24
 William Ernest Hocking, "Felsefe Nedir", syf. 27
 Ömer Hayyam, "Rubailer", syf. 28
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 34

Haziran 1971

- Necati Fazlıoğlu, "Tükenen Gençlik", syf. 4
 Bekir Erdem, "Suçlu Kim", syf. 6
 Yaşar Nuri Öztürk, "Avrupa'nın Ruhuyla Dialog", syf. 10
 Mustafa Kutlu, "Muhafazakârlarımız", syf. 12
 Nurettin Topçu, "Kuvvet", syf. 18

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Tarık Hasırcıoğlu, “İnsan ve İnancı”, syf. 23
 İhsan Sezal, “Camkapı”, syf. 24
 Şevket Bulut, “Dolmalar”, syf. 25
 Yüksel Ergin Önaçan, “Fan- Ortamın Fınk Yaşamı...”, syf. 31
 Yunus Özel, “Umut ve Hasret”, syf. 33
 İlanlar, syf. 34

Temmuz 1971

A. Hacıyakuboğlu, “Kapıları Açmak”, syf. 4
 D. Mehmet Doğan, “Çember”, syf. 9
 Yaşar Nuri Öztürk, “Avrupa'nın Ruhuyla Dialog”, syf. 10
 Nurettin Topçu, “İnsan”, syf. 18
 Frederick Mayer, “20. Asırda Felsefe Eğilimleri”, syf. 21
 Alaattin Soykan, “Oduncu Kızı”, syf. 24
 Durali Yılmaz, “Geziciler”, syf. 25
 Veysel Vedat Kanişkan, “Bitik Şiir”, syf. 26
 Mustafa Kutlu, “Mescit Çıkmazı”, syf. 27
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 34

Ağustos 1971

Emin Işık, “Malazgirt Ruhu ve Anadolu Gerçeği”, syf. 4
 Bahattin Karakoç, “Takvimler”, syf. 7
 Halil Doğu, “Malazgirt Zaferi”, syf. 8
 Yaşar Nuri Öztürk, “Muhammedî Savaş”, syf. 11
 Nurettin Topçu, “Ruh Dünyası”, syf. 18
 Necati Fazlıoğlu, “Dokuz Asırlık Koşu”, syf. 21
 Mehmet Silay, “Selçuk Kartalı”, syf. 22
 Ezel Erverdi, “1071 ve Milliyetçiliğimiz”, syf. 26
 Elif Hacıyakuboğlu, “Malazgirt Destanı”, syf. 28
 Hasan Hüsrev Hatemi, “Şeb-i Arus”, syf. 29
 Şevket Yücel, “Böbrek Taşı”, syf. 30
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 34

Eylül 1971

Hareket, “İnsan Meselesi”, syf. 4
 Mustafa Kutlu, “Spagetti Dostlukları”, syf. 5
 Fevzi Namıkoğlu, “Batı Medeniyeti ve Geleceği”, syf. 12
 M. Yılmaz Dikbaş, “İngiltere Mektubu - Küçük Haberler, Büyük Gerçekler”, syf. 13
 Nurettin Topçu, “Ruh Kuvveti”, syf. 18
 Bahattin Karakoç, “Tarar Kuş Perçemini Yalnızlığa”, syf. 21
 İhsan Sezal, “Koşu”, syf. 22
 Alaattin Soykan, “Uçuk Köprüler”, syf. 22

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Şevket Bulut, “Yalnız Mezar”, syf. 24
 Elif Hacıyakuboğlu, “Kitaplar”, syf. 31
 İlanlar, syf. 34

Ekim 1971

Hareket, “Yunus'a Dair”, syf. 4
 Emin Işık, “Gerçek Yunus”, syf. 9
 İlhan Eraydın, “Hümanizm, Tasavvuf ve Yunus'a Dair”, syf. 13
 Halit Refiğ, “Türk Kültürünün Kaynakları”, syf. 14
 Halit Refiğ, “Ulusal Sinema Kavgası”, syf. 19
 Mustafa Özdamar, “Yunus'u Anlamak”, syf. 20
 Bahattin Karakoç, “Seyran”, syf. 22
 Sadettin Kaplan, “Yunus'a Özlem”, syf. 23
 Nurettin Topçu, “Kanun ve Kader”, syf. 24
 Dursun Özer, “Dost İlleri”, syf. 28
 Mustafa Kara, “Dua”, syf. 29
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 32-46

Kasım 1971

Nurettin Topçu, “İnsan ve Kâinat”, syf. 4
 Ali Birinci, “Türkiye Tarihinde İlk Halk Hareketleri”, syf. 8
 Fevzi Namıkoğlu, “Halk Hareketlerinin Yorumları”, syf. 9
 F. Mayer, “20. Asrın Felsefe Eğilimleri”, syf. 11
 Mustafa Kutlu, “Üzölmek Kuşları”, syf. 14
 Bahattin Karakoç, “Paydaş”, syf. 15
 Y. Küçüksu, “Cüneyd'e Mektuplar”, syf. 16
 Mehmet Silay, “Kırıkhan Destanı I”, syf. 18
 Vahit Çabuk, “Eyüb'te Gün Sonu”, syf. 21
 A. Hacıyakuboğlu, “Pastırma Yazınının Tipleri”, syf. 22
 Tarık Hasırcıoğlu, “Yıldızsız Gece”, syf. 23
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 34

Aralık 1971

Nurettin Topçu, “İzdirabın Manası”, syf. 4
 Fevzi Namıkoğlu, “Türk Romanının Yüzyılı”, syf. 8
 Şevket Bulut, “Kemal Tahir ve Yol Ayrımı”, syf. 12
 Hüseyin Niyazi, “Yol Ayrımında Eşya Dokusu”, syf. 14
 Dursun Özer, “Yol Ayrımı İnsanımız ve Milli Tarihimiz”, syf. 17
 Aclan Sayılğan, “Kemal Tahir ve Yürür Gezer Yalanlar”, syf. 21
 Bahattin Karakoç, “Özüm Bir Özge Kurbandır”, syf. 23
 Emin Işık, “Ulusal Sinema Kavgası Üzerine”, syf. 24
 Serdar Gürler, “Kasım Kararları”, syf. 26

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Mustafa Kutlu, "Suç", syf. 30
 Aclan Sayılğan, "Yeniden Değerlendirme", syf. 37
 F. Mayer, "XX. Asrın Felsefe Eğilimleri", syf. 39
 Sadettin Kaplan, "Yılgın Yaşantı", syf. 41
 Cumali Ünalrı Hasannebioğlu, "Yeşile Sevda Sözleri", syf. 42
 Mehmet Sılay, "Kırıkhan Destanı II", syf. 44
 Hareket, "Okuyucularımıza", syf. 54
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 54-58

Ocak 1972

Hareket, "Milliyetçiliğimiz", syf. 3
 Nurettin Topçu, "Milliyetçiliğimizin Esasları", syf. 21
 Gökhan Evliyaoğlu, "Türk İktisat Tarihi", syf. 30
 Emin Işık, "Türk Milliyetçiliğinin Tarihi ve Sosyal Oluşumu", syf. 41
 Göktürk Mehmet Uytun, "Acı, Fakat Gerçek", syf. 49
 Mustafa Kutlu, "Bindokuzyüzotuzlara", syf. 50
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Deterjan Çağı", syf. 51
 Şevket Bulut, "Asma", syf. 52
 Ali Bulaç, "Çığlık Çığlığa Şaşkın", syf. 58
 D. Mehmet Doğan, "1919-1923 Anadolu Hareketi ve Roman", syf. 59
 A. Hacıyakuboğlu, "Ak Topraklar İçin", syf. 62
 Mustafa Kutlu, "Kilit", syf. 66
 Dergi Önerileri, syf. 72

Şubat, 1972

Hareket, "Başyazı", syf. 2
 Nurettin Topçu, "Hayatın Değeri", syf. 3
 Muzaffer Civelek, "Ne İçin Milliyetçilik", syf. 8
 Ziya Bakırcıoğlu, "Remzi Oğuz Arık'ta Temel Fikirler", syf. 13
 Hasan Tanrıöver, "Türk Hukukunun Kaynakları İslâm'dan Önce", syf. 16
 Yaşar Nuri Öztürk, "Tasavvuf", syf. 22
 Şakik-i Belhi, "Gönülden Sesler", syf. 25
 Ahmet B. Hadreveyh, "Gönülden Sesler", syf. 26
 Mustafa Kara, "Tekke Teşkilâtı", syf. 27
 Emin Işık, "Dinin Kaynağı", syf. 32
 Aclan Sayılğan, "Marx ve Engels'in Din Karşısındaki Durumları", syf. 47
 F. Mayer, "XX. Asrın Felsefe Eğilimleri", syf. 53
 Bahattin Karakoç, "Topal Görüntü", syf. 58
 Gökhan Evliyaoğlu, "Ellerin Şiiri", syf. 59
 Mustafa Kutlu, "Gönül İşi", syf. 62
 Sadettin Kaplan, "Bu Toprağın Türküsü", syf. 68
 Şerif Aktaş, "M. Niyazi Özdemirin Düşündürdüğüleri", syf. 69

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Mart/Nisan 1972

Nurettin Topçu, "Ölüm Sırrı", syf. 2

Emin Işık, "Tasavvuf", syf. 6

İhsan Akmermer, "Emek", syf. 11

Hasan Tanrıöver, "İslâm Hukuku II", syf. 12

Yaşar Nuri Öztürk, "Tasavvuf I Etimoloji", syf. 18

Necati Fazıloğlu, "Yanlışın Tekrarı", syf. 24

D. Mehmet Doğan, "Türkiye'de Toprak Meselesi I Toprak Reformu ve Aydınların Yabancılaşması", syf. 26

Fevzi Namıkoğlu, "Aydınların Dramı", syf. 28

Mustafa Özdamar, "Kalubelâ Müslümanlığı", syf. 29

Muzaffer Civelek, "Ne Yapmalıyız", syf. 32

Mustafa Kara, "Mehmetçiğin Ruhunu", syf. 37

F. Mayer, "XX. Asrın Felsefe Eğilimleri: Temsilci Düşünürler", syf. 39

Mustafa Kutlu, "Gurbet Üstüne Sallamalar", syf. 46

Bahattin Karakoç, "Bir Defter Açtım Geceye", syf. 48

Ali Bulaç, "Umutların Ölümü", syf. 49

Şevket Bulut, "Ad Koyma", syf. 50

Alemdar Mustafa Yalçın, "Kâtip Çıkmazı", syf. 56

İlhan Eraydın, "Ulusal Sinema Kavgası Üzerine", syf. 58

Mehmet Ünverdi, "Ulusal Sinema Kavgasındaki Bazı Yargılar Üzerine", syf. 60

Ertan Ersöz, "Ulusal Sinema Kavgası", syf. 61

Hüseyin Niyazi, "Halit Refiğ'in Kavgası ve Tiyatro", syf. 65

Mahmut Şevket, "Beyaz Geminin İdeolojik Yönü", syf. 68

Mayıs 1972

Hareket, "İslâm - Kapitalizm Uyuşmazlığı", syf. 2

Mehmet Doğan, "İslâm İktisadının Esasları Hakkında Bir Deneme", syf. 6

D. Mehmet Doğan, "Türkiye'de Toprak Meselesinin Tarihçesi II", syf. 9

Nurettin Topçu, "Aşkın Halleri", syf. 16

Emin Işık, "Kur'an Üzerine Düşünceler", syf. 20

Mehmet Ünverdi, "Kur'andaki Birlik Şuurunun Modern Değeri", syf. 23

Hüseyin Niyazi, "Dergilerde Batılılaşma Tartışmaları", syf. 27

Muzaffer Civelek, "Ölçülerimizi Ararken", syf. 32

Hasan Tanrıöver, "İslâm Hukuku Ehliyet", syf. 36

Yaşar Nuri Öztürk, "Tasavvuf: Hallâc-ı Mansur", syf. 38

F. Mayer, "XX. Asrın Felsefe Eğilimleri: Temsilci Düşünürler", syf. 47

Arif Okuyan, "Batı Derken", syf. 49

A. Hacıyakuboğlu, "Toplumcu Edebiyatın Tipleri Üzerine Bir Genelleme", syf. 53

Erdem Kurtuluş, "Mektup", syf. 57

Nurettin Topçu, "Milli Edebiyat ve Sabahattin Ali", syf. 58

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Necati Fazıloğlu, "Gecenin İçinden", syf. 59
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Kendi Kendine Lise Coğrafya", syf. 60
 Sadettin Kaplan, "Ben Ben Miyim", syf. 61
 Durali Yılmaz, "Haberci", syf. 62
 Hüseyin Toprak, "İçten Gel Gel Eder En Tedirginliklere Karamsar", syf. 63
 Mustafa Kutlu, "Erzincan'da Bir Kuş Var", syf. 64
 Dergi Önerileri ve İlanlar, syf. 72

Haziran 1972

A. Hacıyakuboğlu, "Edebiyatı Halklaştırmak", syf. 2
 Nurettin Topçu, "Dostluk", syf. 6
 Yaşar Nuri Öztürk, "Tasavvuf II Gaye", syf. 8
 Yaşar Küçüksu, "Bahar Sohbeti", syf. 13
 Emin Işık, "Nizamı Tutan Boyutlar", syf. 15
 Arif Okuyan, "İkiyüz Senelik Kâbus", syf. 21
 D. Mehmet Doğan, "Türkiye'de Toprak Meselesinin Tarihçesi III: Osmanlı Toprak Düzeni", syf. 22
 Necati Fazıloğlu, "Zirai Bünyemiz ve Reform", syf. 34
 Mustafa Özdamar, "İnfak Müessesesi", syf. 37
 Mustafa Kara, "Akşemseddin'li Fetih", syf. 40
 F. Mayer, "XX. Asrın Felsefe Eğilimleri: Temsilci Düşünürler", syf. 41
 Ayhan Yücel, "Denemeler", syf. 44
 Şerif Aktaş, "Milli Edebiyat ve Türk Edebiyatı", syf. 48
 Alemdar Mustafa Yalçın, "Anna Karenina", syf. 53
 Mustafa Kutlu, "Sacayak", syf. 54
 Mehmet Atilla Maraş, "Mevsim Duruşmaları", syf. 60
 Bahattin Karakoç, "Kaç Işık Yılı Uzaktan", syf. 63
 Erdoğan Bayraktar, "Oyuncaklar Dünyasından", syf. 64
 Şevket Bulut, "Adam Tokatlayan Kaymakam", syf. 65
 İlanlar, 72

Temmuz 1972

Dursun Özer, "Yakın Tarihimize Jöntürk Hareketleri", syf. 2
 D. Mehmet Doğan, "Türkiye'de Toprak Meselesinin Tarihçesi IV Tanzimat Toprak Hukuku", syf. 9
 Nurettin Topçu, "Dua", syf. 11
 Emin Işık, "Ruh Dünyamız ve İnsanlarımız", syf. 15
 Fevzi Namikoğlu, "Bin Yıllık Mücadele", syf. 22
 Yaşar Nuri Öztürk, "Tasavvuf III Tarifler", syf. 23
 Arif Okuyan, "Sevgiliye Mektup", syf. 27
 Aclan Sayılğan, "Sıkıntı", syf. 28
 Ahmet Ali Debbağ, "Fasit Daire", syf. 30

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Adnan Sefa, "Batı Günlüğü", syf. 32
 F. Mayer, "XX. Asrın Felsefe Eğilimleri: Spengler ve Tarih Felsefesi", syf. 38
 Bahattin Karakoç, "Yitik-se Eski Töreler", syf. 45
 Muhlis Salihoğlu, "Yukarı Aşağı...", syf. 46
 Sadettin Kaplan, "Kara Kız", syf. 48
 Erdem Kurtuluş, "Boşlukta", syf. 50
 Mustafa Kutlu, "Kupa Maçı", syf. 51
 Durali Yılmaz, "Vitrin", syf. 58
 Erdoğan Bayraktar, "Bir Başka Arzu", syf. 59
 Mahmut Şevket, "Mustafa Kutlu ve Sabahattin Ali İncelemesi", syf. 60
 Abdullah Uçman, "Mansur Bey ve Düşündürdükleri", syf. 64
 Ali Fikret, "Görüntüler ve Görüşler", syf. 69
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 72

Ağustos 1972

- Nurettin Topçu, "Rahmet", syf. 2
 Osman Gümüşişiz, "Yanlığı Değerlendirmek", syf. 6
 D. Mehmet Doğan, "Türkiye'de Toprak Meselesinin Üç Yönü", syf. 13
 Mehmet Ulaş, "Tasavvuf Üzerine", syf. 16
 Mustafa Özdamar, "Gazali", syf. 21
 Feyyaz İbrahimhakkıoğlu, "İbrahim Hakkı ve Gönül", syf. 25
 Dursun Özer, "Yakın Tarihimizde Jöntürk Hareketleri II", syf. 28
 Mustafa Tahir, "Baticılığın Eni Boyu", syf. 31
 Erdem Kurtuluş, "Sesler", syf. 32
 Adnan Sefa, "Batı Günlüğü", syf. 35
 F. Mayer, "Spengler ve Tarih Felsefesi II", syf. 40
 Bahattin Karakoç, "İskeletler", syf. 45
 Sadettin Kaplan, "Toprak Tutkusu", syf. 46
 İhsan Sezal, "Yok Gibi", syf. 47
 Hüseyin Toprak, "Gün Doğumları Bir Karartı", syf. 48
 Şevket Bulut, "Damat", syf. 49
 A. Hacıyakuboğlu, "Ömer Seyfettin Diyet ve Bir Tip Araştırması", syf. 55
 Mahmut Şevket, "Menevşeler Ölmemeli", syf. 59
 Mumduh Cumhuri, "Musikide Yabancılaşma Üzerine Notlar", syf. 63
 Selim Yağmur, "Suyun Gözü", syf. 65
 Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 71-72

Eylül 1972

- A. Hacıyakuboğlu, "Dil Meselesi", syf. 2
 Hareket, "Dil Siyaseti", syf. 9
 Osman Gümüşişiz, "Dil Devrimi", syf. 11
 Nurettin Topçu, "Dilimizin Dolmayan Çilesi", syf. 22

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Cezmi Ertuğrul, “Diller Nasıl Gelişir?”, syf. 26
 Halil Kaleli, “Tuttu - Tutacak!”, syf. 28
 Dursun Özer, “Batılılaşma Hareketleri İçinde Türk Dili”, syf. 29
 Hareket, “Türk Dili Üzerine Ali Nihat Tarlan'la Konuşma”, syf. 34
 Fevzi Namıkoğlu, “Devrim Dil ve Milliyetçilik”, syf. 36
 Arif Okuyan, “Ulu Çınarın Hikâyesi”, syf. 38
 Mustafa Kutlu, “Dil Üstüne”, syf. 39
 Necati Fazıloğlu, “Toprak Meselemize Yabancılığımız”, syf. 40
 D. Mehmet Doğan, “Milliyetçi Hareket Partisi ve Toprak Meselesi”, syf. 42
 İlhan Eraydın, “Toprak - İnsan Münasebeti”, syf. 44
 Hasan Tanrıöver, “Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye”, syf. 48
 Bahattin Karakoç, “Bir At Bir Mızrak”, syf. 54
 Ali Akbaş, “Eylüle Beste”, syf. 55
 S. Hasanoğlu, “Niye?”, syf. 56
 Şerif Aktaş, “Milli Edebiyat Kavramı ve Türk Edebiyatı”, syf. 57
 Saliha İpek, “Mektuplar”, syf. 62
 Kitap Önerileri, syf. 71-72

Ekim 1972

- Cemil Meriç, “Büyücü Çırağı”, syf. 2
 Nurettin Topçu, “Toprak ve Demir”, syf. 5
 Ahmet Tabakoğlu, “İslâm İktisadına Giriş: I İnsan ve Madde”, syf. 9
 Mehmet Kudret, “Kim Kime...”, syf. 12
 A. Turan, “Beklenen Aydın veya Aydından Beklenen”, syf. 14
 Bahattin Karakoç, “Gök Olanda Aşk ve Şiir”, syf. 16
 Selim Yağmur, “Suyu Gözesinden İçmek”, syf. 17
 Bekir Su, “Haramzadelik Kimde?”, syf. 24
 Yaşar Nuri Öztürk, “Tasavvuf”, syf. 25
 Mustafa Özdamar, “Gazali II: X - XI. Asırda Doğu ve Batı”, syf. 33
 İlhan Eraydın, “Kültürümüzün Kökleri”, syf. 38
 Frederick Mayer, “Modern Düşüncenin Zaafları”, syf. 39
 Adnan Sefa, “Batı Günlüğü”, syf. 43
 Hüseyin Toprak, “Kapayın Güneşin Gözlerini”, syf. 46
 Niyazi Adalı, “Tiyatromuzda Tehlike Çanları”, syf. 47
 Erdoğan Bayraktar, “Hainlik Eden Ev'dir”, syf. 49
 Victor Hugo, “Asırların Efsanesi”, syf. 50
 Şevket Bulut, “Cin Bastı”, syf. 57
 A. Hacıyakuboğlu, “Hangi Batı Derken...”, syf. 65
 Mahmut Şevket, “Gülten Akın ve Bir Destan Denemesi”, syf. 66
 Kitap Önerileri, syf. 66-72

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Kasım 1972

- Nurettin Topçu, "İnsanlığın Kurtuluşu", syf. 2
 Cemil Meriç, "Cemaleddin Efgani Dosyası", syf. 6
 Arif Okuyan, "Ortaasya Zihniyeti", syf. 13
 Mustafa Kutlu, "Dul Dönencesi", syf. 16
 Yaşar Nuri Öztürk, "Tasavvuf / Bâtini Kuvvetler", syf. 17
 Mustafa Özdamar, "Gazali III: Ruh Yapısı ve Yetişme Tarzı", syf. 25
 Hasan Tanrıöver, "İslâm Hukuku ile Roma Hukukunun Münasebetleri", syf. 31
 Adnan Sefa, "Batı Günlüğü", syf. 39
 Bahattin Karakoç, "Akşam Olur", syf. 41
 Frederick Mayer, "Yeni Felsefe Öğrenimi", syf. 47
 Niyazi Adalı, "Batılılaşma Karşısında Cumhuriyet Oyun Yazarı", syf. 49
 A. Hacıyakuboğlu, "Osmanlı Deyince", syf. 51
 Memduh Cumhur, "Batılı Gözüyle Türk Musikisi", syf. 54
 Şevket Bulut, "Oynaş", syf. 56
 Mahmut Şevket, "Sevmek Varken", syf. 65
 Ali Bulaç, "Ölmeden Ölüm", syf. 67
 Ömer Bölme, "Akşamların Yamacında", syf. 68
 Kitap Önerileri, syf. 71-72

Aralık 1972

- Hareket, "Sanat ve Sanatçının Gayesi", syf. 2
 Cemil Meriç, "Romanda Hesaplaşma", syf. 4
 Selim Yağmur, "Dönemeç", syf. 14
 Emin Işık, "Kültür Dünyamız ve Ruh Sağlığımız", syf. 15
 Arslan Ergüç, "Yazık Olacak Sana!", syf. 24
 İhsan Akmermer, "Can Sıkıntısı", syf. 25
 Alemdar Mustafa Yalçın, "Tiyatromuz", syf. 26
 İlhan Eraydın, "Türk Sineması / Türk Sineması Üzerine", syf. 29
 Tamer Şuer, "Yasak Aşk'tan Fatma Bacı'ya", syf. 34
 Mustafa Kutlu, "Fatma Bacı'nın Tipleri", syf. 37
 Ali Bulaç, "Fatma Bacı Yahut Devlet Ana", syf. 41
 Hareket, "Sevmek Zamanı", syf. 43
 Halit Refiğ, "Sevmek Zamanı Neyi Anlatır", syf. 44
 Mustafa Kara, "Mektuplar", syf. 47
 İhsan Sezal, "Oyun Bitti", syf. 49
 Mustafa Kutlu, "Durum Vaziyet", syf. 50
 Mehmet Atilla Maraş, "Eski Hava", syf. 51
 Saliha İpek, "Sular Aydınlanırken", syf. 52
 Sedat Yenigün, "Yabancılaşmış Aydının Dramı", syf. 60
 Kitap Önerileri, syf. 66-72

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Ocak/Şubat 1973

- Nurettin Topçu, "Harp", syf. 4
 Selim Yağmur, "Su Testisi Su Yolunda", syf. 8
 Hasan Tanrıöver, "Suç ve Ceza", syf. 9
 Ahmet Debbağoğlu, "İslâm İktisadına Giriş: II Fert, Cemiyet, Devlet", syf. 13
 Ali Bulaç, "İslâm Düşüncesinin Kaynakları", syf. 19
 Vahap Mutal, "Felsefe'de Beklene", syf. 22
 Mehmet Ulaş, "Blondel Etütleri", syf. 25
 Yaşar Nuri Öztürk, "Tasavvuf - Ali El – Havvas", syf. 30
 Adnan Sefa, "Batı Günlüğü", syf. 45
 Memduh Cumhuri, "Mevlana İhtifalleri", syf. 53
 A. Hacıyakuboğlu, "Well Come To Turkey", syf. 54
 Hüseyin Toprak, "Bir Günün İlki", syf. 55
 Mehmed Atilla Maraş, "Eski Resim", syf. 56
 Mustafa Kutlu, "Oy Dağlar", syf. 57
 Şevket Bulut, "Misafir Kurbanı", syf. 64
 Abdullah Uçman, "Romancıyı Müjdeleyen Bir Hikâye", syf. 70
 Kitap Önerileri, syf. 71-72

Mart 1973

- Hareket, "Hangi Milliyetçilik", syf. 4
 Nurettin Topçu, "Harp Hazırlıkları", syf. 9
 Cemil Meriç, "Terbiye'nin Kitab-ı Mukaddes'i", syf. 13
 Ahmet Debbağoğlu, "İslâmın Mülkiyet Görüşü Üzerine Bir Deneme", syf. 17
 Mustafa Kara, "Ribat Teşkilatı", syf. 27
 Yaşar Nuri Öztürk, "Bâtını Kuvvetler II", syf. 33
 Ali Bulaç, "İslâm Düşüncesinin Giriş: II İslâm Düşüncesinin Tarihi Gelişimi", syf. 41
 Mustafa Özdamar, "Gazali IV Septik Düşünce ve İlim", syf. 45
 Fethi Sonuvar, "Gazali Derken", syf. 47
 Adnan Sefa, "Batı Günlüğü", syf. 48
 Selim Yağmur, "Yılan Hikâyesi", syf. 54
 Mustafa Kutlu, "Siyaset Üstüne Ağırlama", syf. 55
 Mehmet Atilla Maraş, "Sabrın Gücüyle", syf. 56
 Ömer Hayyam, "Rubailer", syf. 57
 Cemal Arzu, "Gerçeğin Hayali", syf. 58
 Hareket, "Ali Karamanlıoğlu'nun Ardından", syf. 63
 Kitap Önerileri, syf. 64

Nisan 1973

- Nurettin Topçu, "Harp Sonrası", syf. 4
 Cemil Meriç, "Nazizm: İkinci Cihan Savaşının Günahkâr Tekesi", syf. 8
 Hasan Tanrıöver, "Hukuk ve Ahlâk", syf. 18

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Mustafa Kara, "Tekkeler Üzerine", syf. 21
 Mehmet Kudret, "Sebebey", syf. 25
 Yaşar Nuri Öztürk, "Tasavvuf: Şihabuddin Sühreverdi ve Avarif-ül Maarif", syf. 27
 Adnan Sefa, "Batı Günlüğü", syf. 36
 Bahattin Karakoç, "Ay, Suların Damarından Kan Emer", syf. 43
 Mustafa Kutlu, "İlyas, Ben, Bir de İstanbul", syf. 44
 Selim Yağmur, "Dergilerimiz", syf. 46
 Hareket, "Sinema Milli Sinema Açıkoturumundan Notlar", syf. 51
 Şerif Aktaş, "Edebi Meseleler: Üslup Meselesi", syf. 55
 Halil Kaleli, "Halk İçin Tiyatro ve Evhami", syf. 58
 Tevfik Fikret Göncüler, "Şiirimizde Umud Işığı: Seyran", syf. 61

Mayıs 1973

- Hareket, "Dadaloğlu Milliyetçiliği", syf. 4
 Cemil Meriç, "Politika Adamı - İlim Adamı", syf. 8
 Mehmet Doğan, "Türk - İslâm Bileşiminin Doruğu Osmanlı İmparatorluğu", syf. 16
 Dursun Özer, "Batılılaşma Hareketleri: Jöntürklerden Turan'a Tanzimat Sonrasında Doğu ve Batı Siyaseti", syf. 27
 Uriel Heyd, "Ziya Gökalp'in Hayatı ve Eserleri", syf. 31
 Fevzi Namıkoğlu, "Milliyetçilik Tartışmaları: Doğu - Batı Sentezi'nin Çıkmazı", syf. 35
 Hareket, "Kemâl Tahir'in Ardından", syf. 39
 Ali Bulaç, "Bir Devrin Yüzakı / Derviş Yunus", syf. 44
 Selim Yağmur, "Dergilerle Gelen / Yıldızın Parladığı Anlar", syf. 52
 Tamer Şuer, "Sinema Notları", syf. 57
 Bahattin Karakoç, "Savaş", syf. 59
 Sadettin Kaplan, "Yele Karşı", syf. 60
 Şevket Bulut, "Salça", syf. 61
 Süha Dünder, "Fatih'in Hocası Akşemseddin Hayatı ve Eserleri", syf. 68
 Abdullah Uçman, "Edebiyat ve Medeniyet Üzerine / Edebiyat ve Medeniyet Arasındaki İlgisi", syf. 71
 Mehmet Atilla Maraş, "Edebiyat ve Medeniyet Üzerine", syf. 74
 Seyfi Kemahlı, "Yakın Tarihimiz ve Batılılaşma", syf. 76

Haziran 1973

- Nurettin Topçu, "Kendini Bulmak", syf. 4
 Cemil Meriç, "Çağdaş Uygarlık Düzeyi", syf. 8
 Uriel Heyd, "Ziya Gökalp'in Hayatı ve Eserleri II", syf. 16
 Fevzi Namıkoğlu, "Milliyetçilik Tartışmaları: Doğu - Batı Sentezi'nin Çıkmazı II", syf. 21
 Dursun Özer, "Batılılaşma Hareketleri: Jöntürklerden Turan'a Osmanlı Türkiye'sinde On Yıl: 1860 – 1870", syf. 25

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Ahmet Debbağoğlu, “Tasavvufun İçtimai, İktisadi ve Siyasi Yönleri I”, syf. 28
 Hüseyin Öztürk, “Gazali Hayatı ve Eserleri”, syf. 38
 Cemil Kıvanç, “Görüşler: Almanlaşma”, syf. 48
 Mehmet Aksoy, “Klâsikler Ayakta”, syf. 49
 Selim Yağmur, “Dergilerle Gelen / Kesekâğıdı Bile Olmayanlardan Biri”, syf. 51
 Mustafa Kutlu, “Kanoluk”, syf. 55
 Mehmet Atilla Maraş, “Karanlığın Elllerinde”, syf. 65
 Mehmet Atilla Maraş, “Sekme”, syf. 66
 Mehmet Atilla Maraş, “Eski Koro”, syf. 67
 Mehmet Atilla Maraş, “Cumhuriyet Devri Şiirlerinde Gökyüzü ve Sonsuzluk”, syf. 68
 Nusret Sipahioğlu, “Yeni Türkiye'de İslâmlık”, syf. 75

Temmuz 1973

- Nurettin Topçu, “Cahid Okurer”, syf. 4
 Ezel Erverdi, “Cahid Okurer İçin”, syf. 6
 Dursun Özer, “Batılılaşma Hareketleri Jöntürklerden Turan'a III: Girit Meselesi ve Abdülaziz'in Avrupa Seyahatı”, syf. 7
 Ahmet Debbağoğlu, “Tasavvufun İçtimai, İktisadi ve Siyasi Yönleri II”, syf. 17
 Yaşar Nuri Öztürk, “Tasavvuf: Şihabuddin Sühreverdi ve Avarif-ül Maarif II”, syf. 29
 Adnan Sefa, “Batı Günlüğü”, syf. 42
 Şevket Bulut, “Sarı Arabalar”, syf. 47
 Mehmet Atilla Maraş, “Düşünce”, syf. 53
 Mehmet Atilla Maraş, “Sekme”, syf. 54
 Mehmet Atilla Maraş, “Çeşitleme”, syf. 55
 Abdullah Uçman, “İnsanımızın Romani: Tutunamayanlar”, syf. 56
 Kitap Önerileri, syf. 64

Ağustos 1973

- Cemil Meriç, “İdeoloji: Giriş”, syf. 4
 Ahmet Debbağoğlu, “Tasavvuf ve Osmanlı Devletinin Kuruluşu”, syf. 11
 Uriel Heyd, “Ziya Gökalp'in Hayatı ve Eserleri: Millet”, syf. 20
 Mehmet Doğan, “Komünizm ve Toprak Meselesi”, syf. 24
 Nurettin Topçu, “İnsanın Sefaleti”, syf. 39
 A. Hacıyakuboğlu, “Görüşler: Festival veya Müslüman Mahallesinde Salyangoz Satmak”, syf. 43
 Sadettin Kaplan, “Görüntünün Gölgesi”, syf. 45
 Sadettin Kaplan, “Işık Gizi”, syf. 46
 Sadettin Kaplan, “Demirkırı”, syf. 47
 Yüksel Önaçan, “Korkunun Kanatları”, syf. 48
 Adnan Sefa, “Batı Günlüğü”, syf. 51
 Emin Işık, “Türkçede Yeni Gelişmeler Üzerine”, syf. 58

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Kitap Önerileri, syf. 64

Eylül 1973

- Cemil Meriç, "İdeoloji II: Bir Sosyolojinin Tarih Öncesi", syf. 4
 Dursun Özer, "Batılılaşma Hareketleri: Jöntürklerden Turan'a", syf. 18
 Halil Kaleli, "Türkçülük: Milliyetçilik? Batıcılık? ve Dergicilik", syf. 28
 U. Heyd, "Ziya Gökalp'in Hayatı ve Eserleri", syf. 34
 Ali Osman Eğilmez, "Görüşler: Gülmek İçin Türkiye'ye Geliniz", syf. 39
 Emin Işık, "Modern Medeniyetin Tenkidi", syf. 40
 Hikmet İdiğ, "Kesit", syf. 44
 Adnan Sefa, "Batı Günlüğü", syf. 47
 Bekir Su, "Mektup", syf. 51
 Bahattin Karakoç, "Kutlu Dönem", syf. 53
 Bahattin Karakoç, "Tiryaki", syf. 54
 Bahattin Karakoç, "Islak Islık", syf. 55
 Şevket Bulut, "Kismet", syf. 56
 Kitap Önerileri, syf. 64

Ekim 1973

- Nurettin Topçu, "Türk Maarifi", syf. 4
 Arslan Ergüç, "Görüşler: Öğretmenliğin İtibarı", syf. 10
 Sacid Adalı, "Yurt Dışına Gönderilen Öğrenciler Meselesi", syf. 14
 Emin Işık, "İnsanın Yalnızlığı", syf. 17
 Dursun Özer, "Batılılaşma Hareketleri: Jöntürklerden Turan'a", syf. 20
 U. Heyd, "Ziya Gökalp'in Hayatı ve Eserleri", syf. 30
 Mehmet Doğan, "Dil Devrimi ve Peyami Safa Üzerine Notlar", syf. 37
 Selim Yağmur, "Hoş Geldin Doğu - Batı Sentezi", syf. 42
 Halil Kaleli, "Türkçülük: Milliyetçilik? Batıcılık? ve Dergicilik II", syf. 43
 Mustafa Kutlu, "Milliciler", syf. 48
 Avni Doğan, "Düğün Evi", syf. 49
 Şevket Bulut, "Şeyhin Minderleri", syf. 50
 Yusuf Reha, "Seyran İçin: Seyran ve Bahattin Karakoç", syf. 58
 Kitap Önerileri, syf. 64

Kasım 1973

- Nurettin Topçu, "Manevi Kayıplarımız", syf. 4
 Osman Gümüşiş, "Yaşasın Cumhuriyet!", syf. 9
 Cemil Meriç, "Yunan Mucizesi", syf. 22
 D. Mehmet Doğan, "Cumhuriyet'ten Sonra Toprak Meselesi - I Devrim Dönemi - 1923 - 1934", syf. 28
 Dursun Özer, "Batılılaşma Hareketleri: Jöntürklerden Turan'a", syf. 47
 A. Hacıyakuboğlu, "50 Yılda Şiir - Hikâye - Roman", syf. 61

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Niyazi Adalı, “50 Yılda Türk Tiyatrosundan Kesitler – I”, syf. 73

Selim Yağmur, “Yeniden Vurun Kahpeye”, syf. 77

Aralık 1973

Ahmet Debbağoğlu, “İslâm Esnaf Birlikleri”, syf. 4

Mustafa Kara, “Tekkeler Anadolu Topraklarında”, syf. 12

D. Mehmet Doğan, “Aydınlarda Yeni Zihni Yapının Teşekkülü ve Cumhuriyet'ten Sonra Zirai Bünye”, syf. 16

Kadir Cangızbay, “Köye Giden Cumhuriyet - I Köy Enstitüleri”, syf. 26

Halil Kaleli, “Görüşler Söylev ve Demeçler”, syf. 39

Bahattin Karakoç, “Düş Çatallaması”, syf. 46

Mehmet Atilla Maraş, “Zeytuni”, syf. 48

Niyazi Adalı, “50 Yılda Türk Tiyatrosundan Kesitler – II”, syf. 49

Selim Yağmur, “Gâvur Kayırcılar”, syf. 54

Ali Bulaç, “Gâvur Kayırcılar Üzerine”, syf. 56

Ocak 1974

İlhan Eraydın, “Ayın Getirdikleri”, syf. 4

U. Heyd, “Gökalp'in Hayatı ve Eserleri: VI İslâmiyet”, syf. 7

Mustafa Kara, “Fütüvvet Teşkilatı”, syf. 12

Ahmet Debbağoğlu, “Esnaf Birliklerinin Bünyesi”, syf. 17

Hüseyin Öztürk, “Gazali: Gazali ve Descartes'i Şüphe Açısından Bir Karşılaştırma”, syf. 27

Mustafa Özdamar, “Gazali, Akıl ve Düşünce”, syf. 37

Fevzi Namıkoğlu, “Gerçeği Arama ve Tasavvuf”, syf. 42

Neclâ Pekolcay, “Mevlana Celâleddin Rumi'nin Şahsiyeti”, syf. 44

Selçuk Eraydın, “Mevlâna'nın Çağrısı”, syf. 46

Ali Nihat Tarlan, “Mevlâna”, syf. 49

Nurettin Topçu, “Mevlana'da Âlem ve İnsan”, syf. 53

Memduh Cumhur, “Mevlevi Mukabelesi ve Musikisi”, syf. 60

Bahattin Karakoç, “Mevlâna Sularında”, syf. 65

Bahattin Karakoç, “Şölen”, syf. 66

Mehmet Atilla Maraş, “Oyun”, syf. 67

Şevket Bulut, “Eski Toprak”, syf. 68

Selim Yağmur, “Dergilerle Gelen”, syf. 77

Kitap Önerileri, syf. 80

Şubat 1974

Hareket, “Ayın Getirdikleri”, syf. 4

A. Hacıyakuboğlu, “Enstitücüler ve Köy Romanı”, syf. 9

Kadir Cangızbay, “Köy Enstitüsü Çıkışlı İki Yazar Üzerine Bir İnceleme”, syf. 10

Mehmet Atilla Maraş, “Bozkırdaki Çekirdek ve Köy Enstitüleri”, syf. 28

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Mehmet Doğan, “Cumhuriyetten Sonra Zirai Bünyeye”, syf. 31
 U. Heyd, “Ziya Gökalp'in Hayatı ve Eserleri”, syf. 44
 Adnan Sefa, “Batı G nl g ”, syf. 47
 Yusuf Mert, “İkindiyi Kılmak”, syf. 55
 İhsan Sezal, “Tarih”, syf. 59
 İhsan Sezal, “Haber”, syf. 59
 Avni Doğan, “Eski Toprak”, syf. 60
 Selim Yağmur, “İmparatorun Esrarı”, syf. 61
 Kitap  nerileri, syf. 64

Mart 1974

İlhan Eraydın, “Ayın Getirdikleri: Sanayi ve Ahlâk Dersleri”, syf. 4
 Dursun  zer, “Batılılaşma, Ortak Pazar ve Bugünkü Türkiye”, syf. 5
 Fevzi Namıkoğlu, “Batılılaşma Hareketleri İçinde Yeni Bir Dönem”, syf. 31
 Hüseyin  zt rk, “İslâm Düşüncesi:   Tefah t  zerine Bir Tahlil”, syf. 36
 Ali Bulaç, “İbn Bacce Hakkında”, syf. 39
 Mustafa Kutlu, “Oy Dağlar II”, syf. 48
 Cemal Kurnaz, “Balık Muştusu”, syf. 59
 Nurettin Topçu, “Kitaplar: Gümüş Tel ve Alevler”, syf. 60
 Selim Yağmur, “Yolun Ortasındaki Hikâyeci”, syf. 62
 Kitap  nerileri, syf. 64

Nisan 1974

İlhan Eraydın, “Ayın Getirdikleri: İslâm Zirvesi Konferansı”, syf. 4
 Nurettin Topçu, “Büyük Sanayi”, syf. 9
 F. Namıkoğlu, “Toprak Reformu ve Sanayileşme”, syf. 13
 Mehmet Doğan, “Devrimde Reform”, syf. 15
 Mehmet Doğan, “Ek Bölüm: Büyük Toprak Sahibi Atatürk”, syf. 27
 Cemil Meriç, “Kendi Semasında Tek Yıldız”, syf. 32
 Emin Işık, “İslâm Hukuk ve İktisadının Temel İlkeleri”, syf. 37
 Ahmet Debbağoğlu, “Esnaf Birlikleri”, syf. 44
 Cemal Kurnaz, “Boyut”, syf. 53
 Yunus  zel, “Evin”, syf. 54
 Mustafa Kutlu, “Eşik”, syf. 55
 Kitap  nerileri, syf. 64

Mayıs 1974

Hareket, “Ortadoğu ve İslâm Siyaseti”, syf. 2
 İhsan Sezal, “Ayın Getirdikleri: Kürdistan Meselesi”, syf. 4
 Cemil Meriç, “Kendi Semasında Tek Yıldız II”, syf. 8
 Nurettin Topçu, “Bilmek ve Düşünmek”, syf. 19
 Hüseyin  zt rk, “  Tef h t Bakımından Bir Tahlil”, syf. 23

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Dursun Özer, “Batılılaşma Hareketleri: Jöntürklerden Turan'a VII”, syf. 28
 Mehmet Atilla Maraş, “Doğudan Batıdan Ortadoğudan: Bahar”, syf. 40
 Mehmet Atilla Maraş, “Çocuğun Tutanakları”, syf. 40
 Mehmet Atilla Maraş, “Eski Batı - Tutanak I”, syf. 40
 Mehmet Atilla Maraş, “Tutanak II”, syf. 41
 Mehmet Atilla Maraş, “Tutanak III”, syf. 41
 Mehmet Atilla Maraş, “Doğu Haberleri”, syf. 41
 Mehmet Atilla Maraş, “Ayrılış Anısı”, syf. 43
 Mehmet Atilla Maraş, “Kavganın Başı”, syf. 44
 Selim Yağmur, “Bölüşmek”, syf. 45
 Kitap Önerileri, syf. 48

Haziran 1974

İlhan Eraydın, “Ayın Getirdikleri”, syf. 3
 F. Namıkoğlu - Ali Bulaç, “Sınıf Meselesi I”, syf. 5
 Ahmet Debbağoğlu, “İslâm Zirai İktisat ve Vergileme Nizamının Hukuki Esasları”, syf. 20
 Mehmet Aksoy, “Görüşler: Câmiler ve Cumalar”, syf. 33
 Bekir Akkılıç, “Bir Yazının Düşündürdükleri”, syf. 35
 Radhakrishnan, “Hayatın İdealist Yönü”, syf. 38
 Ertuğrul Karakoç, “Köprü”, syf. 40
 Yunus Mert, “Anlamıyorsun, Anlamıyorsunuz”, syf. 42
 Selim Yağmur, “Bu Ülke ve Cemil Meriç”, syf. 45
 Kitap Önerileri, syf. 48

Temmuz 1974

Seyfi Kemahlı, “Ayın Getirdikleri”, syf. 2
 Hüseyin Öztürk, “Üç Tefâhüt Üzerine Bir Tahlil”, syf. 7
 Ahmet Debbağoğlu, “İslâm Zirai İktisat ve Vergileme Nizamının Hukuki Esasları II”, syf. 13
 Fevzi Namıkoğlu, “Halk Sektörü”, syf. 20
 Cihan Akyıldız, “Bilmem Dost, Bilmem Düşman Götürür Yara Beni”, syf. 24
 Leo Tolstoy, “Leo Tolstoy'un Günlüğü”, syf. 27
 Yusuf Mert, “Zafer”, syf. 31
 Murat Mengücek, “Sanayi Kasidesi”, syf. 35
 Avni Doğan, “Yük”, syf. 37
 Avni Doğan, “Boşluk”, syf. 38
 Mahmut Şevket, “Seyfettin Başçılların Şiirleri”, syf. 39
 Emin Işık, “Çağımızda Nüfusun Önemi”, syf. 44
 Kitap Önerileri, syf. 48

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Ağustos/Eylül 1974

- Seyfi Kemahlı, “Ayın Getirdikleri: Kıbrıs ve Tarihi Kaderimiz”, syf. 2
 Halil Kaleli, “Kıbrıs: Bir Çağın Kapanışı mı?”, syf. 5
 Mehmet Kaplan, “Mehmetçik”, syf. 11
 Mehmet Kudret, “Seferberlik”, syf. 13
 Ziya Somar, “Türk Düşüncesinin Üç Büyük Kaybı: Türk Düşüncesi ve Hilmi Ziya Ülken”, syf. 15
 Hareket, “Hilmi Ziya Ülken'in Hayatı ve Eserleri”, syf. 19
 Selçuk Eraydın, “Hocamız Mahir İz'in Ardından”, syf. 27
 M. Nalbantoğlu, “Kaydebilen Bir Değer: Nihad Sami Banarlı”, syf. 31
 Emin Işık, “Sanayi Medeniyeti ve Aile”, syf. 33
 Hüseyin b. Mansur el – Hallac, “Kitabü't Tavaasin'den Sirâc Taasini”, syf. 35
 Mustafa Kutlu, “İzimizi Sürenlere”, syf. 40
 Cemal Kurnaz, “Su Yürüdü Gülümüzü”, syf. 47
 İhsan Sezal, “Yarım”, syf. 48
 İhsan Sezal, “Manzara”, syf. 49
 İhsan Sezal, “Öze Doğru”, syf. 49
 Emin Şanlı, “Kendime Çeşitleme”, syf. 50
 Selim Yağmur, “Müstehcen - İşkence Edebiyatı ve Goygoycular”, syf. 51
 Rıfki Kaymaz, “Cumhuriyetten Sonra Türk Şiirinde Dağ Özlemi”, syf. 56
 Kitap Önerileri, syf. 64

Ekim 1974

- Osman Gümüşişiz, “Bürokrasi Çağdıdır”, syf. 2
 D. Mehmet Doğan, “Kıbrıs Meselesi ve Türk Dış Siyaseti”, syf. 10
 Halil Kaleli, “Görüşler: Mert Kıpti”, syf. 22
 Ahmet Debbağoğlu, “İkta ve Tımar Nizamı”, syf. 25
 Mehmet Atilla Maraş, “Karşılama”, syf. 37
 Mehmet Atilla Maraş, “Humar”, syf. 38
 Avni Doğan, “Ses Verir”, syf. 39
 Avni Doğan, “En Güzel Dantel”, syf. 40
 Avni Doğan, “Kurşun ve Gül Yüğü”, syf. 41
 Şevket Bulut, “Dilek Cınarı”, syf. 42
 Mehmet Doğan, “Düğün”, syf. 48
 Yusuf Reha, “Gönül İşi ve Mustafa Kutlu Üstüne”, syf. 53
 Halil Kaleli, “Halk Hikâyesi Milli Hikâyeciliğimiz ve Şevket Bulut”, syf. 62
 Kitap Önerileri, syf. 64

Kasım 1974

- Halil Kaleli, “Ayın Getirdikleri: Yanlışlıklar Koalisyonu”, syf. 2
 Nurettin Topçu, “Zulüm ve Düşman”, syf. 5

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Ahmet Debbağoğlu, “İslâm Zirai İktisat ve Vergileme Nizamının Hukuki Esasları IV”, syf. 8

Mustafa Kara, “Osmanlı Devletinde Tekkelerin Ehemmiyeti”, syf. 14

Adnan Sefa, “Batı Günlüğü”, syf. 20

Altan Özbey, “Ecevit'e Güzelleme Ecevit Kitapları”, syf. 23

İsmail Kara, “İslâm Ekonomisi Üzerine”, syf. 30

Murat Mengücek, “Sanayi Kasidesi II”, syf. 33

Şevket Bulut, “Üstün Başarılı Öğretmen”, syf. 36

Kitap Önerileri, syf. 48

Aralık 1974

Nurettin Topçu, “Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu”, syf. 2

Halil Kaleli, “Turan Yolu”, syf. 6

Oyhan Hasan Bildirki, “Tasavvuf ve Mevlâna”, syf. 13

Salâhattin Kılıçarslan, “Cemaleddin Efgani Dosyası Üzerine”, syf. 19

Vahap Mutal, “Batı Düşüncesi: Kant'ın Ahlâk Felsefesi”, syf. 27

Adnan Sefa, “Batı Günlüğü”, syf. 34

İhsan Sezal, “Gündönümü”, syf. 37

Ertuğrul Karakoç, “Yunus”, syf. 38

Emin Şanlı, “Meyil”, syf. 39

Yusuf Mert, “Mor”, syf. 41

Kitap Önerileri, syf. 48

Ocak/Şubat 1975

Zeki Bikmen, “Karikatür”, syf. 2

Halil Kaleli, “Ayın Getirdikleri: Batıdan - Doğudan – Ortadoğudan”, syf. 3

Nusret Sipahioğlu, “Sefaletin Gümrüğü”, syf. 8

Osman Gümüşüz, “Yakub Kadri”, syf. 9

Hareket, “Devler Geçti Bu Yollardan”, syf. 12

Ahmet Debbağoğlu, “Nato ve Türkiye Açısından Ortadoğu Dengesi”, syf. 14

İhsan Sezal, “Batı Günlüğü”, syf. 32

Mustafa Kara, “Osmanlılarda Tekke Siyaseti”, syf. 36

Hüzeyin Öztürk, “Üç Tehafüt Üzerine Bir Tahlil”, syf. 42

Avni Doğan, “Vitrin”, syf. 46

Avni Doğan, “Haber”, syf. 48

Avni Doğan, “Bir Çağ ki”, syf. 49

Mustafa Kutlu, “Önce”, syf. 50

Mehmet Doğan, “Sendikalizmin Diyeti”, syf. 57

Selim Yağmur, “Mesihpaşa İmamı”, syf. 62

Kitap Önerileri, syf. 64

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Ocak/Şubat/Mart 1976

- Ali Nihat Tarlan, "Nurettin Topçu", syf. 2
 Ezel Erverdi, "Hocasız Hareket", syf. 4
 Mehmet Doğan, "Türk Düşüncesinde Nurettin Topçu'nun Yeri", syf. 6
 Mehmet Kaplan, "Çağdaş Bir Mistik: Nurettin Topçu", syf. 9
 Muzaffer Civelek, "Ahlâk Dersi", syf. 13
 Ahmet Debbağoğlu, "Nurettin Topçu'nun Devlet Görüşü", syf. 20
 Cemil Kıvanç, "Nurettin Topçu'nun Devlet Anlayışında Ekonomik Görüşler", syf. 29
 Mustafa Kara, "Nurettin Topçu'nun İdealindeki Din Adamı", syf. 34
 Orhan Okay, "Nurettin Topçu: Bir İdealistin Ölümü", syf. 42
 Ali İhsan Balım, "Kaybettiğimiz İdealist Topçu", syf. 48
 Ferruh Bozbeyli, "Hocamız Nurettin Topçu", syf. 51
 Ayhan Yücel, "Hocam Nurettin Topçu", syf. 53
 Sıtkı Evren, "Hoca'nın Andıkları", syf. 58
 Lütfü Bornovalı, "Nurettin Topçu", syf. 62
 Ercümend Konukman, "Nurettin Topçu Hocamızın Ardından", syf. 64
 Ahmet Nuri Yüksel, "Mektep İnsan Nurettin Topçu", syf. 72
 Emin Işık, "Nurettin Hoca ve Din Adamları", syf. 84
 Mehmet Ulaş, "Nurettin Topçu'nun Ardından", syf. 90
 Vahap Mutal, "Nurettin Topçu'ya Dair", syf. 93
 Aclan Sayılğan, "Nurettin Topçu'yu Anarken", syf. 95
 Mehmet Gökalp, "Büyük Dava Adamı: Nurettin Topçu", syf. 97
 Mustafa Kutlu, "Suya Hasret", syf. 100
 Ali Birinci, "Sevdiğim ve Tanıyabildiğim Hocam", syf. 103
 Fatih Gökdağ, "Mâna Adamı Nurettin Topçu", syf. 106
 Fikret Sevsen, "Anıların İçinden", syf. 108
 Mustafa Kutlu, "Nurettin Topçu İçin Bir Biyografi Denemesi", syf. 110

Nisan/Mayıs/Haziran 1976

- Halil Kaleli, "Panislamizm - Pantürkizm - Panavrupaizm... Batıcılık - Türkçülük - İslâmcılık", syf. 2
 Ahmet Debbağoğlu, "İslâm Vergi Nizamı", syf. 5
 Mustafa Kara, "Tekke Medrese Münasebetleri Üzerine", syf. 32
 Ahmet Çelebi, "İslâm Eğitim - Öğretim Tarihinde Müderrislerin Kıyafetleri", syf. 42
 Hüseyin Öztürk, "Üç Tehâfüt Üzerine Bir Tahlil", syf. 47
 Vahap Mutal, "Sezgicilik", syf. 52
 Irving Kristol, "Sansür Sınırı Nereden Çekeceğiz", syf. 58
 İhsan Sezal, "Batı Günlüğü", syf. 63
 Mustafa Kutlu, "Anlaşılmayan", syf. 66
 Avni Doğan, "Eski Kara Sevdalar", syf. 69
 Avni Doğan, "Doğuş", syf. 70
 Avni Doğan, "Ey Çocuk", syf. 71

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Mehmet Gökalp, “Nurettin Topçu'ya Dair Hatıralar”, syf. 72

Temmuz/Ağustos/Eylül 1976

Ahmet Debbağoğlu, “Osmanlı Toplumunu Kapitalizme Niçin Gelmedi? Osmanlı Üretim Tarzı Tartışmaları Üzerine Deneme”, syf. 2

Abdullah Uçman, “Eşrefoğlu Rumi ve Müzekki'n Nüfus Üzerine Bir Tahlil Denemesi”, syf. 28

Önder Akıncı, “Hâzâ Fütüvvetnâme”, syf. 50

Ziya Bakırcıoğlu, “Gurbet Üzerine Düşünceler”, syf. 58

İhsan Sezal, “Batı Günlüğü”, syf. 60

U. S. News and World Report, “Amerika'nın Değerlerine Ne Oluyor?”, syf. 63

Jacques Maritain, “Tam Bir Hümanizma”, syf. 68

Mustafa Kutlu, “Kötü Kaside”, syf. 70

Mehmet Atilla Maraş, “İns'in Şiiri”, syf. 72

Cemal Kurnaz, “Gül Devşirenler”, syf. 74

Mustafa Kutlu, “Yokuşa Akan Sular”, syf. 75

Ekim/Mart 1976/1977

Mehmet Doğan, “Marksist Şemacılık ve Osmanlı Toplum Yapısı”, syf. 2

Raymond Arond, “Çağdaş Batı Düşüncesi: Sınıflı Toplumlar”, syf. 7

Sadettin Elibol, “Sınıfsız Topluma Doğru”, syf. 19

Abdullah Uçman, “Menâkıb-ı Mahmud Paşa-yı Veli Maa Ebü'l - Feth Mehemmed Han Gazi”, syf. 27

Hasan Aksoy, “Câmiler”, syf. 38

Avni Doğan, “Şölen”, syf. 48

Avni Doğan, “Dönüş”, syf. 49

Avni Doğan, “Sen Taşı Şafakları”, syf. 50

İhsan Sezal, “İngiltere Günlüğü”, syf. 51

Mustafa Kutlu, “Gerger”, syf. 55

Hareket, “Bir Mahkeme Kurulurken”, syf. 61

Kitap Önerileri, syf. 62-82

FİKİR VE SAN'ATTA HAREKET (1979-1982)

Mart 1979

Hareket, “Ayın Hareket'i”, syf. 1

Hareket, “Bu Dergi”, syf. 2

Hareket, “İran Muamması”, syf. 4

Hareket, “Vietnam Savaşımızdan Sonra Kaçboçya Savaşımız”, syf. 6

D. Mehmet Doğan, “Bürokrasinin Son İktidarı: İktidar ve Bürokrasi”, syf. 7

D. Mehmet Doğan, “Düyun-ı Umumiye'nin 2. Yüzyılı”, syf. 20

Saadettin Elibol, “İlim ve İdeoloji”, syf. 26

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Süleyman Uludağ, “İslâm (Ehl-i Sünnet) Düşüncesinde Üç Yol: Selefiye / Kelâmiye / Sufiye: I”, syf. 30

Ahmet Debbağoğlu, “İçtimai - İktisadi Tarih Kaynakları Olarak Osmanlı Bütçeleri”, syf. 39

Nihat H. Azamat, “İstida”, syf. 45

Nihat H. Azamat, “Kekre”, syf. 45

Nihat H. Azamat, “Çınaraltı”, syf. 45

Mehmet Kaplan, “Türk Edebiyatında Tipler - I Oğuz Kağan Destanı”, syf. 46

Mustafa Kutlu, “Beyhude Ömrüm”, syf. 53

Asım Yenihaber, “Tebliğ Dergicilik ve Hareket'in 40. Yılı”, syf. 57

“Kırk Yıllık Hareket”, syf. 64

“İki Teşekkül: Türk Edebiyat Vakfı ve Yazarlar Birliği”, syf. 67

İnci Enginün, “Tv'de Kiralık Konak”, syf. 69

Kitap Önerileri, syf. 71-72

Nisan 1979

Hareket, “Ayın Hareket'i - Araştırma - İnceleme - Sanat – Edebiyat”, syf. 1

Hareket, “Devlet Boşluğu”, syf. 2

Hareket, “Dünya Siyaseti Yeni Dengeler Arıyor”, syf. 3

Hareket, “İran ve Yeni Ortadoğu”, syf. 4

Hareket, “Eurovision Hariciyemizi Harcadı”, syf. 4

Hareket, “Demokratik Sıkıyönetim ve Necmeddin Hacıeminoğlu”, syf. 5

“Dün ve Bugün Caferilik”, syf. 6

“İctihad Meselesi”, syf. 11

Rekin Ertem, “Elifbeden Alfabeye”, syf. 15

Süleyman Uludağ, “İslam (Ehl-i Sünnet) Düşüncesinde Üç Yol: Selefiye / Kelâmiye / Sufiye: II Kelâmiye”, syf. 22

Nicholson, “Tasavvufun Doğuşu: İslâm'da Zühd Hareketi”, syf. 30

Mustafa Miyasoğlu, “Ay Doğuyor”, syf. 41

Mustafa Miyasoğlu, “Sen Yoksun”, syf. 42

Mehmet Kaplan, “Türk Edebiyatında Tipler - II Yenisey Mezar Taşları”, syf. 43

Zeynep Kerman, “Samipaşazade Sezai'de Köy ve Köylü”, syf. 48

Nihat Hayri Azamat, “Ali Kemal Diye Biri”, syf. 52

Mustafa Kutlu, “Üç Mesele: Teknik / Medeniyet / Yabancılaşma”, syf. 54

İnci Enginün, “Tv'de Zaman Tüneli Üzerine”, syf. 58

Mustafa Kutlu, “Bağrı Yanık Ömer ile Güzel Zeynep”, syf. 58

Kitap Önerileri ve İlanlar, syf. 59-61

Mayıs 1979

Hareket, “Ayın Hareket'i: Ortadoğu'da Göz Boyayan Anlaşmalar”, syf. 2

Hareket, “Altıkulaç Haberi”, syf. 4

Saadettin Elibol, “Determinizm ve İtirazların Mantiği”, syf. 5

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Ahmet Debbağoğlu, “İslâmda Hayatın Sürdürülmesi Yahut Mülkün İşletilmesi”, syf. 9
- Süleyman Uludağ, “İslâm (Ehl-i Sünnet) Düşüncesinde Üç Yol: Selefiye / Kelâmîye / Sufiye: III Sufiye”, syf. 13
- Nicholson, “Tasavvufun Doğuşu: İslâmda Zühd Hareketi II”, syf. 24
- Rekin Ertem, “Elifbeden Alfabeye”, syf. 31
- Mehmet Kaplan, “Türk Edebiyatında Tipler - III Göktürk Yazıtları”, syf. 35
- Avni Doğan, “Ey Çocuk”, syf. 41
- Avni Doğan, “Sular”, syf. 41
- Mustafa Kutlu, “Akasyalar Açar mı”, syf. 42
- Mehmet Kaplan, “Fikir, Sanat, Yayın Hareketleri: Duyulmayan Sesler”, syf. 45
- Abdullah Uçman, “Namık Kemal’in Eski Edebiyata İtirazları”, syf. 46
- Mustafa Kutlu, “Yerli Roman / Çağdaş Nasihatnâmeler / ve Çiçekler Büyür”, syf. 47
- Mehmet Kaplan, “Yayın Hareketleri: Hikâye Tahlilleri”, syf. 50
- Kitap Önerileri, syf. 52

Haziran 1979

- Hareket, “Ayın Hareket’i: Zirvedeki İslam”, syf. 2
- Hareket, “Laikliğin Türkiye’ye Girişi ve Diyanet İşleri Başkanlığı”, syf. 3
- Muzaffer Civelek, “Günümüzün Bir Yorumu”, syf. 8
- Ahmet Debbağoğlu, “İktisadi Hayatın Unsurları veya Üretim Âmilleri - I: Emek”, syf. 13
- Süleyman Uludağ, “İslâm (Ehl-i Sünnet) Düşüncesinde Üç Yol: Selefiye / Kelâmîye / Sufiye: IV Üç Hitap - Tebliğ Tarzı”, syf. 17
- Mehmet Kaplan, “Türk Edebiyatında Tipler - IV Köroğlu”, syf. 29
- Cumali Ünalı Hasannebioğlu, “Göç”, syf. 35
- Cumali Ünalı Hasannebioğlu, “Kıyam”, syf. 35
- Cumali Ünalı Hasannebioğlu, “Akdenizi Seyreleyip Üstüne”, syf. 36
- Cumali Ünalı Hasannebioğlu, “Akdenize Bakarak Bir Destan”, syf. 36
- Mustafa Kutlu, “Yoksulluk İçimizde”, syf. 37
- Nafiz Akgün, “Haberleşme Araçları Üzerine”, syf. 40
- M. Emin Göktaş, “Yaban, Küçük Ağa ve Aydınımızın Konumu”, syf. 43
- Kitap Önerileri, syf. 45

Temmuz 1979

- Hareket, “Ayın Hareket’i: Kazan Kimin İçin Kaynıyor”, syf. 2
- Hareket, “27 Mayıs / Evveli ve Âhiri”, syf. 3
- Hareket, “İslâmcılık Cereyanı / Meselenin Dünü: Cumhuriyet Öncesi”, syf. 5
- Mustafa Kutlu, “İsimsiz Kalabalık”, syf. 11
- Ahmet Debbağoğlu, “İslâmda İktisadi Hayatın Unsurları - II Sermaye”, syf. 15
- Rekin Ertem, “Elifbeden Alfabeye – III”, syf. 18
- Mehmet Kaplan, “Türk Edebiyatında Tipler - V Dede Korkut Kitabı”, syf. 28

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Nihat H. Azamat, "Sürgünde", syf. 39
 Mehmet Atilla Maraş, "Günümü Tufana Çevirdi Sevdan", syf. 40
 Mustafa Kutlu, "Yerli - Yabancı Roman ve Bizim Diyar", syf. 41
 Selim Yağmur, "Hayatım Roman", syf. 45
 Kitap ve Dergi Önerileri, syf. 45

Ağustos 1979

- Hareket, "Ayın Hareket'i: Sancılı Ortadoğu", syf. 2
 "Salt - 2 ve Yeni Dengesizlikler: Gözlerim Kapanmadan", syf. 3
 Hareket, "İslâmcılık Cereyanı / Meselenin Bugünü: Cumhuriyet Devri", syf. 5
 Süleyman Uludağ, "İslâmda Felsefi Düşünce", syf. 11
 A. Godin, "Batıda Din Psikolojisi Çalışmaları", syf. 23
 İnci Enginün, "Bir Çocuk Edebiyatçısı: Mehmet Şemseddin (1849 - 1900?)", syf. 27
 Durali Yılmaz, "Tutunma", syf. 31
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Muhafız Bey", syf. 36
 Hasan Hüsrev Hatemi, "1943 Ablaları", syf. 37
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Ey Sevda", syf. 37
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Berlin 1969", syf. 38
 İsa Kocakaplan, "Cengiz Dağcı'nın Romanları Üzerine", syf. 39
 Ali Fikret, "Görüntüler ve Görüşler", syf. 44
 Ali Fikret, "Yayın Hareketleri", syf. 45

Eylül 1979

- Hareket, "Devrim ve Devlet", syf. 2
 Süleyman Uludağ, "İctimai ve Dini Açından Taklid Meselesi", syf. 4
 Hasan Hüsrev Hatemi, "Saray Kültürü Var Mıdır?", syf. 8
 Ikeda – Toynbee, "Kırsal Bölgelere Dönüş Üzerine", syf. 10
 Mikail Bayram, "Sultan Fatih'de Sadruddin Konevi ve Ahi Evren Hayranlığı", syf. 13
 P. Delseme, "Fransız Sembolizminin Nazari Bildirisi", syf. 17
 Rekin Ertem, "Elifbeden Alfabeğe IV Geziler Başlıyor", syf. 27
 Mehmet Kaplan, "Türk Edebiyatında Tipler - Vı Manas Destanı", syf. 33
 Alaattin Soykan, "Güzelleme", syf. 41
 Alaattin Soykan, "Öt Bre Yalnızlık Kuşum", syf. 41
 Mustafa Kutlu, "Siyah Gemiler", syf. 42
 İsmail Kara, "Doğuş Devrinde Tasavvuf Üzerine Süleyman Uludağ'la Bir Konuşma", syf. 44

Ekim 1979

- Hareket, "Ayın Hareket'i: Seçim", syf. 2
 Hareket, "Serseri Para ve Avare İktisat", syf. 3
 Süleyman Uludağ, "İctimai ve Dini Açından Taklid Meselesi – II", syf. 5
 Ahmet Debbağoğlu, "Faiz Meselesi", syf. 12

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Mustafa Kara, “Cumhuriyet Öncesi Tasavvufi Yayın Organları ve Cemiyetler”, syf. 16

R. Escarpit, “Edebiyat Tarihinin Tarihi”, syf. 23

Mehmet Kaplan, “Türk Edebiyatında Tipler - VII Manas Destanı – II”, syf. 30

Mehmet Atilla Maraş, “Kum”, syf. 38

Nihat H. Azamat, “Çevrim”, syf. 38

Derviş Edip, “Durdurun Çağı”, syf. 39

İsmail Kara, “İslâm İktisadına Giriş Üzerine Ahmet Debbağoğlu'yla Bir Konuşma”, syf. 40

Mustafa Kutlu, “Çerağ Üzerine”, syf. 42

Selim Yağmur, “Korsan Çıkmazı”, syf. 45

Kitap Önerileri, syf. 46

Kasım/Aralık 1979

Hareket, “Aydın Hareket'i: Hicri XV. Asra Girerken İslâm Dünyası”, syf. 2

Hareket, “Yeni Oluşumlar”, syf. 4

İsmail Kara, “Hicri XV. Asrın Eşiğinde İslâm Dünyasında Fikri Hareketler”, syf. 6

A. Gruber, “Ergenlik Çağı Gençlerinde Dini Gelişme”, syf. 15

Süleyman Uludağ, “İslâm (Ehl-i Sünnet) Düşüncesinde Üç Yol-V: Neticeye Giderken”, syf. 21

R. Escarpit, “Edebiyat Tarihinin Tarihi Rönesanstan Romantizme”, syf. 29

Cumali Ünalı Hasannebioğlu, “Ölümler ve Ayrılıklar Üzerine Uzunca Bir Türkünün Yorumu”, syf. 36

Hüseyin Münir Gökçe, “Bu Durakta Durmayın”, syf. 40

İnci Enginün, “Kösem Sultan Üzerine”, syf. 42

Nuri Doğan, “Hüseyin Rahmi ve Tiyatro Yazarlığı”, syf. 48

Mustafa Kutlu, “Gül Yetiştiren Adam”, syf. 53

Selim Yağmur, “Çağrı”, syf. 55

Mehmet Kudret, “İslâm Düşüncesinde Sanat Üzerine”, syf. 57

Ocak/Şubat 1980

Hareket, “Hareket'ten”, syf. 2

Rekin Ertem, “Elifbeden Alfabe V Harf Devrimi Gerçekleşirken”, syf. 3

Mustafa Kara, “Tasavvuf Kitâbiyatında Makâmın Sayılarla Tasnifi ve Usulü Aşere Geleneği”, syf. 10

Sedat Çelikdoğan, “İslâm Ülkelerinin Mali Gücü ve İşbirliği İmkânları”, syf. 15

İsmail Kara, “İslâmcılık Cereyanı/Said Halim Paşa'nın Hayatı ve Görüşleri I. İslâmlaşmak”, syf. 18

Beşir Ayzazoğlu, “Öztürkçe ve Marksist Kültür”, syf. 24

Orhan Okay, “Sanat ve Edebiyata Dair Denemeler / Estetik ve Güzel Sanatlar”, syf. 26

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Mehmet Kaplan, “Yeni Edebiyat Araştırma Usulleri ve Ahmet Haşim'in Şiirinde Renkli Hayaller”, syf. 30

Hasan Hüsrev Hatemi, “Yaykur Tarih Dersi”, syf. 35

Yahya Akengin, “Derinlik Çizgileri”, syf. 37

Mustafa Kutlu, “Müteessir Menekşeler”, syf. 38

İsmail Kara, “Maturidiye Akâidi Üzerine Bekir Topaloğlu ile Bir Konuşma”, syf. 40

Ali Nar, “İslâm (Ehl-i Sünnet) Düşüncesinde Uç Yol Başlıklı Seri Yazı Üstüne Bir Dikkat”, syf. 43

Mehmet Kaplan, “Yitik Böcekler”, syf. 48

Mart 1980

Hareket, “İslâm Birliği”, syf. 2

İbn Rüşd, “Faslu'l-makal Felsefe-Din İlişkileri-I”, syf. 3

R. Escarpit, “Edebiyat Tarihinin Tarihi-III: XIX. Asır Edebiyatı”, syf. 12

Muzaffer Civelek, “Sanayi Toplumunu ve Küçük Güzeldir Üzerine”, syf. 20

Orhan Okay, “Sanat ve Edebiyata Dair II Edebiyatın Üstünlüğü”, syf. 28

Sabriye Sözmen, “Behçet Necatigil'le Bir Konuşma”, syf. 32

Nihat Hayri Azamat, “Kurgu”, syf. 37

Muhsin İlyas Subaşı, “Gece'ye Şiir”, syf. 38

Mustafa Kutlu, “İhtiras Enginleri”, syf. 39

İsmail Kara, “İnsan ve İnsanüstü Üzerine Süleyman Ateş'le Bir Konuşma”, syf. 42

Mustafa Kutlu, “Söyle Ey Titiz Şair”, syf. 45

Nisan 1980

Hareket, “Hareket'ten”, syf. 2

Mustafa Kara, “Tasavvufta Fenâ-Bekâ Nazariyesi”, syf. 3

İbn Rüşd, “Faslu'l-makale Felsefe-Din İlişkileri-II Gazali'nin İslâm Filozoflarını Tekfiri Meselesi”, syf. 10

İsmail Kara, “İslâmcılık Cereyanı: Said Halim Paşa'nın Hayatı ve Görüşleri II. İslâm Dünyasının Gerileme Sebepleri”, syf. 19

Mehmet Kaplan, “Türk Edebiyatında Tipler - VIII Vatan Yahut Silistre”, syf. 25

Orhan Okay, “Sanat ve Edebiyata Dair-III: Edebiyatın Gücü”, syf. 31

Hasan Hüsrev Hatemi, “Otogarda Gece”, syf. 36

Mustafa Kutlu, “Kalbimin Dâsitâni”, syf. 37

İsmail Kara, “Tekfir Konusunda A. Saim Kılavuz'la Bir Konuşma”, syf. 41

Necati Güneyceli, “Ali Şeriatî ve İslâm Sosyolojisi Üzerine”, syf. 44

Kitap Önerileri, syf. 46

Mayıs 1980

Hareket, “Hareket'ten”, syf. 2

İbn Rüşd, “Faslu'l-makale Felsefe-Din İlişkileri-III Dini İlimler-Dünyevi İlimler”, syf. 3

Mustafa Kara, “Necmüddin Kübra Hayatı, Görüşleri, Eserleri”, syf. 9

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Monetary and Fiscal Economics of İslam, "İslâm'da Para ve Maliye Siyasetlerinin Bazı Meseleleri", syf. 16
- Orhan Okay, "Sanat ve Edebiyata Dair-IV Edebiyatın Za'fı", syf. 22
- R. Wellek, "Edebiyat ve Edebiyat Araştırması", syf. 28
- Nihat Hayri Azamat, "Günce", syf. 33
- Bahattin Karakoç, "Kan Sarmıştır", syf. 34
- H. İbrahim Özdemir, "Ey / Vah", syf. 35
- İsmail Kara, "İslâm Düşüncesinin Yapısı Üzerine Süleyman Uludağ'la Bir Konuşma", syf. 38
- Mehmet Şeker, "Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın Tertibü'l-Ulum Adlı Eseri", syf. 43
- Kitap Önerileri, syf. 45

Haziran/Temmuz 1980

- Hareket, "Hareket'ten", syf. 2
- Mustafa Kara, "Ma'ruf Kerhi ve Tasavvuf - Şia İlişkisi Üzerine", syf. 3
- İbn Rüşd, "Felsefe-Din İlişkileri-IV Bazı Ek Bilgiler (Ez-Zamime)", syf. 15
- Ahmet Debbağoğlu, "İslâm İktisadında Enflasyon ve Parasal Düzeltme Meselesi", syf. 25
- Yunus Vehbi Yavuz, "Gelir Getiren Bina, Sanayi Tesisleri ve Diğer Malların Zekâtları Hakkında Bazı Düşünceler", syf. 28
- Vera Fosty, "Rus Formalistleri ve Bir Edebiyat Nazariyesi", syf. 33
- Ahmet Haşim, "Türk Edebiyatında Mevcut Temayüller", syf. 38
- Hasan Hüsrev Hatemi, "Çağdaş Nefesler/I-İnanç Nefesi", syf. 44
- Hasan Hüsrev Hatemi, "II-Gül Kokulu Fırtına Nefesi", syf. 44
- Hasan Hüsrev Hatemi, "III-Kır Çiçekleri Nefesi", syf. 44
- Hasan Hüsrev Hatemi, "IV-Ölümün İlk Anıları", syf. 45
- Hasan Hüsrev Hatemi, "V-Kısır Döngü", syf. 45
- Mustafa Kutlu, "Tenhalık Basınca", syf. 46
- Necati Güneyceli, "Yokuşa Akan Sular Üzerine Mustafa Kutlu ile Bir Konuşma", syf. 49
- Durali Yılmaz, "Roman Geleneği ve Aynadaki Yalan", syf. 52
- Kitap Önerileri, syf. 53

Ağustos/Eylül 1980

- Hareket, "Hareket'ten", syf. 2
- Süleyman Uludağ, "(Tevhid-i Sufiye) Tasavvufta Ulûhiyet Telakkisi", syf. 3
- Yunus Vehbi Yavuz, "Sanayi Tesisleri - Bina ve Nakliye Araçlarının Nisab ve Zekâtı", syf. 11
- Mehmet Kaplan, "Dıranas'ın Ağrı Şiiri Üzerine Bir Tahlil", syf. 19
- Mehmet Kaplan, "Samipaşazade Sezai'den Selim İleri'ye Hikâye Tahlilleri", syf. 30
- Şerif Aktaş, "Edebi Eserde Yapı Meselesi", syf. 31
- Mustafa Ruhi Şirin, "Gökyüzü Bahçesinde", syf. 38

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

- Mustafa Ruhi Şirin, “Masal Çocuk”, syf. 38
 Muhsin İlyas Subaşı, “Ney”, syf. 39
 Avni Doğan, “Kuşlar”, syf. 39
 Mustafa Kutlu, “Telâşın Mânidar”, syf. 40
 İsmail Kara, “İslâm’ın Anlaşılması Üzerine Ali Bulaç’la Bir Konuşma”, syf. 44
 Fatih Gökdağ, “Yerüstü Güçleri veya Votka–Kola”, syf. 50
 Kitap Önerileri, syf. 52

Ekim/Kasım/Aralık 1980

- Hareket, “Hareket’ten”, syf. 2
 Süleyman Uludağ, “Tasavvufta Ulûhiyet Telakkisi: Tasavvufi Ulûhiyet Telakkisinde Tezat”, syf. 3
 Mustafa Kara, “Tasavvufi Hayat/Necmüddin Kübra’dan”, syf. 18
 Ataullah İskenderi, “Hikem-i Ataiye”, syf. 19
 İsmail Kara, “Rene Guenon’un Eserleri ve Fikirleri Üzerine Mustafa Tahrallı ile Bir Konuşma”, syf. 23
 Mehmet Kaplan, “Yeni Aydın Tipi: Büyük Reşid Paşa ve Şinasi”, syf. 33
 Şerif Aktaş, “Edebi Eserde Yapı II Edebilik Meselesi”, syf. 39
 Halil Ersoylu, “Şair-şehzade Sultan Cem’in Türkçe Divanı”, syf. 46
 Hasan Hüsrev Hatemi, “Yüreğimin Postnişini”, syf. 50
 Mustafa Miyasoğlu, “Güz”, syf. 51
 Mustafa Miyasoğlu, “Efkârî”, syf. 52
 Mustafa Miyasoğlu, “Şairin Duası”, syf. 54
 Mustafa Kutlu, “Sözün Nihâyeti ve Sevdanın Bidâyeti”, syf. 55
 Mehmet Kaplan, “Sessiz Mutlulukların Türküsü”, syf. 60
 Kitap Önerileri, syf. 61

Ocak/Şubat/Mart 1981

- Hareket, “Hareket’ten”, syf. 2
 Süleyman Uludağ, “Tasavvufi Ulûhiyet Telakkisi III Tasavvufi Ulûhiyet Telakkisinde Mertebeler”, syf. 3
 Mikail Bayram, “Babailer İsyanı Üzerine”, syf. 16
 İsmail Kara, “İrade Hürriyeti ve İmam Maturidi Üzerine M. Saim Yeprem’le Bir Konuşma”, syf. 29
 Dr. Ahmet Yaşar Ocak, “Babailer İsyanı”, syf. 35
 Hayati Hökelekli, “Din Psikolojisi Açısından Şeyh - Mürit İlişkileri ve Yunus Emre - Tapduk Emre”, syf. 36
 Ahmet Debbağoğlu, “İktisadi İnhitat Tarihimizin Ahlâk ve Zihniyet Meseleleri”, syf. 50
 Ahmet Debbağoğlu, “İslâm İktisadına Giriş”, syf. 53
 Mehmet Kaplan, “Yeni Aydın Tipi II Hürriyet Kahramanı: Nâmık Kemal”, syf. 54
 Mustafa Kutlu, “Dönemeçte Üzerine”, syf. 60

Ek-2 (Devam): Hareket Dergisi Makaleler Dizini

Ahmet Yaşar Ocak, “Babailer İsyanı ile İlgili Bir Açıklama”, syf. 66
Kitap Önerileri, syf. 67

Eylül 1981

Hareket, “Nurettin Topçu'yu Düşünmek”, syf. 2
Beşir Ayvazoğlu, “İslâm Sanatlarında Gerçekliğin Kavranışı”, syf. 3
Ahmet Yaşar Ocak, “Babailer İsyanı'nın Tenkidine Dair”, syf. 36
İsmail Kara, “Babailer İsyanı Üzerine Konuşmalar”, syf. 45
Abdullah Aydın, “Hadislerin Bulunması ve Tesbiti Konusunda Yapılan Çalışmalar”, syf. 51
Kemal Öke, “II. Abdulhamid Döneminde Filistin'de Musevi Kolonizasyonu ve Baron Rothschild”, syf. 56
İnci Enginün, “Mehmed Âkif'in Şiirlerinde Fikir ve Yapı”, syf. 62
Mustafa Kutlu, “Fotoğrafta Biri Var”, syf. 68
Hasan Hüsrev Hatemi, “Yaykur Cebir Dersi”, syf. 72
Seyfettin Manisalıgil, “Adı Üstünde Bir İstanbul”, syf. 73
İsmail Kara, “Mücteba Uğur'la Bir Konuşma Hicri Birinci Asırda İslâm Toplumu”, syf. 74
A. Yaşar Ocak, “Selçuklu Müesseseleri ve Anadolu'da İslâmiyet'in Yayılışı İsimli Esere Dair”, syf. 77

Mart 1982

Hareket, “Hareket'ten”, syf. 2
Tuncay Baykara, “Bir Kelime-İstilah ve Zihniyet Olarak Medeniyetin Türkiye'ye Girişi”, syf. 3
Schumacher, “Şaşkınlara Rehber/Felsefi Haritalara Dair”, syf. 14
Cemal Sofuoğlu, “Şiânın Hadis Anlayışı”, syf. 20
Süleyman Uludağ, “Tasavvuf ve Oruç”, syf. 27
Ahmet Tabakoğlu, “Osmanlı İktisadında 1683 II. Viyana Kuşatması Buhranından Sonra Üretimi Arttırma Teşebbüsleri”, syf. 32
Hasan Hüsrev Hatemi, “Yedikule Saz Semaisi”, syf. 37
Mustafa Kutlu, “Görülen Geçmiş Zamanın Aşırı Uçları”, syf. 38
Zeynep Kerman, “Halid Fahri Ozansoy'un Baykuş Piyesi Üzerine Bir Deneme”, syf. 43
Şerif Aktaş, “Kiralık Konak Üzerine Bir Tahlil”, syf. 51
Nuri Akbayar, “Vefatının Yıldönümünde Seyfeddin Özege İçin”, syf. 56

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ÖZTÜRK Rumeysa
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 26.04.1989/Ankara
Medeni hali : Bekâr
Telefon : 0312 2162359
Faks : -
E-mail : rumeysaozturk1507@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	2017
Lisans	Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi	Devam ediyor
Lisans	Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi	2012
Önlisans	Anadolu Üniversitesi İlahiyat Programı	2008
Önlisan	Kırıkkale Üniversitesi Radyo-Tv Programcılığı	2008
Lise	Tevfik İleri Anadolu İmam Hatip Lisesi	2005

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2010-2014	Diyanet İşleri Başkanlığı	Kur'an Kursu Öğreticisi
2014-2015	KTÜ İletişim Fakültesi	Araştırma Görevlisi
2015-	Gazi Üniversitesi Sos. Bil. Enstitüsü	Araştırma Görevlisi

Yabancı Dil

İngilizce

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

